

T.C.
ADNAN MENDERES ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI
2016-YL-078

AVRUPA BİRLİĞİ'NDE SÜRDÜRÜLEBİLİR KENTLEŞME: TÜRKİYE'YE YANSIMALARI

HAZIRLAYAN
Barış ERDİNÇ

TEZ DANIŞMANI
Yrd. Doç. Dr. Ali CENGİZ

AYDIN -2016

T.C.
ADNAN MENDERES ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE
AYDIN

Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalı Yüksek Lisans Programı öğrencisi Barış ERDİNÇ tarafından hazırlanan Avrupa Birliği’nde Sürdürülebilir Kentleşme: Türkiye’ye Yansımaları başlıklı tez, 22.09.2016 tarihinde yapılan savunma sonucunda aşağıda isimleri bulunan jüri üyelerince kabul edilmiştir.

Ünvanı, Adı Soyadı	Kurumu	İmzası
Başkan : Doç. Dr. Nilüfer Negiz	SDÜ	
Üye : Prof. Dr. Fatma Neval Genç	ADÜ	
Üye : Yrd. Doç. Dr. Ali Cengiz	ADÜ	

Jüri üyeleri tarafından kabul edilen bu Yüksek Lisans tezi, Enstitü Yönetim KurulununSayılı kararıyla tarihinde onaylanmıştır.

Prof. Dr. Recep TEKELİ
Enstitü Müdürü

T.C.
ADNAN MENDERES ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE
AYDIN

Bu tezde sunulan tüm bilgi ve sonuçların, bilimsel yöntemlerle yürütülen gerçek deney ve gözlemler çerçevesinde tarafımdan elde edildiğini, çalışmada bana ait olmayan tüm veri, düşünce, sonuç ve bilgilere bilimsel etik kuralların gereği olarak eksiksiz şekilde uygun atıf yaptığımı ve kaynak göstererek belirttiğimi beyan ederim.

...../...../2016

Barış ERDİNÇ

ÖZET

AVRUPA BİRLİĞİ'NDE SÜRDÜRÜLEBİLİR KENTLEŞME: TÜRKİYE YANSIMALARI

Barış ERDİNÇ

Yüksek Lisans Tezi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalı

Tez Danışmanı: Yrd. Doç. Dr. Ali CENGİZ

2016, 167 sayfa

Oluşum süreci, anlamı ve tanımı üzerinde halen tartışmaların sürdüğü, fakat son yıllarda hem küresel hem de yerel düzeydeki çevre koruma politikalarının genel kabul görmüş bir kavramı olan, hatta bir ülkenin gelişmişlik düzeyinin değerlendirilmesindeki başarılarıyla bağdaştırılan “sürdürülebilir gelişme” olgusunun ilk tanımı Birleşmiş Milletler Dünya Çevre ve Gelişim Komisyonu tarafından 1987 yılında yayımlanan “Ortak Geleceğimiz (Brundtland) Raporu”nda, “Bugünün ihtiyaçlarını, gelecek kuşakların da kendi ihtiyaçlarını karşılayabilme olanağından ödün vermeksizin karşılamak” olarak belirtilmiştir. Buradan da anlaşılabileceği üzerinde bu tanımda sürdürülebilir gelişme kavramı üzerinden sürdürülebilir kentleşmeye atıfta bulunulmuştur.

Özellikle 1970’li yıllar itibariyle hızla artan kentleşme kavramıyla birlikte sürdürülebilir gelişme kavramı kentsel politikaların oluşumunda ve gelişiminde büyük rol oynamıştır. Temeli Birleşmiş Milletler’e dayanan ve Avrupa Birliği ile büyük aşama kaydeden “sürdürülebilir kentsel gelişme” olgusu günümüzde insanlığın geleceği açısından büyük önem arz etmektedir. Sürdürülebilir kentsel gelişme kavramının Avrupa Birliği boyutu ise 1990’lı yıllarla beraber hızla yükselmeye başlamıştır. Birlik içerisinde artan kentleşme ile birlikte, kavramın tanımı yapılmış ve sürdürülebilir kentler sağlayabilmek için gerekli şartlar ve ilkeler belirlenmiştir.

Bu tez çalışması, Sürdürülebilir kentsel gelişme kavramı üzerinde, Avrupa Birliği temel alınmak üzere BM ve Türkiye ölçeğinde gerçekleştirilen çalışma ve uygulamaların bir araya toplanması ve gelecekte yapılacak çalışmalara kaynak tutması üzerine kurgulanmıştır. Yapılan onca çalışmaya rağmen Birlik düzeyinde sürdürülebilir kentleşmeye yeterince ulaşamadığı buna rağmen yaşanan gelişmelerin umut verici olduğu, ülkemizde ise yeni yeni oluşmaya başlayan sürdürülebilir kentsel gelişme olgusunda ise henüz pek bir aşama kaydedemediğimiz anlaşılmıştır.

ANAHTAR SÖZCÜKLER: Sürdürülebilirlik, Sürdürülebilir Kentsel Gelişme, Avrupa Birliği, Türkiye, Birleşmiş Milletler.

ABSTRACT

SUSTAINABLE URBANISATION IN THE EUROPEAN UNION: REFLECTIONS TO TURKEY

Bariş ERDİNÇ

M.sc. Thesis, at Political Science and Public Administration

Supervisor: Dr. Ali CENGİZ

According to Our Common Future Report which is published by United Nations Commission on Environment and Development, “humanity has the ability to make Development Sustainable to ensure that it meets the need of the present without compromising the ability of Future generations to meet their own needs” described of Sustainable development in 1987. As it seen from this defination of Sustainable Development referenced to Sustainable urbanization. Stil ongoing formation process, defination and meaning of Sustainable Development which is important to measuring the level of Development and environment protection policies.

The term of Sustainable Development had rapidly increasing with urbanization and Sustainable Development and Have played a major role in the formation and Development or urban policies especially since 1970’s. The term of Sustainable urban Development have importance Future of mankind which is based on United Nations and European Union. The term of Sustainable urban Development began to rise rapidly with European Union in 1990’s. Sustainable urban Development had described and identified principles and necessary conditions which is important to reaching Sustainable urban Areas under favour of rising urbanization.

This paper had been building based on lumping works and policies which is in European Union, United Union and Turkey. Aim of this paper, bringing together to all policies and datas about Sustainable urban develeopment and bring light to Future academic studies. Although all Sustainable urbanization policies and examples, still there is insufficient results in the European Union but results are hopeful. In our country begins to sustainable urban development and it is emerging phenomenon is not well known, so we make no progress about Sustainable urbanization.

KEY WORDS: Sustainability, Sustainable Urban Development, European Union, Turkey, United Nations.

ÖNSÖZ

Bu çalışmada Sürdürülebilir Kentsel Gelişme olgusuna yönelik geçmişten günümüze yapılan uluslar arası etkiye sahip çalışmaların Avrupa Birliği temelinde araştırılması ve bu çalışmaların tek bir çatı altında toplanarak ileride yapılacak çalışmalara kaynak oluşturulması amaçlanmıştır.

Tez çalışmamın başından itibaren beni yüreklendiren, değerli zamanını ayıran, bilgi ve yardımlarıyla beni destekleyen ve yol gösteren danışman hocam Sayın Yrd. Ali CENGİZ'e sonsuz teşekkürlerimi borç bilirim.

Yüksek Lisans eğitimim süresince benden her anlamda katkılarını esirgemeyen hocam Sayın Prof. Dr. Fatma Neval GENÇ'e, tez çalışmam süresince bana yardımcı olan bu çalışmanın geliştirilmesi yönünde çok önemli katkıları olan sayın hocam Doç. Dr. Nilüfer NEGİZ'e, lisan eğitimim boyunca aldığım güzel eğitimin temel kaynaklarından biri olan ve beni yüksek lisans yapmaya teşvik eden gerek kişiliği gerekse bilgi birikimiyle örnek aldığım insan değerli hocam Prof. Dr. Murat OKÇU'ya bu güne kadar üzerimde olan emekleri için çok teşekkür ederim.

Hayatım boyunca aldığım her kararda beni hep destekleyen ve yetiştiren, tez hazırlık ve yazma süresince bana yardımcı olan Anneme, yeni şeyler araştırma, öğrenme konusunda beni geliştiren merak etmemi sağlayan rahmetli Babama sonsuz teşekkürü ve minneti bir borç bilirim.

Barış ERDİNÇ

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY SAYFASI	iii
BİLİMSEL ETİK BİLDİRİM SAYFASI	v
ÖZET	vii
ABSTRACT	ix
ÖNSÖZ	xi
SİMGELER DİZİNİ.....	xvii
ŞEKİLLER DİZİNİ.....	xix
TABLolar DİZİNİ	xxi
EKLER DİZİNİ.....	xxiii
GİRİŞ	1
1. SÜRDÜRÜLEBİLİR KENTLEŞME.....	5
1.1. Sürdürülebilir Gelişme ve Kentleşme Kavramları	5
1.2. Sürdürülebilir Kentsel Gelişimin Tarihsel Arka Planı	8
1.2.1. Büyümenin Sınırları	9
1.2.2. Stockholm Konferansı.....	10
1.2.3. Habitat I.....	11
1.2.4. Dünya Koruma Stratejisi (The World Conservation Strategy-WCS)	11
1.2.5. Dünya Doğa Şartı Belgesi	12
1.2.6. Ortak Geleceğimiz (Bruntland Raporu)	13
1.2.7. Çevre ve Gelişim Hakkında Rio Deklarasyonu	14
1.2.7.1. İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi	16
1.2.7.2. Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi	17
1.2.7.3. Çölleşme ile Mücadele Sözleşmesi	17
1.2.7.4. Sürdürülebilir Orman İlkeleri.....	17
1.2.8. Sürdürülebilir Gelişme Komisyonu	18

1.2.9. Birleşmiş Milletler Nüfus ve Kalkınma Konferansı	21
1.2.10. Habitat II.....	21
1.2.11. Rio +5	22
1.2.12. Birleşmiş Milletler Çevre Programı (UNEP)	23
1.2.13. Binyıl (Milenyum) Zirvesi.....	24
1.2.14. 1. Dünya Kentsel Forumu.....	25
1.2.15. Johannesburg Konferansı	26
1.2.16. 3. Dünya Kentsel Forumu.....	28
1.2.17. 5. Dünya Kentsel Forumu.....	29
1.2.18. Rio +20 Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Gelişim Konferansı	31
1.2.19. 6. Dünya Kentsel Forumu.....	33
1.3. Sürdürülebilir Gelişmenin Boyutları	34
1.3.1. Sürdürülebilirliğin Çevresel Boyutu.....	36
1.3.2. Sürdürülebilirliğin Ekonomik Boyutu	37
1.3.3. Sürdürülebilirliğin Sosyal Boyutu	39
1.4. Sürdürülebilir Gelişmenin Amacı.....	40
2. AVRUPA BİRLİĞİNDE SÜRDÜRÜLEBİLİR KENTLEŞME	43
2.1. Avrupa Birliğinde Kentleşme ve Çevre Politikalarının Tarihçesi	43
2.2.1. Avrupa Birliği Çevre Eylem Programları.....	48
2.2.2. Avrupa Tek Senedi	51
2.2.3. Maastricht Antlaşması	52
2.2.4. Avrupa Kentsel Şartı	52
2.2.5. Sürdürülebilirliğe Doğru Kent ve Kasabalar Konferansı	54
2.2.6. Avrupa Mekânsal Gelişme Perspektifi (ESDP).....	57
2.2.7. Lizbon Stratejisi 2000.....	59
2.2.8. Lille Aksiyon Programı	59

2.2.9. Kentsel Çevre İçin Tematik Strateji	60
2.2.10. Kentsel Mevzuat (Urban Acquis).....	63
2.2.11. Bristol Mutabakatı.....	65
2.2.12. Lappeenranta 2006	67
2.2.13. Sürdürülebilir Avrupa Kentleri İçin Leipzig Şartı	68
2.2.14. Avrupa Kentsel Şartı II	69
2.2.15. Kentsel Mobilite Eylem Planı	70
2.2.16. Enerji Verimliliği Eylem Planları	71
2.2.17. Avrupa 2020 Stratejisi.....	73
2.3. Avrupa’da Sürdürülebilir Kentleşmenin Özendirilmesi İçin Yapılan Bazı Çalışmalar.....	75
2.3.1. Otomobilsiz Kentler Ağı.....	75
2.3.2. Avrupa Yeşil Başkenti Ödülü	76
2.3.3. Avrupa Birliği Sürdürülebilir Enerji Haftası.....	77
2.3.4. Jessica-Jasper-Jasmine-Jeremie	77
2.3.5. Urban Atlas	78
2.3.6. Avrupa Çevre Bilgi ve Gözlem Ağı (Eionet).....	79
2.3.7. Sürdürülebilir Şehirler ve Kasabalar Konferansı	79
2.3.8.Eurocities	80
2.3.9 Avrupa Çevre Ajansı.....	82
3. AVRUPA BİRLİĞİ’NDEKİ SÜRDÜRÜLEBİLİR KENTLEŞME POLİTİKALARI ÇERÇEVESİNDE TÜRKİYE	85
3.1. Türkiye’nin Avrupa Birliği Serüveni	85
3.2. AB Sürecinde Sürdürülebilir Kentleşme Politikalarının Türkiye’ye Yansımaları	86
3.2.1. AB Sürecinde Sürdürülebilir Kentleşme Politikalarının Türkiye’ye Ulusal Belgelerde Yansımaları	88
3.2.1.1. Mevzuat Açısından Yansımalar	88

3.2.1.2. Kalkınma Planları	89
3.2.1.2.1. Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı Dönemi	90
3.2.1.2.2. İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı	91
3.2.1.2.3. Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı	92
3.2.1.2.4. Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı	96
3.2.1.2.5. Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı	99
3.2.1.2.6. Altıncı Altı Yıllık Kalkınma Planı	101
3.2.1.2.7. Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Raporu	103
3.2.1.2.8. Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı	106
3.2.1.2.9. Dokuzuncu Beş Yıllık Kalkınma Planı	109
3.2.1.2.10. Onuncu Beş Yıllık Kalkınma Planı	113
3.2.1.3. Hükümet Programları	114
3.2.1.4. Avrupa Birliği İlerleme Raporları	117
3.2.2. AB Sürecinde Sürdürülebilir Kentleşme Politikalarının Türkiye’de Gerçekleştirilen Uygulamalarda Yansımaları	118
3.2.2.1. Kurumsal Alanda Yapılan Değişiklikler	119
3.2.2.2. Yerel Gündem 21 (Local Agenda 21)	120
3.2.2.3. Kent Konseyleri	129
3.2.2.4. Bütünleşik Kentsel Gelişme Stratejisi Eylem Planı	131
3.1.2.5. Kentsel Dönüşüm	136
TARTIŞMA VE SONUÇ	140
KAYNAKLAR	145
EKLER DİZİNİ	160
ÖZGEÇMİŞ	167

SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ

AB	: Avrupa Birliği
ABGF – ERDF	: Avrupa Bölgesel Gelişim Fonu (European Regional Development Fund)
AÇA	: Avrupa Çevre Ajansı
AET	: Avrupa Ekonomik Topluluğu
AMGP – ESDP	: Avrupa Mekansal Gelişme Perspektifi (European Spatial Development Perspective)
ASF – ESF	: Avrupa Sosyal Fonu (European Social Fund)
ATS	: Avrupa Tek Senedi
ATYGF – EAGGF	: Avrupa Tarımsal Yönlendirme ve Garanti Fonu (European Agricultural Guidance and Guarantee Fund)
BM	: Birleşmiş Milletler
BMİDÇS	: Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi
BYMA – FIFG	: Balıkçılık Yönlendirme Mali Aracı (Financial Instrument for Fisheries Guidance)
ÇEP	: Çevre Eylem Programı
DAP	: Doğu Anadolu Projesi
DKS – WCS	: Dünya Kalkınma Stratejisi (World Conservation Strategy)
DOKAP	: Doğu Karadeniz Bölgesel Gelişme Projesi
GAP	: Güney Doğu Anadolu Projesi
GMES	: Global Monitoring for Environment and Security
ICLEI	: Uluslararası Yerel Çevre Girişimleri Konseyi (International Council for Local Environmental Initiatives)
IUCN	: International Union for the Conservation of Nature and Natural Resources
IULA	: International Union for Local Authorities

İTKİB	: İstanbul Tekstil ve Konfeksiyon İhracatçı Birlikleri Genel Sekreterliği
JASMINE	: Joint Action to Support Micro-finance Institutions in Europe
JASPER	: Joint Assistance in Supporting Projects in European Regions
JEREMIE	: Joint European Resources for Micro to Medium Enterprises
JESSICA	: Joint European Support for Sustainable Investment in City Areas
STK	: Sivil Toplum Kuruluşu
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
TEN	: Trans Avrupa Ağları (Trans-European Networks)
TOKİ	: Toplu Konut İdaresi
UÇEP	: Ulusal Çevre Eylem Programı
UNDP	: Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (United Nations Development Programme)
OECD	: Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü (Organisation for Economic Co-operation and Development)
WWF	: World Wildlife Fund
YG-21	: Yerel Gündem 21

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 1.1. Sürdürülebilir Gelişme.....	6
Şekil 1.2. Binyıl Zirvesi	25
Şekil 1.3. Johannesburg’ a göre Sürdürülebilir Kalkınma	27
Şekil 1.4. Sürdürülebilir Gelişmenin Boyutları.....	34
Şekil 2.1. Kentsel Çevre Stratejisi Eylem Döngüsü.....	62
Şekil 2.2. Avrupa Birliği’nin Enerji Alanındaki Hedefleri	72
Şekil 2.3. Avrupa 2020 Stratejisi Girişimleri.....	75
Şekil 2.4. AÇA’ya Üye ve İşbirliği İçinde Olan Ülkeler	83

TABLolar DİZİNİ

Tablo 1.1. BM Sürdürülebilir Çalışma Komisyonu Çalışma Programı	19
Tablo 1.2. Sürdürülebilir Gelişme İlkeleri	35
Tablo 1.3. Sürdürülebilir Gelişmenin Çevresel Göstergeleri	37
Tablo 1.4. Sürdürülebilir Gelişmenin Ekonomik Göstergeleri	38
Tablo 1.5. Sürdürülebilir Gelişmenin Sosyal Göstergeleri	40
Tablo 1.6. BM’de Sürdürülebilir Gelişmenin Tarihçesi.....	42
Tablo 2.1. Kentsel MobilitE Eylem Planı.....	71
Tablo 3.1. Kalkınma Planları	90
Tablo 3.2. Ulusal Çevre Stratejisi ve Eylem Planı’nın Hedefleri	105
Tablo 3.3. Dokuzuncu Kalkınma Planı Stratejisi 2007-2013.....	112
Tablo 3.4. Gündem 21’in Konu Başlıkları	123
Tablo 3.5. Sürdürülebilir Kentges’in Temel İlkeleri.....	134
Tablo 3.6. Türkiye’de Kentsel Dönüşümün Tarihçesi	137

EKLER DİZİNİ

Ek 1: 1 Kentges Eylem Planı 2010-2023	160
---	-----

GİRİŞ

Sanayileşmenin hızla artması ve bu nedenle baş gösteren krizler, çevre kirliliğindeki artış, doğal kaynakların hızla tüketilmesi gibi sorunlara karşı “sürdürülebilirlik” kavramı ortaya çıkmıştır. Gün geçtikçe sürdürülebilirlik olgusu önemini arttırmış ve birçok farklı disiplin ile bir araya gelmiş, içerisinde sanayileri barındıran, çevre kirliliğine sebebiyet veren ve doğal kaynakların tüketilmesinde ilk sıraya yerleşen kentleşme kavramıyla da yakın bir ilişki içine girmiştir. Öyle ki sürdürülebilirlik kavramı kentleşme kavramı olmadan açıklanamaz hale gelmiştir. Sürdürülebilirlik ve kentleşme kavramları birbirlerine uyum sağlayamadıkları sürece olası bir “gelecek”ten söz edilemeyecektir. Sürdürülebilirlik kavramı literatüre Roma Kulübü tarafından 1972 yılında hazırlanan “Büyümenin Sınırları” raporuyla birlikte girmiştir. Sürdürülebilirlik ve sürdürülebilir kentsel gelişme kavramları tarihsel gelişimini ilk olarak Birleşmiş Milletler vasıtasıyla gerçekleştirmiştir. Kavramın tanımı 1996 yılında İstanbul’da düzenlenen Habitat II Zirvesi’nin sonuç bildirgesinde *“21. yüzyıla girerken, sürdürülebilir insan yerleşimleri için pozitif bir vizyon, ortak geleceğimiz için umut duygusu ve herkesin itibar, sağlık, güvenlik, mutluluk ve umut dolu nezih bir hayat vadeden güvenli bir evde yaşayabileceği, bütünüyle faydalı ve cazip bir meydan okumaya katılmayı teşvik ediyoruz”* (Birleşmiş Milletler, 1996). Kavramın bu tanımından anlaşılabileceği üzere içerisinde sürdürülebilir bir hayatı barındıran insan yerleşmelerinin önemi vurgulanmıştır.

Avrupa Birliği’nde ise %75 seviyesine yaklaşan kentsel nüfusun ihtiyaçları doğrultusunda oluşturulan kentsel politikalar önemli bir aşama kaydetmiştir. Birleşmiş Milletler ile ortaya çıkan sürdürülebilir kentsel gelişme olgusu Avrupa Birliği’nin de desteği ile evrimine devam etmiş, kentsel sorunların çözümünde ve sürdürülebilir bir gelecek için önem arz etmiştir. Şüphesiz ki Kıta Avrupası’nda kentler geçmişten beri, Avrupalılık ruhunun yaşatılması, tarihi ve kültürel değerlerin geleceğe taşınabilmesi konusunda önemli bir rol oynamıştır. Kentlerin bu kadar önemli olduğu Avrupa’da artan kentleşme oranlarıyla birlikte kentsel sorunların da (göç, işsizlik, artan konut ihtiyacı ve çevre kirliliği v.b.) artmasıyla Birlik çapında sürdürülebilir kentsel politikalara olan ihtiyacı arttırmıştır. Birlik düzeyinde gerçek anlamda 1970’li yıllarda Çevre Eylem Programları’yla birlikte başlayan sürdürülebilir gelişme süreci günümüze kadar önemini korumaya devam etmiştir.

Ülkemizde geçmiş yıllarda yapılan akademik çalışmalar genellikle sürdürülebilirliğin çevresel boyutuyla ilgili olmuştur. Sürdürülebilir kentsel gelişme olgusu ile ilgili çalışmaların temeli ise 2000’li yılların başlarına dayanmaktadır. Yapılan akademik çalışmalar İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi’nden, Mimarlık Fakültelerine kadar geniş bir yelpazeden oluşmaktadır. Hazırlanan bu çalışmadan ve içerisinde yapılan vurgulardan da anlayabileceğiniz gibi sürdürülebilir kentsel gelişme kavramı içerisinde birçok farklı boyutu barındırmaktadır. Dolayısıyla çevresel, ekonomik ve sosyal boyutu olan bu kavramın birçok farklı alanda çalışılmasını yadırgamamak gerekir.

Bu tez çalışmasında geçmişten günümüze sürdürülebilirlik kavramı ve yakın geçmişte ayrılamaz hale geldiği kentleşme kavramı incelenecek olup. Genelde dünya özelde ise Avrupa Birliği ve Türkiye örnekleri incelenecektir. Bu çalışmada özellikle BM ve AB düzeyinde gerçekleştirilen konferanslar ve hazırlanan politika belgeleri incelenecek olup sürdürülebilir kentsel gelişmenin tarihsel gelişimine vurgu yapılacaktır. Ülkemizde bu tip çalışmaların temelini oluşturan kaynakların birçoğu, devlet kamu kurum ve kuruluşları haricinde Nesrin Algan, Ayşegül Mengi ve Bülent Duru tarafından literatüre kazandırılmıştır. Bu temel kaynaklara ve kullanılan ek kaynaklar, AB ve Türkiye ilişkileri perspektifinde özellikle kent ve kentleşme politikaları bağlamında yapılan çalışmalardan bazıları şunlardır; Ayşegül Mengi ve Nesrin Algan’ın Küreselleşme ve Yerelleşme Çağında Bölgesel Sürdürülebilir Gelişme AB ve Türkiye Örneği isimli kitabı, Bülent Duru’nun Türkiye’nin Çevre Politikalarında Sürdürülebilir Gelişme, Avrupa Birliği Çevre Politikası, Avrupa Birliği Kentsel Politikası ve Türkiye Kentleri Üzerine, Stockholm’den Rio’ya Uluslararası Çevre Hukuku: Geleceğe Doğru Geri Adım mı? İsimli makaleleri, Scot Campbell’ın Yeşil Şehirler, Büyüyen Şehirler ve Sadece Şehirler (Gren Cities, Growing Cities, Just Cities?), Christian Hey’in Avrupa Birliği Çevre Politikaları (EU Environmental Policies) isimli kitabı, Selenge Banu Akşahin’in AB Uzmanlık tezi olan Avrupa Birliği’nin Bölgesel Politikası, Yapısal Araçların Koordinasyonu ve Türkiye’nin Uyum, Nuran Talu’nun Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kent ve Çevre Bilimleri Ana Bilim Dalında hazırlanmış Avrupa Birliği Kentsel Tematik Stratejisinin Türkiye’de Çevre Politikaları ile Uyum (2007) isimli doktora tezi, İlkden Tazebay’ın 1997 yılında AÜ Fen Bilimleri Ens. Peyzaj Mimarlığı Ana Bilim Dalında hazırladığı Sürdürülebilirlik Kavramı ve Uygulaması Üzerinde Bir Araştırma: Şanlıurfa Örneği isimli doktora tezi, Pelin Sencar’ın 2007 yılında

Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Ens. Hazırladığı Çevre Koruma ve Ekonomik Büyüme İlişkisi isimli doktora tezi, Kadir Hakan Yazar'ın 2006 yılında AÜ Sos. Bil. Ens. Kent ve Çevre Ana Bilim Dalında yazdığı Sürdürülebilir Kentsel Gelişme Çerçevesinde Orta Ölçekli Kentlere Dönük Kent Planlama Yöntem Önerisi isimli doktora tezi, Gönüllü'nün Çevresel ve Kentsel Hakların Gelişimi: Dünya'da ve Türkiye'de Kentsel Haklar isimli makalesi.

Bu kaynaklar sürdürülebilir kentsel gelişme kavramını direkt almayıp genel olarak çevresel açıdan veya sürdürülebilir ekonomik / sosyal gelişmeler bazında incelemişlerdir. Bazılarında sadece AB hakkında veriler vardır. Bu çalışmalar temel alınarak hazırlanan bu tezde geçmiş çalışmalardan farklı olarak sürdürülebilir kentleşme kavramının BM, AB ve Türkiye üçgeninde 2000'li yıllar sonrasında gerçekleştirdiği gelişim de yer almaktadır. Ayrıca sürdürülebilir gelişme stratejisini desteklemek amacıyla gerçekleştirilmiş projelerin de yer aldığı bu çalışma da temeli Aalborg Konferansı'na dayanan ve 8.si Bilbao'da düzenlenen Sürdürülebilir Şehirler ve Kasabalar Konferansları yine Dünya Kentsel Forumlarının konumuz ile ilgili olanları bu tez çalışmasında incelenmiştir. Bu çalışmada yöntem olarak geçmişten günümüze literatür taraması kullanılmış ve konuyla ilgili bulunan İngilizce ve Türkçe kaynaklar incelenerek bu tez hazırlanmıştır. Bu çalışma gelecekte yapılacak çalışmalara güncel kaynak oluşturmak üzere hazırlanmıştır.

Bu çalışmanın konusu: Dünya genelinde Birleşmiş Milletler ile Kıta Avrupa'sı için ise Avrupa Birliği vasıtasıyla gelişim gösteren sürdürülebilir kentleşme sürecinin ülkemize olan etkileri de bu çalışmada incelenmesidir.

Hipotezi: Avrupa Birliği sürecinde sürdürülebilir kentleşme çabalarının ülkemizde yansımalarının olup olmadığıdır.

Araştırma Yöntemi: AB, BM ve Türkiye üzerine yapılmış çalışmaların incelenmesi ve konuyla ilgili literatür taraması yapılmasıdır.

Çalışmanın birinci bölümünde sürdürülebilirlik, kentleşme ve sürdürülebilir kentsel gelişme kavramlarının farklı açılardan tanımları yapılacak, birbirleriyle olan ilişkileri anlatılacak olup kavramın boyutları açıklanacaktır. İlk bölümün devamında ise kavramın tarihsel özellikle Birleşmiş Milletler vasıtasıyla yaşadığı gelişim süreci, Birleşmiş Milletler tarafından gerçekleştirilen konferanslar

ve zirveler, dünya ülkelerine yol göstermesi amacıyla hazırlanan ve kabul edilen politika belgeleri incelenecektir.

Tezin ikinci bölümünde ise ana hedef olan sürdürülebilir kentsel gelişmenin Avrupa Birliği boyutu incelenecektir. Avrupa Birliği'nde, 1972 yılında hazırlanan Birliğin sürdürülebilirlik politikalarının temeli olacak kirleten öder (polluter pays) prensibinin kabul edildiği Birinci Çevre Eylem Programı yürürlüğe girmiştir. Avrupa Konseyi tarafından gerçekleştirilen Avrupa Yerel ve Bölgesel Yönetimler Konferansı sonucu 18 Mart 1992'de kabul edilen Kentli Hakları Deklarasyonu ile sürdürülebilirliğin kentsel boyutu da gelişmeye başlamıştır. Bu bölümde Avrupa Birliği düzeyinde hayata geçirilen politikalar, sürdürülebilir kentsel gelişmeye yönelik düzenlenen zirveler incelenecek olup sürdürülebilirliğin mekâna, yönetişime ve kentli hakları üzerine etkileri belirtilecektir. Ayrıca Birlik içerisinde sürdürülebilir kentsel gelişmenin teşvik edilmesi için hayata geçirilen proje ve uygulamalardan bazılarına yer verilecektir.

Üçüncü bölümde ise Dünya'da ve Avrupa'da yaşanan bu gelişmeler karşısında ülkemizde mevzuat ve uygulama bakımından incelemeler yapılacaktır. AB Uyum sürecinin en önemli çalışmalarından biri olan Kamu Yönetiminde Reform Tasarısı ve buna bağlı olarak hazırlanan il özel idaresi, belediye ve büyükşehir belediyesi kanunları, 1960'lı yıllarla beraber gelişmenin temelini oluşturulan Kalkınma Planları'nda sürdürülebilirlik ve sürdürülebilir kentsel gelişime yönelik nelerin yer aldığı buna bağlı hükümet planları ve AB İlerleme Raporları, kentsel modernizasyonun temeli olan kentsel dönüşüm ve Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı ile ortaklaşa gerçekleştirilen Yerel Gündem 21 uygulamalarına ve ülkemiz sürdürülebilir kentsel gelişme çabaları içerisinde büyük önemi olan Bütünleşik Kentsel Gelişme Stratejisi ve Eylem Planı incelenecektir.

1. SÜRDÜRÜLEBİLİR KENTLEŞME

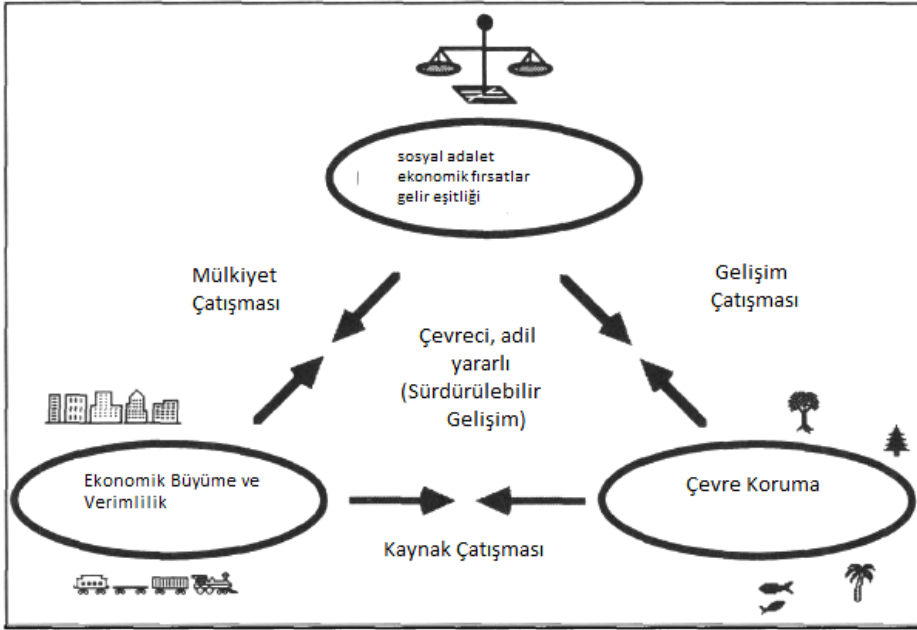
1.1. Sürdürülebilir Gelişme ve Kentleşme Kavramları

Sürdürülebilirlik olgusu günümüzün popülerliği artan kavramlardan biridir. Günümüz de çok kullanılan kavramlardan birisidir. 1980’li yıllardan başlayarak kullanım alanı gittikçe yaygınlaşmıştır. Köken itibariyle ile Latince “Sustinere” kelimesinden gelen “sürdürülebilirlik” (Sustainability) kelimesi, sözlüklerde birçok anlamda kullanılmış olmasına rağmen, esas itibariyle; sürdürmek, sağlamak, devam ettirmek, desteklemek, var olmak anlamlarında kullanılmaktadır (Tıraş, 2012: 2).

Endüstri devrimiyle birlikte fosil yakıt kullanımındaki artışla 1900’lü yılların sonuna doğru büyük çaplı çevre sorunları yaşanmıştır. 1973 ve 1979 petrol krizlerinden yenilenebilir enerji kullanımının büyük önem teşkil ettiği anlaşılmıştır.

Sürdürülebilirlik, yaşam kalitesinden taviz vermeden, tüketim toplumu değerlerini reddederek, dayanışmayı, toplumsal sorumlulukları, ekonomik gelişmeyi ve çevre yönetimini hedefleyen .bir olgudur (Özmehmet, 2008: 1854).

Sürdürülebilirlik Scott Campbell’ a göre ise; herhangi bir sistemin kendini devam ettirebilmesi için uzun vadede kendini tekrar tekrar üretimidir. 1996’da, Campbell sürdürülebilir gelişim ve sürdürülebilirliğin üç ana prensibi arasında ortaya çıkan çatışmaları araştırmıştır. Sürdürülebilirlik üç temel prensibe dayanıyordu. Bunlar Çevre, Eşitlik ve Ekonomidir. Bunu “Three E’s (Environment, Equality, Economy)” olarak adlandırmıştır. Bu üç prensip “Sürdürülebilirlik Üçgeni’ni” oluşturmaktadır. Sürdürülebilirlik tam manasıyla bu üç prensibin dengede olmasıyla mümkün olabilecektir. Fakat Campbell’ a göre bu üç prensip hiçbir zaman dengede olmamıştır (Campbell, 1996: 297). Eğer E’lerden herhangi biri destekleniyorsa bu genelde diğer bir E’ nin ya da her iki prensibin de zararına olmaktadır (Campbell, 1996: 299). Sürdürülebilirlik için “3 E’ nin” birbiriyle çatışmaktan ziyade birbirini desteklemesi gerekmektedir. (Campbell, 1996: 305).

Kaynak: (Campbell, 1996: 297)

Şekil 1.1. Sürdürülebilir Gelişme

Ruşen Keleş'in Kentbilim Terimleri Sözlüğünde ise sürdürülebilir gelişme, "çevre değerlerinin ve doğal kaynakların savurganlığa yol açmayacak biçimde akılcı yöntemlerle bugünkü ve gelecek kuşakların hak ve yararları da göz önünde bulundurularak kullanılması ilkesinden özveride bulunmaksızın, ekonomik gelişmenin sağlanmasını amaçlayan dünya görüşü" (Keleş, 1998: 112) olarak tanımlanmıştır.

İnsanların tüm ihtiyaçlarını karşılayabildiği yaşayan bir sistem olan kentler, en geniş tanımıyla; "sürekli gelişme içinde bulunan ve toplumun, yerleşme, barınma, gidiş-geliş, çalışma, dinlenme, eğlenme gibi gereksinmelerinin karşılandığı, pek az kimsenin tarımsal uğraşlarda bulunduğu, köylere oranla nüfus yönünden daha yoğun olan yerleşim birimi olarak tanımlanmaktadır" (Keleş, 1998: 75). Bu tanımdan da anlaşılacağı üzere doğal kaynak kullanımında ve çevreye verdiği zarar bakımından en ön sıralarda yer alan kentlerin, sürdürülebilir gelişme ile birlikte ele alınması ve değerlendirilmesi kaçınılmazdır.

Kentleşme kavramını birçok farklı şekilde açıklamak mümkündür. Kavram tarih boyunca ekonomik, sosyolojik ve demografik bakış açılarıyla

tanımlanmaya çalışılmıştır. Fakat kentleşme kavramı tek bir açıdan açıklanamayacak ve incelenemeyecek kadar derin bir kavramdır (Kaya, 2007: 42).

“Latin kökenli dillerde urbs / urbis’e karşılık olarak Türkçede hem kent hem de şehir ifadesi kullanılır. Ancak bu iki kelime de Türkçe kökenli değildir. Şehir, Farsçada «şah» kelimesine bağlı olarak, şahın yaşadığı yer, büyük yerleşim, krallık, kent anlamlarına sahiptir. Kent ise Soğdagca da kale ve şehir anlamına gelse de, gene Farsçada köy demektir. Nişanyan gibi bazı etimologlar, kentin esasen «İrani kökenli bir sözcük» olduğunun ve Türkiye Türkçesinde 20. yy’a dek ‘köy, kırsal yerleşim’ anlamında kullanıldığının altını çiziyorlar. «Dil Devrimi esnasında yanlışlıkla Öztürkçe sanılarak canlandırıldığı ve ‘şehir’ anlamı yüklendiği» söylenir” (<http://fef.kku.edu.tr/upload/sosyoloji/Demografya/12.%20b%C3%B6l%C3%BCm.pdf> e.t. 06.05.2016).

Avrupa Kentsel Şartı’nda, “etimolojik olarak “kent”, “citta” “cite” ve “ciudad” (latince kökü “civitas”) sözcüğü, iki ana tanımı içerir. Bunlar; yapısal, arkeolojik, topografik ve kent planlama açısından insan topluluklarının bulunduğu bir mekân (Council of Europe, 1992) ve Tereccani Italien Ansiklopedisi’nde belirtildiği üzere ise, “toplum hayatının temel çekirdeği ve karakteristiğini oluşturan tarihi ve yasal bir oluşumu” olarak tanımlanmıştır (<http://www.treccani.it/enciclopedia/citta/> e.t. 17.09.2016).

Kentleşmeyi, farklı sebeplerle gerçekleşen köyden kente göç, hâlihazırda ki kentlerin büyüüp gelişmesi ve köy, kasaba gibi yerleşimlerin büyümesi sonucu kente dönüşmesi vb. nedenlerle kent sayısının artması olarak tanımlamak mümkündür (Nadaoğlu, 1996: 7).Faklı bir şekilde tanımlamak gerekirse “kentleşme, sanayileşmeye ve ekonomik gelişmeye koşut olarak kent sayısının artmasını ve günümüzdeki kentlerin ortaya çıkmasını sağlayan toplum yapısında, artan oranda örgütlenme, işbölümü ve uzmanlaşma yaratan, insan davranış ve ilişkilerinde kentlere has değişikliklere neden olan bir nüfus birikimi sürecidir” (Keleş, 2002: 22).

Atıl, Gülgün ve Yörük’e göre: “Kentlerin sürdürülebilirliği, toplumların sürdürülebilirliği olarak tanımlanabilir”. İnsanlar, yaşadıkları mekânlar birbirleriyle etkileşim halindedir. Kentlerin sürdürülebilirliğinin sağlanabilmesi için, kentlerde şu an yaşamakta olan yurttaşların ve gelecek nesillerin yaşam kalitelerinin yükseltilmesi ve sürdürülebilirliğinin sağlanması gerekmektedir.

Sürdürülebilir kentsel gelişme, sürdürülebilir toplumsal gelişmeden ayrı olarak düşünülemez (Atıl, Gülgün ve Yörük, 2005).

Sürdürülebilir kentleşme kavramı ise; kentleşme süreci ile birlikte insanların temel gereksinimlerini çevreye zarar vermeden karşılaması, kentsel kaynakların efektif kullanımı ve kentin refah seviyesinin yükseltilmesi ile geliştirilmesidir. Bir diğer şekilde ifade edilmek istenirse, içinde yaşadığımız kentlerin “sosyo-ekonomik”, “demografik” ve “teknolojik” gelişmelere ulaşma durumudur. Çarpık kentleşme, sürdürülemez enerji kaynaklarının kullanımı, çevreye verilen zarar, düşük istihdam ve nüfus oranları, kötü finans yönetimi sürdürülebilir kentleşmeyi engelleyici durumlardır. Sürdürülebilir kentleşmenin temeli planlı arazi kullanımıdır. Bir kentteki sürdürülebilir kentleşme hedefleri ise şunlardır; (Tosun, 2013: 33-35)

- Yaşam kalitesini arttırmak,
- Gelişmede seçenekler oluşturmak,
- Yoksullukla savaşmak,
- İstihdamı arttırmak, temel gıdaya ulaşımı arttırmak,
- Temel sağlık gereksinimlerini karşılamak,
- Biyolojik çeşitliliğin korumak ve geliştirmek,
- Güncel teknolojik gelişmeleri takip etmek,
- Planlı nüfus artışı sağlamak,
- Yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanımını arttırmak,
- Su kaynaklarının korunması ve yönetimini sağlamak,
- Riskleri asgari düzeye indirmek olarak belirtilmiştir.

1.2. Sürdürülebilir Kentsel Gelişimin Tarihsel Arka Planı

Sürdürülebilirlik kavramı üzerindeki tartışmaların başlangıcı olarak 1970’li yıllar işaret edilmiş olsa da bu kavramın geçmişi daha eskilere

dayanmaktadır. Bu düşüncenin ilk kez 18. yüzyıl sonlarında Almanya'nın Baden-Württemberg Eyaleti'nde Kara Ormanların (Schwarzvald) yok oluşunu önlemek amacıyla çıkarılan yasalarda yer aldığı öne sürülmüştür (Kılıçoğlu, 2005: 10).

Sürdürülebilir kentsel gelişme olgusunun temel kaynağı sürdürülebilir gelişme yaklaşımıdır. Bu sebeple tarihsel arka planda yaşanan ilk gelişmeler sürdürülebilirlik üzerinedir. 1972 yılında Büyümenin Sınırları (The Limits To Growth) ile sürdürülebilirliğin çevresel ve ekonomik boyutlarıyla başlayan süreç Birleşmiş Milletler öncülüğünde, gelişim sürecine kentleşme ile devam etmiştir. 1972 yılında İsveç'in Stockholm kentinde düzenlenen Birleşmiş Milletler İnsan Çevresi Konferansı ile sürdürülebilir kentsel gelişme kavramı uluslararası politikalara girmeyi başarmıştır. Bu süreçle beraber sürdürülebilir kentleşme olgusu günümüze kadar insanlık için büyük bir önem arz etmeye devam etmiştir.

Bu bölümde 1972 yılında yayınlanan Büyümenin Sınırları Raporu ile adından söz ettirmeye başlayan sürdürülebilirlik kavramı ve Birleşmiş Milletler düzeyinde gerçekleştirilen konferans ve politika belgeleri ile kavramın geçirdiği evrimsel süreç ve kentsel hayata etkileri anlatılacaktır.

1.2.1. Büyümenin Sınırları

1972 yılında Roma Kulübü tarafından hazırlanan "Büyümenin Sınırları-The Limits to Growth" isimli raporda "sürdürülebilirlik" kavramının temeli atılmış ve bu kavrama olan ihtiyaçtan bahsedilmiştir. Bu raporda ekonominin ve çevrenin birbiriyle olan yakın ilişkisinin önemi vurgulanmaktadır. Roma Kulübüne göre; sanayileşmenin, dolayısıyla çevre kirliliğinin artması, gıda kaynaklarındaki azalmanın ve insan nüfusundaki hızla artışın etkisiyle dünyadaki büyümenin yüzyıl içinde maksimum kapasitesine ulaşacağını ve bununla beraber geline süreçte nüfusun ve üretim kapasitesinin hızlı bir şekilde düşmesinin muhtemel olduğu öngörülmektedir (Meadows, Meadows, Randers, Behrens, 1972: 27-28-29). Ayrıca, kuzey ülkelerinin güney ülkelerini sömürmesi sonucu geliştiklerini ve bunun sonucunda güney ülkelerinin gelişemeyip fakir kaldıkları belirtilmiştir. Bu ülkeler, kuzey ülkelerle olan ekonomik farkın kapanmasına yönelik ağır maddi yükümlülükler talep etmişlerdir (Talay, 1997: 23).

Roma Kulübü'nün ikinci raporu olan, "Dönüm Noktasındaki İnsanlık: Roma Kulübüne İkinci Rapor", 1976 yılında yayınlamıştır. Bu raporda, ilk rapordakine benzer karamsarlığın devam ettiği görülmektedir (Sencar, 2007: 88).

Rapordaki görüşler şu şekilde özetlenebilir; (Keleş - Hamamcı, 2005: 236)

- O dönemde yaşanan bunalımın geçici olmadığı belirtilmiştir,
- Yaşanılan bunalımın, en iyi biçimde, küresel bir bağlam içinde çözülebileceği belirtilmiştir,
- Yaşanılan bunalımın geleneksel araçlarla çözülemeyeceği vurgulanmıştır,
- Sorunları çatışma yoluyla değil, işbirliği yoluyla çözülebileceği belirtilmiştir.

1.2.2. Stockholm Konferansı

Çevre hukuku konusunda uluslararası çapta yaşanan en büyük gelişme 1972 yılında İsveç'in Stockholm şehrinde gerçekleştirilen "Birleşmiş Milletler İnsan Çevresi Konferansı" olmuştur. Bu konferansa kadar çevre hukuku, uluslararası hukuktan bağımsız bir dal değildi. Stockholm ile birlikte çevresel gelişmelerin ve çevrenin korunmasının hukuksal boyutu başlamıştır. Böylece sürdürülebilirlik kavramı uluslararası çevre hukukunda kendine yer edinmiştir (Özdek, 1993: 73).

Stockholm Bildirgesi'nin 1. maddesinde; "İnsanın; özgürlük, eşitlik ve yeterli yaşam koşulları sağlayan onurlu ve refah içindeki bir çevrede yaşamak, temel hakkıdır. İnsanın, bu günkü ve gelecek kuşaklar için çevreyi korumak ve geliştirmek için ciddi bir sorumluluğu vardır. Bu bakımdan; kayıtsızlık, ırk ayrımı, ayrımcılık, sömürgecilik veya diğer biçimlerde ortaya çıkan baskı, yabancı egemenliğini destekleyen, sürekli kılan politikalara mahkûm edilmiştir ve terk edilmelidir." denilerek "sürdürülebilirlik" kavramının gerekliliğinden bahsedilmiştir.

2. maddesinde doğal ekosistemlerin korunmalarından, 3. maddede doğanın sürdürülebilirliğinin oluşması ve devamı için insan eliyle desteklenmesi gerekliliğine vurgu yapılmıştır (United Nations, 1972: 3).

Birleşmiş Milletler İnsan Çevresi Konferansı sonucunda benimsenen Stockholm Bildirgesi'nde ilk kez, insanın "onurlu bir çevrede yaşama hakkı" olduğu bildirilerek, bu konuda yeni bir dönem, yeni bir süreç başlatılmıştır.”(Dinç, 2008: 8)

1972 yılında düzenlenen bu yüksek katılımlı konferans sonucunda “Birleşmiş Milletler Çevre Programı” başlatılmıştır. Bu program ile birlikte yerel, bölgesel ve küresel çaptaki çevre sorunlarına karşı etki mücadele amacıyla dünya ülkelerini ortak bir platformda buluşturmak amaçlanmıştır. Avrupa Konseyi ve OECD gibi ulus üstü kuruluşlara bağlı çevre komitelerinin kurulmasıyla birlikte çevrenin korunması ve çevresel sorunlarla etkin mücadele amacıyla işbirliğine gidilmiş ve çevrenin gelişme ile olan bağlantısı kabul edilmiştir (Özer, 22: 1995).

1.2.3. Habitat I

“Birleşmiş Milletler İnsan Yerleşimleri Konferansı”nın ilki Kanada’nın Vancouver kentinde 1976 yılında düzenlenmiştir. Çevresel sorunların, kentlerde sürdürülebilirlik olgusunun oluşturulması ve uluslararası arenada konuşulup tartışılması konusunda Habitat Konferans’ları büyük önem arz etmektedir. Konferans boyunca az gelişmiş ülkelerdeki şehirleşme ve konut problemlerinin çözümüne yönelik, kentleşme ve yerleşme sorunlarına karşı uluslararası çapta iletişimi ve koordinasyonu sağlayabilmek üzere bir “merkez” oluşturulması için girişimlerde bulunulmuştur. Bu girişimlerin sonucu olarak 1978 yılında “Birleşmiş Milletler İnsan Yerleşimleri Merkezi-HABİTAT (United Nations Center For Human Settlements-UNCHS)” kurulmuştur (Çamur ve Vaizoglu, 2007: 299).

1.2.4. Dünya Koruma Stratejisi (The World Conservation Strategy-WCS)

Sürdürülebilir gelişme kavramının tarihsel gelişimini incelerken bu kavramın gelişmesi açısından önemli çalışmalardan biri olan “Dünya Koruma Stratejisi-DKS (The World Conservation Strategy-WCS)”ni göz ardı etmemek gerekir. DKS, “Dünya Yabani Hayat Fonu (World Wildlife Fund-WWF)”, “Uluslararası Doğal Kaynakları ve Doğayı Koruma Birliği (International Union for the Conservation of Nature and Natural Resources-IUCN)” ve “Birleşmiş

Milletler Çevre Programı (United Nations Environment Programme-UNEP)” gibi kuruluşlar tarafından ortaklaşa hazırlanıp 1980 yılında yayınlanmıştır. DKS, sürdürülebilir bir topluma başarıyla ulaşabilmek için koruma ve geliştirme olgularının birbirinden ayrı düşünülmemesi gerekliliğine vurgu yapmaktadır. Eskiden, birbirleri arasında ters orantı olduğu düşünülen doğanın korunması ile ekonomik gelişmenin gerçekte birbirlerini destekledikleri anlaşılmış ve bunun sağlanması hususunda hükümetlerin ve STK’ların desteklerinin önemi belirtilmiştir (Eş, 2008: 6).

IUCN, UNEP ve WWF tarafından ortaklaşa hazırlanan 2. Dünyayı Koruma Stratejisi ise, 1991 yılında bir rapor halinde yayınlanmıştır. Raporun amacı, doğanın ve insanların özenle davranılmayı hak ettiğine ve her ikisinin de geleceklerinin birbirlerine bağlı olduğuna inananları bilgilendirip cesaretlendirerek, çevrenin korunması ve gelişme hakkındaki tartışmalara hız kazandırmaktır. Bununla birlikte, her kesimden insanı dünyayı korumak için bir şeyler yapabileceğine inandırmak hedeflenmiştir (Sencar, 2007: 94).

1.2.5. Dünya Doğa Şartı Belgesi

“Sürdürülebilirlik kavramı ilk olarak Dünya Doğayı Koruma Birliği (IUCN) tarafından 1982 yılında kabul edilen “Dünya Doğa Şartı” belgesinde yer almıştır. Atmosfer kaynaklarının optimum sürdürülebilirliğini başarabilecek biçimde yönetilmeleri gerektiği ancak bunun ekosistemlerin ve türlerin bütünlüğünü tehlikeye atmayacak biçimde yapılması gerektiği vurgulanmıştır” (Mengi ve Algan, 19: 2003).

Birleşmiş Milletler Çevre Programı (UNEP) Yürütme Kurulu'nun özel statülü toplantısında Zaire Devlet Başkanı Mobutu, girişiminin Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nun benimsediklerine yakın olduğunu belirterek hükümet temsilcilerine aşağıdaki konuşmayı yapmıştır: (Pallemaerts'ten aktaran Duru, 1997: 3)

"Orman Kanununun" geçerli olduğu günler bitti. Dünyadaki tüm sorumlu insanların, kişisel çıkarları adına dünyayı kirletmek ve tahrip etmek için duraksamayacak doymak bilmez akbabalara karşı, yaşadıkları yer kadar küresel mirası savunmak görevi de vardır (UNEP, 1982: 13).

Gönüllüye göre; Dünya Doğa Şartı Belgesi “Stockholm Bildirisi”nden daha büyük bir hukuksal etki yaratmak amacını da taşımamaktadır. Doğal kaynakların korunması ve kullanılmasına yönelik genel ilkelerin belirlenmesinin çevre hakkı açısından önemi, çevrenin ortak gelecek için önemli olduğu bilincinin oluşturulmasına dair vurgu yapılmıştır” (Gönüllü, 2013: 35).

1.2.6. Ortak Geleceğimiz (Bruntland Raporu)

1982 yılında Birleşmiş Milletler Genel Sekreterliği’nin önerisiyle, yirmi farklı ülkeden gelen katılımcılardan oluşan Norveç Başbakanı Bruntland’ın başkanlığında hazırlanan “Ortak Geleceğimiz” raporu 1987 yılında Birleşmiş Milletler Genel Kurulu’na sunulmuştur. Bruntland raporunda; insanlığın kendi ihtiyaçlarını karşılamak için gelecek nesillerin ihtiyaçlarını da tehlikeye atmadan karşılamaları gerektiğini, bunun ise ancak sürdürülebilir gelişim ile mümkün olacağından bahsedilmektedir. Raporda insanlığın yüzyıllar boyunca çevreye zararlar verdiğinin, artık bu zararların azaltılmasının gerektiğinin, küresel çaptaki yoksulluğun ancak sürdürülebilir gelişim modelleriyle sağlanabileceği savunulmaktadır. Bunun için de kaynakların adil kullanımının gerektiği, kaynakların adil kullanımı içinse aktif vatandaş katılımı ve daha fazla demokrasi ile mümkün olacağı belirtilmiştir (United Nations, 1987).

Ortak Geleceğimiz Raporu ile birlikte çevrenin korunması ve gelişmesine yönelik bilimsel ve siyasal veriler bir araya getirilmiştir. Ayrıca çevresel sorunların önemi tüm noktalarıyla belirtilmiştir. Bruntland Raporu’nun ana fikriyse; çevresel ve finansal problemlerin ayrı ayrı değil de, dünyanın ihtiyaçlarını doğal kaynaklara zarar vermeyecek bir şekilde sürdürülebilir gelişme düşüncesine uygun olarak topyekûn değerlendirilmesidir (Sencar, 2007: 95).

Sürdürülebilir gelişim düşüncesi doğrultusunda gelişmiş ülkeler gezegenin ekolojik imkanları dahilinde hareket etmelidirler. Nüfustaki artışın ve üretkenliğin değişen ekosistemle uyumu takip edilmelidir. Sürdürülebilir gelişim sürecinden basit ya da zor olarak bahsedilemez fakat gerektiğinde zor seçimlerin yapılması gerekebilir bunun içinse sürdürülebilir gelişim politikalarının son noktada siyasi iradeye dayanması gerekmektedir (United Nations, 1987).

Torunoğluna göre Bruntland Raporunda; “yoksulluğun ve eşitsizliğin var olduğu bir dünya her zaman için ekolojik ve diğer krizlere eğilimli olacaktır”

ifadesi bulunmasına rağmen, gelişmiş ülkelerin “sürdürülebilir gelişmeye” yönelik politikalarının çevreci ve sürdürülebilir teknolojinin geliştirilmesi, plansız nüfus artışına karşı önlemler alınması ve Güney ülkelerinin kaynak kullanımında sürdürülebilirlik ilkesi çerçevesinde hareket etmelerinin sağlanması ile sınırlı olması tam olarak çözümü sağlayamamaktadır (Torunoğlu, 2003).

1.2.7. Çevre ve Gelişim Hakkında Rio Deklarasyonu

3-14 Haziran 1992 tarihler arasında, Çevre ve Gelişim hakkında Birleşmiş Milletler Konferansı toplanmıştır. Bu konferansta 16 Haziran 1972 tarihinde Stockholm’de kabul edilen İnsan Çevresi Hakkında Birleşmiş Milletler Bildirgesi’nin yeniden onaylanması ve bu Bildirge’nin üzerine yeni politikalar geliştirilmesi, devletlerin, toplumların ve insanların arasında yeni bir işbirliği oluşturulması ve eşitlikçi küresel bir ortaklık sağlanması amaçlanmıştır. Katılımcılar, evimiz olan dünyanın bütüncül ve birbirine bağımlı doğasını kabul etmiş ve Rio Deklarasyonu’nu onaylamışlardır (United Nations, 1992).

Bu bildirge de kısaca şu ilkeler kabul edilmiştir; (UN, 1992)

- **İlke 1:** Sürdürülebilir gelişimin temeli olan insanoğlunun, sağlıklı, üretken ve çevreyle entegre bir hayat sürmeye hakkı vardır,
- **İlke 2:** Ülkelerin, kendi sınırları veya Dünya üzerinde ki herhangi bir alana karşı zarar gelmesini engelleme sorumluluğu vardır,
- **İlke 3:** Sürdürülebilir gelişmenin başarılı olabilmesi için çevreye saygı gelişme sürecinin önemli bir kısmını oluşturmalı ve bu iki kavramın birbiriyle ilişkisi göz ardı edilmemelidir,
- **İlke 5:** Tüm ülkeler ve insanlık hayat şartlarında ki dezavantajları azaltmak ve daha iyi şartlarda yaşamak için sürdürülebilir gelişmenin başarıya ulaşmasını sağlamada fakirliğe karşı ortaklaşa mücadele etmelidirler,
- **İlke 8:** İnsanlığın daha kaliteli bir hayat sürmesinin ve sürdürülebilir gelişmenin sağlanabilmesi için, ülkeler sürdürülebilir olmayan üretim ve tüketim modellerini değiştirmeli ve yerine uygun bölgesel politikaları desteklemelidirler,

- **İlke 10:** Çevreyi korumak, geliştirmek v.b. konularda en iyi yöntem vatandaşların tümünün aktif katılımının sağlanmasıdır. Her ülke vatandaşlarını çevreye zarar veren davranış ve faaliyetler hakkında kamu personelleri vasıtasıyla bilgilendirmeli ve gerekli politika yapımları ve kararlarda yurttaşların katılımı sağlanmalıdır. Yetkililer, farkındalığı ve aktif katılımı teşvik etmeli ve kolaylaştırmalıdır,
- **İlke 20:** Kadınların çevrenin yönetilmesi ve geliştirilmesinde çok önemli bir rolü vardır. Bu sebeple sürdürülebilir gelişmeyi sağlayabilmek için kadınların aktif katılımı şarttır,
- **İlke 21:** Gençliğin “yaratıcılığı”, “hedefleri” ve “cesaretleri” sürdürülebilir gelişmeyi sağlayabilmek ve herkes için daha iyi bir gelecek sağlamak maksadıyla küresel bir işbirliğini geliştirmek için seferber edilmelidir,
- **İlke 24:** Savaş, sürdürülebilir gelişmeyi yok edici niteliktedir. Bu sebeple ülkeler böyle zamanlarda çevreye koruma sağlamayı amaçlayan Uluslararası hukuka saygı duymalı ve gerekli görüldüğünde daha da geliştirilmesi maksadıyla işbirliğinden kaçınmamalıdır, ilkeleri konferans sonucu kabul edilen ilkelere bazılarınıdır.

Bu konferans sonucunda Rio Deklarasyonu’nun yanı sıra, “Ormancılık Prensipleri”, “Çölleşme ve Mücadele Sözleşmesi”, “Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi” ve “İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi” düzenlenmiştir. Konferansın en önemli çıktısı ise 21. yüzyıla yönelik Gündem 21’dir.

Gündem 21, “İnsanlık, tarihsel bir dönüm noktasındadır” cümlesiyle başlamaktadır. Gündem 21, günümüz sorunlarını önlemek amacıyla bir çaba oluştururken üzerinde yaşadığımız dünyamızı da 21. yüzyılın getirebileceği olası tehditlere karşı hazırlamaktadır (Emrealp, 2005: 16). Ayrıca Gündem 21’in, sürdürülebilir gelişimin sağlanması için yeni bir küresel ortaklığın başlangıcı olduğu belirtilmiştir.

Gündem 21, dört temel kısımdan oluşmaktadır; (Özmehmet, 2008: 8)

- Sosyal ve ekonomik boyutlar,

- Sürdürülebilir gelişim için kaynakların korunması ve yönetimi,
- Etkin grupların rolünün güçlendirilmesi,
- Uygulama Mekanizması'dır.

Ayrıca Rio Deklarasyonu “Gündem 21-Orman Prensipleri “ ile

- Yoksullukla mücadele,
- Biyolojik çeşitliliğin korunması,
- Sürdürülebilir tarım ve kırsal gelişmenin teşviki,
- Çiftçilerin rolünün güçlendirilmesi,
- Sürdürülebilir gelişimde kadınların ve gençlerin rolünün güçlendirilmesi,
- İşçilerin ve işçi sendikalarının rolünün güçlendirilmesi,
- Eğitim, kamu duyarlılığı ve öğretimin teşviki konularında da eylem planları hazırlanmış ve kabul edilmiştir.

1.2.7.1. İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi

“ Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi (BMİDÇS)” iklim değişikliği sorununa karşı küresel tepkinin temelini oluşturmak üzere 1992 yılında Rio Konferansı’nda imzaya açılmıştır. 21 Mart 1994 tarihinde yürürlüğe giren bu sözleşmeye Türkiye 2004 yılı itibariyle taraf olmuştur (Özdemir, Yazıcı, Tahmiscioğlu, 2013: 1)

İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi’nin amacı; atmosfere zarar vermekte olan sera gazı salınımını minimum düzeye indirmek, insanoğlunun sürdürülemez ve çevreye zararlı tüketimleri sonucu ortaya çıkan iklim değişikliği etkilerini durdurmaaktır. Bunu sağlayabilecek düzeye yani çevrenin ve doğal hayatın iklimsel değişmelere insan müdahalesi olmadan uyum sağlayabilmesine, tarımsal üretimin olumsuz etkilerden korunabileceği ve ekonomik gelişmenin sürdürülebilir bir şekilde devam edebileceği bir sürece ulaşmaktır (United Nations, 1992b: 5).

1.2.7.2. Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi

Bu sözleşme yine 1992 yılındaki Rio Konferansı'nda imzaya açılmıştır. Türkiye'nin de 1996 yılında imza vererek taraf olduğu bu sözleşmede bulunan hükümlere göre sözleşmenin amaçları şunlardır; (BM Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi, 1992c: 2)

- Biyolojik çeşitliliği koruyabilmek için gerekli çalışmaların yapılması,
- Biyolojik çeşitlilik unsurlarının sürdürülebilir kullanılması,
- Genetik kaynakların kullanılması sonucu ortaya çıkan faydaların adil ve eşit bir şekilde paylaşımıdır.

1.2.7.3. Çölleşme ile Mücadele Sözleşmesi

1992 yılında gerçekleştirilen Rio Zirvesi'nde temeli atılan Çölleşme ile Mücadele Sözleşmesi 1994 yılında yürürlüğe girmiştir. Aynı yıl Türkiye'de bu sözleşmeye imza vermiştir. Bu sözleşmenin amacı, öncelikli olarak Afrika kıtasında ve Latin Amerika'da karşı karşıya kalınan çölleşme ve kuraklık gibi sorunlarla mücadele etmek ve bu problemlerin etkilerini en aza indirmektir. Bu çalışmalar kapsamında yerel ve bölgesel aksiyon programları oluşturulmuştur (Talay, 1997: 41).

1.2.7.4. Sürdürülebilir Orman İlkeleri

1992 Rio Konferansı sonucu kabul edilen “Her Tür Ormanın Yönetimi, Korunması ve Sürdürülebilir Gelişimine Yönelik Global Bir Görüş Birliği İçin Yasal Bağlayıcılığı Olmayan İlkeler Bildirimi” Türkiye tarafından da kabul edilmiştir. Bu belgenin temel amacı, yağmur ormanları öncelikli olmak üzere bütün ormanlar çeşitlerinin (doğal veya yapay) korunması ve geliştirilmesiyle ilgili bir dizi önemli karar içermektedir. Ormanların, atmosferdeki oksijen ve karbondioksit dengesi açısından büyük önem arz ettiği bu antlaşmada belirtilmiştir (Dölarslan, 2007: 160).

1.2.8. Sürdürülebilir Gelişme Komisyonu

1992 yılında Birleşmiş Milletler Çevre ve Kalkınma Konferansı'nda Gündem 21'in ilgili hükmü Birleşmiş Milletler Şartnamesinin 68. Maddesine göre "Sürdürülebilir Gelişim Komisyonu" kurulmuştur.

Sürdürülebilir Gelişme Komisyonu'nun amacı; "BM Çevre ve Gelişme Konferansı" çıktılarının takibini yapmak, koordinasyonu sağlamak, çevre ve gelişme konularında entegrasyonun sağlanması ile birlikte hükümetlerin karar alma sürecinde destek olmak ve Gündem 21 uygulama sürecini, yaşanan gelişmeleri yerel ve küresel ölçekte incelemektir. Bu hedeflerle BM şartının 68. maddesine dayanak olarak kurulmuştur (United Nations, 1992: 275).

"Sürdürülebilir Gelişme Komisyonu yoksulluk, tüketim kalıpları, nüfus, maliye, eğitim ve kapasite oluşturma konularında her yıl hükümetlerden gelen raporları görüşmektedir. Ulusal hükümetlerin yanı sıra, uluslararası düzeydeki yerel yönetim örgütleri de Sürdürülebilir Gelişme Komisyonu'na rapor sunabilmektedirler" (Bozdoğan, 2005: 1021). Komisyon ayrıca başlangıcı uluslararası platformlar olan sürdürülebilir gelişmeye yönelik ilerlemenin, ölçüm şekillerinin, gözlemlerinin ve bu konuda yapılacak değerlendirmelerin, ulusal ve uluslararası çapta bir gösterge seti ve endeksi olarak hazırlanması konusunda çalışmalar yürütmüştür (Yıkma, 2011: 4).

Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Gelişme Komisyonunun 1998-2002 yılları arası için kabul edilmiş olan "Çalışma Programı" çerçevesindeki ana konu başlıkları 1999 yılı için "Okyanuslar ve Denizler, Tüketim ve Üretim Kalıpları, Turizm"; 2000 yılı için "Arazi Kaynakları, Mali Kaynaklar, Ticaret ve Yatırım, Ekonomik Büyüme, Sürdürülebilir Tarım"; 2001 yılı için "Atmosfer; Enerji, Karar-verme ve Katılımda Bilgilenme, Çevre alanında Uluslararası İşbirliği ve Enerji; Ulaştırma" olarak belirlenmiştir.

Rio Deklarasyonu'nun yanı sıra, konferans sonucunda, "Ormancılık Prensipleri", "Çölleşme ve Mücadele Sözleşmesi", "Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi" ve "İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi" düzenlenmiştir.

Tablo 1.1. BM Sürdürülebilir Çalışma Komisyonu Çalışma Programı

DÖNEM	KONU	KESİŞEN KONULAR
2004 / 2005 Uygulama Döngüsü	❖ Su ❖ Sanitasyon ❖ İnsan Yerleşimleri	Yoksulluğun yok edilmesi, sürdürülemez üretim ve tüketim sistemlerinin yok edilmesi, ekonomik ve sosyal gelişimin doğal kaynak koruması ve yönetimini temel alacak şekilde sağlanması, sağlık ve sürdürülebilir gelişme, Afrika ve küçük ada devletlerinin sürdürülebilir gelişmesinin sağlanması, sürdürülebilir gelişme için kurumsal altyapının hazırlanması, toplumsal cinsiyet eşitliği, eğitim
2006 / 2007 Uygulama Döngüsü	❖ Sürdürülebilir Gelişme için Enerji ❖ Endüstriyel Gelişme ❖ Hava Kirliliği / Atmosfer ❖ İklim Değişikliği	Yoksulluğun yok edilmesi, sürdürülemez üretim ve tüketim sistemlerinin yok edilmesi, ekonomik ve sosyal gelişimin doğal kaynak koruması ve yönetimini temel alacak şekilde sağlanması, sağlık ve sürdürülebilir gelişme, Afrika ve küçük ada devletlerinin sürdürülebilir gelişmesinin sağlanması, sürdürülebilir gelişme için kurumsal altyapının hazırlanması, toplumsal cinsiyet eşitliği, eğitim
2008 / 2009 Uygulama Döngüsü	❖ Tarım ❖ Kırsal Gelişme ❖ Arazi ❖ Kuraklık ❖ Çölleşme ❖ Afrika	Yoksulluğun yok edilmesi, sürdürülemez üretim ve tüketim sistemlerinin yok edilmesi, ekonomik ve sosyal gelişimin doğal kaynak koruması ve yönetimini temel alacak şekilde sağlanması, sağlık ve sürdürülebilir gelişme, Afrika ve küçük ada devletlerinin sürdürülebilir gelişmesinin sağlanması, sürdürülebilir gelişme için kurumsal altyapının hazırlanması, toplumsal cinsiyet eşitliği, eğitim

Tablo 1.1. BM Sürdürülebilir Çalışma Komisyonu Çalışma Programı (devamı)

2010 / 2011 Uygulama Döngüsü	❖ Ulaştırma ❖ Kimyasallar ❖ Atık Yönetimi ❖ Madencilik ❖ Sürdürülebilir Üretim ve Tüketim Kalıpları için 10 Yıllık Çerçeve Program	Yoksulluğun yok edilmesi, sürdürülemez üretim ve tüketim sistemlerinin yok edilmesi, ekonomik ve sosyal gelişimin doğal kaynak koruması ve yönetimini temel alacak şekilde sağlanması, sağlık ve sürdürülebilir gelişme, Afrika ve küçük ada devletlerinin sürdürülebilir gelişmesinin sağlanması, sürdürülebilir gelişme için kurumsal altyapının hazırlanması, toplumsal cinsiyet eşitliği, eğitim
2012 / 2013 Uygulama Döngüsü	❖ Ormanlar ❖ Biyolojik Çeşitlilik ❖ Biyoteknoloji ❖ Turizm ❖ Dağlar	Yoksulluğun yok edilmesi, sürdürülemez üretim ve tüketim sistemlerinin yok edilmesi, ekonomik ve sosyal gelişimin doğal kaynak koruması ve yönetimini temel alacak şekilde sağlanması, sağlık ve sürdürülebilir gelişme, Afrika ve küçük ada devletlerinin sürdürülebilir gelişmesinin sağlanması, sürdürülebilir gelişme için kurumsal altyapının hazırlanması, toplumsal cinsiyet eşitliği, eğitim
2014 / 2015 Uygulama Döngüsü	❖ Okyanuslar ve Denizler ❖ Denizel Kaynaklar ❖ Gelişmekte Olan Küçük Ada Devletleri ❖ Afet Yönetimi ve Dayanıksızlık	Yoksulluğun yok edilmesi, sürdürülemez üretim ve tüketim sistemlerinin yok edilmesi, ekonomik ve sosyal gelişimin doğal kaynak koruması ve yönetimini temel alacak şekilde sağlanması, sağlık ve sürdürülebilir gelişme, Afrika ve küçük ada devletlerinin sürdürülebilir gelişmesinin sağlanması, sürdürülebilir gelişme için kurumsal altyapının hazırlanması, toplumsal cinsiyet eşitliği, eğitim

Tablo 1.1. BM Sürdürülebilir Çalışma Komisyonu Çalışma Programı (devamı)

2016 / 2017	Gündem 21, Gündem
Uygulama	21'in daha iyi
Döngüsü	uygulanması ve programı ve Johannesburg uygulama planı uygulamalarının genel değerlendirmesi

Kaynak: (<https://sustainabledevelopment.un.org/index.php?menu=1483> e.t. 30.06.2016)

1.2.9. Birleşmiş Milletler Nüfus ve Kalkınma Konferansı

1994 yılında Mısır'ın başkenti Kahire'de toplanan Birleşmiş Milletler Nüfus ve Kalkınma Konferansı'nda sürdürülebilir gelişme en genel kapsamıyla nüfus ile bağdaştırılmıştır (Bozdoğan, 2005: 1022).

Kahire Bildirisi'nde; (BM Nüfus ve Kalkınma Konferansı, 1994)

Madde 1. Sürdürülebilir gelişimin odak noktası insandır.

Madde 2. İnsanlar çevre ile uyum içinde olmalıdır.

Madde 6. İçinde bulunduğumuz dönemde yaşayan ve gelecekte yaşayacak olan bütün insanların refahını amaçlayan sürdürülebilir gelişme, nüfus, çevre, kaynaklar ve kalkınma arasında dinamik bir uyum oluşturulmasını gerektirmektedir diye belirtilmiştir.

Sürdürülebilir gelişmenin temeline insanın yerleştirildiği bu konferansta geleneksel nüfus politikaları terk edilerek, insan temelli bir sürdürülebilir gelişme kabul edilmiştir. Bu bağlamda kadınların toplumdaki yerlerinin güçlendirilmesi, cinsiyet eşitliğinin sağlanmasına özellikle vurgu yapılmıştır (Bozkurt, 2011: 3).

1.2.10. Habitat II

İlki Kanada'nın Vancouver şehrinde yapılan "Birleşmiş Milletler İnsan Yerleşimleri Konferansı (Habitat)"nın ikincisi yani Habitat II Zirvesi 3-14 Haziran 1996 tarihleri arasında İstanbul'da gerçekleştirilmiştir.

“Birleşmiş Milletler Çevre ve Gelişme Konferansı”nda, sürdürülebilir gelişme olgusunun tanımı genişletilerek, birçok farklı disiplinle olan bağları belirtilmiş ve sürdürülebilir gelişme kavramı, finanstan yönetim bilimlerine kadar birçok farklı alanla ilişkilendirilmiştir. “Habitat II Konferansı”nda ise, sürdürülebilir gelişme kavramı kentleşme ve yerleşme kavramlarına uyarlanmıştır. Konferans çıktısı olarak lanse edilen iki metnin de ana teması bu konu olmuştur (Bozdoğan, 2005: 1022). Habitat II Konferansı’nda, Birleşmiş Milletler Sözleşmesi’nden ilham alınarak, “herkes için yeterli konut” ve artan kentleşme ile beraber “dünyada sürdürülebilir insan yerleşmelerinin gelişmesi” konuları üzerinde görüşmelerde bulunulmuştur (Özmehmet, 2008: 10). Habitat konferanslarının temel felsefeleri "Kentine Sahip Çıkmak", "Çözümde Ortaklık" ve "Aktif Katılım"dır (Çamur ve Vaizoglu, 2007: 300)

Habitat II İstanbul Deklarasyonu’nda;

Kentlerde bulunan yerleşmeler, yüksek nüfus barındırmasına rağmen çevreye verilen zararın azaltılması, doğal kaynak tüketimi ve geliştirilmesi konusunda umut vaat etmektedirler. Buna rağmen birçok kentte yaşanan plansız büyüme, sürdürülemez üretim ve tüketim kalıpları ve plansız arazi kullanımı ile birlikte fiziksel yapıda bozulmalar görülmektedir. Bu tarz sorunlar çevreyle birlikte doğal kaynakların kirlenmesi ve zarar görmesi anlamına gelmektedir. Bazı yerleşmeler ise yetersiz su kaynakları, atık suyu ve yağmur suyunun tavsiye edilememesi, sürdürülemez tüketim kalıpları ve biyoçeşitlilikte azalma gibi sorunlarla karşılaşmaktadır. Bu sorunlar her geçen gün artan köyden kente göç nedeniyle hızlı bir artış göstermektedir. Coğrafi etkenler, yoksulluk ve kaynaklara erişimde yaşanan zorluklar ile özellikle gelişmiş ülkelerdeki sürdürülemez üretim ve tüketim kalıpları bir araya geldiğinde, çevreye verilen zararın artmasına, doğal kaynakların tükenmesine bu nedenle de sürdürülebilir gelişmenin sekteye uğramasına neden olmaktadır. Bu sebeple Dünya’nın çok büyük bir bölümünün kentleşmesi ile birlikte sürdürülebilir gelişme, kentlerin, anakentlerin üretim ve tüketim kalıplarına ve çevreye duyarlı ulaşım ve altyapı çalışmalarına bağlı olacaktır (Habitat 2 İstanbul Deklarasyonu, 1996: 44).

1.2.11. Rio +5

1992 yılındaki Rio Zirvesinde kabul edilen Gündem 21’in 38. maddesi bir Sürdürülebilir Gelişme Komisyonu kurulmasını içeriyordu buna bağlı olarakta

Sürdürülebilir Gelişme Komisyonu 1993 yılında kuruldu. Sürdürülebilir Gelişme Komisyonu'nun görevlerinden biri de Gündem 21'e bağlı uygulamalarda ki gelişmeleri kontrol etmektir. 1992 yılında ki zirveden beş yıl sonra yapılan Birleşmiş Milletler toplantısında 1998-2000 yılları için Sürdürülebilir Gelişme Komisyonu çalışma programı belirlenmiştir (Gönel, 2002: 2).

Rio +5 zirvesinin vizyonu “sürdürülebilir gelişmeyi” gündemden, uygulamaya geçirmek için geniş bir katılımcı grubunu bir araya getirmek olarak belirlenmiştir. Bu bağlamda zirveye STK'lar, bilimsel araştırma kuruluşları, finansal kuruluşlar ve eğitim gruplarının temsilcileri katılmıştır (Bozdoğan, 2005: 1023).

“Rio +5 zirvesi olarak adlandırılan bu toplantı, 1992 Rio Konferansı'nda alınan tarihi kararların, geçen beş yıllık süreç içinde nasıl ele alındığını, bu kararların gerçekliğini ve uygulanabilirliğini değerlendirmek üzere gerçekleştirilmiştir” (Seydioğulları, 2013: 22).

Zirve sonucu çıkan raporda bazı ilerlemelerin olmasına karşın, az gelişmiş ülke ve çevrelerde gelişme sorununun devam ettiği, küreselleşmenin kimi ülkelerde göreceli iyileşmelere yol açtığı; ancak gelişmekte olan ülkelerde yoksulluğun arttığı ve bu ülkeler arasında ki teknoloji farkının günden güne açıldığına dair olumsuz tespitler yapılmıştır (Mengi ve Algan, 2003: 37). “Bu zirve sonucunda, Rio Konferansı'nın bekleneni ve olması gerekeni verememiş olduğu, bu nedenle daha somut girişimlerde bulunulmasının gerekliliği vurgulanmıştır” (Seydioğulları, 2013: 22). Söz konusu zirvede, Siyasi Deklarasyon üzerinde anlaşmaya varılamamış, yalnızca Değerlendirme Raporu kabul edilmiştir.

1.2.12. Birleşmiş Milletler Çevre Programı (UNEP)

1972 yılında gerçekleştirilen Stockholm konferansı sonucunda oluşturulan Birleşmiş Milletler Çevre Programı'nın (UNEP) amacı; dünya üzerinde çevre duyarlılığını arttırmak, çevre konusundaki plan ve projelerin fıkirden eyleme dönüşmesini sağlamaktır. Bunun için Birleşmiş Milletler birimleriyle koordineli olarak çalışmaktadır (Özmehmet, 2008: 10). 1992 yılında gerçekleştirilen Birleşmiş Milletler Çevre ve Gelişim konferansı sonrasında UNEP' in işlevi ve

öncelikleri de sürdürülebilir gelişmenin çevre ile entegrasyonu çerçevesinde belirlenmiştir.

UNEP çerçevesinde yer alan çalışma grupları aşağıda sunulmaktadır:
(Arat, Türkeş ve Saner, 2002: 7)

- Ekosistem Birimi
- Kalkınma Planlama ve İşbirliği Birimi,
- Çevresel Yasa ve Kurumsallaşma Birimi,
- Çölleşme Kontrol Programı Faaliyet Merkezi,
- Çevresel Eğitim Birimi,
- Teknoloji ve Çevre Birimi,
- Endüstri ve Çevre Ofisi,
- Küresel Bilgi Kaynağı Veri Tabanı,
- Küresel Çevre İzleme Sistemi Program Faaliyet Merkezi,
- Infoterra Program Faaliyet Merkezi,
- İzleme ve Değerlendirme Araştırma Merkezi,
- Okyanus ve Kıyı Alanları Program Faaliyet Merkezi,
- Uluslararası Zehirli Kimyasallar Program Faaliyet Merkezi,
- Akdeniz Eylem Planı İçin Akdeniz Koordinasyon Birimi'dir.

1.2.13. Binyıl (Milenyum) Zirvesi

2000 yılında yani Rio +5 zirvesinden üç yıl sonra, Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri Kofi Annan'ın önerisiyle Binyıl (Milenyum) Zirvesi düzenlenmiştir.

Zirvede, dünya nüfusunda ki artışa, giderek artan yoksulluğa karşı tek çarenin sürdürülebilir gelişme olduğu belirtilmiştir (Mengi ve Algan, 2003: 38).

Zirve sonucunda kabul edilen “Binyıl Bildirgesi”nin 6. ilkesinde, sürdürülemez üretim ve tüketim kalıplarının gelecek nesillerin esenliği için değiştirilmesi bunun içinde sürdürülebilir gelişme ilkelerine göre hareket edilmesinden bahsedilmiştir (Mengi ve Algan, 2003: 38).

“Binyıl Bildirgesi”nin dördüncü bölümünü oluşturan “Ortak Çevrenin Korunması” başlığı altında; Birleşmiş Milletler, Gündem 21 dâhil sürdürülebilir gelişmeye olan desteklerini açıkça beyan etmişlerdir (United Nations, 2000).

Kaynak: (Aksu, 2011: 18)

Şekil 1.2. Binyıl Zirvesi

1.2.14. 1. Dünya Kentsel Forumu

Dünya Kentsel Forumu’nun ilki 29 Nisan-3 Mayıs 2002 tarihleri arasında Kenya’nın başkenti Naiobi’de düzenlenmiştir. Forumda dünyanın farklı

yerlerinden 80 panelist kentsel problemlerden, sürdürülebilir kentleşmeye kadar birçok konuda sunumlar yapmışlardır. Dünya Kentsel Forumları'nın ilkinin ana teması “Sürdürülebilir Kentleşme” dir. Forumun “Sürdürülebilir Kentleşme” oturumunda sürdürülebilir kentleşmeyi tanımlamak ve karakterize etmek için şu ifadeler kullanılmıştır; (United Nations, 2002)

- Sürdürülebilir kentleşme dinamik bir süreçtir hızla değişir fakat kontrol etmesi zordur,
- Kentsel ve kırsal tüm insan yaşamlarını bir araya getiren geniş kapsamlı bir olaydır,
- Sadece çevreyi değil ekonomik, sosyal ve politik süreçleri de kapsayan çok boyutlu bir olgudur denilerek, sürdürülebilir kentleşme tasvir edilmiştir.

1.2.15. Johannesburg Konferansı

Birleşmiş Milletler konferanslarının onuncu yıldönümünde “genel değerlendirme” nitelikli bir konferansın düzenlenmesi artık olağan bir uygulama durumuna gelmiştir (Bozdoğan, 2003: 1024). Bu bağlamda 26 Ağustos-4 Eylül 2002 tarihleri arasında Johannesburg'da BM tarafından Sürdürülebilir Gelişme Zirvesi düzenlenmiştir. Zirve Rio Konferansı'ndan 10 yıl sonra gerçekleştirilmesi nedeniyle “ Rio+10 ” olarak da ifade edilmektedir. Zirveye 104 devlet ve hükümet başkanının yanında heyetler ve sivil toplum kuruluşlarından geniş bir katılım gerçekleşmiştir. Bu zirvenin en önemli özelliği, zirveye gerek hazırlık gerekse toplantılar boyunca, toplumun tüm kesimlerinin katılımının sağlanmasına verilen önceliklidir (Özmehmet, 2008: 10).

Zirvede yoksullukla mücadele, doğal kaynakların kullanımı ile gelişme ve çevre arasındaki bağlantılar irdelenmiştir. Zirvede, “yoksullukla savaş” ve “çevreyi korumakla” ilgili ayrıntılı eylem planlarının hazırlanması amaçlamıştır.

Zirve sonucunda Uygulama Planı ve Siyasi Bildiri olmak üzere iki belge hazırlanmıştır. Uygulama planı on bölümden oluşmaktadır: Giriş, Yoksulluğun yok edilmesi, tüketim ve üretim kalıplarında değişikliğe gidilmesi, doğal kaynakların muhafazası ve akılcı yönetilmesi, küreselleşen dünyada sürdürülebilir gelişme, sağlık ve sürdürülebilir gelişme, gelişmekte olan küçük ada devletlerinin

sürdürülebilir gelişmesi, Afrika’da sürdürülebilir gelişme, uygulama araçları ve sürdürülebilir gelişme için kurumsal yapının oluşturulmasıdır (Kavas ve Sezer, 2002: 23-24).

Siyasi Bildiri de ise; Sürdürülebilir gelişmenin sacayağı (sosyal, ekonomik ve çevresel) vurgulanarak üretim ve tüketim kalıplarında değişiklikler yapılması yoksulluğu ortadan kaldırmaya yönelik çalışmalar yapılması ve doğal kaynakların sürdürülebilir yönetimi ve korunmasına yönelik ortak vaatlerde bulunulmuştur. Bu taahhütlerin gerçekleştirilmesindeki engellerden bazıları ise zenginler ve yoksullar arasındaki farkın her geçen gün artması, biyolojik çeşitliliğin azalması, küreselleşmenin sebep olduğu negatif etkiler ve demokratik sistemlere duyulan güvenin azalmış olmasıdır (Arat, Türkeş ve Saner, 2002: 33).

Kaynak: (Seydioğulları, 2013: 22)

Şekil 1.3. Johannesburg’ a göre Sürdürülebilir Kalkınma

Ayrıca, zirvede hükümetler seçilen beş öncelikli alanda taahhütlerde bulunmuşlardır; (Uysal, 2003: 2)

- 2015 yılı itibariyle içilebilir ve kullanılabilir temiz suya ve atık suyun bertarafıyla ilgili sistemlerden uzak olan nüfusu %50 azaltmayı taahhüt etmişlerdir.
- Ülkelerin sürdürülebilir gelişmeyi sağlamakta önemli bir paya sahip oldukları bu sebeple sürdürülebilir ve çevreci enerji kullanımının teşvikinin sağlanması, sürdürülemeyen enerji kaynaklarından ise uzaklaşılması taahhüt edilmiştir.

- 2020 yılından itibaren çevre ve insanların sağlığına zarar veren kimyevi ürünlerin tedarik ve kullanımının bitirileceğine dair taahhütler verilmiştir.
- Çölleşmeye karşı (The Convention to Combat Desertification) mücadele amacıyla “Küresel Çevre Olanğı” (Global Environment Facility) benimsenmiştir, bu anlaşma kuru alanlarda tarım aktivitelerinin ıslahında etkili olacaktır.
- Biyoçeşitliliğin devamını sağlamak ve ekosistemin idaresini daha iyi bir hale getirebilmek için; 2010 yılına kadar “biyoçeşitlilik kaybının azaltılması”; 2015 yılına kadar “balıkçılık ile ilgili kaynakların sürdürülebilir verimin maksimum düzeyine ulaştırılması”; 2010 yılına kadar “gelişmekte olan ülkelerin ozon inceltici kimyasal maddelerin yerine çevreye duyarlı seçeneklerin kullanımlarının iyileştirilmesine” yönelik taahhütler verilmiştir.

“Johannesburg Konferansı, soyut ve genel nitelikli vaatlerin ötesinde, somut projelerin tartışıldığı ve geliştirildiğı bir küresel etkinlik olmuştur. Konferansa özel sektör kuruluşlarının ve sivil toplum örgütlerinin de etkin bir katılım sergilemesinin, sürdürülebilir gelişme yaklaşımının uygulamaya geçirilmesinde önemli katkılar sağlaması beklenmektedir” (Bozdoğan, 2005: 1024).

1.2.16. 3. Dünya Kentsel Forumu

16-23 Haziran 2006 tarihleri arasında Vancouver / Kanada ‘da üçüncüsü düzenlenen Dünya Kentsel Forumu’nun önemi “Bizim Geleceğimiz: Sürdürülebilir Şehirler-Fikirleri Gerçeğe Dönüştürmek” isimli temasıdır. Sürdürülebilirlik fikri iyiden iyiye kentleşmeye bağlanmakta ve bu süreçte tüm aktörler ortak bir paydada buluşmakta ayrıca herkesin üzerine düşen görevi yapması beklenmektedir.

Program üç alt temadan oluşmaktadır;

- Kentsel Büyüme ve Çevre,
- Ortaklık ve Finans,

- Sosyal Dâhil Etme ve Bağlantı'dır.

Forumun alt oturumlarından biri olan “Yerel Yönetimlerin Rolü: Sürdürülebilirliğe Liderlik Etmek”in sonuç ve tartışma kısmında; gecekondü ve gayri insani yerleşimlerin ortaya çıkmasını önlemek amacıyla dengeli bir bölgesel gelişmenin önemine değinilmiştir. Dünya üzerinde daha güçlü yerel yönetimlerin oluşabilmesi için mali özerkliğe vurgu yapılmıştır. Katılımcılar sosyal içerme ve huzuru güçlendirmek için dayanışma kültürü oluşturulması konusunda bilinçlendirilmiştir. Desantralizasyonun yerel yönetimleri güçlendirmek için etkili yollardan biri olduğu belirtilmiştir. BM-Habitat tarafında hazırlanan Desantralizasyon Yönergeleri ile Birleşmiş Kentler ve Yerel Yönetimlerin (UCLG) işbirliği içinde BM-Habitat yönetim konseyine yerel ve ulusal yönetimler tarafından tam destek verilmesi amaçlanmıştır (UN-HABITAT, 2006).

1.2.17. 5. Dünya Kentsel Forumu

İlki 2002 yılında Kenya'nın başkenti Nairobi'de düzenlenen Dünya Kentsel Forumu'nun beşincisi Brezilya'nın başkenti Rio de Janeiro'da 22-26 Mart 2010 tarihleri arasında 18.000 kayıtlı katılımcıyla gerçekleştirilmiştir. Rio 2010'un teması “Şehirde Yaşama Hakkı: Kentsel Ayrımın Yakınlaşması” olarak belirtilmiştir.

Forum Birleşmiş Milletler tarafından, günümüz dünyasının karşı karşıya kaldığı; hızlı kentleşme ve bunun toplumsal etkileri, şehirler, ekonomi ve iklim değişikliği gibi büyük problemleri görüşmek ve incelemek için hükümet liderleri, bakanlar, diplomatlar, belediye başkanları, ulusal, bölgesel, uluslararası ve yerel yönetim birliklerinin üyeleriyle, birlikte sivil toplum kuruluşlarının katılımıyla bilgi alışverişinde bulunmaları amacıyla düzenlenmiştir (UN-HABITAT, 2010).

Rio 2010 Dünya Kentsel Forumu'nun en önemli özelliği “Dünya Kentsel Kampanyası”na başlangıç etmesidir. Kampanya, küresel, ulusal ve yerel politika yapımında sürdürülebilir kentleşmenin gerçekleşebilmesi için paydaşların bilgi ve tecrübe paylaşımını hedeflemektedir. Forum boyunca; daha iyi kentsel planlama, iyi yönetim, gençlik politikaları, cinsiyet eşitliği ve geleceğin sürdürülebilir şehirleri hakkında konuşulmuştur. Forumun altıncı seansının başlığı; “Sürdürülebilir Kentleşme: İklim Değişikliğinde Şehirler” olmuştur. Bu seansta; (UN-HABITAT, 2010)

- Dünya nüfusunun %50'den fazlasının şehirlerde yaşadığı,
- 2030 yılında 5 Milyardan fazla insanın şehirlerde yaşayacağı,
- 2050 yılına gelindiğinde ise 6 Milyardan fazla insanın şehirlerde yaşayacağı bu rakamın toplam nüfusun %70'ine tekabül ettiği belirtilmiştir.

Forum sonu nda; Kentsel Gençliğin Durumu-2010/2011: Oyun Alanı Düzenlemeleri, Akıllı Şehirler için Cinsiyet Eşitliği ve Dünya Şehirlerinde Katı Atık Yönetimi gibi belgeler kabul edilmiştir.

Forumun beş ana mesajının genel açıklaması şu şekildedir; (UN-HABITAT, 2010)

- “Şehir de Yaşama Hakkı” sloganının hayata geçirilebilmesi için idari kurum ve kuruluşlarda çeşitli incelemeler ve değerlendirmeler yapılarak gerçekçi politikalar üretilmelidir,
- “Kültürel çeşitlilik”, kentlerin geliştirilmesi ve canlandırılması için bir araç olarak kullanılmalıdır,
- Kentsel ayrımın azaltılması için kentlerin sahip olduğu “ekonomik”, “siyasi”, “kültürel” ve “sosyal” etkenler arasında ki uyum ve koordinasyonun en yüksek seviyede tutulmalıdır. Sürdürülebilirliğin üçayağı (sosyal, ekonomik ve çevresel) teknoloji ve yönetim ile bütünleştirilmelidir,
- Kentler dünya üzerindeki toplam atığın %80'ini ve sera gazının da %60'ına sebebiyet vermektedir. Kentlerde ki yoksulluğu azaltabilmek için gerekli önlemleri almak gerekmektedir. Kentlerimizi iklim şartlarına uyumlu ve dirençli bir şekle sokmak için, “çevreci”, “akıllı altyapı ve hizmetler” kullanılması gereklidir. Bu sayede “kamusal altyapı ve hizmetler” erişilebilir olurken maliyetler düşer böylece kentlerin ekolojik kalıntıları azaltmak için teknoloji den tümüyle faydalanılması sağlanır,
- Kentlerde ki yoksulluğun en aza indirilmesi gerçeği herkesin önemsemesi gereken bir durumdur. Yoksul yurttaşların durumlarında iyileştirmeye

gidebilme hakları olduğu ve bu durumda gerekli tüm hukuki yardımlardan faydalanabilecekleri, kendi yaşamlarını etki edebilecek kararlar da söz hakları olduğu gerçeğide kabul edilmelidir şeklindedir.

1.2.18. Rio +20 Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Gelişim Konferansı

Rio +20 Sürdürülebilir Gelişim Konferansı 20-22 Haziran 2012 tarihleri arasında Brezilya'nın Rio de Janeiro şehrinde gerçekleştirilmiştir. Rio +20 BM Sürdürülebilir Kalkınma Konferansı neticesinde kabul edilen “İstedğimiz Gelecek - The Future We Want” başlıklı 53 sayfa ve 283 maddeden oluşan sonuç bildirgesi; Ortak Vizyon olan, “Politik Taahhüdün Yenilenmesi”, “Sürdürülebilir Kalkınma ve Yoksulluğun Azaltılması kapsamında Yeşil Ekonomi”, “Sürdürülebilir Kalkınmanın Kurumsal Çerçevesi”, “Eylem” ve “Takip Çerçevesi” ve “Uygulama Araçları” başlıklarını içeren altı bölümden oluşmaktadır.

Birleşmiş Milletlerin Rio +20 Konferans Çıktısı olarak yayınladığı 22 Haziran 2012 tarihli sonuç bildirgesinde aşağıdaki taahhütlerde bulunulmuştur; (United Nations, 2012)

- Yoksulluk en önemli küresel sorun olmakla birlikte, ivedilikle insanları yoksulluk ve açlıktan korumak için gerekli çabayı göstermekte kararlıyız,
- Bu sebeple, sürdürülebilir gelişmenin sosyal, ekonomik ve çevresel boyutlarıyla bir bütün olarak başarıya ulaşabilmesi için gerekli koordinasyonu sağlayarak ve bu bağlantıları göz önünde bulundurarak genel bir değerlendirme yapılması gerektiğini teyit ediyoruz,
- Sürdürülebilir gelişmenin, insanı ön planda tutan, gençler ve çocukları da içine alacak şekilde herkesi kapsayan ve onlara fayda sağlamayı amaç edinmiş olması gerekliliğini vurguluyoruz,
- Sürdürülebilir gelişme ile yoksulluğa karşı mücadele edebilmek için yeşil ekonomi politikalarına olan ihtiyacı tasdik ediyoruz,
- Sürdürülebilir gelişme ile yoksulluğa karşı mücadele edebilmek için yeşil ekonominin, doğal kaynakların sürdürülebilir ve çevreye verilen zararı en aza indirecek şekilde kaynakların efektif kullanımını sağlayacağını ve

atık oranını azaltacağını biliyoruz. Sürdürülebilir gelişmenin üç boyutunun da sağlık ön koşuluna bağlı olduğunu düşünüyoruz,

- “Sürdürülebilir modern enerji hizmetlerine erişimin”; yoksulluğa karşı mücadeleye katkıları oluğunu, sağlıklı olduğu ve insanların temel ihtiyaçlarına erişimini kolaylaştırdığı için enerjinin gelişme sürecinde önem arz ettiğini kabul ediyoruz. Bu hizmetlerin “sosyal içerme” ve “toplumsal cinsiyet eşitliği” bakımından gerekliliğini ve enerjinin üretim içinde stratejik bir girdi olduğuna vurgu yapıyoruz. Dünya üzerinde şu anda bu tarz hizmetlerden mahrum kalmış 1,4 milyar insanın bu hizmetlere erişimine katkıda bulunmak için gerekli çalışmaları yapmayı taahhüt ediyoruz. Sürdürülebilir gelişmeyi sağlayabilmek için bu hizmetlere erişimin öneminin farkında olduğumuzu teyit ediyoruz,
- “Yenilenebilir enerji kaynakları”nın ve diğer “düşük emisyonlu teknolojilerin” kullanımının artırılması, enerjinin daha verimli kullanımı, daha “temiz fosil yakıt teknolojileri” de dâhil olmak üzere enerji teknolojilerine geçilmesi ve “geleneksel enerji kaynaklarının” sürdürülebilir kullanımı gibi çalışmaların yapılmasının gerekliliğini teyit ediyoruz,
- “Yerel yönetimleri destekleyecek, kamu bilincini yükseltecek ve karar almada yoksul kesim dâhil olmak üzere kent sakinlerinin katılımlarını artıracak şekilde, sürdürülebilir şehirler ve kentsel yerleşimleri planlama ve inşa etmeye yönelik bütünsel bir yaklaşımı teşvik ediyoruz”,
- “İklim değişikliği”nin dünyamızın karşı karşıya kaldığı en büyük problemlerden biri olduğunu belirtiyor ve küresel çapta sera gazı salınımının her geçen gün arttığına vurgu yapmak istiyoruz,
- Kimyasal madde yönetimini insan sağlığına ve çevreye verilen zarar açısından öneminin farkındayız. 2020’ye kadar, “Johannesburg Uygulama Planı”na göre kimyasal madde yönetimini insan sağlığına ve çevreye olan olumsuz etkilerinden koruyacak şekilde düzenlenmesini yeniden teyit ediyoruz,
- “Sürdürülebilir üretim ve tüketim taahhütlerini” yineliyoruz. Küresel sürdürülebilir gelişmenin başarılı olabilmesi için üretim ve tüketim

modellerinde radikal değişikliklerin yapılması gerektiğini kabul ediyoruz,

- Başarılı bir sürdürülebilir gelişme için eğitimin teşvik edilmesi ve “Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma İçin On Yıllık Eğitim” hedeflerinin daha da ilerisine götürmeyi amaçlıyoruz,
- Sürdürülebilir gelişmenin her aşamasında kadınların yerinin çok önemli olduğunu, eşit ve aktif katılımlarının ve liderliklerinin gerekliliğini tasdik ediyoruz, verilen taahhütlerden bazılarıdır.

1.2.19. 6. Dünya Kentsel Forumu

Her iki yılda bir düzenlenen Dünya Kentsel Forumu’nun altıncısı İtalya’nın Napoli kentinde 1-7 Eylül 2012 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir. Forumun 2012’deki sloganı “Urban Future” yani “Kentsel Gelecek”tir.

Forum yedi tematik alanda gerçekleştirilmiştir; (UN-HABITAT, 2012)

Kentsel Alan, Mevzuat ve Yönetişim: Kentsel Mevzuat, Kent ve Toplum Yönetimi ve Yönetişimi

Konut ve Gecekonduarda İyileştirme: Konutlaşma, Gecekonduarda İyileştirme ve Bakımevlerinin Rehabilitasyonu

Kentsel Planlama ve Dizayn: “Bölgesel ve Büyükşehir Planlaması, Şehrin Uzantıları ve Büyütme”

Risk Azaltma ve Rehabilitasyon: “Kentsel Risk Önleme, İklim Değişikliği Etkisini Azaltma ve Adaptasyon”

Kentsel Ekonomi: “Kentsel ve Belediye Finansı, Kentsel Üretkenlik, Gençlik ve İş Alanı Yaratma”

Araştırma ve Kapasite Geliştirme: “Küresel Kentsel Rasathane, Ana Raporlar, Kapasite Geliştirme”

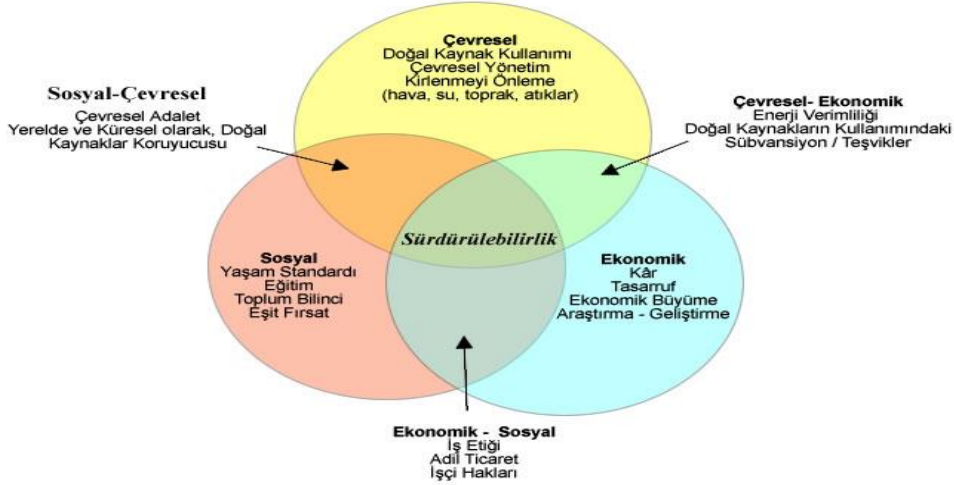
Kentsel Temel Hizmetler: “Su ve Sanitasyon, Kentsel Enerji, Kentsel Mobilite, Kent Atık Yönetimi” yedi tematik alanı oluşturmaktadır.

1.3. Sürdürülebilir Gelişmenin Boyutları

Kentlere yönelik eleştirilerden en önemlilerinden biri barındırdığı sınıflı toplum yapısı nedeniyle tarihsel süreçte eşitsizliklere neden olmasıdır. 18. yy.' da yaşanan Endüstri Devrimi ile beraber kentler daha önce eşi benzeri görülmemiş bir halde büyümüşler ve yaşam kalitesi olarak büyük düşüşlere neden olmuşlardır. Üretimin kentlerde yoğunlaşmasıyla beraber kentsel alanların kullanımı artmış ve kentsel mekân eşitsizlikleri baş göstermiştir (Serter, 2013: 68).

Gelişen ve değişen Dünya'da sürdürülebilirliğin pek çok farklı tanımı yapılmıştır. Bu tanımlardan biri ve belki de en önemlisi olan Bruntland Raporuna göre; “bugünün gereksinim ve beklentilerini, gelecek nesillerin kendi gereksinim ve beklentilerini karşılayabilme olanaklarından ödün vermeksizin karşılayabilmektir” (UN, 1987).

Bu tanım ve geçmiş tanım ve açıklamalardan yola çıkarak sürdürülebilirliğin 3 farklı boyutundan söz etmek mümkündür. Bunlar sürdürülebilirliği “ekonomik”, “sosyal” ve “çevresel” boyutlarıdır.

Kaynak: (<http://benkoltd.com/suyapo/surdurulebilir/surdurulebilirlik.asp> e.t. 09.07.16)

Şekil 1.4. Sürdürülebilir Gelişmenin Boyutları

Sürdürülebilirliğin çevresel boyutu, yaşadığımız dünyada sahip olduğumuz ve yararlandığımız her türlü doğal kaynağı ve çevreyi gelecek nesillere günümüz koşullarından daha iyi bir seviyede bırakmak ya da en azından şu an sahip olduğumuz haliyle gelecek nesillere aktarmak düşüncesidir (Akgül, 2010: 149).

Sürdürülebilirliğin ekonomik boyutu, finansal anlamda gerekli mal ve hizmetlerin üretiminin uzun süreli sağlanması, devlet borçlarının yönetilebilirliğinin sağlanması, tarım ve endüstride üretimi zorlaştıracı kriz ve sorunların etkilerini sınırlayıcı önlemlerin alınarak tüm bu uygulamalarının sürdürülebilirliğinin sağlanması düşüncesidir (alıntılayan Özmete, 2012: 6).

Sürdürülebilirliğin sosyal boyutu ise; “gelişme ve kalkınmayı da kapsayan- ilerleme ile toplumun din, hukuk sistemi, eğitim, gelenekler, iletişim gibi ekonomiden bağımsız bir temel üzerinde şekillenen değerler sistemi ve sosyal normları arasındaki dengeye odaklanması” düşüncesidir (Akgül, 2010: 157).

Tablo 1.2. Sürdürülebilir Gelişme İlkeleri

ÇEVRESEL	Yeryüzünün Canlılığının ve Çeşitliliğinin Korunması
	Yaşam Destek Sistemlerinin Korunması
	Yenilenebilir Kaynakların Sürdürülebilir Kullanımı
	Yenilenemeyen Kaynaklarının Kullanımının En Aza İndirilmesi
	Çevreye ve Bütün Yaşayan Canlıların Sağlığına Verilen Zararın ve Kirliliğin En Aza İndirilmesi
	Kültürel ve Tarihi Çevrenin Korunması
EKONOMİK	Uluslar ve Nesiller Arası Adaletin Teşvik Edilmesi
	Eşit Olmayan Değiş – Tokuştan Kaçınılması
	Bir Grubu Zenginleştirmek İçin Bir Diğer Grubun Yoksullaştırılmaması
	Gerçek Maliyet Fiyatlandırmasının Sağlanması
	Etik Olan Tedarik ve Yatırım Politikalarının Teşvik Edilmesi
	Maliyet ve Yararların Eşit Dağıtımının Desteklenmesi
SOSYAL	İnsan Yaşam Kalitesinde Gelişime İzin Verilmesi
	Halklar Arasında Sosyal Adaletin Desteklenmesi
	Kültürel ve Sosyal Bütünlüğün Hesaba Katılması
	Kendine Güven ve Hür İradenin Desteklenmesi
	Bireyselden Uluslararasına Kadar Bütün Seviyelerde Karar Almada İşbirliğinin ve Katılımın Teşvik Edilmesi
	Halkın Yetkilendirilmesi ve Kapasite Artırımı İçin Fırsatlar Sağlanması

Kaynak: (Akgül, 2010: 159)

Sürdürülebilir bir toplum için yapılması gereken çalışmalar ise;

- Nüfus artışının üzerinde enerji ve kullanılan maddelerde gelişme olmalıdır.
- Nüfus artış hızı dengede tutulmalıdır.
- Enerji kaynaklarının tümüyle yenilenebilir olması gereklidir.
- Geri dönüşüm oranı %100'lere çıkarılmalıdır.
- Sınırlı kaynakları kullanarak, kültürel, sosyal ve bireysel gelişme için potansiyel imkânlar sunulmalıdır.

1.3.1. Sürdürülebilirliğin Çevresel Boyutu

Sürdürülebilirliğin çevresel boyutunu, üzerinde yaşadığımız ve ondan faydalandığımız ekosistemi daha kaliteli ya da en azından ona zarar vermeden, gelecek kuşaklara devretme düşüncesi olarak tanımlayabiliriz. Şüphesiz ki insanlığın devamı için doğal kaynakların korunması, çevreye verilen zararların engellenmesi gerekmektedir (Özcan, 2007: 696).

Akgül'e göre sürdürülebilirliğin çevresel boyutunun işlevsellik kazanabilmesi için şu 5 şartın gerçekleşmesi gerekmektedir; (2010: 156)

- Doğal kaynakların kullanımının en aza indirilmesi,
- Kullanılan malzemelerin %100 geri dönüşümlü malzemeler olması ya da yenilenebilir kaynaklardan elde edilmiş olması,
- Çevresel atıkların geri dönüşümlerinin %100 oranında sağlanması,
- Enerji kaynaklarının korunması ve kullanılan enerjinin %100 oranında yenilenebilir enerji ve çevreyi kirletmeyen enerjiden meydana gelmesi,
- Çevresel gelişmelerde biyoçeşitliliğin korunması ve geliştirilmesinin ön planda tutulması gerekmektedir.

Buradan da anlaşılacağı üzere çevresel açıdan sürdürülebilirlik, çevre korumayı temel alarak, ondan faydalanmak ve ekonomik gelişmeyi sağlamaktan

geçer. Sürdürülebilir gelişmenin çevresel göstergeleri ise; “atmosfer”, “toprak”, “okyanuslar”, “denizler ve kıyılar”, “biyolojik çeşitlilik” ve “su” olarak gösterilmektedir. Bu göstergelerin değerlendirmelerinin ve incelemelerinin yapıldığı alt başlıklar ve şu şekildedir.

Tablo 1.3. Sürdürülebilir Gelişmenin Çevresel Göstergeleri

TEMA	ALT TEMA	GÖSTERGE
ATMOSFER	İklim Değişikliği	Sera Gazı Emisyonları
	Ozon Tabakasının Bozulması	Ozona Zarar Veren Maddelerin Tüketimi
	Hava Kalitesi	Kentlerde Hava Kirliliğinin Yoğunlaşması
TOPRAK	Tarım	Ekilebilir Alanlar
		Gübre Kullanımı
		Tarım Kimyasallarının Kullanımı
	Ormanlar	Ormanlık Arazi Yüzdesi
	Çölleşme	Ağaç Kesme Yoğunluğu
	Kentleşme	Çölleşmeden Etkilenen Alanlar
OKYONUSLAR, DENİZLER ve KIYILAR	Kıyı Bölgeleri	Kent Yerleşim Alanlarının Genişliği
		Kıyılarda Alglerin Yoğunlaşma Oranı
	Balıkçılık	Kıyı Bölgelerinde Yaşayan Nüfus Oranı
SU	Su Miktarı	Önemli Türlerin Yıllık Avlanma Oranı
	Su Kalitesi	Yer altı Sularının Yıllık Kullanım Oranı
BİYOLOJİK ÇEŞİTLİLİK	Ekosistem	Sudaki Organik Materyal Düzeyi
		Önemli Ekosistemlerin Alanı
	Türler	Koruma Altına Alınan Alanların Oranı
		Önemli Türlerin Varlığı

Kaynak: (Özmehmet, 2008: 1866)

1.3.2. Sürdürülebilirliğin Ekonomik Boyutu

Neoklasik ekonomistlere göre; sürdürülebilirlik refahın maksimize edilmiş halidir. Burada ki ana hedef “tüketimden elde edilen yararın en üst düzeye çıkarılması ile refahın arttırılmasıdır (Çvr. Özmete, 2000:8).

Holmberg ve Sandbrook’a göre ekonomik bir sistem; “mal ve hizmetleri süregelen esaslara dayanarak üretebilmeli; hükümet ve dış borçların yönetilebilirliğini sürdürebilmeli, tarımsal ve endüstriyel üretime zarar veren sektörel dengesizliklerden sakınmalıdır” (Holmberg ve Sandbrook, 1992: 31).

Ekonomik sürdürülebilirlikte göz ardı edilmemesi gereken maliyet ve çevresel fayda arasında ki ilişkidir. Eğer bu ilişki dengede olursa finansal faaliyetlere devam edilirken doğal kaynakların kullanımının verimli ve kontrol altında olması sağlanırken yaşanan gelişmelerle birlikte yerlerine yenilenebilir enerji kaynaklarının ikamesi mümkün olabilmektedir (Akgül, 2010: 156).

Ekonomik olarak sürdürülebilir gelişme ile çevreye zarar vermeyen, sosyal sorumluluğu ön planda tutan finansal politikalar ve işletmecilik anlayışıyla gerekli durumlarda büyümeyi durdurabilen yeni sistemler geliştirilmektedir. Bu nedenle çevresel sorunları önleyebilmek için üretim ve tüketim kalıplarında yapılacak geliştirmeler için çok yönlü çevresel ve finansal politikaların üretilmesi gerekmektedir (Yıldırım ve Göktürk, 2004: 469).

Tablo 1.4. Sürdürülebilir Gelişmenin Ekonomik Göstergeleri

TEMA	ALT TEMA	GÖSTERGELER
EKONOMİK YAPI	Ekonomik Performans	Kişi Başına Düşen Gayri Safi Yurtiçi Hâsıla
		Gayri Safi Yurtiçi Hâsılda Yatırımların Oranı
	Ticaret	Mal ve Hizmetlerde Ödemeler Dengesi
TÜKETİM ve ÜRETİM KALIPLARI	Mali Durum	Borçların GSMH’ye Oranı
		GSMH’nin Yüzdesi Olarak Alınan Dış Yardımlar
	Malzeme Tüketimi	Malzeme Kullanım Yoğunluğu
	Enerji Kullanımı	Kişi Başına Yıllık Enerji Tüketimi
		Yenilenebilir Enerji Kaynaklarının Kullanım Oranı
		Enerji Kullanım Yoğunluğu
	Atık Üretim ve Yönetimi	Sanayi ve Belediyelerin Katı Atık Üretimi
		Tehlikeli Atık Üretimi
		Radyoaktif Atıkların Yönetimi
		Atıkların Geri Dönüşümü ve Yeniden Kullanımı

Kaynak: (Özmehmet, 2008: 15)

1.3.3. Sürdürülebilirliğin Sosyal Boyutu

Sürdürülebilirliğin sosyal boyutu eşitliği (sağlık, eğitim, cinsiyet, fırsat v.b.) ve katılımı (politik sorumluluk ile aktif katılım) içermektedir.

Akgül' e göre sürdürülebilirliğin sosyal boyutu; “gelişme ve kalkınmayı da kapsayan ilerleme ile toplumun din, hukuk sistemi, eğitim, gelenekler, iletişim gibi ekonomiden bağımsız bir temel üzerinde şekillenen değerler sistemi ve sosyal normları arasındaki dengeye odaklanır” denmektedir (Akgül, 2010: 157).

1994 yılında Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı'nın yayınladığı İnsani Gelişme Raporu'nda eşitsizliğin sürdürülebilirlik için büyük bir engel teşkil ettiğine vurgu yapılmıştır. Rapora göre; kuşaklar arası eşitliğin, kuşaklar arasındaki devamlılığını sağlayabilmek için dünya üzerinde ki gelir ve tüketim sistemlerinin geliştirilmesi ve değiştirilmesi sürdürülebilir gelişme hedeflerine ulaşabilmek için gereklidir. Şu an ki eşitsizlikleri meydana getiren sistemlerin ne sürdürülebilir ne de sürdürmeye değer olduğu belirtilmiştir (UNDP, 1994).

Yıldırım ve Göktürk'e göre insani gelişme, daha iyi şartlarda bir eğitimi, yaşam standartlarını, mutluluğu ve sağlıklı bir hayatı içermektedir. Bu kavram, kişilerin temel ihtiyaçlarına erişebilmede ve karşılayabilmede herhangi bir engelle karşılaşmada zorluk yaşamamalarını, doğdukları ve yaşamlarını sürdürdükleri ortamların sağlıklı olmasını, kendilerini ve çevrelerini geliştirebilmelerine olanak sağlayacak eğitime ulaşabilmelerini ifade etmektedir (Yıldırım ve Göktürk, 2004: 472).

Tablo 1.5. Sürdürülebilir Gelişmenin Sosyal Göstergeleri

TEMA	ALT TEMA	GÖSTERGE
EŞİTLİK	Fakirlik	Fakirlik sınırı altında yaşayan nüfus oranı
		Gini gelir eşitsizliği endeksi
		İşsizlik oranı
	Cinsiyet Eşitliği	Ortalama kadın işçi ücretinin erkek işçi ücretine oranı
SAĞLIK	Beslenme durumu	Çocukların beslenme durumu
	Ölüm oranı	5 yaş altı çocuk ölüm oranı
		Doğumda yaşam belirtisi
	Hijyen koşulları	Yeterli kirli su atık hizmeti alan nüfusun oranı
	İçme suyu	Temiz içme suyu bulabilen nüfusun oranı
	Sağlık hizmetleri	Temel sağlık hizmeti alabilen nüfusun oranı
		Bulaşıcı çocuk hastalıklarına karşı aşılama
		Doğum kontrol yöntemlerinin kullanılma oranı
EĞİTİM	Eğitim düzeyi	İlkokul mezunu çocuk sayısı
		Lise mezunu yetişkin sayısı
	Okuryazarlık	Yetişkin okuryazar oranı
BARINMA	Yaşama koşulları	Kişi başına yaşam alanı
GÜVENLİK	Suç	100.000 kişi başına kayıtlı suç oranı
NÜFUS	Nüfusun değişimi	Nüfus artış oranı

Kaynak: (Özmehmet, 2012: 16)

1.4. Sürdürülebilir Gelişmenin Amacı

Bozdoğan'a göre sürdürülebilir gelişmenin amacı; değişime ve yenilenmeye açık, her düzeyde eşit ve uzlaşmacı yönetim modelleri geliştirmek, ekonomik gelişme sürecini olanaklı ve sürekli kılan ekosisteme ve bireye saygılı bir gelişmeyi sağlamaktır (Bozdoğan, 2002: 63-64).

Birleşmiş Milletlerin 25 Eylül 2015 tarihinde belirlediği ve hedeflediği dünyanın değişimine katkı sağlayabilmek için belirlenen, sürdürülebilir gelişmenin 17 amacı şu şekildedir; (UN, 2015)

Yoksulluğu Yok Etmek: 2030 yılına kadar günlük 1.25 \$ altında yaşayan insanların sayısını sıfıra indirmek,

Açlığı Yok Etmek: 2030 yılı itibariyle açlığı yok etmek ve herkesin güvenli, sağlıklı, besleyici ve yeterli gıdaya tüm yıl boyunca erişimini sağlamak,

Sağlık ve Refah: Sağlıklı bir yaşam sağlamak ve her yaştan herkes için refahı teşvik etmek,

Kaliteli Eğitim: Herkes için kaliteli ve kapsayıcı eğitimi sağlamak ve hayat boyu öğrenmeyi teşvik etmek,

Cinsiyet Eşitliği: Cinsiyet eşitliğini sağlamak ve tüm kadın ve kızları güçlendirmek,

Temiz Su ve Sanitizasyon: Tüm su ve sanitizasyona erişim sağlamak,

Düşük Maliyetli Temiz Enerji: Herkes için ekonomik, güvenilir, sürdürülebilir ve modern erişimi sağlamak,

Saygın Bir İş ve Ekonomik Büyüme: Herkes için kapsayıcı ve sürdürülebilir bir ekonomik büyüme, istihdam ve insana yakışır işe teşvik etmek,

Sanayi, Yenilik ve Altyapı: Dayanıklı altyapı oluşturmak, sürdürülebilir sanayileşme ve yeniliği teşvik etmek,

Eşitsizliğin Azaltılması: Ulusal ve uluslararası eşitsizliği azaltmak,

Sürdürülebilir Şehirler ve Topluluklar: Şehirleri kapsayıcı, güvenli, esnek ve sürdürülebilir hale getirmek,

Üretim ve Tüketimde Sorumluluk: Sürdürülebilir üretim ve tüketim modelleri oluşturmak,

İklim: İklim değişikliği ve etkileri ile mücadele için acil harekete geçmek,

Su Altı Yaşam: Okyanusların, denizlerin ve deniz kaynaklarının korunması ve sürdürülebilir kullanılması,

Karada Yaşam: Ormanların sürdürülebilir yönetimi, çölleşmeyle mücadele ve biyolojik çeşitlilik kaybının durdurulması,

Barış, Adalet ve Güçlü Kurumlar: Adaletli, kapsayıcı ve barışçıl toplumları teşvik,

Hedeflere Ulaşabilmek için İşbirliği: Sürdürülebilir gelişme için küresel bir ortaklık sağlamaktır.

Tablo 1.6. BM’de Sürdürülebilir Gelişmenin Tarihçesi

YIL	İsim	Çıktıları
1972 / Roma Kulübü	Büyümenin Sınırları Raporu	Sürdürülebilirlik kavramının çıkışı
1972 / Stockholm	BM İnsan Çevresi Konferansı	İnsanın onurlu bir çevrede yaşama hakkı
1976 / Vancouver	HABITAT I	BM İnsan Yerleşimleri Merkezi kurulmuştur
1980	Dünya Koruma Stratejisi	Doğanın korunması ve ekonomik gelişme birbirini destekler niteliktedir
1982	Dünya Doğa Şartı Belgesi	Sürdürülebilirlik kavramı ilk kez bir belgede yer almıştır
1987	Bruntdland Raporu (Ortak Geleceğimiz)	İnsanların ihtiyaçlarını karşılarken gelecek kuşakları da dikkate alması
1992 / Rio de Janeiro	Çevre ve Gelişim Hakkında Rio Deklarasyonu	Sürdürülebilir gelişmeyi sağlayabilmek için küresel bir işbirliği, Gündem 21, Sürdürülebilir Gelişme Komisyonu kurulmuştur.
1994 / Kahire	Birleşmiş Milletler Nüfus ve Kalkınma Konferansı	Sürdürülebilir gelişmenin odak noktası insandır.
1996 / İstanbul	HABITAT II	Dünyada sürdürülebilir insan yerleşimlerinin gelişmesi, aktif katılım, kentine sahip çıkmak
1997 / Rio de Janeiro	Rio +5	Sürdürülebilir gelişmeyi gündemden uygulamaya geçirmek,
2002 / Nairobi	I. Dünya Kentsel Forumu	Sürdürülebilir kentleşme tanımlanmıştır.
2002 / Johannesburg	Sürdürülebilir Gelişme Zirvesi	Doğal kaynakların kullanımı, çevre ve gelişme ilişkisi
2006 / Vancouver	III. Dünya Kentsel Forumu	Bizim Geleceğimiz Sürdürülebilir Şehirler
2010 / Rio de Janeiro	V. Dünya Kentsel Forumu	Şehirde Yaşama Hakkı, Kentsel Ayırımın Yakınlaşması
2012 / Rio de Janeiro	Rio +20	Sürdürülebilir gelişmenin sağlanabilmesi için politik taahhütler verilmiş
2012 / Napoli	IV. Dünya Kentsel Forumu	Kentsel Gelecek

2. AVRUPA BİRLİĞİNDE SÜRDÜRÜLEBİLİR KENTLEŞME

2.1. Avrupa Birliğinde Kentleşme ve Çevre Politikalarının Tarihçesi

Avrupa Birliği'nin kentsel politikalarını incelenirken bilinmesi gereken en önemli nokta, kent ve kent planlamasının Avrupa Birliği'nin ana politikalarından biri olarak görülmemesi, kapsayıcı ve zorlayıcı politikaları gidilmemesi olacaktır. Örneğin, "AB Anayasası'nda kentsel politikaya ilişkin herhangi bir hükme rastlamak olanak dışıdır; yalnızca çevreye ayrılan 5. bölümde birlik çapında yasal düzenlemeye gidilip çerçeve yasalar çıkarılacak alanlar listesinde "kent ve ülke planlaması"na da değinilmektedir" (Duru, 2005: 2).

Aday ülkelerin, Birliğe giriş sürecinde hazırlanan ilerleme raporlarında yerleşim yerleri ile ilgili konular, çevre sorunları ve bölgesel gelişme açısından ayrı bir başlık altında incelendiği halde, bu raporlarda "kent" ya da "kentsel politikalar" başlıklı bir bölüme yer verilmemiştir. Fakat buradan Birliğin kentsel problemleri tamamıyla göz ardı ettiği kanısına varmamak gerekmektedir; tam aksine, Birlik, kentlere ve bu alandaki politikalara yönelik birçok rehber belge kabul etmiştir. Birlik içerisinde yine kentsel politikaların oluşumuna katkı sağlayabilecek ve örnek olabilecek birçok uygulamalarda Fransa, İngiltere, Almanya ve Hollanda gibi ülkelerde uygulanan yerel politikalar oluşturmaktadır (European Commission, 1996).

Sürdürülebilir gelişme kentsel açıdan değerlendirildiğinde, kentlerin kendilerine has problemler çerçevesinde bu sürece yaklaştıkları görülmektedir. Sürdürülebilirlik olgusu ve politikaları bütün kentler için farklılık göstereceğinden Birlik düzeyinde kavramın ele alınması "kent odaklı sorunlar" çerçevesinde olmuştur. Ancak, "Birlik bünyesinde, kentsel politika alanında çevre ve yerel yönetimler alanında olduğu gibi bağlayıcı metinlerin olmadığı, bu politika alanını ele alan kapsamlı tüzel belgelerin oluşturulmadığı görülmektedir" (Duru, 2005: 246). Birliğin sürdürülebilir kentleşme politikaları arasında uyumun sağlanabilmesi için çalışmalar ve dökümanların kabulü 2000'li yıllara denk gelmektedir.

Avrupa kentlerinin birçoğunun yaşamış olduğu sorunlar karşısında Birlik içerisinde ki kentsel politikalar birçok farklı alana yayılmıştır. Birliğin kentsel gelişmeye olan bakışı ile özelde sürdürülebilirliğe doğru tasarladığı kentsel

politikalar birçok farklı alana ait politikalardan oluşmaktadır. Bu nedenle AB'nin çevresel politikalarında kentsel gelişme hususunda önemli noktalar da belirtilmektedir. Yani Birliğin sürdürülebilir kentleşme politika ve uygulamalarını anlayabilmek için Birliğin çevre ve sürdürülebilir gelişme politikaları incelenmelidir (Yazar, 2006: 38).

Avrupa Birliği'nin çevre mevzuatında 1970'li yıllar itibariyle ilerlemeler görülmektedir. Birliğin çevre politikaları 1973-1987 yılları arasında "Çevre Eylem Programları" ile sürdürülmüştür. 1986 yılında onaylanıp 1987 yılında yürürlüğe giren "Avrupa Ekonomik Topluluğu (AET)"nin kurucu antlaşması olarak ta bilinen "Tek Senet (Single Act)" ile birlikte çevresel konularda hukuksal yaptırımı olan kararlar bu antlaşma içerisinde yer almıştır. Tek Senet ile birlikte, Birliğin çevre politikalarındaki amaçları şu şekilde belirtilmiştir; çevre kalitesinin sürdürülebilirliğini sağlamak, korumak ve iyileştirmek, vatandaşların sağlıklı yaşaması için gerekli çalışmaları yapmak ve doğal kaynakların akılcı yönetimi olarak belirlenmiştir (Mengi ve Algan, 2003: 190).

Birlik düzeyinde mekânsal politikalara ilk kez 1992 yılında imzalanan "Maastricht Antlaşması" nda yer verilmiştir. Antlaşmanın 130. maddesinin ikinci paragrafında yer alan "katı atıkların yönetilmesi", "sürdürülebilir gelişmeyle uyumlu arazi kullanımı", "su kaynaklarının sürdürülebilir yönetimi" gibi kıstaslar Ekonomik ve Sosyal Komite'nin kent planlamasında ki prensiplerini oluşturmaktadır (European Commission, 1992).

Birliğin sürdürülebilir kentsel gelişme çalışmaları, yine birliğin sürdürülebilir gelişme politikalarına dayanmaktadır. Bu bağlamda hedeflenen politikalar 2002 yılında Johannesburg'da gerçekleştirilen zirveye göre şu şekilde sıralanabilir; (UN, 2002)

- Farklı aktörler arasında diyalog ve mutlaka katılımın sağlanması,
- Uygulama araçlarının güçlendirilmesi doğrultusunda Sürdürülebilirlik Etki Değerlendirmesinin önerilmesi,
- Her üye devletin kendi sürdürülebilir gelişme politikasını belirlemesi,
- Yoksullukla mücadele ve sosyal gelişmenin sağlanması,

- Doğal ve ekolojik kaynakların sürdürülebilir yönetimi, su kaynaklarının korunması, toprağın dengeli kullanımı, enerji ve biyolojik çeşitlik alanlarında sürdürülebilir gelişmenin sağlanması,
- Çok ortaklı yönetim / iyi yönetim anlayışının gerçekleştirilmesi,
- Ekonomik, sosyal ve çevresel politikalar açısından fayda-maliyet analizlerinin yapılması,
- Halk sağlığı,
- Artan trafik hacmi, gürültü ve kirlilik düzeylerindeki yükselme sorunlarını çözmek için çevre dostu ulaşım modellerinin desteklenmesi,
- Sürdürülebilir gelişmenin denetlenmesi amacıyla sürdürülebilir gelişme göstergelerinin belirlenmesidir.

Avrupa Birliği'ni kuran ve 1993 yılında yürürlüğe giren Maastricht Anlaşmasıyla çevre konusu politika haline dönüşmüştür. Avrupa Birliği'nin çevre politikasının temel ilkeleri, "kirleten öder", "bütünleyicilik", "yüksek seviyede koruma", "kaynakta önleme", "önleyicilik" ve "ihtiyat"tır. Avrupa Birliği'nin çevre politikasının gelişiminde, 1973 yılından bu yana hazırlanan Çevre Eylem Programları oldukça etkili olmuştur. 6. Çevre Eylem Programı'nın süresi 2012 yılı Temmuz ayında dolmuştur. Şu anda 2020 yılına kadarki dönemi kapsayacak olan 7. Eylem Programı yürürlükte. 1 Aralık 2009 tarihinde yürürlüğe giren Lizbon Antlaşması ile çevre, AB ile üye ülkeler arasında paylaşılan yetki alanlarından biri olarak kabul edilmiştir. Lizbon Antlaşması uyarınca, Birliğin çevre politikası, aşağıdaki hedeflerin takibine katkıda bulunur; (<http://www.ab.gov.tr/index.php?p=92&l=1> e.t. 23.12.14).

- Çevre kalitesinin muhafaza edilmesi, korunması ve iyileştirilmesi,
- İnsan sağlığının korunması,
- Doğal kaynakların basiretli ve rasyonel biçimde kullanılması,
- Bölgesel veya dünya çapındaki çevre sorunlarının ele alınmasına yönelik uluslararası düzeydeki tedbirlerin teşvik edilmesi ve özellikle iklim değişikliğiyle mücadele edilmesidir.

1994'te Fransa'nın Strasbourg şehrinde düzenlenen "Bölge Planlamadan Sorumlu Avrupa Bakanları Konferansı"nda "Sürdürülebilir Kentsel ve Bölgesel Gelişme"nin dört temel ilkesinden bahsedilmiştir. Bunlar; (Yıldız, 2005: 323)

- Kentler ve bölgelerde enerji maliyetlerinin ve emisyon oranlarının azaltılması,
- Çevre ve doğal hayatın korunması ve müdahalenin en aza indirilmesi,
- Doğal kaynakların atığa dönüşümünün azaltılması,
- Kentlerde ve bölgelerde yaşayan yurttaşlarda çevre bilincinin arttırılmasıdır.

1996 yılında hazırlanan Avrupa Sürdürülebilir Kentler Raporu ise "Sürdürülebilir Kentsel Gelişme" sürecini aşağıda ki prensiplere dayandırmıştır (European Commission, 1996).

Kentsel Yönetim; "Planlama" ve "Kentsel Yönetişim" in önemi vurgulanmıştır.

Politika Entegrasyonu; Oluşturulacak politikaların "Toplumsal" "Çevresel" ve "Ekonomik" boyutlarının her biriyle uyumlu olmasına,

Ekosistem Düşüncesi; Sürdürülebilir gelişme kapsamında doğal kaynakların etkin kullanılması ve korunmasına,

İşbirliği ve Ortaklık; Kentsel kaynakların yönetimine tüm aktörlerin etkin bir biçimde katılımının önemine vurgu yapılmaktadır.

Avrupa Birliği'nde sürdürülebilir gelişme konusunda önem arz eden gelişmelerden biri de "Sürdürülebilirliğe Doğru" adını taşıyan "5. Çevre Eylem Programı"dır. 1993-2000 arasındaki dönemi kapsayan bu Çevre Eylem Programı ile AB'nin gelecek dönemlerde hazırlayacağı politika ve uygulamalarda çevrenin korunması hakkında hükümler bulundurması öngörülmüştür. Bu programın öncelikleri; (iklim değişikliği, asidifikasyon, su, kent çevresi, risk yönetimi, kıyı alanları ve biyolojik çeşitliliği kapsayan) sanayi, turizm, tarım ve ulaşım gibi çevreyle etkileşim halindeki alanların belirlenmesi, çevresel araçların kullanımının yaygınlaştırılması, Birliğin küresel çapta çevre konusunda daha aktif olması ve

vatandaşların bilinçlendirilmesi gibi 5 ana başlık altında belirtilmiştir (Yazar, 2006: 41).

Sürdürülebilir kentsel gelişmenin Avrupa Birliği çerçevesinde ele alınması hususunda önemli bir boşluğu da, 27 Mayıs 1994 tarihinde, Danimarka'nın Aalborg kentinde gerçekleştirilen Avrupa Sürdürülebilir Kent ve Kasabalar Konferansı doldurmaktadır. Konferansın sonunda Sürdürülebilirliğe Doğru Avrupa Kentler ve Kasabalar Şartı oluşturulmuştur.

Aalborg Şartı doğrultusunda sürdürülebilirlik açısından kentsel politikalar şu şekilde belirtilmiştir; (European Commission, 2008)

- Kentler arasındaki farklılıklardan dolayı sürdürülebilir kentsel gelişmenin sağlanabilmesi için her kentin kendine özgü politika ve uygulamalarda bulunmaları gerekmektedir.
- Kentlerin ve kasabaların yaşadığı problemleri daha geniş alanlara veya gelecek nesillere zarar verebilecek şekilde taşımaması gerekmektedir.
- Ekonomik gelişmenin sağlanabilmesi ve sürdürülebilirliği için doğal kaynakların korunması ve geliştirilmesi (su kaynaklarının, biyolojik çeşitliliğin korunması, arazi yönetimi, yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanımının azaltılması vb.) gerekmektedir.
- Sosyal adaletin sağlanması (yoksul vatandaşların durumunu iyileştirmeye yönelik çalışmalar, tüketimi sınırlandırmak ve sürdürülebilir hale getirmek, vatandaşların yaşam kalitelerinin artırılması, uzun vadeli istihdamı sağlamaya yönelik çalışmalar yapılması) gerekmektedir.
- Arazi kullanımında ve imar planlarında çevrenin göz önünde bulundurulması ve kentsel gelişme sağlanırken mobilitenin azaltılmasına yönelik çalışmalar yapılması sağlanmalıdır.
- Erişilebilirliğin artırılması, böylelikle toplumsal refahın ve kentli yaşam tarzında ulaşım ihtiyacının en aza indirilmesi gerekmektedir.
- Yenilenebilir enerji kaynakları kullanımının sürdürülebilir bir gelecek için vazgeçilemez bir şart olduğu kabul edilmelidir.

- Yerel yönetimlerin yetkilerinin arttırılarak güçlü bir yerel otoritenin sağlanması ve iyi yönetişimin sağlanması gerekmektedir.
- Bu şartların sağlanması için yurttaş merkezli ve dâhil edici bir yönetim şekli benimsenmelidir.
- Kentsel yönetişim araçlarının oluşturulması gerekmektedir.

AB'nin sürdürülebilir kentsel gelişmelere yönelik politikalarını yansıtan çalışmalarının en önemlilerinden biri de doğrudan yerleşim alanlarına yönelik olarak hazırlanan “Avrupa Mekânsal Gelişme Perspektifi-AMGP (European Spatial Development Perspective-ESDP)” dir. 1999 yılında Almanya'nın Postdam şehrinde, AB'nin mekânsal planlamalarından sorumlu Bakanlar Kurulu tarafından onaylanmıştır. AMGP, hukuksal ve siyasi açıdan bağlayıcılığı olmayan sadece rehber nitelikte bir belgedir. Fiziksel planlamanın detaylı bir şekilde anlatıldığı bu belge üç esas üzerine kurulmuştur. Bunlar; “ekonomik ve sosyal uyum”, “doğal kaynakların ve kültürel mirasın korunması” ve “rekabette eşitlik” (Duru, 2005: 63).

Avrupa Konseyi tarafından kentsel politikalar hakkında hazırlanmış önemli belgelerden birkaçı “Avrupa Kentsel Şartı” ile “Avrupa Kentsel Haklar Bildirgesi”dir. Avrupa Kentsel Şartı, 1992 yılında 17-19 Mart tarihleri arasında Fransa'nın Strasbourg kentinde gerçekleştirilen “Avrupa Yerel Yönetimler Konferansı”nda kabul edilmiştir. Avrupa Konseyi'nin kentsel politikalarının üzerine kurulan 1980 ile 1982 yılları arasını kapsayan “Kentsel Rönesans İçin Avrupa Kampanyası (European Campaign For Urban Renaissance)” kapsamında Avrupa Kentsel Şartı oluşturulmuştur. Bu kampanyanın sloganı ise “yerleşim alanlarında daha iyi bir yaşam (a better life in towns)” dır. Bu slogandan da anlaşılacağı üzere kentsel gelişmenin niceliğine değil niteliğine vurgu yapılmıştır (Yazar, 2006: 47).

2.2.1. Avrupa Birliği Çevre Eylem Programları

1972 yılında Stockholm'de gerçekleştirilen Birleşmiş Milletler İnsan ve Çevre Konferansı, Avrupa Birliğini çevre ve sürdürülebilirlik adına faaliyetlerini güçlendirme konusunda tetikleyici etken olmuştur. Avrupa Konseyi'nin çağrısı üzerine Komisyon'un hazırladığı 1. Çevre Eylem Programı, 22 Kasım 1973

tarihinde Avrupa Birliği Konseyi ve üye ülke temsilcileri tarafından onaylanarak topluluk bildirisi haline gelmiştir.

1973 yılında kabul edilen Avrupa Birliği evre Eylem Program, ekonomik gelişmenin, refah ve çevrenin korunmasının karşılıklı olarak birbirine bağlı oldukları argümanı üzerine kuruldu. Bu program ile çevrenin korunmasının Topluluğun temel görevlerinden biri olduğu belirtilmiştir. En önemli hedefleri ise; (Hey, 2005: 19)

- Çevresel zararları önlenmesi ve en aza indirilmesi,
- Ekolojik dengenin korunması,
- Doğal kaynakların rasyonel kullanılmasıdır.

evre Eylem Programları, “AB’nin evre politikalarının hedeflerini belirlemekle kalmayıp bu hedeflerin gerçekleştirilebilmesi için stratejik araçlar önermektedir ve sınırlı bir zaman dilimi boyunca eylem önceliklerini belirleyip, seçilen hedeflenmiş grupları yanıtlamak, belirtilmiş olan politik amaç ve hedefleri gerçekleştirmek üzere geniş bir araçlar yelpazesi sunmaktadır” (Sarıkaya, 2004: 3).

Birinci evre Eylem Programı, su ve atık su konularına odaklanmış gibi görünse de tarım ve mekansal planlamanın önemine dikkat çekmiş ayrıca emisyon kontrolüne ilişkin yapılan hazırlık faaliyetlerinden de bahsedilmiştir (Popeanga, 2013: 25).

evre Eylem Planlarının ilk dördü dörder yıllık dönemler için kabul edilmiştir.

- Birinci evre Eylem Programı -1973/1977
- İkinci evre Eylem Programı – 1978/1982
- Üçüncü evre Eylem Programı – 1983/1987
- Dördüncü evre Eylem Programı – 1988/1992

- Beşinci Çevre Eylem Planı ise 1992 yılında BM Çevre ve Gelişim Konferansı için hazırlanmış olan bir AB ortak pozisyonudur. Amaçları daha uzun bir dönem için belirtilmiştir. Daha kapsamlı olan bu eylem programı 1992-1999 yılları arasını kapsamaktadır.
- Altıncı Çevre Eylem Planı – 2002/ 2012
- Yedinci Çevre Eylem Programı, Şu an içinde bulunduğumuz bu program 2013/ 2020 tarihlerini kapsamaktadır.

Çevre Eylem Programları içinde en önemlilerinden biri metninde “sürdürülebilirliğe doğru” ibaresi bulunan 1992 Rio Dünya Gelişme ve Çevre Konferansı’ndan ve Gündem 21’den etkilenen 5. Çevre Eylem Programı’dır.

5. Çevre Eylem Programı sürdürülebilir gelişmenin şu özelliklerini kapsamaktadır; (Çokgezen, 2007: 96)

- Hayat kalitesinin devamlılığının,
- Doğal kaynaklara ulaşımın sürekliliğinin,
- Çevrenin korunmasının,
- Günümüz ihtiyaçlarını karşılarken gelecek nesillerin ihtiyaçlarına zarar verilmemesinin sağlanması gerekliliğidir.

5. Çevre Eylem Programı’nın asıl amacı, birlik içerisinde ki büyüme hedeflerinin, sürdürülebilir gelişmeyle entegre edilmesidir. Ayrıca “İhtiyat İlkesi” ve “Kirlen Öder İlkesi”nin etkin bir şekilde uygulanması hedeflenmiştir (Sarıkaya, 2004: 3). Program hedef olarak 5 ana sektör seçmiştir. Bunlar; turizm, enerji, ulaştırma, tarım, sanayidir (Duru, 2007: 8).

22 Temmuz 2002’de yürürlüğe giren 6. Çevre Eylem Programı’nda “uzun vadede refah ve yaşam kalitesinin sağlanması için sağlıklı bir çevreye olan gereksinimden” bahsedilmiştir (Yazar, 2006: 41). Bu programda “5 yıl sonra tekrar gözden geçirilmek üzere, gelecek 10 yıl için Avrupa Birliği’nin çevre alanında önerilmiş politikaları” da bulunmaktadır (Sarıkaya, 2004: 3).

Bu program ile 4 öncelikli alan belirlenmiştir. Bunlar; (European Commission, 2001

İklim Değişikliği: Amacı, iklim değişikliğine neden olmayacak şekilde atmosferdeki gazları ve sera konsantrasyonlarını stabilize edilmesi, kısa ve orta vadede, sera gazı emisyonunun 90'lı yıllarda ki %8 seviyesine düşürülmesi ve uzun vadede ise küresel emisyonları yine 90'lı yıllarda ki %20-40 seviyelerinde tutulması,

Doğa ve Biyolojik Çeşitlilik: Amacı, doğal sistemlerin korunması, Avrupa Birliği ve küresel ölçekte biyoçeşitlilik kaybının durdurulması, erozyon ve kirliliğe karşı toprağın korunması,

Çevre ve Sağlık: Amacı, kaliteli bir çevreye erişmek için, insan kaynaklı kirlenmelerin insan sağlığına zarar vermeyecek seviyelere indirilmesi,

Doğal Kaynaklar ve Atıklar: Amacı, atık yönetimi yaklaşımı olarak geri dönüşüm ve atık geri kazanımının aktif kullanılmasıdır. Tehlikeli maddelerin tanımlanması ve atık ürünlerin geri dönüşümünün sağlanması, atık oranı daha az olan ürün ve hizmetlerin teşviki, geri dönüşümlü malzemelerin kullanılmasının teşviki, bu konuda yapılabilecek uygulamalardan bazılarıdır.

2.2.2. Avrupa Tek Senedi

17 Şubat 1986 tarihinde Lüksemburg'da dokuz üye ülke tarafından imzalanan Avrupa Tek Senedi ile Avrupa Topluluğu'nun çevre politikasında yeni bir döneme girildiği söylenebilir (Alganer ve Çetin, 2008: 358).

Avrupa Tek Senedi ile Topluluk içerisinde çevre sorunlarına ilk kez bağımsız bir bölümde yer verilmiştir. Bu bölümde, çevre korunması ve geliştirilmesi, insan sağlığının korunması, doğal kaynakların akılcı kullanımı, çevreye verilen zararın kaynağında önlenmesi, kirlenen öder düşüncesi gibi ilke ve uygulamalardan söz edilmiştir (Duru, 2007: 3).

Ayrıca Avrupa Tek Senedi ile birlikte oluşacak tek pazardan birçok alanda işgücü kaynağı ve sermaye çekebilecek konumda bulunan bölgelerin en çok faydayı sağlayabileceği bunun da Tek Senet ile hedeflenen ekonomik ve sosyal uyumu bozabileceği, bölgeler arası eşitsizlikleri arttırabileceği belirtilerek,

Topluluk içerisinde oluşabilecek bölgeler arası eşitsizliklerin azaltılmasının, tek pazarın vazgeçilmez bir ögesi olduğu kabul edilmiştir (Kentges Araştırma Raporu, 2008: 24).

2.2.3. Maastricht Antlaşması

Avrupa Ekonomik Topluluğu'nu, Avrupa Topluluğu'na dönüştüren Maastricht Antlaşması 1992 yılında kabul edilmiştir. Antlaşmanın temel politikalarının bulunduğu üçüncü maddeye Topluluk tarihinde ilk kez “çevre” başlığı eklenmiştir (Yazar, 2006: 39). Topluluğun temel ilkeleri kısmında ise; “sürdürülebilir, enflasyonist olmayan ve çevreye duyarlı bir büyüme”den bahsedilmiştir. Buradan da anlaşılabileceği üzere “sürdürülebilirlik” ilkesinin çevre politikalarında etkin olmaya başladığı görülmektedir. Çevre politikalarının hazırlanması aşamasında bölgeler arası gelişmişlik farkları ve çevre koşullarının göz önünde bulundurulması gerekliliği vurgulanmıştır (Duru, 2007: 3). Maastricht ile birlikte Topluluğun temel politikalarından biri haline gelen çevre olgusu, Topluluğun gelecekteki sürdürülebilir gelişme politikaları içinde kaynak teşkil etmiştir (Mengi ve Algan, 2003: 196).

Yerel haklar ya da bir başka deyişle kentli hakları açısından önemli bir belge olan Maastricht Antlaşması ile birlikte hizmette yerellik ilkesi de büyük önem kazanmıştır (Gönüllü, 2014: 41).

2.2.4. Avrupa Kentsel Şartı

17-19 Mart 1992 tarihinde Fransa'nın Strasbourg şehrinde Avrupa Konseyi'ne bağlı Yerel ve Bölgesel Yönetimler Kongresi tarafından kabul edilen “Avrupa Kentsel Şartı” kentsel hakların gelişimi açısından en önemli belgedir (Gönüllü, 2014: 41). Şart geçmişte kabul edilen birçok uluslararası belgeden farklı olarak, hükümetler tarafından değil, yerel yönetimler tarafından imzalanmıştır (Pektaş ve Akın, 2010: 27).

Avrupa Kentsel Şartı'nın amacı, yerel yönetimlerin kentsel gelişime yönelik vazifelerini belirlemek ve kentsel gelişime paralel olarak yaşam kalitesine yönelik uluslararası ölçütler oluşturmaktır. İdari birimler arasında dayanışmayı sağlamak, yurttaşların sahip oldukları kentsel hakları ve bu kentsel hakların herkes için geçerli olduğunu ortaya koymaktır (Tunçay, 1994: 85).

Avrupa Kıtası'nda 1980-1982 yılları arasında gelişim gösteren “Kentsel Rönesans”tan ilham alan Avrupa Kentsel Şartı, kentsel gelişme için dört öncelikli alan seçmiştir. Bunlar; (Karasu, 2008: 40)

- Kentlerdeki fiziki çevrenin iyileştirilmesi,
- Konut stoklarının arttırılması,
- Kentlerde sosyal ve kültürel ortamların oluşturulması,
- Toplumsal gelişme ve halkın katılımının teşvik edilmesi gibi 4 öncelikli alandan oluşmaktadır.

Avrupa Kentsel Şartı metni 20 maddelik bir deklarasyon ve 13 maddelik şart ilkelerinden oluşmaktadır. Avrupa Kentsel Şartı'na göre, Avrupa yerleşimlerinde yaşayan kent sakinleri; (European Council, 1992)

Güvenlik; suç, şiddet vb. olaylardan arındırılmış bir kent,

Temiz ve sağlıklı bir çevre; Gürültü, hava vb. kirliliklerden arındırılmış ve sürdürülebilir doğal kaynaklara sahip bir kent,

İstihdam; İstihdam olanaklarının arttırılarak kişilerin ekonomik özgürlüklerinin sağlanması,

Konut; Yeterli miktarda ve özel hayatın gizliliğine önem veren, güvenli konut stokunun sağlanması,

Dolaşım; Yayalar ve çeşitli ulaşım araçlarına sahip kişiler arasında uyumlu ve saygılı bir ulaşım ağının sağlanması,

Sağlık; Ruh ve beden sağlığının korunmasına yönelik çevre ve koşulların sağlanması,

Spor ve Mesire Alanları; Her yaş grubundan bireylerin spor yapabilmesi için gerekli spor alanlarının oluşturulması,

Kültür; Kùltürler arası etkileşim ve kaynaşmanın sağlanmasına yönelik çalışmaların yapılması,

Kaliteli Fiziki Çevre ve Mimari; Tarihi ve kültürel varlıklara saygılı ve bu varlıklarla uyumlu modern mimarinin ve kentsel çevrenin oluşturulması,

İşlevlerin uyumu; Çalışma, yasama, seyahat etme vb. işlevlerin birbiriyle uyumlu ve koordine olması,

Katılım; Dayanışmayı esas alan, gereksiz bürokrasiden arındırılmış bir yönetimin oluşturulması,

Ekonomik gelişim; Ekonomik gelişimde yerel yönetimlerin dolaylı veya direk olarak etki sahibi olması,

Sürdürülebilir gelişim; Ekonomik gelişim ve çevre arasındaki uyumun yerel yönetimler tarafından sağlanması,

Mal ve Hizmetler; Devlet veya özel sektör ya da her ikisi tarafından kapsamlı, erişilebilir, kaliteli mal ve hizmet sunumunun yapılması,

Doğal Zenginlikler ve Kaynaklar; Doğal kaynakların ve değerlerin yerel yönetimler tarafından akılcı ve sürdürülebilir yönetilmesi,

Kişisel Bütünlük; Kişilerin refahına ve kişisel gelişimine yönelik kentsel koşulların sağlanması,

Belediyeler Arası İşbirliği; Bireylerin kentlere ve uluslar arası çalışmalarına katılımlarının teşvik edilmesi,

Finansal Yapı ve Mekanizmalar; Yukarıda belirtilen şartların sağlanabilmesi için gerekli finansmanın bulunmasında yerel yönetimlerin yetkilendirilmesi,

Eşitlik; Hangi dine, dile, ırka ya da fiziksel veya zihinsel özre sahip olurlarsa olsunlar eşit sayılmaları gibi haklara sahiptirler (European Council, 1992).

2.2.5. Sürdürülebilirliğe Doğru Kent ve Kasabalar Konferansı

Sürdürülebilir kentleşme kavramına yönelik önemli adımlardan bir tanesi de 27 Mayıs 1994 tarihinde Danimarka'nın Aalborg şehrinde düzenlenen

“Sürdürülebilirliğe Doğru Kent ve Kasabalar Konferansı” olmuştur. Konferans sonunda “Sürdürülebilirliğe Doğru Avrupa Kentler ve Kasabalar Şartı” oluşturulmuştur.

Aalborg Şartı’nda sürdürülebilirlik, yerel karar alma süreçlerinin tüm alanlarını kapsayan, yerel, dengeli ve yaratıcı bir süreç olarak tanımlanır. Ayrıca bu Şart’ta doğayla uyumlu, sosyal adaleti sağlayan, ekonomik ve çevresel sürdürülebilirliğin sağlanmasını amaçlayan sürdürülebilir gelişme politikalarının kentler ve kasabalar için bir rehber olduğu ifade edilmiştir (Karakuzulu, 2010: 400).

İnsanlığın karşılaştığı pek çok çevre sorununa karşı kent yönetimleri için sürdürülebilir çevre yönetimini benimsetmeyi hedefleyen bu şartta yer alan sürdürülebilir kentsel politikalar şu şekildedir; (Tosun, 2009: 6-7)

- Kentler arasındaki farklılıklar nedeniyle, her kentin kendine has sürdürülebilirlik politikaları uygulamaları gerekmektedir,
- Kent ve kasabaların yaşadıkları sorunlarını daha geniş alanlara ya da gelecek nesillere taşıma hakkına sahip değillerdir,
- Ekonomik gelişmenin sınırlayıcı etkeninin doğal servet olduğu kabulü ile bu servetin korunmasının gerekliliği (su rezervlerinin, toprağın, biyolojik çeşitliliğin korunması, yenilenemez enerji kaynaklarının kullanımının azaltılması vb.),
- Sosyal adaletin sağlanması (özellikle çevre sorunlarından en fazla ölçüde etkilenen ve en az düzeyde bu sorunları çözme yeterliliği olan yoksulların durumunun iyileştirilmesi, tüketimi körüklemek yerine yurttaşların hayat kalitelerinin niteliğinin artırılması, uzun vadeli istihdam olanaklarının yaratılması) gerekmektedir,
- Arazi kullanım ve “imar planlamasında” stratejik çevre etki değerlendirmesinin gerekliliği, kentsel gelişim sürecinde mobilitayı azaltıcı yönde bir işlevler karışımı oluşturulması gerekmektedir,
- Erişilebilirliğin artırılarak toplumsal refahı ve şehirli hayat tarzının daha az ulaşım ihtiyacı doğuracak biçimde yönlendirilmesi gerekmektedir,

- Yenilenebilir enerji kaynaklarının sürdürülebilir bir gelecek için tek seçenek olduğu bilinmelidir,
- Yerel yönetimlere gerekli yetkilerin verilmesi gerekmektedir,
- Vatandaşların ve toplumun aktif katılımının sağlanması gerekmektedir,
- Kentsel kendi yönetim araçlarının oluşturulmasının gerekmektedir, sürdürülebilir kentsel politikalara ışık tutacak ilkeler belirtilmiştir.

Ayrıca Şartın ikinci bölümünde belirtilen “Avrupa Sürdürülebilir Kentler ve Kasabalar Kampanyasının” başlatılması da konferansın önemli sonuçlarından birisini oluşturmuştur. Bu kampanyaya 300’den fazla şehir katılmış, ayrıca “Sağlıklı Kent Ağı”, “Birleşmiş Kentler/Kasabalar Federasyonu”, “EUROCITIES”, “Avrupa Belediyeler ve Bölgeler Birliği” ve “Uluslararası Yerel Çevre Girişimleri Konseyi (ICLEI)” gibi örgütlerde bu girişimin üyesi olmuşlardır (Yazar, 2006: 43).

Kampanyanın temel faaliyetleri ise şunlardır;

- Sürdürülebilir gelişimi sağlamaya yönelik politikaların tasarlanması ve geliştirilmesi aşamasında Avrupa kentleri arasında koordinasyon ve işbirliğinin desteklenmesini sağlamak,
- Yerel düzeyde gerçekleştirilen iyi uygulamalar hakkında bilgi toplanması ve bu örneklerin diğer kentler arasında da yayılmasını sağlamak,
- Sürdürülebilirliğin diğer yerel yönetimler içinde teşvik edilmesini sağlamak,
- Her yıl gerçekleştirilecek olan “Sürdürülebilir Şehir Ödülleri”ni organize etmek,
- Avrupa Komisyonu’na yeni politikaların ve kanunların önerilmesi amacıyla çalışmalar yapmak,
- Kentsel Çevre Uzman Grubu’nun “Sürdürülebilir Şehirler Raporları”na fayda sağlamak,

- Yerel karar alıcıların uygun önerilerin uygulamaya geçirilmesi hususunda desteklenmesi,
- Kampanya bültenini düzenlemek bu kampanyanın temel faaliyetlerini oluşturmaktadır.

2.2.6. Avrupa Mekânsal Gelişme Perspektifi (ESDP)

Avrupa Mekânsal Gelişme Perspektifi - AMGP (European Spatial Development Perspective- ESDP), 1999 yılında Almanya'nın Potsdam şehrinde Avrupa Komisyonu tarafından kabul edilmiştir. AMGP ile AB içerisinde dengeli ve sürdürülebilir bir gelişmenin sağlanabilmesi için, finansal ve bütünleşme politikalarının mekânsal yansıması ve bu sonuçların değerlendirilerek, gelecekte uygulanması planlanan mekânsal gelişme politikalarını anlatan stratejik bir belgedir (European Commission, 1999).

Birlik üzerinde bağlayıcı etkisi olmayan bu belgenin, Avrupa Birliği düzeyinde yaklaşık 20 yıldır yükselen “mekânsal planlama politikaları” üzerinde AB üyesi ülke bakanlarının ortak karar metnidir (Altay, 2013: 235). Bölgesel politika konusunda çok fazla üzerinde durulmamakla birlikte, aslında Avrupa alanındaki gelişme eksenlerine ilişkin tamamlayıcı ve açıklayıcı bir perspektiftir (Şahin, 2014: 37). Bu belgeyle Birlik içerisindeki kentlerin tek tek öne çıkılmaları belirlenmiş bir sisteme dâhil, çevreyle uyumlu ve sürdürülebilir ilişkiler içerisinde bulunan fakat çok merkezli gelişmeyi teşvik edecek şekilde gerçekleştirilmesinin daha rasyonel olacağı kabul edilmiştir (Akgül ve Efe, 2010: 31).

Mekânsal gelişme politikalarının amacı, Avrupa Birliği topraklarında dengeli ve sürdürülebilir bir gelişmenin sağlanmasıdır. Üye ülke bakanlarının görüşüne göre önemli olan üç temel hedefin Birlik içerisinde ki tüm bölgelerde eşit olarak sağlamaktır. Bunlar; (European Commission, 1999)

- Ekonomik ve sosyal dayanışma,
- Doğal kaynakların ve kültürel mirasın yönetimi ve korunması
- Avrupa topraklarında daha dengeli rekabetin sağlanmasıdır.

AB’de “sürdürülebilir kentleşme” kavramına bakış açısını gösteren en önemli belgelerden biri olan Avrupa Mekânsal Gelişme Perspektifi’nin en önemli hedefi “bölgesel sürdürülebilir gelişme”dir. Bunu sağlamanın yolu da “çok merkezli gelişme”dir (Yazar, 2006: 46) Bu kavram “kentlerin tek tek değil belli bir ağ etrafında sürdürülebilir bir anlayış çerçevesinde ve fonlarla desteklenen işbirlikleri ile gelişme göstermeleri” olarak açıklanmaktadır (Kavanoz, 2012: 35).

AMGP ile Avrupa Birliği’nin mekânsal gelişme politikalarında katkıları olabilecek ve etki yaratması muhtemel dört temel alan belirlenmiştir: “Kentsel Alanlar”, “Kırsal Alanlar”, “Ulaşım”, “Doğal ve Kültürel Miras”. Bunların yanı sıra, “yapısal fonlar”, “Ortak Tarım Politikası”, “Rekabet Politikası”, “Trans Avrupa Ağları (TENs)”, “Çevre Politikası”, “Araştırma ve Teknolojik Gelişim” gibi konular ise sınır ötesi etkileri olan politika alanları olarak tanımlanmıştır (Akşahin, 2008: 42).

Çok merkezli gelişmeyi sağlamak çeşitli fonlar AMGP ile entegre edilmiştir. Yapısal fon yönetmeliği çatısı altında ekonomik ve sosyal uyumu teşvik için dört ana fon vardır. Bunlar; Avrupa Bölgesel Gelişim Fonu - ABGF (European Regional Development Fund - ERDF) ve Avrupa Sosyal Fonu – ASF (European Social Fund), Avrupa Tarımsal Yönlendirme ve Garanti Fonu - ATYGF (European Agricultural Guidance and Guarantee Fund - EAGGF), Balıkçılık Yönlendirme Mali Aracı – BYMA (Financial Instrument for Fisheries Guidance – FIFG). Mekânsal kalkınma projeleri ile ilgili olarak, Topluluk inisiyatifi INTERREG II C ve Avrupa Sosyal Fonu Madde 10 kapsamında yürütülen pilot faaliyetler büyük önem taşımaktadır (European Commission, 1999:76)

Avrupa Sosyal Fonu, mesleki eğitim ve istihdam yardımı gibi konular üzerinde durmaktadır; temel amacı, istihdamda istikrarı ve gelişmeyi sağlamak, eğitim sistemlerini ve insan kaynaklarını geliştirmektir. Avrupa Tarımsal Yönlendirme ve Garanti Fonu, tarımsal yapıların desteklenmesi ve kırsal bölgelerin güçlendirilmesini; Balıkçılık Yönlendirme Mali Aracı, balıkçılık sektörünün güçlendirilmesini (modernizasyon, tarla balıkçılığının geliştirilmesi, balık ürünlerinin pazarlanması vb) amaçlamaktadır (Demirci ve Genç, 2007: 62).

2.2.7. Lizbon Stratejisi 2000

2000 yılında 23-24 Mart tarihleri arasında gerçekleştirilen Avrupa Konseyi'nin Lizbon'da gerçekleştirdiği toplantısında Lizbon Stratejisi belirlenmiş ve kabul edilmiştir. Lizbon stratejisinin genel amacı üye ülkelerin teknolojik atılımlara teşvik edilmesi ve 2010 yılına kadar Avrupa Birliği'ni "dünyanın en rekabetçi ve en dinamik bilgi ekonomisi" haline getirmektir. Lizbon stratejisiyle "bilgiye dayalı yeni bir ekonomi" hedeflenmiştir (Öztürk, 2008: 14).

Lizbon Stratejisi'nde yenilik ve iç pazar odaklı istihdam ve iş gücü piyasası reformları hedeflenmiştir. Strateji'de yer alan bazı hedefler şunlardır; (European Commission, 2000)

- Genel istihdam oranının arttırılması,
- Kadın istihdam oranının arttırılması 2007 yılına kadar AB-27'de %60 oranının yakalanması,
- 55-64 yaş arası çalışanların istihdam oranında artış gerçekleştirilmesi ve bunların işgücü piyasasına katılımının 2007 yılına kadar %45 hedefinde gerçekleştirilmesi,
- İşsizlik oranlarının 2007 yılına kadar %7'nin altına düşürülmesi,
- Gençlerde yüksek eğitim seviyesinin sağlanması bunun içinde okulu erken bırakanların sayısının düşürülmesi ve 2007 yılına kadar bu oranın %14 e düşürülmesinin sağlanmasıdır.

Yine sonuç bildirgesinde 2010 yılına kadar "Daha çok sayıda ve daha iyi iş ve daha büyük bir toplumsal uzlaşmayla, sürdürülebilir ekonomik büyümeyi gerçekleştirebilecek, bilgiye dayalı dünyanın en rekabetçi ve dinamik ekonomisi durumuna gelmek " hedefleri konulmuştur (Çapanoğlu, 2010: 1).

2.2.8. Lille Aksiyon Programı

Lille Aksiyon Programı, Mekânsal Gelişme Komitesi tarafından 2000 yılı Sonbaharında kabul edilmiştir. Programın ana hedefi Avrupa düzeyinde, belirlenen hedef ve politikalara daha somut bir form vermek ve yerel yönetimleri karşılaştıkları zorluklara karşı desteklemektir (Committee on Spatial

Development, 2000). Ayrıca bu program ile beraber kentsel politikalar içerisinde sürdürülebilir kentler ilk kez onaylanmıştır (Kentges Araştırma Raporu, 2008: 42).

Söz konusu program da dokuz temel öncelik belirtilmiştir;

- Mekânsal planlama da kent ve kasabaların rolünün belirlenmesi,
- Ulusal ve yerel düzeyde yeni kentsel politikaların belirlenmesi,
- Vatandaşların katılımının artırılması,
- Sosyal ve etnik ayrımcılıkla mücadele edilmesi,
- Entegre ve dengeli kentsel gelişmenin teşvik edilmesi,
- Kamu ve özel sektör arasında işbirliğinin artırılması,
- Başarılı ağ ve uygulamaların desteklenmesi,
- Kentsel faaliyetlerde modern teknoloji kullanımının yaygınlaştırılması,
- Kentlerde analizlerin ve araştırmaların yapılması ve bunların kentsel ilişkilerde kullanılması sağlanmalıdır.

2.2.9. Kentsel Çevre İçin Tematik Strateji

Birlik politikalarına uyumlu, kentsel çevreye olumlu katılarda bulunabilecek, hâlihazırda uygulanmakta olan politikalarda ki ilerlemeleri dikkate alan, gerekli görülen noktalarda gözden geçirebilecek statüye sahip bu strateji belgesi ayrıca şu hedeflerin içermektedir; (Talu, 2007: 74)

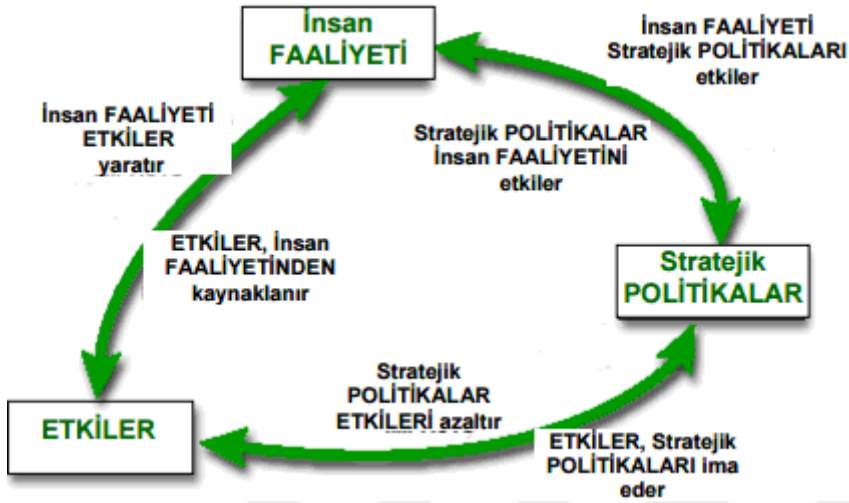
- Yerel Gündem 21'in tanıtımının yapılması,
- Ekonomik büyüme ve yolcu ulaşım talebi arasındaki bağlantının azaltılmasının sağlanması,
- Kamu ulaşımında, demiryolu, kara içi su yolları, yürüme ve bisiklet yollarının paylarının artırılmasının sağlanması,

- Artan trafik yoğunluğu ile baş edebilmek ve artan ulaşım oranları ile Gayri Safi Yurt İçi Hâsıla (GSYİH) büyümesinde önemli derecede ayrışma meydana getirmek için gerekli çalışmaların yapılması,
- Kamu ulaşımında düşük düzeyde karbon çıkaran araçların kullanımının teşvik edilmesi hedeflenmektedir.

AB, yerelde yaşanan sorunları ve yukarıda bahsedilen sorunları azaltmak ve bitirmek gayesiyle, “6. Çevre Eylem Programı” döneminde “Kentsel Çevre Tematik Stratejisi”ni kabul etmiştir. Tematik strateji, Birliğin “6. Çevresel Eylem Planı”nı dâhilinde bir gerekliliktir. Amacı; “ilgili ekonomik ve toplumsal konuları dikkate alarak sürdürülebilir kentsel gelişime çevrenin katkısını güçlendirerek kentsel alanların çevre performans ve kalitesini geliştirmek ve Avrupa’da kentlerde yaşayan kişiler için sağlıklı bir yaşam alanı sağlamaktır” (European Commission, 2006).

6. Çevre Eylem Programı kapsamında “Kentsel Çevre “ tematik stratejisi haricinde 6 adet daha tematik strateji kabul edilmiştir. Bunlar;

- Hava Kirliliği,
- Deniz Çevresi,
- Atıkların Önlenmesi ve Geri Kazanımı,
- Kaynakların Sürdürülebilir Kullanımı,
- Toprak,
- Pestisitlerdir.

Kaynak: (Bartone, Carl; Bernstein, Janis; Eigen, Jochen; Leitmann, Josef; Eigen, Jochen 1994: 39)

Şekil 2.1. Kentsel Çevre Stratejisi Eylem Döngüsü

Kentsel çevre, Avrupa nüfusunun yaklaşık %75'inin kentlerde yaşadığı dikkate alındığında önemli bir politika alanını oluşturmaktadır. Trafik sorununun meydana getirdiği hava ve gürültü kirliliğinin etkisi şehirlerde fazlasıyla görülmektedir. Birlik üyeleri şehirlerin ekolojik ayak izlerini azaltmak için ciddi çaba göstermektedirler.

Avrupa Çevre Bürosu, "Kentsel Çevre Tematik Stratejisi'ne Karşı Avrupa Çevre Bürosu'nun Tutumu" isimli bir belge yayınlamış ve Tematik Strateji'ye karşı bazı temel eleştiriler getirmiştir. Bunlardan bazıları; (European Environment Bureau, 2006)

6. Çevre Eylem Programı ve Kentsel Çevre Tematik Stratejisi sadece gönüllü faaliyetlerden oluşmaktadır ve rehber niteliğindedir. Kötü kentsel çevre icracılarını, kentsel yönetim ve geliştirme yönünde teşvik için yetersiz kalmaktadır,

Komisyonun 50.000 nüfus ve üzeri tüm kentler için zorunlu çevresel yönetim planları ve sistemleri yapım direktifleri yanı sıra sürdürülebilir kentsel ulaşım planlarını önermesi gerekmektedir,

Bu planlar, bağlayıcı olduğu gibi kentsel ulaşımında otomobil kullanım payının azaltılarak, karbon emisyon salınım oranlarının azaltılması ve ekolojik ayak izlerinin silinmesi gibi Avrupa Birliği hedeflerine uygun olmalıdır.

Ortak göstergelerin hazırlanması ve kentsel çevresel bilginin raporlanması şehirler arasında ki değişimlerin izlenmesi ve kıyaslanması için gereklidir (European Environmental Bureau, 2006) eleştiriler bunlardan bazılarıdır.

2.2.10. Kentsel Mevzuat (Urban Acquis)

Sürdürülebilir kentsel gelişme kavramında yaşanan gelişmeler ile birlikte, Birlik içerisinde uygulanan politika çıktıları ve yerel uygulamalar sonucunda oluşturulacak yeni politika ve uygulamalar hakkında bazı ilkeler oluşturulmuştur. Birlik Bakanları 2004'te Hollanda'nın Rotterdam kentinde gerçekleştirdikleri toplantıda kentsel politika ve uygulamalar hakkında temel oluşturacak "Kentsel Mevzuat"ı kabul etmişlerdir (Kentges Araştırma Raporu, 2008: 43).

Bu mevzuat 5 ana kategoride sınıflandırılabilen temel ilkelerden oluşmaktadır;

a) Öncelikler;

- Finansal alanda rekabet, sosyal uyum ve çevre kalitesi eşit ve topluca ele alınmalıdır,
- Fırsat eşitliğine sahip, kültürel benliklerin önemini koruduğu yaşanabilir kentler sağlanmalıdır,

b) Başarılı Kent Politikaları için Araçlar;

- Ulusal, bölgesel ve yerel politikalar arasındaki uyum en üst düzeye çıkartılmalıdır,
- Kentlerde sunulan hizmetler kentlerin kültürel ve ekonomik özellikleri göz önünde bulundurularak oluşturulmalıdır,
- Sürdürülebilir kentlere yönelik uygulamalar uzun vadeli olmalıdır,
- Kent idaresine halkın katılımı sağlanmalıdır,

- İdarenin tüm kurum ve kuruluşları arasında koordinasyon ve entegrasyon yüksek seviyede tutulmalıdır,

c) İlgililerin Bir Araya Getirilmesi

- Kamu ve özel sektör entegre ve koordineli olmalıdır,
- Bu koordinasyona yerel yönetimler de dâhil edilmelidir,
- Vatandaşlar tarafından aktif katılımı arttırmak için gerekli uzmanların yardımından faydalanılmalıdır,

d) Doğru Mekânsal Dengeye Ulaşmak

- Kentsel politikalar oluşturulurken, uzun vadeyi hedef alması, kentlerin ihtiyaçları doğrultusunda ve yeni fırsatlar oluşturmayı amaç edinmesine dikkat edilmelidir,
- Varoşlarda ki toplumsal problemler, daha geniş alanlardaki ekonomik imkânlardan faydalanılabilecek şekilde ele alınmalıdır,
- Kentler ve bölgeler arasında kurumsal koordinasyon teşvik edilmelidir,
- Küçük, orta ve büyük ölçekli kentler arasında efektif koordinasyon ve kentsel ağların kurulması gereklidir,

e) İyi Uygulamaların, Politikaların Gelişiminin ve Kapasitesinin Desteklenmesi

- Başarılı uygulamalar teşvik edilmelidir,
- Uygulanan politikalar ölçülebilir olmalıdır,
- Uzmanların, sivil partnerlerin ve mahalli idarenin kapasitelerinin geliştirilmesi sağlanmalıdır, gibi 5 temel alandaki bu ilkelere dayanmaktadır.

2.2.11. Bristol Mutabakatı

2005 yılında İngiltere'nin Dönem Başkanlığında yayınlanan “Bristol Mutabakatı” ile Bakanlar “Sürdürülebilir Kentsel Gelişmenin 8 boyutunu” belirlemiş ve kentsel gelişmenin finansmanı için “Kentsel Gelişme Fonu (JESSICA)“kurulması kararlaştırarak bir çalışma grubu kurmuşlardır (EWG-JESSICA).

Bristol Mutabakatına göre sürdürülebilir Toplulukların 8 Karakteristik Özelliği Şunlardır; (EU Bristol Accord, 2005)

a) Aktif, Dâhil Edici ve Güvenli:

- Kültürel kimlik ve aidiyet duygusu sunar,
- Farklı kültürlerle, inançlara, insanlara hoşgörü ve saygı sunar,
- Mahallelerde dostluk ve işbirliği gelişmiştir,
- Çocuklar ve gençler dâhil olmak üzere eğlence, spor, kültürel vb aktiviteler düzenlenmektedir,
- Düşük suç oranları, uyuşturucu ve anti sosyal davranışlar düşük seviyelerde ve toplum dostu polislik uygulamaları vardır,
- Sosyal içerme, herkes için daha iyi yaşam fırsatları için eşitlik içerisinde yaşamaları sağlanmıştır,

b) İyi İdare:

- Temsili ve hesap verebilir yönetim sistemleri, vizyoner liderlik, bireysel veya örgütsel anlamda aktif ve verimli katılım mevcuttur,
- Mahalle düzeyinde etkin katılım mevcuttur,
- Güçlü, bilinçli ve verimli ortaklıklar yaratma (hükümet, iş, toplum) duygusu hâkimdir,
- Sivil değerler saygı, sorumluluk ve gurur duygusu vardır,

c) İyi Ulaşım:

- Toplu taşıma dâhil ulaşım imkânlarının sunularak toplumlar arasında ulaşımaya yardımcı olunur ve arabaya bağılılık azalır,
- Güvenli yürüyüş ve bisiklet sürüşü için gerekli altyapı hazırlanmıştır,
- Trafığı yönetebilmek için yerel seviyede park alanlarının yapılması sağlanmıştır,
- Geniş, uygun ve verimli internet erişimi mevcuttur,
- Bölgesel, ulusal ve uluslar arası iletişim ağlarına erişimde sıkıntı yoktur,

d) İyi Hizmet:

- Başarılı yerel okullar, yüksek öğretim kurumları ve hayat boyu öğrenme fırsatlarına sahiptirler,
- Yüksek kalitede yerel sağlık ve sosyal hizmetler vardır,
- Aileler ve çocuklar için kaliteli hizmet (özellikle küçük yaştaki çocuklar için) mevcuttur,
- Uygun fiyatlı ve toplumun her kesimine ulaşabilen kamu hizmetleri mevcuttur,

e) Çevreye Duyarlılık:

- İnsanların çevreye saygılı ve doğal kaynakların verimli kullanılabileceği yerler tahsis edilmiştir,
- İklim değişikliğine karşı aktif enerji verimliliği ve yenilenebilir enerji kullanımı yaygındır,
- Biyolojik çeşitliliği korumak ve geliştirmek için çeşitli projeler üretilmiştir,
- Temiz, güvenli ve yeşil mahalleler yaratmak için gerekli çalışmalar yapılmıştır,

f) İyi Gelişim:

- Geniş bir yelpazede kaliteli işler ve eğitim fırsatları mevcuttur,
- Ekonomik olarak uygulanabilir ve çekici şehir merkezleri yaratılmıştır,

g) İyi Tasarım ve İnşaat:

- Toplu taşıma, yürüyüş ve bisiklet ile önemli hizmetlere ve tesislere ulaşım sağlanabilmektedir,
- Yüksek kalitede, çok amaçlı kullanıma uygun dayanıklı ve olumsuz çevresel etkileri minimuma indirecek malzemenin yapılmıştır,
- Sağlığı teşvik eden suçu azaltmak için tasarlanmış binalar ve kamusal alanlar mevcuttur,

h) Herkes İçin Eşitlik

- Bireylerin hak ve sorumlulukları kabul edilmiştir,
- Başkalarının hak ve isteklerine saygı duyulmaktadır,
- Mevcut karar ve eylemler gelecek nesillerin ihtiyaçlarına saygı duyarak alınmaktadır, sürdürülebilir toplumların özelliklerini oluşturmaktadır.

2.2.12. Lappeenranta 2006

Finlandiya'nın Lappeenranta şehrinde 24-25 Ekim tarihleri arasında kentsel politikalar toplantısında; Kıta Avrupası'nda büyümenin ve rekabetin arttırılmasının temeli olan kentlerin, yapılacak AR-GE ve inovasyon çalışmaları vasıtasıyla geliştirilmesi ve muhtemel yeni teknolojilerin geliştirilecek yeni kentsel politikalarda üzerindeki önemi vurgulanmıştır. Kentler arası rekabetin ancak AR-GE ve inovasyon çalışmaları ile artacağı ve bu çalışmaların kentler arası gelişmişlik farkının kapanmasında önemli bir rol oynadığı belirtilmiştir. Bu uygulamaların sonuçlarının özellikle İskandinav yarımadası ülkelerinden olan Finlandiya'da başarıya ulaştığı, bu ülkenin orman sanayisinde özellikle kâğıt üretimi yapan fabrikalara yönelik uygulamaya başladığı bu yeni politikalar ile

komşu ülkelerden danışmanlık talepleri aldığı ve bu yolla ülkelerine katma değer kazandırdıkları görülmektedir. Kâğıt endüstrisinde AR-GE çalışmaları sonucu elde edilen yeni buluşların ve tekniklerin ülkenin gelişmesi için önem teşkil ettiğinin görüldüğü ve bu gelişen sektör sonucu orta büyüklükteki kentler arasında rekabet edebilirliğin arttığı, sağlıklı ve sürdürülebilir bir büyümenin görüldüğü belirlenmiştir. Lappeenranta konferansı kentsel politikalarda teknolojinin etkin rol oynaması gerektiği ve gerekli AR-GE ve inovasyon çalışmalarının kentlerin gelişimine olan katkıları anlamında önem teşkil etmektedir (Kentges Araştırma Raporu, 2008: 44).

2.2.13. Sürdürülebilir Avrupa Kentleri İçin Leipzig Şartı

Sürdürülebilir Avrupa Kentleri için Leipzig Şartı, Urban Acquis, Lille Eylem Planı ve Bristol Mutabakatı'nı temel olarak Almanya'nın dönem başkanlığı sırasında AB ülkelerinin kentsel gelişme ve bölgesel entegrasyondan sorumlu bakanlarının 24-25 Mayıs 2007'de gerçekleştirdiği gayri resmi toplantıda kabul edilmiştir. Leipzig Şartı'nda sürdürülebilirliğin sağlanabilmesi için kentlere önerilerde bulunmaktadır (Kentges Araştırma Raporu, 2008: 44).

Bu şartın Amacı, dengeli bölgesel örgütlenme ve entegre gelişimin sağlanması ve Leipzig Şartı ilkelerinin bölgesel ve yerel politikalara nasıl entegre edileceğidir. Şartta yer alan kentsel gelişim politika uygulamaları ve uygulama araçları şu şekilde özetlenmiştir; (European Commission, 2007)

- Entegre kentsel gelişim politikaları üretilmelidir,
- Kaliteli kamusal alan planlanması ve uygulanması gerekmektedir,
- Altyapı ağlarının modernizasyonu ve sürdürülebilir enerji kaynaklarının kullanımı sağlanmalıdır,
- Öncü, yenilikçi, eğitim politikaları oluşturulmalıdır,
- Fiziksel çevrenin iyileştirilmesi için politikalar üretilmesi gerekmektedir,
- Lokal ekonominin ve istihdam politikalarının teşvik edilmesi gerekmektedir,

- Çocuklara ve gençlere yönelik eğitim çalışmalarının gözden geçirilmesi ve iyileştirilmesi için çeşitli projeler hazırlanmalıdır,
- Etkin kentsel ulaşım sağlanmalıdır, gibi uygulama ve uygulama araçları belirlenmiştir.

2.2.14. Avrupa Kentsel Şartı II

2008 yılında Fransa'nın Strasbourg kentinde "Yeni Bir Kentlilik için Manifesto" başlığı ile "Avrupa Kentsel Şartı II " kabul edilmiştir. Avrupa Yerel ve Bölgesel Yönetimler Kongresi tarafından ilki 1992 yılında kabul edilen "Avrupa Kentsel Şartı"nın üzerinden geçen 15 yıl boyunca kentler ve kentli hakları üzerinde yaşanan gelişmeler yeni bir belgenin oluşturulmasını gerekli kılmıştır.

Oluşturulan yeni şart ile Birliğe üye ülkelerin yerel yönetimleri sürdürülebilir kentler ve kasabalar kurma konusunda teşvik edilmiştir."Kentlilerin yönetime katılma hakkı" bu belgede ki önemli değişikliklerden biri olmuştur (Pektaş ve Akın, 2010: 34).

Avrupa Kentsel Şartı II ile birçok farklı konuda ilkeler geliştirilmiştir. Bunlardan bazıları şunlardır; (European Council, 2008)

- Katılım açısından demokrasinin yeni taleplerini dikkate alan yönetim modelleri gereklidir,
- Farklı kültürleri bir araya getirmek ve bu çeşitlilikten bir zenginlik yaratmak gereklidir,
- Planlanan kentler ve kasabalar, çevreci ve sürdürülebilirdir olmalıdır,
- Yerelde dayanışma ve kaynaşma teşvik edilmelidir,
- Göçmenlere de seçilme hakkı verilmelidir,
- Mekânsal eşitsizliklerin azaltılması için finansmanın dağılımı dengelenmelidir,
- Yürüyüş ve bisiklet gibi ulaşım tarzlarına ve toplu taşımayı teşvik edici politikalar üretilmelidir,

- Kentler ve kasabalar, doğal kaynak kullanımı açısından minimum, yeşil alanlara ve mesirelik alanlara ulaşımı kolay, yoğun ve planlı yerleşimin sağlandığı kent formları olarak oluşturulmalıdır. Enerji, ulaşım, toprak ve kaynak kullanımı bakımından tasarruf sağlamayı amaçlayan kentler ve kasabalar hedeflenmelidir. Kentsel alanlarda yaşlarına, sağlık durumlarına ya da sosyal statülerine bakılmasızın tüm yurttaşlar için daha yaşanabilir, daha kolay erişilebilir ve derli toplu kentler ve kasabalar oluşturmak arzulanmalıdır,
- Kentsel politikaların temel amacının sosyal ve mekânsal uyum olduğu bilgisi yinelenmiştir.

Kentsel Şart II' de kamu hizmetlerinin toplumun her kesimince adil olarak paylaşılması amaçlanmaktadır. Böylece kentsel haklar gelişecek ve daha yaşanabilir kentlerin yaratılması sağlanabilecektir. Ayrıca bu Şart ile yeni liberal politikaların yönetsel ve siyasal alanda talep ettiği değişimlerin kentsel alana yansıtılması amaçlanmıştır. Şart'ta yer alan, "Avrupa değerlerini esas alarak, kamu politikalarında etik yönetim, sürdürülebilir gelişme" gibi talepler, yeni liberal devlet modelinin politikalarına dayanmaktadır. Nitekim "Avrupa değerlerini esas alan" demekle, Avrupa dışı değerleri dışlayıcı bir yaklaşımın kabul edildiği de söylenebilir (Güler, 2012: 63).

2.2.15. Kentsel Mobilité Eylem Planı

Avrupa Toplulukları Komisyonu Brüksel'de, temeli 2008 yılında ki Yeşil Kitap olan "Kentsel Mobilité Eylem Planı"nı hazırlanan son haliyle 2009 yılında kabul etmiştir. 2007 yılı verilerine bakıldığında Avrupa nüfusunun %72'si kentsel alanlarda yaşadığı görülmektedir. "Kentsel Mobilité", üye ülke vatandaşları için her geçen gün büyüyen bir sorun oluşturmaktadır. Kentlerin, kentlilerin ekonomi ve refahını desteklemek için verimli ulaşım sistemlerine ihtiyaçları vardır. Kentsel alanlar bir taraftan çevresel (karbon salınımı, hava kirliliği, gürültü v.b.) sorunlarla yüzleşirken diğer taraftan aşırı yoğunluk gibi sorunlarla karşı karşıya kalmaktadır. Bu sorunların çözümü ise sürdürülebilir ulaşım yollarından geçmektedir (Commission of the European Communities, 2009).

Tablo 2.1. Kentsel Mobilite Eylem Planı

Aktiviteler	No
2009 YILI	
Sürdürülebilir Kentsel Mobilite Planlarının Hızlandırılması	1
Seyahat Bilgilerinin Geliştirilmesi	6
Yeşil Alanlara Erişim	7
Daha Düşük ve Sıfır Karbon Emisyonlu Araçlar İçin Araştırma ve Örnek Projeler	10
Enerji Tasarruflu ve Çevreci Araçları İçin İnternet Rehberinin Oluşturulması	11
Kentsel Fiyatlandırmalar İle İlgili Bilgi Alışverişi	13
Mevcut Kaynak Kullanımının Verimli Hale Getirilmesi	14
Kentsel Mobilite Gözlem Sisteminin Faaliyete Geçirilmesi	17
2010 YILI	
Sağlıklı Kentsel Çevre Ulaşımı	3
Toplu Taşıma da Yolcu Hakları İçin Platform Oluşturulması	4
Sürdürülebilir Mobilite Üzerine Kampanyalar Düzenlenmesi	8
Sürücülere Enerji Verimli Araç Kullanımın Öğretilmesi	9
Gelecek Yıllarda ki Fonlar İçin İhtiyaç Analizlerinin Yapılması	15
Veri ve İstatistiklerin Güncellenmesi	16
Uluslar arası Diyalog ve Bilgi Değişiminin Teşviki	18
2011 YILI	
Sürdürülebilir Kentsel Mobilite ve Bölgesel Politikaların Oluşturulması	2
Hareket Kabiliyeti Kısıtlı Kişiler İçin Erişimin Arttırılması	5
Dış Maliyetlerin Dâhil Edilmesi	12
2012 YILI	
Kentsel Yük Taşımacılığı	19
Akıllı Ulaşım Sistemleri	20

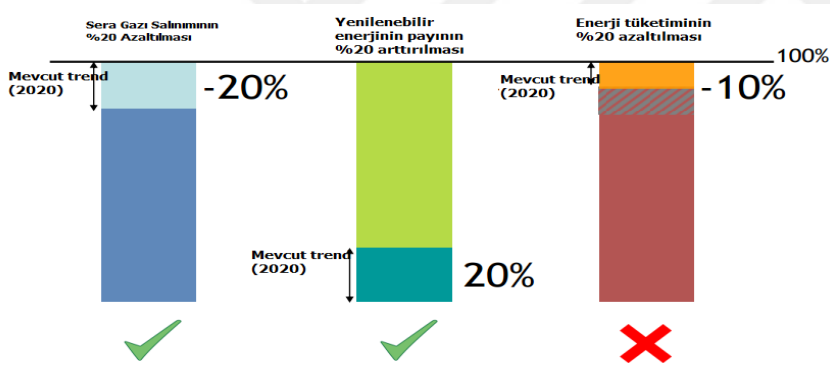
Kaynak: Commission of the European Communities, Annex-1, 2009)ü

2.2.16. Enerji Verimliliği Eylem Planları

Avrupa Komisyonu’nun 2006 yılında sunduğu “Enerji Verimliliği Eylem Planı” kapsamında 2020 yılına kadar Avrupa Birliği’nde ki toplam kullanılan enerji miktarından %20 daha az enerji tüketerek her yıl ortalama 780 ton daha az

karbondioksit salınımı ve Yüz Milyar Euro tasarruf edilmesi planlanmaktadır (<http://www.euractiv.com/section/energy/linksdossier/energy-efficiency-the-eu-s-new-action-plan/#ea-accordion-timeline> e.t. 06.06.16).

Avrupa Birliği'nin enerji tüketimi neticesinde açığa çıkan "sera gazı salınımının (CO₂) 2020'ye kadar %20 azaltılması", "yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanımının %20 arttırılması", "enerji tüketiminin 1990 yılındaki seviyenin %20 altına düşürülmesi" temel hedeflerine ulaşabilmesi için eylem planında on öncelikli alan belirlendi. Bu alanda 2007 ile 2012 sonuna kadar uygulanması planlanan belirli eylemler tanımlandı (Enerji Verimliliği Raporu, 2012: 31).

Kaynak: (EC The proposal for a new Directive on Energy Efficiency, 2011)

Şekil 2.2. Avrupa Birliği'nin Enerji Alanındaki Hedefleri

Bu kapsamda uygulamaya geçirilecek bazı eylemler: (European Commission, 2011)

- Televizyon, beyaz eşya gibi ürünler için verimlilik standartlarının getirilmesi,
- "Binalarda Enerji Performansı" yönetmeliklerinin yeniden düzenlenmesi,
- Avrupa'da otomobil egzozlarından çıkan karbondioksit salınımına sınırlamayla ilgili mevzuat çıkarılması,
- Valiler Birliği'nin (Covenant of Mayors) oluşturulması gibi eylemler planlanmıştır.

Bu program çerçevesinde sağlanacak faydalar AB ülkelerinin üç temel üzerine kurulu olan enerji stratejisi ile birlikte ele alındığında; (European Commission, 2011)

a) Sürdürülebilirlik:

- Karbondioksit salınımının azaltılması,
- Çevreye verilen zararın azaltılması,

b) Arz güvenliği:

- Avrupa Birliği'nin enerji bağımlılığının azaltılması,
- Enerji altyapısı yatırımlarının azaltılması,
- Enerjide ticaret dengesinde değişikliğe gidilmesi,

c) Rekabet edebilirlik:

- Avrupa Birliği'nin enerji maliyetinin 2020'ye kadar yıllık 200 milyar € azalması,
- 2020'ye kadar iki milyon yeni iş imkânının ortaya çıkartılması,
- Avrupa Birliği'nin küresel önderliği için Ar-Ge ve pazarların geliştirilmesi gibi yararlar beklenmektedir.

2.2.17. Avrupa 2020 Stratejisi

Avrupa Birliği'nin 2020 yılı hedeflerinin belirtildiği “Avrupa 2020 Stratejisi: Akıllı, Sürdürülebilir ve Kapsayıcı Büyüme için Avrupa Stratejisi” raporu AB Komisyon'u başkanı José Manuel Barroso tarafından 3 Mart 2010 tarihinde açıklanmıştır.

Avrupa 2020 Stratejisinin çıkış noktası, dünyadaki “küreselleşme”, “iklim değişikliği” v.b. değişiklikler ile Birlik nüfusu içerisinde artan yaşlılık oranları gibi Birliğin ekonomik problemleridir. Bu problemlerin, Birlik üzerindeki etkileri araştırılarak, Avrupa Birliği'nin 2020 yılından itibaren saptanan hedefler ışığında gerçekleşecek dönüşüm ve gelişimi amaçlanmaktadır. “Avrupa 2020 Stratejisi” ile

gerçekleşen krizlerden sonra Avrupa'yı geçmişteki güçlü konumuna ulaştırmak amaçlanmaktadır. Bu strateji ile yaşanan ekonomik krizi fırsata çevirmek istenmektedir (ABGS, 2010: 2).

2010 yılından başlayıp 2020 yılına kadar devam edecek bu stratejinin ana öncelikleri şunlardır; (İTKİB, 2011)

- Bilgi ve yaratıcılığa dayalı akıllı büyümenin sağlanması,
- Daha çevreci, rekabete açık, kaynakların etkin kullanıldığı bir sürdürülebilir büyümenin gerçekleştirilmesi,
- Kapsamlı, sosyal ve bölgesel öncelikli, istihdamı destekleyen kapsayıcı büyümenin sağlanmasına öncelik verilmiştir.

Bu üç öncelik dâhilinde, 2020 yılı için Birliğin hedefleri belirlenmiştir: (European Commission EUROPE 2020, 2011)

- 20-64 yaş arasında ki nüfusun %75'inin istihdam edilmesi,
- GYİH' nin %3'ünden Ar-Ge'ye yatırım yapılması,
- 20/20/20 iklim/enerji hedeflerinin tutturulması (Şartlar uygunsa emisyon oranının %30 azaltılması),
- Okuldan erken yaşta ayrılanların oranının %10'un altına indirilmesi,
- En az 20 milyon insan daha yoksulluktan kurtarılması hedeflenmiştir.

Üç temel sütundan ve “Kapsayıcı Büyüme” oluşan Avrupa 2020 Stratejisi'nde yer alan önlemler de toplam yedi girişimden (Flagship) oluşmaktadır.

Kaynak: (İKV Değerlendirme Notu, 2014: 2)

Şekil 2.3. Avrupa 2020 Stratejisi Girişimleri

2.3. Avrupa’da Sürdürülebilir Kentleşmenin Özendirilmesi İçin Yapılan Bazı Çalışmalar

2.3.1. Otomobilsiz Kentler Ağı

“Otomobilsiz Kentler Ağı” Mart 1994’te Amsterdam’da düzenlenen “Otomobilsiz Kentler” konferansında lanse edilmiştir. İlk etapta 37 üye kentle başlayan Ağı’nın hedefleri, otomobile göre daha çevre dostu taşıma sistemlerinin kullanımını teşvik etmek, geliştirilecek trafik yönetim metotları ile artan trafik hacminin azaltılmasıdır (Committee on Spatial Development, 2000).

Ağın temel amaçları; (Ricci, 2000: 72)

- Daha sağlıklı bir çevre oluştururken sürdürülebilir kentsel mobilitayı geliştirmek,
- Trafik güvenliğini arttırmak,
- Enerji verimliliği yüksek taşımacılığı teşvik etmek,
- Sürdürülebilirliği ve erişilebilirliği arttırırken vatandaşların yaşam kalitesini yükseltmek gibi amaçları vardır.

2.3.2. Avrupa Yeşil Başkenti Ödülü

Avrupa Yeşil Başkenti Ödülü'nün temeli Estonya'nın, Tallinn şehrinde 2006 yılında Avrupalı 15 şehrin belediye başkanlarının gerçekleştirdiği bir toplantı sırasında atılmıştır. Bu şehirlerin ekolojik vizyonları ortak bir belge haline getirilmiştir. Bu belgede çevresel değerlere saygılı kentsel hayatı özendirici ve geliştirici çalışmalar yapan şehirlerin ödüllendirilmesi kararı alınmıştır. Bu karar üzerine bu belediye başkanları tarafından yetkilendirilen Tallin Belediye Başkanı Juri Ratas önderliğinde Avrupa Komisyonu Başkanı J. M. Barroso, Çevreden Sorumlu Komiser Stravos Dimas, Bölgesel Politiklardan Sorumlu Komisyoner Danuta Hübner tarafından hazırlanan bu mutabakat zaptı 15 Mayıs 2006 tarihinde imzalanmıştır (European Commission, 2006). Bu düşünce Avrupa Komisyonu tarafından Mayıs 2008'de alınan bir kararla ödül haline getirilmiştir. Bu ödülün Birlik içerisindeki hukuki temelini 2006 yılında kabul edilen Kentsel Çevre İçin Tematik Strateji ile 2013-2020 yılları arasını kapsayan 7. Çevre Eylem Planı oluşturmaktadır (<http://ec.europa.eu/environment/europeangreencapital/about-the-award/index.html> e.t. 19.09.2016).

Başvuru kriterlerini sağlayan tüm Avrupa kentleri bu ödül için, resmi internet sitesi üzerinden online başvuruda bulunabilirler. Değerlendirme süreci iki aşamadan oluşmaktadır. İlk aşamada bütün başvurular her biri uluslar arası arenada alanında uzman değerlendiricilerden oluşan heyete ulaşır ve bu uzmanlar tarafından eş denetime tabi tutulurlar. Bu uzmanlar tarafından hazırlanan final raporunun ardından kısa listeye girmeyi başarabilen kentler Ödül Jüri'sine bildirilir. Son elemeye kalan kentlerin temsilcileri kent vizyonları, iletişim stratejileri ile birlikte hazırladıkları eylem planlarını bu jüriye sunarlar. Yapılan sunum sonrası, kazanan kent jüri tarafından belirlenir ve kazananlar ödül töreni esnasında açıklanır (<http://docplayer.biz.tr/1943495-Avrupa-yesil-baskent-odulu-izmir-20xx.html> e.t 12.07.2016).

Bu ödüle başvuru yapabilmek için üç şarta bakılmaktadır;

- Avrupa Yeşil Başkent Ödülü, Birliğe üye ülke kentleri, Birliğe üyelik sürecindeki aday ülkeler ve Avrupa ekonomik bölgesinde bulunan ülkelerin kentleri için başvuruya açıktır.

- İçerisinde 200.000 ve üzeri nüfusu barındıran ve bir önceki maddede belirtilen ülkelerde bulunan kentler için geçerlidir.
- Yönergede geçen kent tanımı, seçimler vasıtasıyla belirlenmiş kent yönetimi sorumluluğu dâhilindeki alanları kapsamaktadır.

2.3.3. Avrupa Birliği Sürdürülebilir Enerji Haftası

2006 yılında Avrupa Komisyonu tarafından lanse edilen “Avrupa Birliği Sürdürülebilir Enerji Haftası - ABSEH (European Sustainable Energy Week – EUSEW)” Avrupa için güvenli bir enerji geleceği yaratmak için düzenlenen faaliyetlerden oluşmaktadır. Temiz, verimli ve güvenli yenilenebilir enerji çalışmalarını teşvik etmek için kamu otoriteleri, özel sektör, sivil toplum örgütleri ve tüketicileri bir araya getirmektedir. Katılımcılar, enerji verimliliğinin sağlanması, karbon salınımını azaltılması, araştırma ve geliştirme konularında çalışmalar yapmaktadır. Ayrıca bu faaliyetlerle beraber “Enerji Günü (Energy Day)”, “Sürdürülebilir Enerji Ödülleri (Sustainable Energy Awards)”, “Network Köyü (Networking Village) ve “Politika Konferansı (Policy Conference) gibi etkinlikler düzenlenmektedir. Etkinlik her yıl Haziran ayında düzenlenmektedir (<http://www.eusew.eu/about-sustainable-energy-week> e.t. 07.06.16).

2.3.4. Jessica-Jasper-Jasmine-Jeremie

2007-2013 döneminde, AB yapısal fonlarının ve uyum fonunun etkin bir şekilde sürdürülebilir kullanımını sağlayabilmek amacıyla, “Avrupa Bankası Konseyi (Council of Europe Bank)”, “Avrupa Yatırım Bankası (European Investment Bank)”, “Avrupa Yeniden Yapılanma ve Kalkınma Bankası (European Bank for Reconstruction and Development)” kurulmuştur. Bu kurumlarla işbirliği içerisinde olacak ve kentlerde istihdamın arttırılmasına, ekonomik büyümenin sağlanmasına, yatırımların arttırılması ve sürdürülebilirliğinin sağlanmasına katkı vermesi amacıyla “Jessica (Joint European Support for Sustainable Investment in City Areas)” programı yürürlüğe girmiştir. Jessica programının Avrupa Yatırım Bankası, Avrupa Bankası Konseyi ve Avrupa Komisyonu tarafından işbirliği ve koordinasyon içerisinde yürütülmesi kararlaştırılmıştır. Jessica programı ile birlikte, kentlerde yatırımların daha sağlıklı ve sürdürülebilir yapılabilmesi, sürdürülebilir bir kentsel gelişme için yerel, bölgesel ve birlik düzeyinde üye

lkeler ve finans çevreleri arasında koordinasyonun sağlanması amaçlamaktadır (Akşahin, 2008: 62).

“Jasper (Joint Assistance in Supporting Projects in European Regions)”, Avrupa Birliği Komisyonu tarafından 2005 yılı sonunda AB’ye ye ülkelerin katılımıyla gerçekleşen bir toplantı sırasında, Avrupa Yatırım Bankası (European Investment Bank) ve Avrupa İmar Bankası (European Bank for Reconstruction and Development) ile birlikte 2004 ve 2007 yıllarında Birliğe katılan on iki ye ülkede AB yapısal fonlarının etkin kullanımına destek olmak için oluşturulmuştur. Jasper’ın amacı, maliyeti 50 milyon Euro’nun üzerindeki büyük altyapı projelerine, proje başlangıcından bitişine kadar geçen sürede destek olmak ve projenin zamanında ve sorunsuz bitmesini sağlamaktır (http://ec.europa.eu/regional_policy/archive/funds/2007/jjj/jaspers_en.htm e.t. 19.07.2016).

Yine Avrupa Komisyonu’nun bir girişimi olan “Jeremie (Joint European Resources for Micro to Medium Enterprises)” programı ise küçük ve orta ölçekli işletmeler için finansal destek vermek amacıyla oluşturulmuştur. Kobilerin, yapısal fonlardan finans mühendisliği yoluyla finansal desteğe erişimini kolaylaştırmayı amaçlamaktadır(http://ec.europa.eu/regional_policy/archive/thefunds/instruments/jeremie_en.cfm et. 19.07.2016).

“Jasmine (Joint Action to Support Micro-finance Institutions in Europe)” ise Avrupa Yatırım Bankası ve Avrupa Yatırım Fonu ortak girişimidir. Bu programın amacı Jeremie programına bağlı olarak büyüme ve istihdamı geliştirmek üzere mikro krediler vermektir (http://ec.europa.eu/regional_policy/archive/funds/2007/jjj/micro_en.htm e.t. 19.07.2016).

2.3.5. Urban Atlas

Avrupa evre Ajansı’nın katkılarıyla, Avrupa kentlerinin gösterdiği değişme ve gelişmelerin gözlenmesi ve yorumlanabilmesi için kurulan “Urban Atlas – Kent Atlası” projesi evre ve Güvenlik için Küresel İzleme Sistemi (Global Monitoring for Environment and Security - GMES) ile karşılaştırmalar yapabilmeye imkân veren ve kent planlama datalarını içeren diğital haritalar ile faaliyete geçmiştir (European Environment Agency, 2002).

Urban Atlas ile Avrupa kentlerinin nüfuslarını, yeşil alanları, ulaşım ağlarını ve kentlerin detaylı haritalarına ve arazi kullanım verilerine kolayca

ulaşılabilmektedir. Urban Atlas programı dâhilinde 300’den fazla Avrupa Şehri’nin bilgilerine ulaşılabilmektedir (<http://www.eea.europa.eu/highlights/check-out-europe2019s-urban-atlas> e.t. 12.07.2016).

2.3.6. Avrupa Çevre Bilgi ve Gözlem Ağı (Eionet)

Avrupa Çevre Bilgi ve Gözlem Ağı (Eionet) ülkelerin güvenilir, güncel ve kaliteli çevresel bilgilerini toplamakta ve bu entegre ve tematik bilgilerin bir çoğunu Avrupa Çevre Ajansı’nın internet sitesinde yayınlarak herkesle paylaşmaktadır. Ayrıca bu bilgiler çevre yönetimi süreçlerinin, çevre politikalarının şekillendirilmesinde ve değerlendirilmesinde kullanılmaktadır. Vatandaşların yerel, bölgesel ve küresel düzeyde katılımını teşvik etmekte olan Eionet yine vatandaşlardan alınan geri bildirimleri ve ticari faaliyetlerde bulunan kesimden alınan bilgileri toplayıp birleştirerek politika yapıcılar ve halkın aktif katılımını sağlamak için güçlü bir veritabanı oluşturmaktadır (Avrupa Çevre Ajansı, 2012: 3).

2.3.7. Sürdürülebilir Şehirler ve Kasabalar Konferansı

Temeli 1994 yılında düzenlenen Aalborg Konferansı olan “Sürdürülebilir Şehirler ve Kasabalar Konferansı”nın ikincisi 1996 yılında Portekiz’in başkenti Lizbon’da gerçekleştirilmiştir. Yerel yönetimler ve diğer aktörlerden oluşan 1000’den fazla katılımcıyla gerçekleşen bu konferanslar yerel sürdürülebilirlik çalışmalarının bir ürünüdür. Konferanslar ev sahibi şehir yerel yönetimleri ve ICLEI (Sürdürülebilirlik için Yerel Yönetimler) tarafından organize edilmektedir. Konferanslar sırasıyla; (<http://www.sustainablecities.eu/cities/europeansustainable-cities-and-towns-campaign/> e.t. 06.06.16)

- 2000 Hannover (Almanya),
- 2004 Aalborg (Danimarka),
- 2007 Sevilla (İspanya),
- 2010 Dunkerque (Fransa),
- 2013 Cenevre (İsviçre),
- 2016 Bilbao (İspanya) şehirlerinde düzenlenmiştir.

27-29 Nisan 2016 tarihleri arasında İspanya'nın Bilbao Kentinde düzenlenen "8. Sürdürülebilir Şehirler ve Kasabalar Konferansı" sonuç bildirgesinde aşağıda ki taahhütler verilmiştir; (Basque Declaration, 2016)

- Enerji kullanımında ki karbon miktarını azaltmak ve toplam enerji tüketimini azaltmak,
- Herkes için ulaşılabilir sürdürülebilir kentsel mobilite uygulamalarının yapılması,
- Biyoçeşitliliği ve ekosistemi korumak ve geliştirmek,
- Doğal alan kullanımını ve yeni arazi kullanımını azaltmak,
- Doğal su kaynaklarını ve hava kalitesini korumak,
- İklim değişikliğine uyum ve afet riskini azaltıcı uygulamaların geliştirilmesi,
- Kamusal alanları keyifli, güvenli ve çevreci hale getirmek,
- Herkes için uygun ve yeterli konut sağlamak,
- Toplumun her kesiminde sosyal içerme ve bütünleşmeyi sağlamak,
- Yerel ekonomiyi ve yerel istihdam olanaklarını güçlendirmek verilen taahhütlerden bazılarıdır.

2.3.8. Eurocities

Eurocities, 1986 yılında kurulan Avrupa' da ki anakentleri temsil eden bir ağıdır. Kurucu kentleri ise; Barcelona, Birmingham, Frankfurt, Lyon, Milan ve Rotherdam'dır. Merkezi Brüksel'de bulunmaktadır. Avrupa Birliği, Norveç, İsviçre, İzlanda, Orta ve Doğu Avrupa ve Yeni Bağımsız Devletlerden 130'dan fazla Avrupa şehri üyesi bulunmaktadır. Eurocities'e üye olmak için 250.000'den fazla nüfusa sahip olmak gerekir. Eurocities Avrupa gündemini etkileyen kent yönetimleri arasında deneyim alışverişini ve iyi uygulamaları teşvik ederek kentler ve kentsel alanlarda yaşayan Avrupa Birliği vatandaşlarının çoğunluğu için yaşam

kalitesini geliştirmeyi amaçlamaktadır (Committee on Spatial Development, 2000).

Eurocities başlangıcında oluşturulan 7 ana komite şu şekildedir;

- Kültür (Culture)
- Doğu-Batı (East-West)
- Ekonomik Gelişim ve Kentsel Yenileme (Economic Development & Urban Regeneration)
- evre (Environment)
- Sosyal Refah (Social Welfare)
- Ulaşım (Transport)
- Teknoloji Politikası (Technology Policy) komiteleridir.

Milenyumun getirdiği yenilikler, kentleşme ve sürdürülebilirlikte yaşanan değişimlerle beraber EUROCITIES'in 7 ana komitesi 7 ana forum haline gelmiştir. Bunlar; (<http://www.eurocities.eu/eurocities/home> e.t. 07.06.16)

- Kültür (Culture),
- Ekonomi (Economy),
- evre (Environment),
- Bilgi Toplumu (Knowledge Society),
- Mobilite (Mobility),
- Sosyal İşler (Social Affairs),
- Dayanışma (Cooperation)'dır.

Eurocities 2014-2020 yılları arasında 5 öncelikli konuya odaklanmıştır. Bunlar; (Eurocities 2014-2020 Strategic Framework, 2016)

- Kaliteli sürdürülebilir büyümenin sağlanması,
- Kapsayıcı, farklı ve yaratıcı şehirlerin oluşturulması.
- Çevreci, sürdürülebilir ve sağlıklı şehirlerin oluşturulması,
- Daha akıllı şehirlerin geliştirilmesi,
- Kentlerde kentsel yenilik ve yönetişimin sağlanmasıdır.

2.3.9. Avrupa Çevre Ajansı

Avrupa Çevre Ajansı (AÇA), Avrupa Birliği'nin 1210/90 sayılı Konsey Tüzüğü ile 1990 yılında resmen kurulmuş ve 1994 yılında Danimarka'nın Kopenhag şehri ajansın merkezi olarak belirlenmiştir (Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, 2012: 3).

AÇA'nın görevi: *“Topluluk ve üye ülkelerde çevrenin iyileştirilmesinin sağlanması, çevresel hususların ekonomik politikalarla bütünleştirilmesi ve sürdürülebilirliğe geçiş hakkında bilgilendirilmiş kararlar almalarına yardımcı olunması ve Avrupa çevre bilgi ve gözlem ağını (Eionet) koordine etmektir”* (<http://www.eea.europa.eu/tr/about-us/what> e.t. 07.06.16)

Ajansın bilgi alışverişinde bulunduğu, koordineli çalıştığı kurumlar;

- Avrupa Birliği kurumları,
- Avrupa Komisyonu,
- Avrupa Parlamentosu,
- Avrupa Konseyi
- Birlik Üyesi Ülkeler,
- İş dünyası,
- Akademi,
- Sivil toplum kuruluşları ve sivil toplumun diğer bölümleridir.

Yıl	İsim	Çıktıları
1973 - 2020	Çevre Eylem Programları	AB'nin çevre politikalarını hedefler uygun araçlar üretir 5. ÇEP: Rio Etkisi "sürdürülebilirliğe doğru" 6. ÇEP: Uzun vadede refah ve yaşam kalitesinin sağlanması
1986	Avrupa Tek Senedi	Çevre sorunlarına ilk kez bağımsız bir bölümde yer verilmiştir.
1992	Maastricht Antlaşması	İlk kez bir metine "çevre" başlığı eklenmiştir.
1992	Avrupa Kentsel Şartı	Kentsel hakların gelişimine dair en önemli belgedir. Hükümetler tarafından değil yerel yönetimler tarafından imzalanmıştır.
1994	Aalborg Şartı	Doğayla uyumlu, sosyal adaleti sağlayan, ekonomik ve çevresel sürdürülebilirliğin sağlanmasını amaçlayan sürdürülebilir gelişme politikaları kentler ve kasabalar için rehber, Avrupa Sürdürülebilir Kentler ve Kasabalar Kampanyası
1999	Avrupa Mekânsal Gelişme Perspektifi	Sürdürülebilirliğin mekânsal planlamaya geçişi
2000	Lizbon Stratejisi	Sürdürülebilir ekonomik büyüme hedefleri
2000	Lille Aksiyon Programı	Kentsel politikalar içerisinde sürdürülebilir kentler ilk kez onaylanmıştır.
2004	Kentsel Mevzuat	Sürdürülebilir kentselmeye yönelik politikaların belirlenmesinde yeni ilkeler oluşturulmuştur.
2005	Bristol Mutabakatı	Sürdürülebilir gelişmenin sekiz boyutu oluşturulmuş.
2006	Kentsel Çevre İçin Tematik Strateji	6. ÇEP'e bağlı, kentiler için daha sağlıklı yaşam alanları oluşturmak amacıyla,
2006	Laappera Kentsel Politikalar Toplantısı	Kentler arası gelişme ve rekabetin AR-GE ve inovasyon ile sağlanabileceği belirtilmiştir.
2007	Leipzig Şartı	Sürdürülebilirliğin sağlanabilmesi için kentlere önerilerde bulunulmuştur.
2008	Avrupa Kentsel Şartı II	Kentlilerin yönetime katılma hakkı
2008	Kentsel Mobilite Eylem Planı	Sürdürülebilir ulaşım modelleri
2006 - 2020	Enerji Verimliliği Eylem Planları	%20 - %20 - %20 planı
2010	Avrupa 2020 Stratejisi	Avrupa'yı tekrar ayağa kaldırmak için işgücü, eğitim ve ekonomik hedefler belirlenmiştir.

3. AVRUPA BİRLİĞİ'NDEKİ SÜRDÜRÜLEBİLİR KENTLEŞME POLİTİKALARI ÇERÇEVESİNDE TÜRKİYE

Bu bölümde Türkiye'nin AB üyelik süreci, hem üyelik süreci hem de çağdaş devletler seviyesine ulaşma amacıyla yapılan çalışmalar mevzuat yönünden ve uygulamalar açısından incelenecektir.

3.1. Türkiye'nin Avrupa Birliği Serüveni

Türkiye'nin Avrupa Birliği serüveni muasır medeniyetler seviyesine ulaşılması ülküsü gereğince henüz 1958 yılında kurulan Avrupa Ekonomik Topluluğu'na yapılan 1959 tarihli başvuru ile başlamıştır. 1964 yılında imzalanan Ankara Antlaşması ile birlikte Topluluk ve Türkiye arasında bir ortaklık kurulmuştur. 1970 yılında imzalanan 1973'te ise yürürlüğe giren Katma Protokol ile birlikteyse Ankara Antlaşması ile başlayan hazırlık dönemi sona ermiş ve geçiş dönemine geçilmiştir. Buna bağlı olarak 1971 yılında Gümrük Birliği uygulamasına geçilmiştir. Heyecanla devam eden bu süreç gerçekleşen askeri darbe nedeniyle 80'li yılların ortalarına kadar durmuş 1987 yılında ise daha önce hazırlanan takvime uyulmadan yapılan üyelik başvurusu ile tekrar canlanmış ve Türkiye'nin AB üyeliği hedeflerinden vazgeçmediği güçlü bir şekilde yinelenmiştir (<http://www.ab.gov.tr/index.php?p=111> e.t. 20.09.2016).

10-11 Aralık 1999 tarihinde Helsinki'de gerçekleştirilen AB Devlet ve Hükümet Başkanları Zirvesi'nde Türkiye'nin adaylığı resmen onaylanarak diğer aday ülkelerle eşit seviyede olacağı belirtilmiştir. 17 Aralık 2004 tarihli Brüksel Zirvesi'nde, AB-Türkiye ilişkilerinde bir dönüm noktası daha yaşanmış ve Zirve'de Türkiye'nin siyasi kriterleri yeteri ölçüde karşıladığı belirtilerek 3 Ekim 2005'te müzakerelere başlanması kararı alınmıştır. Katılım Müzakerelerinde mevcut durumda şu ana kadar 16 fasıl müzakerelere açılmış, bir tanesi geçici olarak kapatılmıştır (AB Bakanlığı, 2015: 2-3).

Ortadoğu'da yaşanan sorunlar ve bu sorunlara bağlı olarak ortaya çıkan sığınmacı problemlerine çözüm bulmak amacıyla hazırlanan ve Türkiye ile Birlik arasında imzalan Geri Kabul Antlaşması sebebiyle üyelik müzakereleri ve açılması planlanan yeni fasıl başlıkları ile ilgili dinamik bir süreç yaşanmakla beraber yine ortaya çıkan siyasi sorunlar sebebiyle durma noktasına gelmiştir.

3.2. AB Sürecinde Sürdürülebilir Kentleşme Politikalarının Türkiye'ye Yansımaları

Türkiye’de sürdürülebilir gelişmeye yönelik çalışmaların başlangıcı 1970’li yıllara dayanmaktadır. Türkiye’de yeni yeni gelişen çevre duyarlılığı, ekoloji ve sürdürülebilirlik gibi kavramların gelişimi ilk olarak 1978 yılında kurulan “Başbakanlık Çevre Müsteşarlığı” ile olmuştur. Böylece çevre ile ilgili faaliyetler devlet politikası haline gelmiştir. 1982 Anayasa’sı ile birlikte ise “çevre koruma” kavramı ilk kez anayasaya girmiştir. Bundan önceki dönemlerde ise 1961 Anayasası’nda karşımıza “sağlık hakkı” olarak çıkmakta ve yasal kaynak oluşturmaktadır. 1927 yılından 1963 yılına kadar iktidarda ki 27 hükümette programlarında “imar”, ”kentlerin ağaçlandırılması”, “hayvanların korunması”, “genel temizlik”, “sıtma” gibi konuları bulundurmıştır (Algan, 2000: 225).

Ayrıca;

1926 Köy Kanunu: Çevrenin korunması, hastalıkla mücadele ile ilgili düzenlemeler yapılmıştır,

1930 Belediye Kanunu: Çevreye ilişkin pek çok düzenleme yapılmıştır,

1930 Umumi Hıfzıssıha Kanunu: Sağlık ve çevre ile ilgili düzenlemeler yapılmıştır,

1937 Kara Avcılığı Kanunu: Biyoçeşitliliği korumak için önemli bir çalışmadır,

1950 Bataklıkların Kurutulması ve Bundan Elde Edilecek Topraklar Hakkında Kanun,

1956 Orman Kanunu,

1957 Zirai Mücadele ve Zirai Karantina Kanunu,

1960 Yer altı Suları Hakkında Kanun,

- 1966 Gecekondu Kanunu,
- 1971 Su Ürünleri Kanunu gibi kanunlar yürürlüğe girmiştir. Fakat bu düzenlemelerde çevre ve sürdürülebilirlik kavramları bir bütün halinde değil kendi alanlarında çeşitli uygulamalar geliştirmiştir.

“Sürdürülebilir gelişme” kavramı “Türkiye’de 2000’li yıllarla birlikte politika ve uygulamaya dair belgelerde “sürdürülebilir büyüme”, “sürdürülebilir ekonomi” kavramlarıyla birlikte kullanılmıştır. Bu kavramla birlikte “Sürdürülebilir kentler”, “sürdürülebilir tarım”, “sürdürülebilir kırsal gelişme” “sürdürülebilir enerji”, “sürdürülebilir ulaşım” “doğal kaynakların sürdürülebilir kullanımı”, gibi kavramlardan da sıkça bahsedilmiştir.

Tekeli (1998), Türkiye’de kentsel gelişme sürecini beş bölümde incelemiştir. Bunlar;

Birinci Dönem: 19. yüzyılın birinci yarısından Cumhuriyet’in ilanına kadar devam eden süre,

İkinci Dönem: Cumhuriyet’in ilanından İkinci Dünya Savaşı’na kadar devam eden süre,

Üçüncü Dönem: İkinci Dünya Savaşı’nın sona ermesiyle beraber 1960 yılına kadar devam eden süre,

Dördüncü Dönem: 1960’lı yıllardan 1980’lere kadar devam eden süre,

Beşinci Bölüm: 1980’den itibaren günümüze kadar dayanan zaman diliminden oluşmaktadır.

1960’lı yıllar itibariyle Devlet Planlama Teşkilatı vasıtasıyla sürdürülebilirlik, çevre ve kentleşme kavramları gelişme göstermeye başlamıştır. Bu bölümde 1960’lı yıllar itibariyle Türkiye’de sürdürülebilir kentsel gelişmenin tarihi ve Avrupa Birliği ve Birleşmiş Milletlerin bu politikalar üzerine etkileri incelenecektir.

3.2.1. AB Sürecinde Sürdürülebilir Kentleşme Politikalarının Türkiye'ye Ulusal Belgelerde Yansımaları

Bu bölüm başlığı altında Türkiye AB ilişkileri düzeyinde ülkemizde mevzuat bazında gerçekleştirilen çalışmalar yer alacaktır. Bu çalışmaları çeşitli kanunlar, kalkınma planları, hükümet programları, AB tarafından yayınlanan yıllık ilerleme raporları oluşturmaktadır.

3.2.1.1. Mevzuat Açısından Yansımalar

Dünyada yaşanan gelişmeler, yurttaşların merkezi ve yerel idareden beklentileri ve AB uyum yasaları gereğince kamu yönetiminde yenilik kaçınılmaz olmuştur ve bu yenilik geçmişi çok öncelere dayanan Kamu Yönetimi Temel Kanun Tasarısı (KYTK) ile 2003 yılında kendini göstermiştir. Hazırlanan bu kanun tasarısında AB ile uyumlu olarak yönetimden yönetişime geçiş planlanmıştır.

Tasarı, *“katılımcı, saydam, hesap verebilir, insan hak ve özgürlüklerini esas alan”* bir kamu yönetiminin oluşturulmasını ve kamu hizmetlerinin *“adil, süratli, kaliteli, etkili ve verimli”* bir şekilde yerine getirilmesini amaçlamaktadır. Bunu gerçekleştirmek için de, *“merkezi idare ile mahalli idarelerin görev, yetki ve sorumluluklarının çağdaş kamu yönetimi ilke ve uygulamaları çerçevesinde belirlenmesi;”* merkezi idare teşkilatının yeniden yapılandırılarak kamu hizmetlerine ilişkin temel ilke ve esasların düzenlenmesi öngörülmektedir (KYTK, 2003). Ayrıca bu tasarı ile Avrupa Özerklik Şartı'nda yer alan *“hizmette yerellik”* ilkesi Türk mevzuatına aktarılmıştır. Dönemin cumhurbaşkanı tarafından veto edilen bu kanun tasarısı yürürlüğe girmemiştir.

Avrupa Birliği'ne uyum sürecinde *“yerel nitelikli hizmetlerin sunumunda hizmetlerden yararlananların memnuniyetini artırmak; hukuka uygunluğu, etkinliği ve verimliliği sağlamak için vatandaş taleplerini temel alan bir anlayışı yönetime hâkim kılmak”* amacıyla 22.02.2005. tarihinde İl Özel idaresi Kanunu yürürlüğe girmiştir (İl Özel İdaresi Kanunu, 2005).

KYTK ile uyumlu olarak hazırlanan bir diğer kanun ise 5393 sayılı Belediye Kanunu'dur. Bu kanun ile hemşerilik hukuku pekiştirilmek istenmiş, kentlere yapılan yatırımların belediyeler vasıtasıyla hızlı ve düzenli bir şekilde yapılması amaçlanmıştır. Bu kanun ile birlikte belediyelerin daha önce sahip

oldukları yetkiler genişletildi, yerel ve müşterek hizmetler belediyelerce yerine getirilecektir böylece belediyelerin görev alanları genişletilmiştir. Arttırılan bu yetkiler birlikte belediyeler sürdürülebilir kentleşmeyi sağlayacak ve geliştirecek nitelikte görevler verilmiştir. Bu kanunun 73. maddesi ile belediyelere kentsel dönüşüm için yetki verilmiştir (5393 sayılı Belediye Kanunu, 2005).

2004 yılında yürürlüğe giren 2012 yılında ise birçok değişiklik yapılan 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu ile büyükşehir belediyelerine kentsel tasarıma katkıda bulunması, kentsel bilgi sistemleri kurması, sürdürülebilir gelişim ilkelerine bağlı olarak çevrenin ve doğal kaynakların korunması, kentlerdeki tarihi ve kültürel dokunun korunması gibi görevler verilmiştir (5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu, 2004).

2012 yılında yürürlüğe giren 6360 sayılı On Dört İlde Büyükşehir Belediyesi ve Yirmi Yedi İlçe Kurulması İle Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanunu, kentsel alanlarda mekansal planlamaya dair bir düzen getirirse de demokratik katılımın azalması, temsil güçlüklerinin ortaya çıkması, sosyal yapıdan kaynaklanabilecek uyum sorunlarını ortaya çıkarması beklenmektedir (Genç, 2014: 6-7-8-9).

3.2.1.2. Kalkınma Planları

Kalkınma Planları, Türkiye'nin ekonomisine temel olan, endüstrileşmeyi, ekonomik ve sosyal gelişmeyi sağlamayı amaçlayan temel devlet politikalarının hazırlandığı dökümanlardır.

1963 yılında yürürlüğe giren “Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı”ndan itibaren geçen sürede on tane kalkınma planı yürürlüğe girmiştir. 1962, 1978, 1984, 1995 ve 2006 yıllarında ise birer yıllık “Geçiş Yılı Programları” uygulanmıştır. “Dokuzuncu Kalkınma Planı” ile beraber 2007 yılında 7 yıllık döneme geçilmiştir (DPT, 2007).

Beş Yıllık Kalkınma Planları'nın hazırlanması beş farklı aşamadan oluşur.

Bunlar;

- Finansal sürecin tespiti,
- Planda kullanılmak üzere makro ekonomik sistemin modellenmesi ve bu modellemenin dış etmenler ve parametrelere dayalı çözümü,
- En uygun alternatifin seçimi,
- Sektör bazlı kaynak hazırlanması ve hedeflerin belirlenmesi,
- Yıllık hedeflerin belirlenmesi aşamalarıdır.

Tablo 3.1. Kalkınma Planları

1. Beş Yıllık Kalkınma Planı	1963 – 1967	Altyapının sağlanması ve geliştirilmesi
2. Beş Yıllık KP	1968 – 1972	Gelişme merkezlerinin önerilmesi
3. Beş Yıllık KP	1973 – 1978	Çevrenin geliştirilmesi ve korunması
4. Beş Yıllık KP	1979 – 1983	Sağlıklı kentleşme
5. Beş Yıllık KP	1985 – 1989	Bruntland Raporu etkisi var. “gelecek nesiller”
6. Beş Yıllık KP	1990 – 1994	Gelecek nesillere insana yakışır bir doğa, fiziki ve sosyal çevre bırakmak
7. Beş Yıllık KP	1996 – 2000	1992 Rio ve 1995 Kopenhag etkisiyle temeli insan olan kapsayıcı bir sürdürülebilir gelişme
8. Beş Yıllık KP	2001 – 2005	Sürdürülebilir kentleşmenin temeli
9. Beş Yıllık KP	2007 – 2013	Plansız ve çarpık kentleşmenin sebep olduğu sorunlara karşı çözüm, kentsel dönüşüm
10. Beş Yıllık KP	2014 – 2018	Aşırı ve plansız büyümeye karşı kentlerin markalaşması ve imaj yönetimi

3.2.1.2.1. Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı Dönemi (1963-1967)

1962 yılı itibariyle “planlı ekonomik gelişme” periyoduna dâhil olan Türkiye'nin içinde bulunduğu hızlı değişme döneminin en çok zarar verdiği alan çevre olmuştur. Tarımda makineleşme, su kaynaklarında kirlenmeye neden olmuş,

plansız kentleşmenin bir sonucu olarak ülkede bulunan verimli tarım arazileri yok olmaya başlamış ve ülkede ki büyük kentlerde hava kirliliği zararlı seviyelere ulaşmıştır (Egeli, 1996: 89).

Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, 16 Ekim 1962 tarihli ve 77 sayılı Uzun Vadeli Planın Yürürlüğe konması ve Bütünlüğünün Korunması hakkındaki Kanun hükümlerine uygun olarak Türkiye Büyük Millet Meclisi Plan Karma Komisyonu, Cumhuriyet Senatosu ve Millet Meclisinde görüşülüp 21 Kasım 1962 tarihinde onaylanmış. 3 Aralık 1962 tarihli ve 11272 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanmıştır (DPT, 1962).

Planın temel amacı, “sosyal adalet”, “istihdam” ve “dış ödeme dengesi” nin yüksek gelir seviyesinde dengelenmesidir. Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı’nın “Sosyal Kalkınma ve Gelişme” ve “Tarım ve Endüstriyel Üretim” bölümlerinde çevreden dolayı olarak bahsedilmiş, sanayileşmenin önemi vurgulanırken, sanayileşme sonucu oluşabilecek çevre kirliliğinden bahsedilmemiştir (Kılıçoğlu, 2005: 66).

Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı döneminde, sağlık hizmetlerinin nüfusun her kesimine ulaştırılarak sosyalleşmesi hedeflenmiş, gelişmişlik düzeyi az olan bölgelere yatırım yapacak müteşebbislere gelir vergisi indirimi yapılmıştır. Bunların haricinde ülke içerisinde gelişme potansiyeli olan bölgeler ve sektörler belirlenmiştir; Marmara Bölgesi’nde sanayi, Çukurova ve çevresinde tarım ve sanayi, Akdeniz bölgesinde Antalya başta olmak üzere tarım ve turizm ile gelişeceği tezi öne sürülmüştür (Akşahin, 2008: 97-98).

3.2.1.2.2. İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1968-1972)

1968-1972 yılları arasını kapsayan “İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı”nda kentleşme sorunları ve sağlık politikaları uygulamalarına uyumlu kentleşme politikaları belirlenmiştir. Fakat çevre konusu farklı bir bölümde belirtilmemiştir (Kılıçoğlu, 2005: 66).

İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı’nın 8. Bölümünde yer alan “Kentleşme” ve “Yerleşme” başlıkları altında gelişmenin sağlanabilmesi için büyük kentlerin gelişmesi ve desteklenmesi hususunda yapılması gerekenler şu şekilde sıralanmıştır; (DPT, 1967)

- Az gelişmiş bölgelerde ki ekonomik aktivitelerin arttırılması ve yapılması planlanan yatırımların büyüme potansiyeli olan kentlere kaydırılması gerekliliği belirtilmiştir,
- Ekonominin, kentleşme için tetikleyici bir unsur olması gerekmektedir,
- Kentleşmenin oluşturduğu hareketliliğin arttırılması, kentleşmenin bir sonucu olan sosyal değişimin hızının maksimuma çıkartılması gerekmektedir,
- Endüstrileşme, tarımın modernizasyonu ve kentleşme, gelişmenin üç ana temelidir. Bu üç kavram hep birlikte ele alınmazsa kaynak israfına yol açacaktır,
- Kentleşme, “çevre” ve “bölge” ilişkileri dâhilinde incelenecektir,
- Köyden kente göç edenlerin kentlere yerleştirilme uygulamaları kentleşme ilkeleri ve daha önce yaşadıkları ortama uygun olacak şekilde gerçekleştirilecektir.

Bu plan dâhilinde “büyüme merkezleri” önerilmiş, bu “büyüme merkezleri” nin ekonomik, sosyal ve çevresel gelişmeyi sağlamada etkili olabileceği görüşü hâkim olmuştur. Kamusal yatırımların bu bölgelerde yoğun olarak yapılması, bu desteklerle beraber gerekli altyapı yatırımlarının sağlanmasıyla birlikte bu bölgelerin özel sektör içinde cazip hale getirilebileceği planlanmıştır. Ayrıca “kredi teşvikleri”, “vergi indirimleri” ve “organize sanayi” oluşturulması öngörülmüştür (Akşahin, 2008: 98).

3.2.1.2.3. Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı (1973-1977)

T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı tarafından 1973-1977 yıllarını kapsayan Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı TBMM genel kurulu tarafından 26 Ekim 1972 tarihinde kabul edilmiştir (DPT, 1973).

Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı’nın önemi ise 1972 yılında düzenlenen “Stockholm Konferansı” nın sonuç bildirgesinin kabul eden ülkeler içerisinde Türkiye’nin de olmasında kaynaklanmaktadır. Stockholm Konferansı ile çevrenin

geliştirilmesi ve korunması görevi devletlere verilmiştir, çevrenin geliştirilmesi ve korunması için ilke ve önlemler belirlenmiştir (Kılıçoğlu, 2005: 67).

1973-1977 yıllarını kapsayan döneminin temel yaklaşımı "ülkenin gelişmesinin bir bütün olarak değerlendirilmesi, bölgesel gelişme projelerinin ise bu yapıyı destekleyen unsurlar olarak ele alınıp sürdürülmesi" dir. Bu dönemde "yörelere arasındaki gelişmişlik farklarını ortadan kaldırmaya çalışmak ekonomik yönden etkin olmayan kaynak dağılımına yol açacak ve genel ekonomik gelişme yavaşlayacaktır" düşüncesi hâkimdir (Akşahin, 2008: 98).

Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı'nın dördüncü kısmının on dördüncü bölümünde çevre sorunlarının mevcut durumu hakkında şu hususlar belirtilmiştir; (DPT, 1973)

- Toplumun içerisinde bulunduğu sosyal, kültürel ve ekonomik faaliyetlerin mekân ile birleşmesi sonucu insan-çevre ilişkileri başlamaktadır. Yurttaşlar arasındaki ilişkilerin teknolojik koşulları nasıl kullandığına bağlı olarak çevreye zarar verilmesi veya çevre yönetiminin yapılamaması sonucunda çevresel sorunlar oluşmaktadır. Sanayi toplumlarında endüstriyel faaliyetler sonucunda doğal kaynakların bilinçsizce kullanımı sonucunda çevre dengesi bozulmuştur. Bu durum az gelişmiş ülkelerde ise yeterli teknolojik altyapının olmaması, doğal kaynaklardan yeterince faydalanılamaması, eğitim ve gelir düzeyindeki yetersizlikler nedeniyle yine çevresel sorunların oluşmasına yol açmaktadır.
- Çevresel sorunlar ve buna neden olan etmenleri uluslar arası bir gruplamaya dâhil etmek olanaksızdır. Çevresel sorunlar ülkelerin gelişme sorunları dışında değerlendirilemeyeceği gibi, bu etmenleri öne sürerek gelişmenin hızının azaltılması da geçerli bir sebep oluşturmamaktadır.
- Türkiye'de geçen 10 yıl içerisinde artan sanayileşme ve kentleşmenin olduğu bölgelerde "hava", "su" ve "kıyıların kirlenmesi" gibi ülkenin tümü için geçerli olmayan çevresel sorunların oluştuğu tespit edilmiştir. Fakat "çevre sağlığı" ve "erozyon" gibi doğal kaynakları gerekli şekilde

yönetememekten veya gelir ve eğitim azlığının sebep olduğu çevresel sorunlar Türkiye’de yoğun bir şekilde yaşanmaktadır.

- Çevresel sorunlar şimdiye kadar birçok kamu kurum ve kuruluş tarafından değerlendirilmiştir. Fakat çevresel konulara artan ilgi ve uluslararası hukukta yapılan düzenlemelerle birlikte Türkiye’nin endüstrileşme politikaları göz önünde bulundurularak konunun toptan ve planlama politikaları dâhilinde incelenmesi gerekmektedir.

İlkeler ve Tedbirler (DPT, 1973)

- İnsanlar ve çevre arasında ki ilişkinin sürdürülebilir bir hale ulaşabilmesinin yolu, sosyal ve ekonomik gelişmeden geçmektedir. Çevresel sorunların çözülmesi için gelişmeye ayrılan maddi kaynakların bu sorunlardan etkilenmemesi gerekmektedir.
- Uluslararası arenada çevresel sorunların çözümü Türkiye’nin endüstrileşerek gelişme politikalarıyla ters düşmeyecek şekilde olmalıdır. Buna karşı herhangi bir karar kabul edilmeyecektir.
- Türkiye’de yaşanacak sanayileşmenin çevreye olan zararlı etkileri gözlenecek, gelişmiş ülkelerin kullandığı endüstrilerin ülkede uygulamaya başlamadan çevreye etkileri, su kaynaklarına etkileri gözlenecek ve değerlendirilecektir. Küresel çapta çevresel sorunlara karşı yapılan araştırma ve çalışmalar teşvik edilecektir.
- Çevresel sorunlara karşı kurum ve kuruluşlar arasında ki bilgi alışverişi ve ortaklıklar geliştirilecek ve ülke içerisinde ki görevlendirmeler DPT tarafından yapılacaktır.
- Çevre sorunları hakkında geçmişten günümüze çıkarılan yasa ve kanunlar incelenecek ve yukarıda ki ilkelere göre revize edilecektir.
- Çevre koruma ve geliştirmeyi sağlayabilmek için toplumun bilinçlendirilmesi için “halk eğitimi” kullanılacaktır.

Stockholm Konferansı’nın etkilerinin görüldüğü bu kalkınma planında çevre alanında ana amacın; çevre sorunlarının ülkeyi endüstrileşme hedefinden

uzaklaştıracak bir şekilde olmaması gerekliliği olarak belirtilmektedir. Bu amaç Stockholm Konferansı'nda gelişmişlik düzeyleri az olan ülkelerin temel dayanağı olan; çevre sorunlarının gelişmiş ülkeler tarafından bahane edilerek gelişmekte olan ülkelerin gelişme hızlarını yavaşlatmak ile benzerlik göstermektedir (Mengi ve Algan, 2003: 228). Çevre konusunda uluslararası çalışmalara katkı sağlanması, halk eğitimi gibi projeler Stockholm Konferansı'nın Kalkınma Planı'na etkilerinden bazılarıdır. Stockholm Konferansı'nda belirtilen önceliklere benzer biçimde temel amacın ekonomik gelişme olduğu, sürdürülebilir gelişmenin sacayağı olan sosyal, ekonomik ve çevresel gelişmenin arasında dengeyi sağlayacak politikalara yer verilmediği görülmektedir (Akşahin, 2005: 69).

Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı'nın İkinci Kesim, Birinci Bölümü'nde Yerleşme Sorunları başlığı altında şehirleşme sorunlarından bahsedilmiştir. Bu bölümde, kentlerde 1960 – 1970 yılları arasında ki kentsel nüfus artışının planlı veya endüstrileşmeye dayalı olmayan bir yığılma olmasında, 1960 – 1965 yılları arasında yaşanan köyden kente göçün dengeli ve aşamalı olmaktan çok insanların “büyükşehir” hayaliyle gerçekleştiğinden bahsedilmiştir. Ayrıca kentleşme için toplumsal ve kültürel değişimin gerekliliği, endüstrileşme için kentleşmenin önemi bununla birlikte endüstrileşmenin yoğun olduğu yerlerde kentleşmenin plansız ve yığılma şeklinde olacağı bununla ilerde ekonomik gelişmeye negatif etki yapacağına dair tespitler yapılmıştır. Endüstrileşmeye dayanmayan kentleşmenin nüfus, sermaye ya da finansal faaliyetlerinin yığılması şeklinde olacağını bununla çevrenin ve toplumun değişim ve gelişiminin ulusal ekonomiyle entegre edilemeyeceği sonucuna varılmıştır (DPT, 1973).

Üçüncü Beş yıllık Kalkınma Planı'nda, *İstanbul, İzmir ve Ankara'da yaşayan nüfusun toplam kent nüfusunun %31,1'ine tekabül etmesinin, dengeli ve aşamalı bir kentleşmeden çok büyük kent olgusunu yansıttığı belirtilmiştir. Bu planda büyük kentlerde lüks tüketim alışkanlıklarının yayılarak tüketimi hızlandığı buna karşın yatırım malları ve ara malları sanayiye dönük yatırımları kısıtlayıcı etkisi olduğu bu nedenle hızlı kentleşmenin kontrol altına alınması gerektiği belirtilmektedir* (Çan, ty: 8).

Planın Üçüncü Kesim, Birinci Bölümü'nde yer alan “Kalkınma Hızı Göstergeleri” başlığı altında ise; Gayri Safi Milli Hâsıla'nın, Birinci ve İkinci Kalkınma Planı'nda belirtildiği gibi tek başına bir ekonomik gelişme göstergesi olmadığından bahsedilmiştir, Gelişimin sadece gelir artışı boyutu yansıtılmıştır.

Fakat gelişme sadece gelir artışında ki bir değişme değildir. Gelişmiş ülkelerde olduğu gibi ekonomik ve sosyal yapıda sağlanacak değişiklikler ile ancak gerçek gelişme sağlanabilir denmiştir. Gelişme kavramının, üretim ve tüketimdeki temel faaliyetlerde yaşanacak değişmelerin ve bu değişmelere bağlı olarak verimliliğin artmasını, ekonomik ve sosyal kurumlarda ki değişme ve gelişmeleri de içine alan birden çok boyuta sahip bir kavram olduğun vurgulanmıştır (DPT, 1973).

3.2.1.2.4. Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı

30.11.1978 tarihinde TBMM Genel Kurulu'na onaylanan Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda, “ülkenin toplumsal ve sosyal gelişmesi bugünkü aşamada önemli darboğazlar ve sorunlarla karşı karşıyadır. Başta enerji, ulaşım ve haberleşme olmak üzere altyapı yetersizlikleri, hızlı kentleşmenin yarattığı kır - kent, bölgeler - içi ve bölgelerarası dengesizlikler, sağlıklı, dengeli, hakça bir gelişme yöntemi ile giderilebilir” denmiştir (DPT, 1978).

1979-1983 tarihleri arasını kapsayan bu Plan, çevresel konularda önleyici uygulama ve politikaların temel alınarak, endüstrileşme, modern tarım ve kentleşme konularında çevrenin korunması ve sürdürülebilirliğinin amaçlanması ilkesini hedeflemektedir. 1983 yılında “2873 sayılı Çevre Kanunu” yürürlüğe girmiştir. Bu kanun tek başına “onarıcı” bir kanun olarak anlaşılsa da Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı ile beraber ele alındığı zaman hem onarıcı hem de engelleyici bir nitelik kazanmaktadır (Mengi ve Algan, 2003: 229).

Bu planda amaçlanan gelişme modeli için yapılması gereken çalışmalar şu şekildedir: (DPT, 1978)

- Kamu idare sistemi, kurum ve kuruluşlarında demokrasinin güçlenmesini hedef alan, verimliliği ve müessiriyeti yükseltici çalışmalar yapılması,
- Vatandaşların girişimciliğini ve kooperatifçiliğini teşvik ederek gelişim ve müessiriyetinin sağlanması,
- Nüfus hareketlerinin kontrollü ve düzenli bir hale getirilmesi,
- İşsizliğe karşı önlem alınması ve bu konuda çalışmalar yapılması,

- Toplumda huzur ve güvenin köylüyü de içine alacak bir şekilde kooperatifçilikten de faydalanarak sağlanması,
- İç pazarda üretici ve tüketicinin korunması ve üretim miktarını arttırıcı etki yapacak hale getirilmesi,
- Kredi düzeninde toplumsal adaletin ön planda tutulması ve üretimi arttırıcı etki yapacak şekilde yeniden düzenlenmesi,
- “Sağlıklı Beslenme”, “Sağlıklı Tüketim” ve “Sağlıklı Kentleşme” nin birlikte sağlanmasına yönelik çalışmalar yapılması hedeflenmiştir.

Planın, Birinci kesim, dördüncü bölümünde yer alan “Bölgesel Gelişme ve Yerleşme” başlığı altında bölgeler arası gelişmişlik düzeylerinin farklılık gösterebileceği, gelişmişlik hızı yüksek olan bölgelerde, gelişmenin sürekliliği, plansız kentleşmenin ve arazi kullanımında ki sorunları ayrıca endüstri ve altyapı ilişkilerini bir düzene sokmanın öneminden bahsedilmiştir. Az gelişmiş bölgelerde ise gelişmeyi hızlandırmaya yönelik çalışmaların yapılması amaçlanmıştır. Bölgeler arası eşitsizliklerin giderilmesi ve bölgelerde refahın sağlanabilmesi için yapılacak hizmet yatırımları düzenlenirken bölgelerarası farklılıkların araştırılarak ihtiyaca göre yatırımların yapılması gerekmektedir denilmiştir. İlk Üç Plan döneminde geri kalmış bölgelerin kamu yatırımları daha da azaldığı bu sebeple de bölgeler arası eşitsizliğin arttığı belirtilmiştir (DPT, 1978).

Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı’nda, kentleşme kavramının toplumsal değişimi işaret eden bir proses olduğu ifade edilmiştir. Kentsel alanlarda giderek artan nüfus sonucu sürekli yükselen bir konut ihtiyacı baş göstermiştir. Hali hazırdaki konutlar artan ihtiyacı karşılayamayacak noktaya gelince ve kamu konut yatırımlarında yeterli etkinliği gösteremeyince büyük kentlerin etrafı “gecekondu kuşakları” ile çevrelenmiştir. Büyük kentler içerinsin de yaşayan nüfusun %50’inden fazlası gecekondu da yerleşmiştir. Gecekondu şeklinde modellenen kentlerde “hizmet “ ve “altyapı” talepleri artmakta ve kamusal yatırımların yetersiz kalmasıyla çeşitli sorunların baş gösterdiği belirtilmiştir (Çan, ty: 8).

Planın ikinci kesim, üçüncü bölümünde “Kentleşme ve Belediyeler” ana başlığı altında yer alan “Kentleşme” başlığında kentleri yaşanılabilir hale getirmek ve kentlilerin ihtiyaçlarını karşılayabilmek temel amaç olarak öne çıkmaktadır. Bu

sebeple kentlerde yapılması gereken çalışmalar şu şekilde planlanmıştır; (DPT, 1978)

- Uygulanacak projelerin yer seçiminde “nazım planları” temel alınacaktır,
- Önemli projelerin ve endüstri yatırımlarının uygulanacağı kesimlerde ortaya çıkabilecek “yerleşme” ve “kentleşme” ile ilgili problemler bütüncül bir bakış açısıyla göz önünde bulundurulacaktır. Gerekli görülmesi halinde oluşturulabilecek yeni merkezlerde de aynı durum söz konusu olacaktır,
- Kamusal arazilerde “kadastro”, “tapu ve tescil” işlerini en hızlı şekilde uygulamayı sağlayacak gerekli yasal düzenlemeler yapılacaktır,
- Kentsel arsa konusunu bir rant kapısı olmaktan çıkabilmek için kentsel arsaların oluşturulması sağlanacak, arsaların kullanımıyla ilgili durum kamunun denetimine bırakılacaktır. Kamuya ait arsaların yine çeşitli kamu kurum ve kuruluşlarına uzun dönemli tahsis edilebilmesi sağlanacaktır. Bu arsaların altyapıları geliştirilerek kentleşmeyi yönlendirmek amacıyla kullanılması sağlanacaktır. Oluşan değer artışlarından kamunun yararlanmasını sağlamak amacıyla gerekli hukuksal düzenlemeler yapılacaktır,
- Kentlerde ki kamuya ait arazilerin korunabilmesi ve imara tabi bölgelerdeki inşaatların denetiminin sağlanması için gerekli tedbirler alınacaktır,
- Kent merkezlerinin düzeninde, endüstrileşmenin kentleşme etkilerinde “doğal” ve “tarihi” çevrenin korunması sağlanacaktır,
- “Ekonominin gelişme sürecinde arazi kullanımı taleplerinin ve rekabetin en yüksek olduğu deniz ve göl kenarları, büyük kentlerin yakın çevresi, gelişme aksları gibi yerlerde kaynakların korunması ve etkin kullanılmasını sağlamak için kent üstü ölçeklerde arazi kullanma planları yapılacaktır.”

Çevre sorunları ile alakalı kurum ve kuruluşlar arasında ki koordinasyon özellikle merkezi ve yerel yönetimler arasındaki iletişim hakkında daha önceki

planlarda olduğu gibi bu planda da çeşitli politikalar geliştirilmiştir. Fakat çevreye zararlı endüstriler hakkında daha önceki planlarda yer alan uygulamalara bu planda yer verilmemiştir. Ankara’da ki hava kirliliği, Haliç’te yapılması planlanan iyileştirme çalışmaları ve İzmit Körfezi’ndeki kirlilik, çevre ile ilgili çalışan sivil toplum örgütlerine destekler verilmesi, yeşil alanların arttırılması, milli parkların oluşturulması gibi çalışmalara ilk defa bu planda yer verilmiştir (Kılıçoğlu, 2005: 75).

3.2.1.2.5. Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı

T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı tarafından hazırlanan 1985-1989 yılları arasını kapsayan Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı TBMM tarafından 13.07.1984 tarihinde kabul edilmiştir.

1985-1989 arasında ki dönemi kapsayan Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı’nda ki temel ilke, “sadece mevcut kirliliğin ortadan kaldırılması ve muhtemel kirlenmelerin engellenmesi değil, kaynakların gelecek nesillerin de yararlanabilmesi için muhafazası ve geliştirilmesidir” Bu temel ilkeden de anlaşılabilceği üzere bu planda “Ortak Geleceğimiz Raporu”nun etkilerinin görüldüğünü söylemek mümkündür (Algan ve Mengi, 2003: 229).

Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı’nın, dördüncü bölümünde yer alan alt başlıklarından biri olan “Çevre Sorunları” başlığında, çevre hakkında ki saptamalar ve uygulanacak politikalar şu şekilde belirtilmiştir; (DPT,1984)

- Kentleşme ve hızlı endüstrileşmenin sonucu olarak artan “çevre kirliliği” büyük bir sorun teşkil etmektedir,
- Doğal kaynakların kullanımında çevre dengesi ön planda tutularak, eldeki kaynakların sağlıklı kullanımı ve geliştirilmesi ile gelecek nesillerinde bu kaynaklardan faydalanması sağlanmalıdır,
- Arazi kullanımı ve yatırım kararlarında çevre sorunları planlama sırasında belirlenip gerekli tedbirler alınacaktır. Su kaynaklarının etkin ve verimli kullanımı sağlanacaktır,
- Su kirliliğinin fazla olduğu bölgelerde (Marmara Denizi, Haliç, İzmit ve İzmir Körfezleri) bulunan endüstrilerin tasfiyesi sağlanacaktır,

- Yapılacak yatırımların başlangıcından sonuna kadar her aşamasında çevreye verebileceği olası zararlar değerlendirilecek ve üretim sonrasında ki atıklar denetlenecektir,
- Su kaynaklarının kullanımında (içme suyu, kullanma suyu v.b.) insan sağlığı ön planda tutulacak ve gerekli çalışmalar yapılacaktır,
- Hava kirlilik oranının yüksek olduğu kentlerde ivedilikle gerekli tedbirler alınacak, ısınmada kullanılacak yeni çevre dostu yakıt türleri için çeşitli projeler yapılacaktır,
- Çevre konusunda çalışma yapan kurum ve kuruluşlar teşvik edilecektir denilmektedir.

Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda sürdürülebilir gelişme kavramı net bir şekilde kullanılmamış fakat kavramı günümüzde belirtmek için kullandığımız “gelecek nesiller” ve “ekolojik denge” ifadelerine yer verilmiştir (Kılıçoğlu, 2003: 80).

Gelişmenin hızlı ve kaynakların etkin kullanılabilmesini sağlamak için gelişmekte olan ve gelişme potansiyeli olan bölgelerde bölge planlamasının hazırlanması ve uygulanması kararı alınmıştır. Bunun haricinde “İşlevsel Bölgeler” oluşturulması ve gelişmenin daha geniş bir alana yayılması hedeflenmektedir. Bu plan döneminde yatırımda öncelik altyapı çalışmalarına verilmektedir. Bu sebeple kentsel altyapıyı ıslah etmek ve yerel yönetimlerin hizmet kalitesini yükseltmek amacıyla kentleşme oranının en fazla arttığı bölgelerden biri olan Çukurova Bölgesi için “Çukurova Metropolitan Bölgesi Kentsel Gelişme Projesi" uygulanmaya konmuştur (Akşahin, 2005: 99).

Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı döneminde “Bölgesel Planlama” konusunda yapılan çalışmalardan bazıları şunlardır; (Kayan, 2012)

- Doğu Marmara Planlama Projesi,
- Çukurova Bölgesi Projesi,
- Zonguldak-Karabük-Bartın Bölgesel Gelişme Projesi,
- Doğu Anadolu projesi (DAP),

- Doğu Karadeniz Bölgesel Gelişme Projesi (DOKAP),
- Yeşilirmak Havzası Gelişim Projesi,
- Güney Doğu Anadolu Projesi (GAP),
- Kırsal Kalkınma Projeleri,
- Çorum Çankırı Kırsal Kalkınma Projesi,
- Erzurum Kırsal Kalkınma Projesi,
- Bingöl-Muş Kırsal Kalkınma Projesi,
- Yozgat Kırsal Kalkınma Projesi,
- Ordu-Giresun Kırsal Kalkınma Projesi gerçekleştirilmiştir.

3.2.1.2.6. Altıncı Altı Yıllık Kalkınma Planı

T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı'nın 1990-1994 yıllarını kapsayan dönem için hazırladığı Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı TBMM Genel Kurulu tarafından 22 Haziran 1989 tarihinde onaylanmıştır.

Bu planda “Ortak Geleceğimiz Raporu”nun yarattığı bir anlayış farklılığı olduğunu belirtmek mümkündür. “Bruntland Raporu”nun etkileri, planın hazırlık aşamasından itibaren, çevrenin ve ekonomik gelişmelerin tüm sektörleriyle beraber birleştirilmesi amaçlarında görülmektedir. Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı'nın temel stratejisi “ sürdürülebilir gelişme kavramına dayanan, insan sağlığı ve doğal dengeyi koruyarak sürekli bir ekonomik gelişmeye olanak verecek biçimde doğal kaynakların yönetimini sağlamak ve gelecek kuşaklara, insana yakışır bir doğal, fiziki ve sosyal çevre bırakmaktır” olarak belirtilmiştir (Algan, 2000: 228).

Bu planın birinci bölümü olan “Makro Ekonomik Hedefler ve Dengeler” altında yer alan “Altıncı Beş Yıllık Planın Temel Amaçları ve Politikaları” kısmında “Ekonomik ve sosyal faaliyetlerin yürütülmesinde, beşeri ve doğal kaynakların israfının önlenmesi ve çevrenin korunması esas alınacaktır” ifadesiyle sürdürülebilir gelişmeye değinilmektedir (Kılıçoğlu, 2005: 85).

Planın “Sosyal Hedef, İlke ve Politikalar” bölümünün dördüncü kısmında yer alan “Çevre ve Yerleşme” başlığı altında yer alan çeşitli ilke ve politikalardan bazıları şunlardır; (DPT, 1989)

- “Çevre Bilinci”ni arttırmak için gerekli çalışmaların yapılması ve “imar yasası” bu konu ışığında yeniden yapılandırılması,
- Yabani bitkilerin genetiklerinin korunması için gerekli tedbirlerin alınması
- Kentlerde hava kalitesi ölçümleri yapıp belirli standartların belirlenmesi,
- Kimyasalların yönetimi ve çevreye zararlarının en aza indirilmesi için gerekli çalışmaların yapılması,
- Belediyelerin “katı atık bertaraf tesisleri” oluşturmalarının teşvik edilmesi,
- Yenilenebilir enerji kaynaklarının araştırma ve geliştirme projelerinin teşvik edilmesi,
- Avrupa Topluluğu’nun çevre politikalarına entegrasyon sağlanması olarak belirlenmiştir.

“Sosyal Hedef, İlke ve Politikalar” bölümünün bir diğer başlığı olan “Yerleşme – Şehirleşme” başlığı altında şu ilke ve politikalar belirtilmiştir; (DPT, 1989)

- Kentlerde yaşayan insanların “kaliteli” ve “sağlıklı” bir yaşam sürebilmesi için gerekli çalışmaların yapılması gerekmektedir,
- Kentleşmenin dengeli dağılabilmesi için 50.000 – 500.000 nüfuslu kentlerin gelişmesi desteklenmelidir,
- Metropollerde karşılaşılabilecek “eğitim”, “sağlık”, “ulaşım”, “istihdam”, “altyapı”, “konut” gibi sorunların azaltılabilmesi için gerekli çalışmalar yapılacaktır,
- Kentlerde “tarihi”, “doğal” ve “kültürel” değerlerin korunması ve bu alanlarda mevcut kent yoğunluğunun arttırılmaması sağlanacaktır,

- “Şehir planlaması” uygulamaları revize edilecektir,
- “Mücadir alanlar”, “deniz” ve “göl kenarları”, “ulaşım aksları”, “sanayinin yerleşebileceği alanlar” gibi arazi kullanım taleplerinin arttığı bölgelerde, gerekli arazi kullanım planlarının yapılması sağlanacaktır,
- “Şehir imar planları” ivedilikle bitirilecek, arsa üretiminin planlı bir şekilde arttırılması için gerekli çalışmalar yapılacak, “imar planları” haricindeki yapılaşmalar kontrol altına alınacaktır,
- “Planlama standartları”, yerleşme yapısı ve özelliklerine uyumlu olarak hazırlanacaktır denilerek kentler ve yerleşmelerde yeni standartlar getirilmiştir.

Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı ile beraber bölge planlamasından bölgesel gelişmeye doğru bir değişim yaşanmıştır. Ayrıca bölge planlamasının “Kalkınmada Öncelikli Yörelere” çevresinde yoğunlaşması fikri ön plana çıkmıştır. Devlet Planlama Teşkilatı bu plan döneminde Türkiye’nin az gelişmiş bölgelerinden olan “Doğu ve Güneydoğu Anadolu” bölgelerinin gelişmesine yönelik; Avrupa Topluluğu kararlarına uyumlu bir şekilde istihdamı arttırıcı ve efektif yatırımların desteklenmesi planlanmıştır. Bu sebeple; büyükşehirlerde baş gösteren nüfus ve sanayi artışını dengelemek ve azaltmak, “bölgeler arası” ve “bölge içi göçleri” kontrol altına alabilmek için derecelendirmeler yapılması planlanmaktadır (Akşahin, 2008: 101).

Planın enerji sektörüne ait ilke ve politikalarında ise “hidrolik enerji” başta olmak üzere, “jeotermal” ve “güneş enerjisi” gibi yenilenebilir enerji kaynaklarının toplam üretim ve tüketim içerisinde ki payının arttırılması için gerekli çalışmaların yapılması gerekliliği vurgulanmaktadır (Kılıçoğlu, 2005: 91).

3.2.1.2.7. Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Raporu

T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı tarafından 1996 – 2000 yılları arasını kapsayan dönem için hazırlanan Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, TBMM Genel Kurulu tarafından 18 Temmuz 1995 tarihinde onaylanarak yürürlüğe girmiştir.

Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'nın birinci bölümünde yer alan “Dünyada Gelişmeler ve Türkiye” başlığı altında 1992 yılında düzenlenen Rio Konferansı'nda belirtilen ilkeler doğrultusunda Türkiye’de de ilerlemeler görüldüğü, önemi artan “sürdürülebilir gelişme” kavramına rağmen sürdürülebilirlik karşıtı sorunların devam ettiği belirtilmiştir. 1995 yılının Mart ayında Danimarka'nın başkenti Kopenhag'da düzenlenen “Birleşmiş Milletler Dünya Sosyal Gelişme Zirvesi”nde ekonomik ve sosyal politikaları çevre ile birleştiren temeli insan olan kapsayıcı bir gelişme yaklaşımı üzerinde mutabakata varılmıştır (DPT, 1995).

İlk kez uluslararası yükümlülöklere kapsamlı bir biçimde yer verilen bu planla beraber DPT ile Çevre Bakanlığı'nın koordinasyonu Dünya Bankası'nın maddi desteğı ile 1998 yılında “Ulusal Çevre Stratejisi ve Eylem Planı (UÇEP)” hazırlanmıştır. 20 yıllık bir dönemi kapsamak üzere hazırlanan “UÇEP” in hedefleri ise şunlardır; (Algan ve Mengi, 2003: 231)

- Yaşam kalitesinin yükseltilmesi,
- Çevre bilincinin yaygınlaştırılması ve duyarlılığın arttırılması,
- Çevre yönetiminin iyileştirilmesi,
- Sürdürülebilir “ekonomik”, “sosyal” ve “kültürel” gelişme sağlanması, olarak belirlenmiştir.

Bu hedeflerden yola çıkarak planlanan “çevreye yatırım” bölümünde bulunan çalışmalar ve bu çalışmaları yapacak kurum ve kuruluşlar şu şekildedir.

Tablo 3.2. Ulusal Çevre Stratejisi ve Eylem Planı’nın Hedefleri

Çalışma/ Proje	Vade/ Süre	Hedefler
Kentsel Çevre		
Atık Yönetiminin İyileştirilmesi	Kısa (5 yıl)	Kirliliğin Azaltılması / Önlenmesi
Çevreci Teknolojilerin ve Enerji Kaynaklarının Özendirilmesi	Orta (10 yıl)	Erişimin İyileştirilmesi – Kirliliğin Azaltılması / Önlenmesi
Kentsel Gecekonularda İyileştirme	Kısa (5 yıl)	Sürdürülebilir Uygulamalar
Kırsal Çevre Altyapısının İyileştirilmesi	Orta (10 yıl)	Riske Açıklığın Asgariye İndirilmesi
Kıyı Alanları Yönetiminin İyileştirilmesi	Kısa (5 yıl)	Sürdürülebilir Uygulamalar
GAP Bölgesi İçin Çevresel Uygulamalar	Kısa (5 yıl)	Bütün Hedefler
Çevresel Risklerin Azaltılması	Orta (10 yıl)	Riske Açıklığın Asgariye İndirilmesi

Kaynak: (DPT, UÇEP, 1998: 59)

“Ulusal Çevre Stratejisi ve Eylem Raporu”nda, sürdürülebilirlik ilkesi etrafında çevresel yatırımların şekillendirilmesi ve kentsel çevre “UÇEP” in öncelikli konularındandır. “Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı” dönemini “katı atık hizmetleri” perspektifinden incelendiğimizde, “İller Bankası”nın 1997 yılından itibaren belediyelerin “katı atık projeleri” konusunda maddi destek sağlamaya başladığı görülmektedir. Ayrıca 1996 – 2000 yılları arasını kapsayan bu planda, kentlerde ulaşım sistemleri sonucu oluşan tüketimi ve sera gazı salınımlarının azaltılması konusu ve “sürdürülebilir kent içi ulaşım politikası ve sistemleri” konularında çeşitli çalışmalar yapılmıştır (Talü, 2007: 134).

“Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı”nda, “kent planlaması” hakkında fiziki ve sayısal bilgilerin arttırılması, proje konusunda ise eksiklerin giderilmesi, modern yaklaşım ve teknolojilerin kullanılmasının sağlanması amaçlanmıştır. Köyden kente göçen nüfusun yaşadığı “kentlileşme” problemlerine odaklanarak

bu konu hakkında “eğitim kurumları”, ”sivil toplum örgütleri”, “gönüllü kuruluşlar” ve “kitle iletişim araçları” vasıtasıyla kentlere adaptasyonu kolaylaştırıcı projelerin hazırlanması ve uygulanması hedeflenmektedir (DPT, 1995).

“Bölgesel Gelişme ve Fiziki Planlama” başlığı altında, anakentlerin problemleri “açık işsizlik”, “arazi vurgunculuğu” ve “plansız yapılaşma”, “enerji” ve “su yetersizliği”, “çevre kirliliği” ve “kent içi ulaştırma güçlükleri” olarak belirtilmektedir. Büyük şehirlerde yaşanan “altyapı” ve “ulaşım” problemleri giderek artmış ve “gecekondu” bölgeleri hızla artış göstermiştir. Ayrıca, kentsel arsa üretiminin ihtiyaca cevap verememesi ve “arazi vurgunculuğu” sebebiyle gecekondulaşma sürekli hale gelmiştir, böylece büyük şehirlerde bulunan konutların yarısından fazlası “gecekondu” ve “ruhsatsız konut” haline gelmiştir. Büyük şehirlerdeki sanayi desteklerinin azaltılması, fiziki ve mali desteklerin diğer bölgelere ve orta büyüklükteki kentlere kaydırılması, bu kentlerde konut ve altyapı çalışmaları artırılarak desteklenmesi politikaları sınırlı kılmıştır. Bu kentler arasında yaşanan eşitsizlikler ile birlikte özellikle genç işsizlik ve suç eğilimi artmıştır. Bu sebeple belirtilen sorunların çözüme kavuşturularak çağdaş yaşam standartlarına ulaşılabilmesi ve refaha kavuşulabilmesi için başlangıcı anakentler olmak üzere “kentsel altyapı” ve “kentsel çevre”nin gelişmiş ülkeler seviyesine yükseltilmesi amaçlanmıştır (Yemen, 2015: 1011).

3.2.1.2.8. Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (2001 – 2005)

T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı tarafından hazırlanan 2001 – 2005 yılları arasını kapsayan, ayrıca içinde 2001’den 2023’e kadar gelişmenin temel amaç ve stratejilerini de barındıran “Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı”, Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından 27.06.2000 tarihinde onaylanmıştır.

Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı’nı ile geçmiş planlar kıyaslandığı takdirde “sürdürülebilir gelişme” konusunda herhangi bir gelişme görülmemektedir. Planın makro-ekonomik amacı “sürdürülebilir büyümenin sağlanması” olarak belirlenmiştir.

Planın birinci bölümünde yer alan “Genel Durum Değerlendirmesi” kısmında yer alan “Sosyal ve Kültürel Alanda Sağlanan Gelişmeler” başlığı altında yer alan durum değerlendirmelerinden bazıları şunlardır; (DPT, 2000)

- Kentleşmenin artması, enflasyonun yüksekliği, gelir dağılımında yaşanan bozulmalar ve artan yoksullaşma v.b. sebeplerle “sosyal hizmet” ve “yardım” ihtiyacı yükselmektedir. Bu tür politikaların uygulanmasında kurumlar arası işbirliği ve bürokratik sorunlar nedeniyle bazı problemler oluşmaktadır,
- Artan kentli nüfusu sebebiyle, içme suyu, eğitim, sağlık, katı atık, kanalizasyon, kent içi ulaşım gibi alanlara yapılması gereken yatırım ihtiyacı artmaktadır,
- Hızla artan nüfus, köyden kente göç ve kentleşmeyle birlikte konut talebini hat safhaya ulaştırmıştır. Bu talebin karşılanmasında yetersiz kalınması sebebiyle “ruhsatsız yapılaşma” oranı ciddi bir biçimde artış göstermektedir,
- Sürdürülebilir gelişme düşüncesine paralel olarak, insan sağlığını ve doğanın dengesini koruyup gözeterek sürekli ve ekonomik gelişmeye imkân verilecek, doğal kaynakların yönetimi iyileştirilecek, gelecek kuşakların daha iyi “doğal”, “fiziki” ve “sosyal” çevreye sahip olmalarını sağlayacak gelişmeler yaşanmamış ve çevre politikalarında ekonomik ve sosyal bütünleşme sağlanamamıştır.

Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı’nda yer alan “Kentleşme” başlığı altında, yeni yapılacak konutlarda daha kaliteli sistemlerin kullanılması ve çevrenin dikkate alınması, kentleşme de “tarihi”, “doğal”, “sosyal” ve “kültürel” değerlerin koruma altına alınması ve “sağlıklı”, “güvenli”, “kaliteli”, “ekonomik konut” ve “çevreler” için yeni standartlar getirilmesi ana hedeflerden bazılarını oluşturmaktadır. “Kentsel dönüşüm” konusunda ki ilk çalışmaların yine bu plan döneminde yapıldığı görülmektedir. Bu plan döneminde köylerin “sağlıklı” ve “yeterli” içme suyuna erişebilmeleri, kırsal alanlarda ve turistik bölgelerde altyapı çalışmalarının yapılması planlanmıştır. Böylelikle “çevre” ve “turizm” politikaları birbirlerine entegre edilmiştir. Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı ile beraber yerel yönetimlerin merkeze bağılılığını azaltmak adına gerekli finansal yapıya kavuşmaları sağlanmıştır. Böylece yerel düzeyde yapılacak tüm hizmetlerin belli bir plan ve düzen içerisinde yapılmasına izin verilmiştir (Talu, 2007: 135).

2001-2005 yıllarını kapsayan bu planda kentleşmenin getirdiği entegrasyon sorununa vurgu yapılmıştır. Hızla artan kentleşme ve sosyal değişimin neden olacağı “kültürel yozlaşma” ve sosyal hayatta yaşanabilecek sorunlara karşı önlem alabilmek için “kent” ve “kentlilik” kültürünün oluşturulmasını sağlamaya yönelik gerekli çalışmaların yapılacağı belirtilmiştir (Çan, ty: 9)

“Bölgesel gelişme” konusunda ki çalışmaların Avrupa Birliği ile uyum halinde olması için gerekli çalışmaların yapılması, bölgesel politika konusunda ki işbirliğinin artırılması planın Avrupa Birliği hedeflerin arasında yer almaktadır. Ülke içerisinde yapılacak yatırımlarda, bölgelerde ki “sosyo-ekonomik” yapıların ve potansiyellerin etken olacağı; bölgelerde hali hazırda bulunan ve gelişme potansiyeli olan sektörlerin uzmanlaşmalarını sağlamaya yönelik projelerin geliştirileceği belirtilmiştir (Akşahin, 2008: 102).

Planın “Uzun Vadeli Gelişimin (2001-2023) ve Sekizinci. Beş Yıllık Kalkınma Planının (2001-2005) Temel Amaçları ve Stratejisi” ana başlığı altında yer alan “Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planının Temel Amaç, İlke ve Politikaları” başlığı altında şunlar yer almaktadır; (DPT, 2000)

- İstikrarın makro ekonomik düzeyde yaşanması,
- Sürdürülebilir gelişimin rekabetçi ekonomik uygulamalarla gerçekleşmesi,
- Teknolojinin geliştirilmesi,
- Yoksullukla savaş, gelir dağılımında adalet,
- Bölgeler arası farkların en aza indirilmesi,
- “Sosyal güvenlik” uygulamalarının herkese ulaşması,
- Kamu yönetiminde ve adalet sisteminde verimin artırılması,
- Yolsuzlukla savaş,
- Kültürel ve tarihi değerlerin muhafaza edilmesi,
- Ekolojik dengenin korunmasının sağlanması gibi hedefler bulunmaktadır.

Planda yer alan tarım politikalarında ise “dengeli”, “sürdürülebilir” ve “çevreyle entegre” tarımsal gelişmeden bahsedilmektedir. Tarımın çevreye verebileceği muhtemel zararları da en aza indirebilmek için gübre, ilaç ve sulama konusunda çevreyle entegre olabilen, doğaya saygılı kullanımların yoğunlaştırılacağı, ekolojik ve çevreci ürünlerin kullanımının teşvik edileceği belirtilmiştir (Kılıçoğlu, 2005: 140).

Bu Kalkınma planının hazırlanma süreci “5216 Sayılı Büyükşehir Belediye Kanunu” öncesini kapsamaktadır. Bu nedenle, “3030 Sayılı Büyükşehir Belediye Kanunu”ndaki eksikliklerin, sorunların, gerekli reformlara olan ihtiyaç daha açık bir şekilde ifade edilmiştir. Bu Plan’dan da anlaşılacağı üzere Büyükşehirlerde yaşanan sorunlar “Bölgesel Gelişme” başlığında belirtilmiştir, Özellikle, Büyükşehir ve anakent alanları içerisinde kalan ilçe belediyelerinde kentlerde yaşanan fiziki büyümeye rağmen kalifiye personel sıkıntısı yaşanması, kaynak yönetiminin düzgün yapılamaması, uzun vadeli plan ve programın olmaması ve koordinasyon eksikliği gibi nedenlerle altyapı hizmetlerinin gerçekleştirilmesinde büyük sorunlar yaşanmaktadır. Halen birçok anakentte plansız kentleşme, doğal kaynakların yetersizliği ve etkin kullanılamaması, yüksek işsizlik oranları, ulaşım ve çevre kirliliği gibi sorunlar büyük önem teşkil etmektedir (DPT, 2000), ifadelerinden de anlaşılacağı üzere geçmiş planlarda belirtilen, anakentlerde yaşanan problemler tekrar belirtilmiştir (Yemen, 2015: 1014).

3.2.1.2.9. Dokuzuncu Beş Yıllık Kalkınma Planı

T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı tarafından hazırlanan “Dokuzuncu Beş Yıllık Kalkınma Planı”, TBMM Genel Kurulu tarafından 01.07. 2006 tarihinde onaylanmıştır. Planda belirtilen temel ilkelerden bazıları şunlardır; (DPT, 2006)

- “Ekonomik”, “Sosyal” ve “Kültürel” alanda kapsayıcı ve bütüncül bir yaklaşım benimsenmektedir,
- Merkezi insan olan gelişme ve idare hedeflenmektedir,
- “Doğal” ve “kültürel” değerlerin gelecek nesilleri de kapsayacak şekilde korunması ve yönetilmesi sağlanmalıdır,

- “Toplumsal diyalog” ve “katılımcılık” geliştirilerek, “toplumsal katkı” ve “sahiplenme” sağlanmalıdır,
- Rekabet gücü yüksek bir piyasa, etkin ve verimli bir kamu yönetimi ve demokratik bir sivil toplum, gelişme sürecinde birbirlerini tamamlama konusunda işlevsellik sağlayacaktır,
- Kamunun “şeffaf”, “hesap verebilir”, “katılımcı”, “verimli” ve “vatandaş memnuniyetini” amaçlaması gerekmektedir,
- Devletin piyasadan elini çekerek, kürek çekmekten dümen tutmaya geçmesi ve bu durumunu sağlam temellere dayaması esas alınmalıdır,
- Politikaların oluşturulması esnasında kıt kaynaklar göz önünde bulundurulmalıdır,
- Toplumsal yapının ve bütünlüğün “ortak miras” ve “paylaşılan değerler” etrafında güçlendirilmesi esas alınmalıdır.

2007 – 2013 yılları arasını kapsayan Dokuzuncu Beş Yıllık Kalkınma Planı’nda hızla artan göçün ve bunun bir sonucu olarak ortaya çıkan plansız ve çarpık kentleşmenin sebep olduğu uyum sorunlarının, kentlerde huzuru bozacak ve toplumsal bütünlüğün sağlanmasına engel olacak ortamlara zemin hazırladığı belirtilmiştir. Bu nedenle, “ulusal” ve “yerel” seviyede, toplumun birbiriyle olan bağlarını geliştirici çalışmalar yapılmasının önemine vurgu yapılmıştır. Tarımsal alanda yaşanan değişimler sonucu köyden kente göç eden “vasıfsız” ve “yoksul” yurttaşlar” için istihdamı artırıcı çalışmaların yapılması amaçlanmıştır. Kapsayıcı bir gelişme planı dâhilinde, anakentleri küresel düzeyde geliştirecek ve onlarla rekabet edebilecek düzeye getirmek için gerekli iş ve sosyal ortamın yaratılması amaçlanmaktadır (Çan, ty: 9)

Ayrıca bu planda, büyükşehirlerin çözüme kavuşturulamamış sorunları olarak hızlı ve plansız kentleşme, büyük kentlerde yaşanan yüksek nüfus artışı ve motorlu taşıt sahipliğindeki artış; kent içi ulaşımında yaşanan fazla yakıt tüketimi, çevre kirlenmesi, kazalar ve trafik tıkanıklığı sayılmıştır. Ayrıca, yerleşimin yoğun olduğu büyük kentlerdeki alt yapı sorunlarına da çözüm bulunamadığı görülmektedir. Nedenleri ise; altyapı yapım maliyetlerinin yüksekliği ve mali kaynakların yetersizliği bu sebeple gerekli yatırımların yeterli ölçüde

yapılamaması, toplu taşıma hizmetinin iyileştirilememesi olarak belirtilmiştir. Bu değerlendirmelerle birlikte, Plan'ın genel içeriğine bakıldığında büyük şehirlerle ilgili özel düzenlemelerin ve bir başlığın bulunmadığı görülmektedir (Yemen, 2005: 1016).

Dokuzuncu Beş Yıllık Kalkınma Planı, “İstikrar içinde büyüyen, gelirini daha adil paylaşan, küresel ölçekte rekabet gücüne sahip, bilgi toplumuna dönüşen, AB’ye üyelik için uyum sürecini tamamlamış bir Türkiye” vizyonu ve Uzun Vadeli Strateji (2001-2023) çerçevesinde hazırlanmıştır.

Tablo 3.3. Dokuzuncu Kalkınma Planı Stratejisi 2007-2013

Vizyon İstikrar içinde büyüyen, gelirini daha adil paylaştan, küresel ölçekte rekabet gücüne sahip, bilgi toplumuna dönüşen ve AB'ye üyelik için uyum sürecini tamamlamış bir Türkiye				
EKONOMİK VE SOSYAL GELİŞME EKSENLERİ				
Rekabet Gücünün Artırılması	İstihdamın Artırılması	Beşeri Gelişme ve Sosyal Dayanışmanın Güçlendirilmesi	Bölgesel Gelişiminin Sağlanması	Kamu Hizmetlerinde Kalite ve Etkinliğin Artırılması
1. Makroekonomik İstikrarın Kalıcı Hale Getirilmesi 2. İş Ortamının İyileştirilmesi 3. Ekonomide Kayıtdışılığın Azaltılması 4. Finansal Sistemin Geliştirilmesi 5. Enerji ve Ulaştırma Altyapısının Geliştirilmesi 6. Çevrenin Korunması ve Kentsel Altyapının Geliştirilmesi 7. Ar-Ge ve Yenilikçiliğin Geliştirilmesi 8. Bilgi ve İletişim Teknolojilerinin Yaygınlaştırılması 9. Tarımsal Yapının Etkinleştirilmesi 10. Sanayi ve Hizmetlerde Yüksek Katma Değerli Üretim Yapısına Geçişin Sağlanması	1. İşgücü Piyasasının Geliştirilmesi 2. Eğitimin İşgücü Talebine Duyarlılığının Artırılması 3. Aktif İşgücü Politikalarının Geliştirilmesi	1. Eğitim Sisteminin Geliştirilmesi 2. Sağlık Sisteminin Etkinleştirilmesi 3. Gelir Dağılımının İyileştirilmesi, Sosyal İçerme ve Yoksullukla Mücadele 4. Sosyal Güvenlik Sisteminin Etkinliğinin Artırılması 5. Kültürün Korunması, Geliştirilmesi ve Toplumsal Diyalogun Güçlendirilmesi	1. Bölgesel Gelişme Politikasının Merkezi Düzeyde Etkinleştirilmesi 2. Yerel Dinamiklere ve İçsel Potansiyele Dayalı Gelişiminin Sağlanması 3. Yerel Düzeyde Kurumsal Kapasitenin Artırılması 4. Kırsal Kesimde Kalkınmanın Sağlanması	1. Kurumlar Arası Yetki ve Sorumlulukların Rasyonelleştirilmesi 2. Politika Oluşturma ve Uygulama Kapasitesinin Artırılması 3. Kamu Kesiminde İnsan Kaynaklarının Geliştirilmesi 4. e-Devlet Uygulamalarının Yaygınlaştırılması ve Etkinleştirilmesi 5. Adalet Sisteminin İyileştirilmesi 6. Güvenlik Hizmetlerinin Etkinleştirilmesi

Kaynak : (DPT, 2006)

3.2.1.2.10. Onuncu Beş Yıllık Kalkınma Planı

2014 – 2018 yılları arasını kapsayan Onuncu Beş Yıllık Kalkınma Planı, 30.10.1984 tarihli ve 3067 sayılı Kanun gereğince, Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurulu’nun 01.07.2013 tarihli 127’nci birleşiminde onaylanmıştır.

Planın “Giriş” bölümünde gelişmenin amacı “insanların refahını artırmak, hayat standartlarını yükseltmek, temel hak ve özgürlüklerini güçlendirerek adil, güvenli ve huzurlu bir yaşam ortamı tesis etmek ve bunu kalıcı kılmaktır” olarak belirtilmiştir. Bu plan gelişmenin sürdürülebilirliğini merkeze alan bir yaklaşımla hazırlanmıştır (Kalkınma Bakanlığı, 2013).

Kentlerin aşırı ve plansız büyümesi, barınma, güvenlik, trafik, altyapı, çevre ve sosyal uyum gibi problemlerin önemini muhafaza ettiği belirtilmiştir. Kentlerin yaşanabilir mekânlara dönüştürülebilmesi için kentlerin “imaj yönetimi” ve “markalaşma” çalışmalarıyla birer çekim merkezi haline dönüştürülmesi gerektiği vurgulanmıştır. Kentsel dönüşüm uygulamaları birçok sektörü de içine alan iş ve yatırım fırsatları yaratmaktadır, bununla birlikte yapılan çalışmalar sonucu elde edilen bilgi ve tecrübe, ülkemizi uluslararası alanda rekabet edebilir kılacaktır denilerek kentsel dönüşümün önemi vurgulanmıştır (Tunçer, 2016: 1288).

Kent dokusunda yaşanan değişimlerin meydana getirdiği problemleri çözmek için “Kentsel Gelişme Stratejisi” yürürlüğe girmiştir ve kentleşme ile ilgili birçok görev ve yetki “Çevre ve Şehircilik Bakanlığı”na devredilmiştir. Böylece bakanlık, her türlü fiziki planların hazırlanmasında ve uygulanmasında uygulanacak ana ilkeler, stratejiler ve standartların belirlenmesi ve uygulaması hususunda yetkili kılınmıştır. İllerde yapılacak “çevre planları” için ise büyükşehir belediyeleri yetkilendirilmiştir. Bu planda kentleşmeyi sürdürülebilir hale getirmeyi ve kentsel gelişmeyi sağlamak için gerekli kentlerde “yönetişim” ve “katılımcılığın” artırılmasına yönelik bazı öneriler getirilmiştir. Bu önerilerin gerçekleştirilmesi ve takibinden Kalkınma Bakanlığı sorumluluğundadır. Sosyal uyumun geliştirilmesi için ise Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı yetkilendirilmiştir. Önerilerden bazıları şunlardır; (Kalkınma Bakanlığı, 2013)

- Kentlerde görevli kamusal personelin nitelik ve nicelik olarak yeterlilikleri sağlanmalıdır,

- Kentlerde bulunan kamusal kurumların teknolojik altyapıları geliştirilmelidir,
- Sivil ve mesleki örgütlenmelerin teşvik edilmesi gereklidir,
- Yerel yönetişimin etkin ve verimli kullanılması gereklidir,
- Meslek kuruluşları, vakıf ve dernekler, üniversitelerin yerel gelişmeye olan destekleri arttırılmalıdır,
- Göç alma oranı yüksek, plansız kentleşmenin yoğun, işsizlik, eğitim ve yoksulluk sorunlarının geniş yer kapladığı kentlerin belirlenerek gerekli çalışmaların yapılması sağlanmalıdır,
- Bu tarz bölgelerde kentlerin yenilenmesi, kamu hizmetlerinin verimli ve aktif bir şekilde yurttaşlara ulaştırılması sağlanmalıdır,
- Bu bölgelerde yaşayan yurttaşların aktif iş gücüne katılımlarının sağlanması,
- Yerel yönetimlerin sosyal uyumu arttırıcı çalışmalar yapması gerekmektedir gibi öneriler getirilmiştir.

3.2.1.3. Hükümet Programları

Değişen ve gelişen dünya ve Türkiye'nin özellikle çevre ve kentleşme konularında gösterdiği reaksiyon ve çabaları hükümet programları vasıtasıyla izlemek mümkündür. Konularının pek önem kazanmadığını görmekteyiz.

Sürdürülebilir kentsel gelişmeyi ilk kez I. Ecevit Hükümeti Programı'nda görmekteyiz. Bu programda Ecevit hükümetinin;

“Şehirlerin gereğinden fazla düzensiz biçimde büyümesini önlemek, çevre sağlığı sorunlarını asgariye indirmek, konut ve arsa sorunlarına adil çözümler getirmek, insan hayatını şehirleşme bakımından güzelleştirilip mutlulaştırmak için, şehirlerin gelişme alanlarındaki arsaların kamulaştırılması ve büyük şehirlerin çevrelerinde uydu kentler kurulması da dâhil olmak üzere gerekli tedbirler alınacaktır” (I.Ecevit Hükümeti Programı, 1974) ifadelerinden anlamak mümkündür.

1975 yılında kurulan IV. Demirel Hükümet Programı'nda ise kentlere dair şu ifadeler yer almaktadır. “Gecekondu bölgelerimizde, köy ve kentlerde, çevre sağlığı şartlarının düzeltilmesi ve hava kirliliğinin önlenmesi için gerekli tedbirler alınacaktır. Bulaşıcı hastalıklarla savaşa önem verilecektir” (IV. Demirel Hükümet Programı, 1975).

1977 yılında 2. kez Ecevit tarafından kurulan hükümetin “birbirine yakın ve aralarında ulaşım kolaylığı ve ekonomik ve yönetsel işbirliği olanağı bulunan köyler arasında ve köylülerin benimseyeceği uygun yerlerde kamu hizmetlerinin, gelişme ve üretim için gerekli altyapılarını ve örgütlenmelerin yoğunlaşacağı” yerlerden köykentler kurma planları yer almaktadır (II. Ecevit Hükümet Programı, 1977).

1980’de kurulan Ulusu hükümeti ise gecekondulaşmayı engellemek ve kentler ile bütünleşmesini sağlamayı amaçlamaktaydı (Ulus Hükümet Programı, 1980).

1983 ve 1987’de kurulan Özal hükümetlerinde kentlere götürülen hizmetlerin artırılması, modernleşme ve yerel yönetimlerin güçlendirilmesi amaçlanmıştır (I. Ve II. Özal Hükümet Programları). Yine 1989 yılında kurulan Akbulut Hükümetinde de Özal’ın Hükümet Programında görülen benzer amaçlar etrafında kurularak şehirlerin modernleştirilmesi, altyapı imkânlarının geliştirilmesi ve yerel yönetimlerin güçlendirilmesini amaçlamaktadır (I. Akbulut Hükümet Programı, 1989).

Kentleşmenin yoğun olduğu bölgelerde çevre düzenlemesinin artırılması, uydu kentler ve toplu konut alanları oluşturabilmek için imar planları hazırlanması ise 1991 yılında kurulan I. Yılmaz Hükümet Programı’nda yer almıştır (I. Yılmaz Hükümet Programı, 1991).

1993-1995 yılları arasında kurulan üç Çiller hükümetinde kentleşme ve sürdürülebilirliğe yönelik politikalar sadece ilk hükümet programında yer almaktadır. Bunlar aşağıda verilmiştir.

“Kentsel çevre yaratılması, arsa, altyapı ve konut üretim projelerinin geliştirilmesi konularında belediyelerle işbirliği yapılacak, ucuz konut üretimi için ucuz kredi mekanizmaları geliştirilecektir. Gecekondu yerleşme bölgelerinin

çağdaş kentleşmenin önünde bir engel olmaktan çıkarılması için gerekli önlemler alınacaktır” (I. Çiller Hükümet Programı, 1993).

1996 yılında kurulan II. Yılmaz hükümeti ise her geçen artan gecekondulaşma probleminin çözülmesini ana hedef olarak belirlemiş, buna çözüm olarak toplu konut uygulamalarının arttırılmasını, ev sahibi olmanın teşvik edilmesini ve kentsel altyapıyı geliştirmeyi belirlemişlerdir. Geçmiş hükümet programlarından farklı olarak ise BM ve AB düzeyinde artan sürdürülebilir kentleşme politikalarına benzer olarak “Kentlerde tarihi, doğal ve kültürel değere sahip alan ve eserlerin korunması ve yenilenmesine önem ve öncelik verilecek; kent kimliğini oluşturan şehircilik ve mimari tarzlarını koruma ve geliştirme faaliyetleri teşvik edilecektir. Çevrenin korunması ekonomik, ticari, sosyal ve siyasi açılardan birbiriyle uyumlu ve bütünleşmiş bir yaklaşımla ele alınacaktır” denilmiştir (II. Yılmaz Hükümet Programı, 1996). Yine aynı yıl kurulan Erbakan hükümeti kentleşme konusuna önem vermiş, kentlerin modernizasyonu için kentsel yenileme projeleri, yeni konut projeleri için devlete ek yük getirmeyecek yeni finansman modelleri geliştirilmesi planlanmıştır. İmar planlarının yenilenmesi ve kentlerde ki tarihi, doğal ve kültürel değere sahip alanların ve eserlerin korunması ve yenilenmesine özen gösterilmesine önem verilmiştir (Erbakan Hükümeti, 1996).

1999 yılında kurulan iki Ecevit hükümetinde sürdürülebilir kentleşmeye yönelik önemli politikalar bulunmamaktadır. Bu dönem içerisinde asıl önem terörle mücadeleyle verilmiştir.

2002 yılında kurulan Gül hükümetinde ise şu ana kadar bir ilk olarak *“kentli hakları ve kente karşı işlenen suçlar ile çevre hakkı konusunda halkın katılımı ve denetimi etkin bir biçimde sağlanacaktır”* denilerek halkın katılımı, kentli hakları ve çevre hakkı yer almıştır (Gül Hükümeti, 2002).

2003-2011 yılları arasında kurulan üç Erdoğan hükümetinde, kentleşmenin arttırılması, gecekondu bölgelerinde yaşayan halka ucuz ve sağlıklı konut sağlanması böylelikle yaşanabilir kentlerin oluşturulması öngörülmüştür. Yeşil kuşak ormancılığın geliştirilmesi, TOKİ aracılığı ile kentsel dönüşüme öncelik verilmesi, geçmiş yıllarda gelişen sağlıksız kentleşme sebebiyle oluşan sosyal ve kültürel sorunların özellikle GAP illerinde SODES (Sosyal Destek Programı)

vasıtasıyla azaltılması ayrıca yaşanabilir ve marka şehirler oluşturulması öngörülmüştür (I. II. III. Erdoğan Hükümet Programları, 2003, 2007, 2011).

3.2.1.4. Avrupa Birliği İlerleme Raporları

Avrupa Komisyonu, her yıl AB'ye katılım sürecinde olan her bir aday ülke için o ülkenin üyeliğe hazırlık sürecinde kaydettiği ilerlemeyi değerlendiren bir rapor hazırlamaktadır. Avrupa Komisyonu tarafından hazırlanan bu raporlara “ilerleme raporları” denilmektedir.

Komisyon, aday ülkenin müktesebata uyum alanında kaydettiği ilerlemeleri veya bu alanda gözlemlendiği eksiklikleri yıllık bazda ilerleme raporlarıyla değerlendirir. Komisyon, ilerleme raporlarının oluşturulması safhasında, aday ülke nezdinde ki AB Delegasyonu'ndan, sivil toplum kuruluşlarından ve aday ülkenin kamu kurumlarından resmi olarak elde ettiği geri bildirimlerden istifade eder (<http://www.ab.gov.tr/index.php?p=46224> e.t. 24.09.16). Bu raporlar 1998- 2015 yılları arasında her yıl düzenli olarak yayınlanmıştır.

1998 yılında hazırlanan ilk raporda Türkiye'nin hızla artan kentleşme nüfusuna vurgu yapılmış ve doğal kaynak yönetiminin yetersizliğinden bahsedilmiştir (AB İlerleme Raporu, 1998). 1999 yılında hazırlanan raporda kentsel alanlara pek vurgu yapılmamıştır. 2000 yılında hazırlanan üçüncü raporda ise kentlerdeki işsizlik, ulaşım, köyden kente göç, kentsel atık ve altyapı sorunlarına vurgu yapılmıştır (AB İlerleme Raporu, 2000).

2001 yılında Avrupa Toplulukları Komisyonu tarafından hazırlanan bu raporda, kentlerdeki işsizliğe ve kırsal kent arası farklılıklar belirtilmiştir (AB İlerleme Raporu, 2001). 2002 yılında hazırlanan beşinci raporda yine artan işsizlikten bahsedilmiş ve kentsel atıkların bertarafı ve doğal kaynakların sürdürülebilir yönetimi konusundaki sorunlar belirtilmiştir (AB İlerleme Raporu, 2002). Altıncı rapor da işsizlik haricinde kentlerdeki sosyo ekonomik sorunlardan da bahsedilmiştir (AB İlerleme Raporu, 2003). 2004 ve 2005 raporları önceki raporların devamı niteliğinde olmuştur. 2006 yılında hazırlanan raporda ise kent meclislerinin kurulamaması yani merkezden yerele yetki devri yapılamaması ve tarihi alanlardaki kentsel dönüşüm projelerinin orada yaşayan Çingene toplulukların yaşadıkları alanlardan tasfiyesine neden olduğu gibi eleştirilerde

bulunulmuştur (AB İlerleme Raporu, 2006). Bir sonraki yılın ilerleme raporunda yine tarihi alanlarda yapılan kentsel dönüşüm nedeniyle yerlerinden olan gruplar için yeni yerleşim yerleri üretilmediği belirtilmiştir (AB İlerleme Raporu, 2007). 2008, 2009, 2010, 2011, 2012 yıllarına dair raporlara göre kentsel dönüşümle ilgili şikâyetler devam etmekle birlikte, kent konseylerinin güçlendirilmesi (halkın yerelde katılımının artırılması) yönünde tavsiyeler yer almıştır (AB İlerleme Raporları, 2008, 2009, 2010, 2011, 2012).

2013 yılı ilerleme raporuna göre; “devam etmekte olan bazı kentsel renovasyon projelerinin bazı kültürel ve tarihi miras açısından risk oluşturma potansiyeli bulunduğu”, yenilenen büyükşehir belediyesi kanunu vasıtasıyla kentsel altyapının iyileştirilmesinin beklendiği, yerel yönetimlere yetki devri konusunda sınırlı ilerlemeler bulunduğu belirtilmiştir (AB İlerleme Raporu, 2013).

2014 yılında hazırlanan ilerleme raporunda; “kentsel çevrede, toplu taşıma hizmetlerinde, elektronik hizmetlerde ve acil durum hizmetlerinde erişilebilirlik ilkesi için AB müktesebatıyla uyumlu iyileştirilmiş tanımlar getirildiği”, kentsel atık direktifine yönelik ilerlemelerin beklendiği, e-devlet sisteminin işlerliği buna rağmen hesap verilebilirlik ilkesinde ilerleme gösterilemediği belirtilmiştir (AB İlerleme Raporu, 2014).

2015 yılında yayınlanan son raporda ise direkt olarak kent ve kente dair kavramlar yer almasa da kentin yönetimine dair ifadeler öne çıkmaktadır bu raporda yerel yönetimlerle ilgili olarak; *belediyelerin yetkilerinin kapsamını genişleten Büyükşehir Belediyesi Kanunu'nda 2012'de yapılan değişikliğe rağmen, mali yerinden yönetim sınırlı kaldığı, kentsel atık su direktifi gibi çevre mevzuatının uygulanmasını iyileştirmesi beklenen 2014 tarihli Büyükşehir Belediye Kanunu çerçevesindeki kurumsal yeniden yapılanma, kurumsal, mali ve koordinasyon zorlukları arz ettiği* belirtilmiştir (AB İlerleme Raporu, 2015).

3.2.2. AB Sürecinde Sürdürülebilir Kentleşme Politikalarının Türkiye’de Gerçekleştirilen Uygulamalarda Yansımaları

Bu bölüm içerisinde AB sürdürülebilir kentsel politikalarına uyumlu olarak ülkemizde yapılan kurumsal değişiklikler ve uygulamalar incelenecektir.

3.2.2.1. Kurumsal Alanda Yapılan Değişiklikler

Kurumsal anlamda önemli bir değişim kent ve çevre ilişkili bakanlığın yapısındaki düzenlemelerdir. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı olarak bilinen ve bugün kentsel alanların yönetiminden sorumlu olan merkezi idarenin bu birim 2011 yılındaki düzenleme kapsamında şeklini almıştır. 1983 yılından 2011 yılına kadar Bayındırlık ve İskân Bakanlığı adı altında Türkiye'nin kentleşme politikalarına yön veren ve uygulayıcı konumda bulunan bakanlık 2011 yılında yayınlanan 644 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile Çevre ve Şehircilik Bakanlığı adını almıştır. Bu değişimin temelini dünyada ve özellikle AB süreci ile gelişen kentleşme uygulamaları oluşturmuştur. Bakanlığın bu kanun hükmünde belirtilen görevlerinden bazıları şunlardır; (644 Sayılı KHK, 2011).

- Yerleşmeye, çevreye ve yapılaşmaya dair imar, çevre, yapı ve yapım mevzuatını hazırlamak, uygulamaları izlemek ve denetlemek,
- Çevrenin korunması, iyileştirilmesi ile çevre kirliliğinin önlenmesine yönelik prensip ve politikalar tespit etmek,
- Konut sektörüne ilişkin strateji geliştirme ve programlama iş ve işlemlerini yürütmek, yapı kooperatifçiliğinin gelişmesini sağlayacak tedbirleri almak,
- Gecekondu, kıyı alanları ve tesisleri ile niteliğinin bozulması nedeniyle orman ve mera dışına çıkarılan alanlar dâhil kentsel ve kırsal alan ve yerleşmelerde yapılacak iyileştirme, yenileme ve dönüşüm uygulamalarında idarelerce uyulacak usul ve esasları belirlemek,
- Küresel iklim değişikliği ve bununla ilgili gerekli tedbirlerin alınması için plan ve politikaları belirlemektir.

644 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname'nin 6. maddesine göre bakanlığın hizmet birimleri şu şekildedir; Mekânsal Planlama Genel Müdürlüğü, Çevre Yönetimi Genel Müdürlüğü, Çevresel Etki Değerlendirmesi, İzin ve Denetim Genel Müdürlüğü., Yapı İşleri Genel Müdürlüğü, Altyapı ve Kentsel Dönüşüm Hizmetleri Genel Müdürlüğü, Mesleki Hizmetler Genel Müdürlüğü, Coğrafi Bilgi Sistemleri Genel Müdürlüğü, Tabiat Varlıklarını Koruma Genel Müdürlüğü, Rehberlik ve Teftiş Başkanlığı, Strateji Geliştirme Başkanlığı, Yüksek

Fen Kurulu Başkanlığı, Hukuk Müşavirliği, Dış İlişkiler Dairesi Başkanlığı, Avrupa Birliği Yatırımları Dairesi Başkanlığı, Eğitim ve Yayın Dairesi Başkanlığı, Personel Dairesi Başkanlığı, Destek Hizmetleri Dairesi Başkanlığı, Basın ve Halkla İlişkiler Müşavirliği, Özel Kalem Müdürlüğüdür.

Kurumsal etkiler bağlamında ele alabileceğimiz önemli bir diğer birim TOKİ (Toplu Konut İdaresi) dir. 2002 yılına kadar Bayındırlık ve İskân Bakanlığına bağlı olan ülkemizde kentleşme ve kentsel dönüşüm konusunda öncü kuruluş olan Toplu Konut İdaresi (TOKİ), 59. hükümet tarafından 14.08.2003 tarih ve 12142 sayılı Başbakanlık kararıyla konut müsteşarlığının bağlı kuruluşu olmaktan çıkarıp Bayındırlık ve İskân Bakanlığı'na, 16.01.2004 tarih ve 802 sayılı Başbakanlık kararıyla da doğrudan doğruya Başbakanlığa bağlı kuruluş olarak görevlendirmiştir (<http://www.toki.gov.tr/kurulus-ve-tarihce> e.t. 20.09.2016).

TOKİ' nin 2985 sayılı kanunla belirlenen görevlerinden bazıları şunlardır; konut, altyapı ve sosyal donatı uygulamaları yapmak veya yaptırmak, konut inşaatı ile ilgili sanayi veya bu alanda çalışanları desteklemek, doğal afet meydana gelen bölgelerde gerek görüldüğü takdirde konut ve sosyal donatıları, altyapıları ile birlikte inşa etmek, teşvik etmek ve desteklemek, gecekonduların dönüşümüne, tarihi doku ve yöresel mimarinin korunup yenilenmesine yönelik projeleri kredilendirmek ve gerektiğinde tüm bu kredilerde faiz sübvansiyonu yapmak (2985 Sayılı Kanun, 1984).

3.2.2.2. Yerel Gündem 21 (Local Agenda 21)

Birleşmiş Milletler' in 1990'lı yıllarda gerçekleştirdiği etkinliklerin ortak noktası, sürdürülebilir gelişmeyi sağlayabilmek için gerekli olan toplumun tüm aktörlerinin koordineli ve uyumlu bir şekilde birbirleriyle etkileşim halinde tutabilmektir. “1992 Rio Konferansı”yla başlamak üzere, “1994 Kahire Nüfus ve Gelişme Konferansı”, “1995 Kopenhag Sosyal Gelişme Konferansı”, “1995 Pekin Dünya Kadın Konferansı” ve “1996 HABİTAT II” dâhil bu etkinliklerden çıkarılacak sonuç küresel çapta ortaklıklara olan gereksinimdir. Bu etkinliklerde sürdürülebilir gelişmeyi sağlayıcı ulusal düzeydeki çalışmalarda sadece uluslar arası işbirliği ve koordinasyonun değil aynı zamanda yerel aktörlerinde bu süreçlere katılımlarının sağlanması suretiyle başarının sağlanılabileceği kanısına varılmıştır (Mengi ve Algan, 2003: 156).

Gündem 21, gelişme ve çevre arasındaki dengenin oluşturulmasını amaçlayan “sürdürülebilir gelişme” kavramının işlerlik kazanması ve geliştirilmesine dair, uluslar arası işbirliğinin ve taahhütlerin simgesi ulus üstü bir aksiyon planıdır. 21. yüzyıla giden yolda “sürdürülebilir gelişme” konulu Gündem 21’in çıkış noktası, 1992 yılının Haziran ayında Rio de Janeiro’da gerçekleştirilen ve “Yeryüzü Zirvesi” olarak lanse edilen “Birleşmiş Milletler Çevre ve Kalkınma Konferansı”dır (Ökmen ve Görmez, 2009: 2).

Gündem 21’de yönetimden yönetişime geçiş anlayışı benimsenmektedir. “Verimlilik”, “sorumluluk”, “katılım”, “şeffaflık”, “açıklık” ve “etkinlik” ilkeleri etrafında geliştirilen; kamunun, özel sektörün ve sivil toplumun işbirliği ve koordinasyonunu temel alan yönetişim düşüncesi etkisini göstermektedir. Örnek olarak Gündem 21 uygulamalarının ana aktörü ulusal hükümetler olarak belirtilmesine rağmen, halk katılımının geniş çapta olması ve aktif STK’lar ile diğer paydaşların katkı vermelerinin teşvik edilmesi gerekli görülmektedir (Artvur, 2009: 232).

“Yerel Gündem 21”in, “Gündem 21” e dâhil olması sürecinde birçok zorluk yaşanmıştır. Rio öncesi BM tarafından düzenlenmiş olan hazırlık çalışmalarında, yerel idarelerin ve duyarlı STK’ların konuya olan ilgi ve desteklerine rağmen, ulusal heyetlerin içerisindeki merkezi idareyi temsilen bulunan bürokratlar 28. Bölüm’ün içeriği hakkında olumsuz görüş beyan etmişler ve Yerel Gündem 21’in taslağın içerisinde yer almasını engellemişlerdir. Rio Zirvesi yaklaşırken Brezilya’nın Curitiba kentinde bir araya gelen yerel yönetim temsilcilerinin ve Yerel Gündem 21’in taslağın içerisinde yer almasını destekleyen STK’ların yoğun çalışmalarının bir başarı göstergesi olarak “YG-21” dördüncü aynı zamanda sonuncu hazırlık toplantısında, Gündem 21 taslağı içerisinde yer bulabilmiştir (Ökmen ve Görmez, 2009: 3). Gündem 21’in, 1992 yılında gerçekleştirilen “Yerel Yönetimler Curitiba Bildirgesi”ni temel alan “Gündem 21’in Desteklenmesinde Yerel Kurumların İnsiyatifleri” başlıklı 28. bölümünde Gündem 21 için önem arz eden yerel girişimlerin görevleri şu şekilde özetlenmektedir; (Mengi ve Algan, 2003: 156)

- Yerel aktörlerin (kurumlar, yurttaşlar, yerel örgütler ve girişimciler) koordinasyon ve işbirliği içerisinde olup kendilerine birer YG-21 benimsemeleri gerekmektedir,

- Uluslararası topluluk ile yerel idare arasında koordinasyon ve işbirliğini sağlamak için gerekli sürecin ivedilikle başlatılması ile birlikte yerel aktörlerin uluslararası işbirliği ve uyumunu geliştirmeye yönelik çalışmalar yapılmalıdır. Ayrıca ülkelerde bulunan yerel idarelerin, “karar alma”, “planlama” ve “uygulama” süreçlerine kadınları ve gençleri de içine aktif olarak alacak şekilde uygulamalar yapmaları gerekmektedir,
- Bu amaçlara ulaşmaya yönelik çalışmalar geliştirilirken, yerel yönetimlerin yurttaşlarla, yerel örgütler ve özel sektör temsilcileriyle işbirliği içerisinde, kendilerine ait “YG-21”leri oluşturmaları gerekmektedir,
- 1996’ya kadar, tüm ülkelerin yerel idareleri, kentlerdeki yurttaşlarla işbirliği ve danışma sürecini tamamlamış ve kendi YG-21’leri konusunda fikir birliğine varmış olmaları gerekmektedir,
- 1993’e kadar, yerel aktörler ve uluslar arası aktörler aralarındaki işbirliğini arttırmaya yönelik danışma sürecine başlamış olmaları gerekmektedir,
- 1994’e kadar, kentlerde bulunan dernek temsilcileri ile diğer yerel aktörler arasında koordinasyon ve işbirliğini geliştirmek için gerekli çalışmaların yapılmış olması gerekmektedir,
- Ülkelerde bulunan yerel otoriteler, kadınların ve gençlerin “karar alma”, “planlama” ve “uygulama” süreçlerindeki temsillerini arttırmak maksadıyla gerekli çalışmaları yapmak ile yükümlüdürler.

Y-G 21 öncelikle yerel sürdürülebilir gelişme problemlerinin çözülmesine dair kalıcı bir stratejik plan hazırlanması ve uygulanması için gerekli çalışmaların yapılması, çok katılımcılı mekanizmaları destekleyen ve yerelde ortaklıklara dayanan “yönetişim” (governance) anlayışına geçişi gerekli görmektedir. Sürdürülebilir gelişme kavramını, hesap verme, insan hakları, etkinlik, şeffaflık, katılımcılık, demokrasi ve yerel yönetişimin bir sentez haline gelerek geçerlilik kazanmasıyla birlikte, YG-21’e bağlı yerel eylem planlarının hazırlanma sürecinin bir bakıma “yerel demokrasinin geliştirilmesi projesi” olduğu açıkça görülmektedir (Ökmen ve Görmez, 2009: 4).

Tablo 3.4. Gündem 21'in Konu Başlıkları

KISIM – I: SOSYAL VE EKONOMİK BOYUTLAR
B-1: Giriş
B-2: Gelişmekte olan ülkelerde sürdürülebilir gelişmenin hızlandırılması için uluslar arası çapta işbirliği
B-3: Yoksulluğa karşı mücadele
B-4: Tüketim alışkanlıklarında değişiklik
B-5: Demografik dinamikler ve sürdürülebilirlik
B-6: İnsan sağlığının korunması ve kollanması
B-7: Sürdürülebilir insan yerleşimlerinde gelişmenin teşvik edilmesi
B-8: Karar almada çevre ve gelişmenin bütünleştirilmesi
KISIM – II: GELİŞME İÇİN KAYNAKLARIN KORUNMASI VE YÖNETİMİ
B-9: Atmosferin korunması
B-10: Arazi planlaması ve idaresine bütünlük yaklaşım
B-11: Ormanların azalmasıyla mücadele
B-12: Hassas ekosistem yönetimi: çölleşme ve kuraklığa karşı mücadele
B-13: Hassas ekosistem yönetimi: dağların sürdürülebilir gelişmesi
B-14: Sürdürülebilir tarımın ve kırsal gelişmenin desteklenmesi
B-15: Biyolojik çeşitliliğin korunması
B-16: Biyoteknolojik gelişmelerin çevresel etkilerinin değerlendirilmesi
B-17: Okyanusların, kapalı ve yarı-kapalı denizler de dahil olmak üzere her türlü denizin ve kıyı alanların korunması, canlı kaynaklarının korunması, rasyonel kullanımı ve geliştirilmesi
B-18: Tatlı su kaynaklarının temini ve kalitesinin korunması: Su kaynaklarının geliştirilmesi, yönetimi ve kullanımında bütünlük yaklaşımların uygulanması
B-19: Zehirli ve tehlikeli ürünlerin yasadışı uluslararası dolaşımı dahil olmak üzere, zehirli kimyasal maddelerin çevresel açıdan sağlıklı bir şekilde yönetimi
B-20: Tehlikeli atıkların yasadışı uluslararası dolaşımı dahil olmak üzere, tehlikeli atıkların çevresel açıdan sağlıklı bir şekilde yönetimi

Tablo 3.4. Gündem 21'in Konu Başlıkları (devamı)

B-21: Katı atıkların ve atık suların çevresel açıdan sağlıklı bir şekilde yönetimi
B-22: Radyoaktif atıkların güvenli ve çevresel açıdan sağlıklı bir şekilde yönetimi
KISIM III: TEMEL GRUPLARIN ROLLERİNİN GELİŞTİRİLMESİ
B-23: Başlangıç
B-24: Sürdürülebilir ve hakkaniyetli gelişme yönünde kadınlar için küresel eylem
B-25: Sürdürülebilir gelişmede çocuklar ve gençlik
B-26: Yerli halkların ve toplulukların rollerinin tanınması ve güçlendirilmesi
B-27: Hükümet-dışı kuruluşların rolünün güçlendirilmesi
B-28: Gündem 21'in desteklenmesinde yerel yönetimlerin girişimleri
B-29: İşçilerin ve işçi sendikalarının rolünün güçlendirilmesi
B-30: İş çevrelerinin ve sanayinin rolünün güçlendirilmesi
B-31: Bilimsel ve teknolojik topluluk
B-32: Çiftçilerin rolünün güçlendirilmesi
KISIM IV: UYGULAMA ARAÇLARI
B-33: Mali kaynaklar ve mekanizmalar
B-34: Çevresel açıdan sağlıklı teknolojinin transferi, işbirliği ve kapasite geliştirilmesi
B-35: Sürdürülebilir gelişme için bilim
B-36: Öğretimin, kamu duyarlılığının ve eğitimin özendirilmesi
B-37: Kapasite geliştirmeye yönelik ulusal mekanizmalar ve uluslararası işbirliği
B-38: Uluslararası kurumsal düzenlemeler
B-39: Uluslararası hukuki araçlar ve mekanizmalar
B-40: Karar alma sürecinde bilgi

Kaynak: (Yerel Gündem 21 El Kitabı, 2005: 17)

“YG-21” süreçleri konusunda Avrupa’da genel kabul gören yaklaşım, Mayıs 1994’de Danimarka’nın Aalborg şehrinde gerçekleştirilen “Avrupa Sürdürülebilir Kentler ve Kasabalar Konferansı” esnasında şekillendirilmiştir. “TULA – Uluslararası Yerel Yönetimler Birliği” ve “ICLEI – Uluslararası Yerel Çevre Girişimleri Konseyi”nin ortak çalışmaları ışığında gerçekleştirilen

toplantının sonuç bildirisi niteliğinde, Aalborg Şartı (“Sürdürülebilirliğe Doğru Avrupa Kentler ve Kasabalar Şartı”) imzalanmıştır. Aalborg Şartı ile birlikte “YG-21” eylemlerinin planlanması hakkında, Topluluk tarafından kabul görmüş sistemi açıklayan sekiz aşama şu şekilde belirtilmiştir; (European Conference on Sustainable Towns and Cities, 1994)

- Kullanılmakta olan planlama stratejilerinin, finansal sistemlerin ve diğer plan ve programların revize edilmesi gerekmektedir,
- Temel sorunların ve çözüm önerilerinin yerel aktörlerin ve vatandaşların katılımlarıyla ortaya çıkartılması gerekmektedir,
- Ortaya konulan sorunların çözümü için yapılacak çalışmaların belirlenmesi ve önceliklerine göre sıralandırılmaları gerekmektedir,
- Vatandaşların, yaşadıkları yerlerde tüm yerel aktörlerinde katılımıyla sürdürülebilir bir gelecek için ortak vizyon oluşturması gerekmektedir,
- Alternatif seçeneklerin ele alınması hususu önem arz etmektedir,
- Uzun vadeli, sürdürülebilir amaçlara yönelik bir mahallî eylem planının hazırlanması gerekli görülmektedir,
- Görev dağılımının yapıldığı, faaliyet takviminin belirlendiği, eylem planı için uygulama planı yapılması gerekmektedir,
- Eylem planının uygulanma sürecini izlemeyi ve değerlendirmeyi sağlayacak bir sistemin hayata geçirilmesi gerekmektedir, denilerek planlama aşamaları belirtilmiştir.

Yerel Gündem 21 uygulamaları Avrupa’da çoğunlukla Aalborg Şartı’na bağlı olarak yürütülmektedir. Bu uygulamalarda belediyelerin aktif rol alması, çevrenin ön planda tutulması gibi belirgin ve ortak özellikler dikkat çekmektedir (Emrealp, 2005: 46).

Yerel Çevre Girişimleri Konseyi’ne (ICLEI) göre; yerel sürdürülebilir gelişme “başlıca çevresel, toplumsal ve ekonomik hizmetleri, bu hizmetlerin bağımlı olduğu doğal ve toplumsal sistemlerin yaşamsal önemini tehdit etmeksizin, herkese ulaştırılabilen gelişme”dir (United Nations, 1994: 4). Buradan

yola çıkarak YG-21'lerin "sürdürülebilir gelişme planlaması" süreci ele alındığında planlama stratejilerinde odaklanmaları gereken konular şu şekilde belirtilmiştir; (Mengi ve Algan, 2003: 160)

- Ortaklıklar; Sürdürülebilirlik ilkesinin ana temellerinden biri olan "uzlaşma"yı ifade eden Topluluk Vizyonu'nun belirlenmesi amacıyla yerel halkın ve diğer yerel aktörlerinde içinde bulunduğu bir uzlaşma gerekmektedir. Bu uzlaşma uygulanabilir bir eylem planının en alt basamağını oluşturmaktadır.
- Topluluğa Dayalı Konu Analizi; Oluşan uzlaşma grubu ile birlikte bölgenin sorunları ve gerekli çözüm önerileri hakkında çeşitli değerlendirmeler yapılarak gerekli tespitler yapılmalıdır.
- Eylem Planlama; Eylemin amaçları, hedefleri ve ateşleme noktalarının belirlendiği aşama budur. Yine bu aşamada uzlaşma grubunun beraber çalışması ve ortak karar alması şarttır.
- Uygulama ve İzleme; Bu tür eylem planları yeni kurumsal yapılanmaları doğurabilmektedir. İlgili yerel idarelerin bu düzenlemeleri yapması gerekmektedir. İzleme aşamasının ise uygulama sırasında başlatılması ve yürütme faaliyetlerinin ve sonuçlarının da kayıt altına alınması ile devam etmesi gerekmektedir. Bu dönem sonucunda genel değerlendirme yapılmasına imkân kılınacaktır.
- Değerlendirme ve Geri Besleme; Eylem planının uygulanmasında rol alan grupların her birinin görev tanımlarının yapılmış olması gerekmektedir. Böylece isabetli değerlendirmeler yapılabilecektir. Yapılan bu değerlendirmelerin sonuçları ise planlama ve kaynak aktarımı süreçlerine rehber niteliktedir.

Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP), çatısı altında ve desteğiyle yürütülmekte olan, "Türkiye'de Yerel Gündem 21'lerin Teşviki ve Geliştirilmesi Projesi" 1997 yılının Eylül ayında başlamış olup ve günümüze kadar ulaşmaktadır. Bu projenin temel hedefi, "Türkiye'deki yerel yönetimler tarafından YG-21 aracılığıyla öncelikle yerel ve sürdürülebilir gelişme sorunlarının çözümüne yönelik uzun dönemli, stratejik bir planın hazırlanması ve uygulanması yoluyla "yerel düzeyde gündem 21"lerin hedeflerine ulaştırılmasıdır" (Toprak,

2013: 10). YG-21 uygulamaları Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı ile dönemin yönetimi arasında imzalanan protokolle birlikte ilki 1997 yılında başlamak üzere üç farklı sözleşmeden oluşmaktadır. Başlatılan ilk uygulama kapsamında hazırlanan 2.000.000 \$ değerindeki bir projeyle, 60 yerel idareimizde örnek çalışmalar gerçekleştirilmiştir. T.C. Bakanlar Kurulu'nun kararıyla hayata geçirilen bu proje, 2 yılı kapsayan bir çalışma dönemi sonucunda, 1999 yılının Aralık ayında tamamlanmıştır. Gerçekleştirilen projenin başarılı olması sebebiyle BMKP, projenin ikinci aşamasını da desteklemeyi önermiş, T.C. Bakanlar Kurulu'nun da onayıyla, "Türkiye'de Yerel Gündem 21'lerin Uygulanması" isimli ikinci projesi, 2000 yılının Ocak ayında hayata geçmiştir. İkinci aşama esnasında birçok alt-projenin başlatılması ve gerçekleşen yeni katılımlar ile birlikte projenin ortağı yerel idarelerin sayısının 50'yi geçmesi sonrasında, YG-21 uygulamalarının "proje" çerçevesinden çıkarılması, uzun vadeli bir "Program"a dönüştürülmesi gündeme gelmiştir. "Türkiye YG-21" uygulamaları, 2002 yılında Johannesburg'da gerçekleştirilen değerlendirme toplantıları esnasında en iyi uygulama seçilmiştir (Karakuzulu, 2010: 403).

Türkiye'de yaşanan YG-21 programı süreci ve alt-projeleri, T.C. Bakanlar Kurulu'nun kararlarıyla (6 Mart 1998 tarih/23278 sayılı, 8 Şubat 1999 tarih/23605 sayılı, 22 Ocak 2001 tarih/24295 sayılı, 4 Aralık 2001 tarih/ 24603 sayılı, 11 Haziran 2003 tarih/25135 sayılı, 12 Kasım 2003 tarih/25287 sayılı T.C. Resmi Gazete'de yayımlanarak) desteklenmiştir. Uygulamalar esnasında ortaya çıkan zorlukların üstesinden gelinebilmesi için, T.C. İçişleri Bakanlığı'ndan bütün Valiliklere yollana 19.03.1998 – 07.11.2000 tarihli Genelgelerin, YG-21 projelerinin gelişmesinde önemli katkıları olmuştur. Türkiye YG-21 programlarının üçüncü etabı, birbiriyle ilişkili birçok projeden oluşmaktadır. Başlangıcı, "UNDP-TTF Programı"nın desteği ile olan "Türkiye'de Yerel Demokratik Yönetişimi Teşvik Amacıyla Sürdürülebilir İlişkiler Ağı Kurulması" isimli proje dâhilinde, var olan web sitesi revize edilmiş ve işlerlik kazandırılmıştır ve böylelikle ülke çapında YG-21 Yönetişim Ağı'nın oluşumuna destek verilmiştir. Hollanda Hükümeti tarafından desteklenen MATRA Programı'nca "Şeffaflık için Yerel Ortaklıklar ve İşbirliği Ağı Oluşturmada Kadınların ve Gençlerin Rolünün Güçlendirilmesi" isimli ikinci proje dâhilinde ise, "kadınların ve gençliğin yerel karar alma süreçlerine ve yerel yönetişimin tüm alanlarına katılımının artırılması" yönünde çalışmalar yürütülmüştür. Üçüncü aşamanın ana projesi, "Türkiye Yerel Gündem 21 Yönetişim Ağı Yoluyla BM Binyıl Bildirgesi

Hedefleri ve Johannesburg Uygulama Planı'nın Yerelleştirilmesi" ismini taşımaktadır. Bu projeyle birlikte, merkezi idarenin ilgisinin ve desteğinin artırılması, var olan tanıtım sorununun yok edilmesi amaçlanmakta ve var olan küresel hedeflerin yerelleştirme çalışmalarında, dünyaya örnek olacak uygulamalar gerçekleştirilmesi amaçlanmaktadır. Ayrıca bu projede, YG-21 süreçlerinin kurumsallaştırılması için "Yerel Projelere Destek Programı" başlatılmıştır (Emrealp, 2005: 30).

Türkiye'de 1997 yılından itibaren uygulanmaya başlayan YG-21 programı, sadece yerel idarenin değil bütün idari teşkilatın yeniden yapılandırılmasını sağlayan sürecin başlangıcı olmuştur. Avrupa Birliği'ne uyum süreci ile beraber ilerleyen değişim süreci içerisinde, "yönetişim" kavramı temel alınarak kamu yönetiminde reform tartışmalarının ortaya çıktığı görülmüştür. Yönetişim kavramından ortaya çıkan ilke ve politikaların, halka en yakın yönetim birimleri olan yerel idarelerde uygulanabilirliğinin, YG-21 projeleri vasıtasıyla uygulamaya geçtiği bilinmektedir (Artvur, 2009: 234).

2002 yılında Johannesburg'da düzenlenen Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Gelişme Zirvesi'ne, ICLEI tarafından belirtilen rakama göre, dünya üzerinden yaklaşık 6400 adet YG-21 çalışması katılmıştır. Beklentiler ışığında bu sayının hızla artacağı tahmin edilmektedir. Bu zirve esnasında düzenlenen 28-30 Ağustos 2002 tarihli "Yerel Yönetimler Forumu" sonucu kabul edilen bildirge katılımcı yerel idareler tarafından sunulmuştur. Yerel idarelerin zirveden beklentilerini ve geleceğe yönelik yükümlülüklerini gösteren en önemli belirtiler şüphesiz "Sürdürülebilir Gelişmenin Bağdaştırıcı İlkesi", "Etkin Demokratik Yerinden Yönetim", "İyi Yönetişim" ve "İşbirliği ve Dayanışma" ilkelerinin temel ilkeler olarak belirtilmesidir (Mengi ve Algan, 2003: 165).

Türkiye'deki YG-21 programının ortaya çıkardığı "katılımcı platformlar" ve "mekanizmalar" ise şunlardır; (Emrealp, 2005)

- Kent Konseyleri,
- Çalışma Grupları,
- Kadın Meclisleri,
- Gençlik Meclisleri,

- Özel İlgi Grupları,
- Mahalle Ölçeğinde Katılım'dır.

3.2.2.3. Kent Konseyleri

Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı tarafından en iyi Yerel Gündem 21 programı olarak belirlenen Türkiye YG-21 programının başarısında hiç şüphesiz ki kamu kurumları, mahalli idareler ve sivil toplum arasında yerel karar alma süreçlerini geliştiren ve zenginleştiren yeni bir “yerel yönetim” modeli anlayışının katkısı vardır. Bu modelin temeli olan Kent Konseyleri, “kentine sahip çıkma”, “aktif katılım”, “çözümde ortaklığa” hedeflerine dayalı sürdürülebilir kentsel gelişmeyi sağlayıcı bir ortaklık olarak gerçekleşmiştir (Emrealp, 2010: 9).

Kent konseyleri, “herkesin görüşlerini açıklama fırsatı bulabileceği bir platform” olarak belirtilmiştir. Kent Konseyleri'nin en önemli işlevi, kentlerdeki bütün aktörleri bir araya getirmesi ve kentin tümünü kapsayan bir platform oluşturmaktır. Kent Konseyleri, kentlerin gelişme önceliklerinin ve sorunlarının tanımlandığı ve tartışıldığı demokratik platformlar olarak işlev görmektedir. Kent konseyleri, mahalli idare temsilcilerinin önderliğinde o kentteki bütün hemşerilerin, STK'ların ve diğer yerel aktörlerin katılımından oluşmaktadır. Kent konseyleri, birçok kesimi tek bir yerde toplaması ve kentlerin problemlerini birçok farklı açıdan ele alarak bu problemlere çözüm arayan yapısı nedeniyle kentsel gelişimin sağlanabilmesi için önemli bir boşluğu doldurmaktadır (Kocaoğlu, 2014: 4-5).

8 Ekim 2006 tarihinde yayınlanan “Kent Konseyi Yönetmeliği” nin birinci maddesi ve Belediye Kanunu'nun ilgili maddelerinde kent konseylerinin genel amaçları şu şekilde belirtilmiştir (Çukurçayır, Eroğlu ve Sağır, 2012: 8).

- Kent vizyonunun geliştirilmesi,
- Kentlerde “hemşerilik” kavramının geliştirilmesi,
- Kentin “hak” ve “hukukunun” korunması,
- Sürdürülebilir gelişmenin sağlanması,
- Çevresel duyarlılığın artırılması,

- Sosyal dayanışmanın artırılması,
- “Saydamlık”, “hesap sorma” ve “hesap verme”, “katılım”, “yönetişim” ve “yerinden yönetim” ilkelerinin uygulanması olarak belirtilmiştir.

26313 sayılı Kent Konseyi Yönetmeliği’nin ikinci bölümünde “Kent Konseyinin Kuruluşu, Görevleri ve Çalışma İlkeleri” başlığı altında kent konseylerinin görevleri belirtilmiştir. Bunlar; (İçişleri Bakanlığı, 2006)

- Kentlerde demokratik katılımın artırılması, hemşerilik hukuku ve birlikte yaşama bilincinin oluşturulması ve çok katılımlı yönetim modelinin benimsenmesini sağlamak,
- Sürdürülebilir gelişme problemlerinin çözülmesine dair uzun vadeli bir planın hazırlanmasını ve yürürlüğe girmesini sağlamak,
- Kentlerde için oluşturulacak ve gerçekleştirilecek proje ve faaliyetlerin hazırlık aşamalarında ortak aklın oluşturulmasını sağlamak,
- Yerellik kavramı ışığında katılımcılık, demokrasi ve uzlaşmayı geliştirmek,
- Kent kimliğini oluşturan tarihsel, kültürel, doğal değerlere sahip çıkılması ve bu değerlerin korunmasını sağlamak,
- Kent kaynaklarının etkili, verimli ve adil kullanılmasının sağlanmasına katkıda bulunmak,
- Sürdürülebilir gelişme temelli, kentlerdeki refah seviyesini artırıcı, çevreci ve yoksulluğu azaltmaya yönelik faaliyetlerde bulunmak,
- Sivil toplumun gelişmesini teşvik etmek,
- Kentlerde yaşayan, gençlerin, kadınların ve engellilerin kent yaşamındaki etkilerini arttırmak ve kentlerdeki karar alma süreçlerine aktif katılımlarının sağlanması için gerekli çalışmaları yapmak karar alma mekanizmalarında aktif rol almalarını sağlamak,

- Kent yönetimlerinin saydam, katılımcı, hesap verebilir, öngörülebilir olmasına katkıda bulunmak,
- Kent konseylerinde alınan kararların belediyeye aktararak değerlendirilmesini sağlamak olarak sıralanmıştır.

Kent konseylerinin yapısı “Genel Kurul”, “Yürütme Kurulu”, “Meclisler ve Çalışma Grupları” ile 2009 yılında eklenen “Kent Konseyi Başkanı” ndan oluşur. Kent konseylerinin organlarında olan meclisler ise; “Kadın Meclisleri” ve “Gençlik Meclisleri”nden oluşmaktadır. Çalışma grupları ise; “çevre”, “ekonomi”, “sağlık”, “turizm”, “eğitim”, “kültür”, “sanat”, “ulaşım”, “tüketiciyi koruma”, “çalışma ve sosyal güvenlik” konularına odaklanmaktadır. Yine bu organlara dâhil edebileceğimiz “özel ilgi grupları” ; “çocuklar”, “kıdemli hemşeriler”, “engelliler” üzerine çalışma yapmaya odaklanmaktadırlar (Emrealp, 2010).

3.2.2.4. Bütünleşik Kentsel Gelişme Stratejisi Eylem Planı (KENTGES 2010-2023)

Kentleşmeyle ilgili ana sorunların, tespit edilmesi ve yapılan değerlendirmeler “Dokuzuncu Kalkınma Planı”, “Yerleşme ve Şehirleşme, Özel İhtisas Komisyonu Raporu”nda kentleşmeye, yerleşmeye ve mekânsal planlamaya dair ana problemler ve bu problemlerin sebep olduğu alt problemler belirtilmiştir. Bunlar; (DPT, 2007)

- Bölgesel Eşitsizlik; bölgesel eşitsizlikler ve yerel gelişme problemleri,
- Yerleşme ve Kentleşme; refah seviyesine dair problemler, afetlere hazırlıklı bir kentleşme ve yerleşme, doğal ve kültürel varlıkların korunması, kaçak yapılaşmayla mücadele, yenileme ve dönüşüm, sosyal ve teknik altyapı yetersizliği,
- Mekânsal Planlama Problemleri; “uygulama araçları ve denetim”, “hukuk sistemi”, “yetkiler”, “yönetim sorunları”, “fiziki mekânın yönetimi”, “katılım”, “mekânsal planlamada kademelenme” problemlerinden oluşmaktadır.

Türkiye’nin kentleşme sürecinde; “mekânsal yaşam kalitesinin artırılması”, “ekonomik” ve “toplumsal yapının güçlendirilmesi” ve “mekânsal

planlama sisteminin” iyileştirilmesi için 2009 yılında, 15430 sayılı Bakanlar Kurulu onayıyla birlikte “Orta Vadeli Program” (2010-2012) yayınlanmıştır. Bu kararlar birlikte “Kentsel Gelişme Stratejisi ve Eylem Planı” hazırlanması gündeme gelmiştir. “KENTGES”, Yüksek Planlama Kurulu tarafından 25 Ekim 2010 yılında, 2010/34 sayılı karar ile kabul edilip, Resmi Gazete’de yayınlanmıştır. Dokuzuncu. Kalkınma Planı 2010 Yılı Programı’nda; “kentlerin yaşam standartlarının yükseltilmesi ve sürdürülebilir gelişmenin sağlanabilmesi için, Bayındırlık ve İskân Bakanlığı’nca “Sürdürülebilir Kentsel Gelişme ve Eylem Planı’nın hazırlanması öngörülmüştür”. Bu planda; “sağlıklı”, “güvenli” ve “dengeli” şehirleşmenin sağlanabilmesi için, yönetsel, hukuksal ve teknik problemlerin çözülmesine dair politikalar ve faaliyetler belirlenmiştir. “Bütünleşik Kentsel Gelişme Stratejisi (KENTGES)” ve “Eylem Planı” ile birlikte sürdürülebilir kentsel gelişmenin sağlanabilmesi hedeflenmektedir. “KENTGES”, kentleşmeye dair ilkeleri ve değerleri bir araya getirmesi sebebiyle ulusal ölçekte önemi yüksek bir belge niteliği taşımaktadır. Başka bir şekilde söylemek gerekirse alanında ilk olması sebebiyle stratejik bir belge niteliği taşımaktadır. Kentlerin sosyal ve ekonomik gelişmede önemli bir faktör olması ayrıca mekân ve yerleşme ilişkisinin de göz önünde bulundurulması sebebiyle kentsel gelişme ile birlikte bölgesel gelişmenin gerçekleştiğine de dikkat çekilmektedir (Tunçer, 2016: 1290).

Türkiye’nin kentsel gelişme politikaları; Dünya’daki ve Avrupa Birliği’ndeki kentsel gelişme çalışmalarına koordineli olarak hazırlanmaktadır. Sürdürülebilirliği sağlayabilmek için kentlerin fiziksel, örgütsel ve idari politikaları bir bütün içerisinde kapsayıcı bir biçimde ele alınmaktadır. Türkiye’deki kentsel problemlerin her geçen gün daha da arttığı buna karşı sunulan çözümlerin başarısız kaldığı ve bu nedenle bir “Ulusal Kentsel Gelişme Stratejisi”ne ihtiyaç duyulduğu ortadadır. KENTGES projesi, Kalkınma Planları ile entegre edilerek hem mahalli idareleri kentsel problemlerin çözümünde başarılı kılacak hem de Avrupa Birliği uyum programlarına katkıda bulunacaktır. Bu sebeple hazırlanan sürdürülebilir KENTGES’ in amaçları şu şekildedir; (KENTGES Araştırma Raporu, 2008: 58).

- Çevre kalitesinin artırılması,
- Hava, toprak ve su kirliliğinin minimum seviyelere indirilmesi,

- Yenilenebilir kaynakların tüketiminin toplam tüketim içerisinde maksimuma çıkarılması,
- Toplumun, sağlık, güvenlik ve refah seviyelerinin maksimuma çıkartılması,
- Çevre dostu kentsel gelişmenin sağlanması olarak belirlenmiştir.

KENTGES, katılımcı bir süreçle elde edilmiştir. Çalışmaları Mayıs 2008’de başlayan ve 4–7 Mayıs 2009’da Genel Kurul ile sonuçlanan “Kentleşme Şurası”nın Komisyon Raporları ve Sonuç Bildirgeleri, KENTGES için önemli bir kaynak oluşturmaktadır Bu komisyonlar ise şunlardır; (Kentges Araştırma Raporu, 2008: 1)

- Mekânsal Planlama Sistemi ve Kurumsal Yapılanma,
- Kentsel Teknik Altyapı ve Ulaşım,
- Kentsel Dönüşüm, Konut ve Arsa Politikaları,
- Afetlere Hazırlık ve Kentsel Risk Yönetimi,
- Kentsel Miras, Mekân Kalitesi ve Kentsel Tasarım,
- İklim Değişikliği, Doğal Kaynaklar, Ekolojik Denge, Enerji Verimliliği ve Kentleşme,
- Kentsel Yoksulluk, Göç ve Sosyal Politikalar,
- Bölgesel Eşitsizlik, Yerel Kalkınma ve Rekabet Edebilir Bölgeler - Kentler,
- Kentlilik Bilinci, Kültür ve Eğitim,
- Yerel Yönetimler, Katılımcılık ve Kentsel Yönetim’lerdir.

KENTGES, “Kentleşme Şurası Komisyon Raporları ve Sonuç Bildirgesi”, “DPT tarafından yürütülen Sürdürülebilir Kalkınmanın Sektörel Politikalara Entegrasyonu Projesi”, “Dokuzuncu Kalkınma Planı, Orta Vadeli Program”, “Yıllık Programlar”, “Özel İhtisas Komisyonu Raporları”, “Ulusal Strateji

Belgeleri”, “BM’nin Habitat”, “Mekânsal Planlama Rehberi”, “Gündem-21” ve “ilgili strateji ve eylem planları”, “Avrupa Kentsel Şartı”, “Avrupa’nın Mekânsal Gelişmesi için Rehber İlkeler”, “Avrupa Mekânsal Gelişme Perspektifi” gibi belge ve çalışmalar dikkate alınarak hazırlanmıştır (KENTGES, 2009: 3).

Tablo 3.5. Sürdürülebilir Kentges’in Temel İlkeleri

Temel İlkeler	Tanımlar
Yönetişim	Kentleşmenin, doğal ve kültürel değerlerin korunmasına ve kentlerdeki yaşam kalitesinin artırılmasına yönelik hukuksal ve kurumsal düzenlemelerin, finansman ve bilgilendirme kaynaklarının, tekniklerin ve teknolojilerin tasarımı, hayata geçirilmesi, katılımcı yönetimi, izlenmesi ve denetlenmesidir.
Sürdürülebilir Planlama ve Çevre	Türkiye’nin kültürel ve fiziksel mirasının önemli bir bölümünü oluşturan kentsel, kırsal ve doğal değerlerin kentsel gelişme baskısı altında kalmadan korunması, yorumlanması ve geliştirilmesi için planlama sistemi ve ilkelerinin yeniden tanımlanmasıdır.
Yerel Kültür ve Kimlik	Tarihsel ve kültürel değerlerin oluşturduğu kültürel miras, toplumların sosyal ve düşünsel gelişmesinin vazgeçilmez unsurları olarak kabul edilerek yerel kültür ve kent kimliği bütün olarak korunmalı ve geliştirilmelidir.
Rekabet Edebilme ve Yaratıcı Kentler	Kentsel alanlar hem içsel potansiyel olanaklarını harekete geçiren ve hem de dışsal gelişmelerin sunduğu fırsatları değerlendirmeyi amaçlayan yarışmacı politika ve stratejiler üretilmesidir.
Kentsel Yaşam Kalitesi	Kentlinin değişen sosyal, ekonomik ve kültürel ihtiyaçlarına cevap veren kentin ve altyapının teşvik edilmesidir. Ayrıca kentsel mekânın estetik, işlevsel ve teknik değerlerini de kapsamalıdır.
Sağlıklı Kentler	Daha sağlıklı kentsel alanlar oluşturulabilmesi veya bireyin sağlıklı yaşaması için, temiz çevreler ve yaşam alanları yaratılmalıdır.

Kaynak: (KENTGES Araştırma Raporu, 2008: 59-60)

Yukarıda belirtilen ilke ve amaçlar, çalışma gruplarının toplantıları ile şekillendirilerek eylem planını oluşturacaktır. Bakanlığın daveti üzerine alanında uzman kişilerden oluşan “KENTGES Çalışma Grupları”, sürdürülebilir, yaşanabilir ve yarışabilir kentlere erişmek için gerekli “Ulusal Kentsel Politikaları” tartışacaklardır. Ulusal kentsel politikalar, özel projeler, finansal

olanaklar sunarak kentsel gelişmeyi yönlendirmektedir. Bu sebeple “sürdürülebilir Kentsel Gelişme politikaları” oluşturulmasında temel alınmaktadır (KENTGES Araştırma Raporu, 2008: 60).

2010-2023 yılları arasını kapsayan dönemi kendine hedef alan Bütünleşik Kentsel Gelişme Stratejisi ve Eylem Planı’na göre sürdürülebilir kentleşmeye ve yerleşmelere dair ilkeler ve değerler şunlardır; (KENTGES, 2008: 13)

- Doğal kaynak tüketiminde çevresel dengeye dikkat edilmesi,
- Kültürel varlıkların korunması ve yaşatılması,
- “Sağlıklı”, “güvenli”, “nitelikli” yaşam alanlarının oluşturulması,
- Vatandaşların güvenli “içme suyuna”, “altyapıya” ve “ulaşım imkânlarına” erişiminde sıkıntı yaşamaması,
- Kamu hizmetlerinde fırsat eşitliğinin sağlanması,
- Yerel düzeyde “ekonomik”, “sosyal” ve “kültürel” gelişmenin sağlanması,
- Toplumsal dayanışmanın ve bütünleşmenin artırılması, kentlerdeki yoksulluk ve eşitsizliklerin yok edilmesi,
- Yerel değerlerin ve geleneklerin korunması ve geliştirilmesi,
- “Çok merkezli”, “dengeli” mekânsal gelişmeye odaklı, “dinamik”, “çekici” ve “yarışmacı” kentlerin oluşturulması,
- “İklim değişikliğinin etkilerini azaltmaya yönelik sürdürülebilir kent formunun, sürdürülebilir ulaşım sistemlerinin ve yerleşmelerde yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanımının geliştirilmesi”,
- Kent planlamasında, “çevresel”, “doğal” ve “ekolojik” ve taşıma kapasitesine uyulması,
- Kentlerde, çevreye zararlı, sürdürülemeyen tüketim alışkanlıklarının azaltılmasının teşviki,

- Kentlerde toplumsal refah ve mekânsal kalitenin artırılması ve eşitsizliklerin giderilmesine yönelik projeler geliştirilmesi,
- Kentlerde “ekonomik”, “sosyal” ve “mekânsal” gelişmelerin çevreye duyarlı bir şekilde sağlanması,
- Kentlerde işbirliğini ve dayanışmayı arttırmak için katılım sistemlerinin geliştirilmesi,
- Mahalli idarelerin hizmet arzında, “şeffaflık”, “hesap verebilirlik”, “katılımcılık” ve “verimlilik” gibi ilke ve değerler esas alınmaktadır.

3.1.2.5. Kentsel Dönüşüm

Türk Dil Kurumu Türkçe Sözlüğü, dönüşüm kelimesini, “*olduğundan baksa bir biçime girme, başka bir durum alma, tahavvül, inkılâp, şekil değiştirme olarak*” tanımlamaktadır (<http://www.tdk.gov.tr> e.t. 25.09.16). Bu tanımlardan hareket edilirse, kentsel dönüşüm, kentsel alanların varılan durumundan başka bir biçime girmesi, başka bir durum alması olarak tanımlanabilir.

Kentsel dönüşüm, kentsel alanlardaki bozulma süreçlerini daha iyi anlama ihtiyacından doğan ve gerçekleştirilecek dönüşümde elde edilecek sonuçların üzerinde bir uzlaşmadır. Kaybedilen bir finansal etkinliğin tekrar geliştirilmesini ve canlandırılmasını, işlevini kaybetmiş bir toplumsal işlevin yeniden işler hale getirilmesini; toplumsal dışlanmaların olduğu alanlarda, toplumsal bütünleşmenin geliştirilmesi; çevre kalitesinin veya çevre dengesinin azaldığı bölgelerde, bu dengenin tekrar sağlanmasıdır. Kentsel dönüşümün hizmet biçimleri; yenileme, sağlıklaştırma, koruma, yeniden canlandırma, yeniden geliştirme, düzenleme, temizleme, boşlukları doldurarak geliştirme, tazeleme-parlatmadır (Şişman ve Kibaroglu, 2009: 1).

Tablo 3.6. Türkiye’de Kentsel Dönüşümün Tarihçesi

Dönüşüm Değişkenleri ve Uygulamaları	1950 – 1980	1980 – 2000	2000 Sonrası
Sosyo Ekonomik	Konut Sunum Biçimleri: Yapsatçı konut, kısıtlı sayıda kooperatif, Toplu Konut İşgücü-Konut ilişkisi: Düşük gelirli işgücünün sanayi ve sanayi dışı istihdamı; Konut ihtiyacına çözüm olarak gecekondu	Konut Sunum Biçimleri: Ruhsatlı ve ruhsatsız yapılaşma İşgücü-Konut ilişkisi: Kent merkezlerindeki küçük üretim birimlerinde çalışanların çevre gecekondu ve merkez mahallelerde yaşayan nitelsiz ve düşük gelirli nüfustan oluşması; Orta gelir grubunun yaşam alanlarının desantralizasyonu	Konut Sunum Biçimleri: Belediye Toplu Konut Kooperatifleri, özel sektör lüks konut siteleri, düşük nitelikli apartmanlar, kent merkezlerinde tarihi konut, deprem riski olan alanlarda devlet kredisi ile afet konutları İşgücü-Konut ilişkisi: Yüksek gelir grubu kent dışında konut çevreleri oluşturuyor; gecekondu alanlarında istihdam yapısındaki değişime göre konut biçim ve standartları değişiyor
Yapısal/ Bağlamsal	Ekonomik Politikalar: Ekonomik Büyüme Demografik Değişim: Kentlere göç ve hızlı kent nüfus artışı	Ekonomik Politikalar: Ekonominin dışa açılması; Küreselleşme ve yerelleşme Demografik Değişim: Kentsel nüfus artışı; metropollerde doğurganlık oranının düşmesi	Ekonomik Politikalar: Özelleştirme; AB ilişkileri Demografik Değişim: Doğudan batıya göç
Yönetim/ Uygulama	Yetkilerin Dağılımı: Devlet Planlama Teşkilatı; İmar ve İskan Bakanlığı; Yeni Belediyecilik Hareketi Planlama Uygulamaları: Merkezi Planlı Kalkınma Modeli; Bütüncül Planlama Yaklaşımı Politikalar ve Yasal Düzenlemeler: Belediye, Gecekondu, Arsa Ofisi, İmar ve Kat Mülkiyeti kanunları	Yetkilerin Dağılımı: Yerel ilçe belediyelerine planlama yetkisinin verilmesi; Yerel Gündem 21 Planlama Uygulamaları: Kentsel gelişmeye desantralization; Nazım İmar ve Uygulama Planları; Yerelde yukarıdan-aşağıya yönetim anlayışı Politikalar ve Yasal Düzenlemeler: Büyükşehir Belediye, İmar, Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma, Çevre, Boğaziçi, Milli Parklar kanunları ve Af yasaları	Yetkilerin Dağılımı: Büyükşehir belediyelerinin yetkisinin genişletilmesi Planlama Uygulamaları: Stratejik Planlama; katılımlı planlama uygulamalarının başlaması Politikalar ve Yasal Düzenlemeler: Büyükşehir, Belediye, Mali İdareler, Kentsel Dönüşüm ve Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma kanunları

Tablo 3.6. Türkiye’de Kentsel Dönüşümün Tarihçesi (devamı)

Kentsel Makroform	“Azman Kent” (merkezde yoğunlaşma; gecekonduların gelişimi)	Çok Merkezli Metropolen Kentleşme (kentsel yayılma; ruhsat dışı yapılaşmanın yasallaşması)	Bölgesel Yayılma (merkezlerin farklılaşması ve yeni ilişki ağlarının kurulması)
Kentsel Dönüşüm Uygulamaları	1. Gecekondu bölgelerinin sağlıklaştırılması; 2. Kent merkezinin çöküntü alanına dönüşümü; 3. Gecekondu alanlarının yeniden yapılandırılması; 4. Bu alanlarda kentsel yenileme	1. Yaşam kalitesi düşmüş ve riskli alanlarda kentsel yenileme; 2. İyileştirmeye yönelik sağlıklaştırma ve islah-imar uygulamaları; 3. Tarihi değeri olan alanların korunması ve soylulaştırılması.	1. Kentsel alanlarda yenileme; 2. Apartman alanlarının iyileştirilmesi; 3. Yeni siteler ve kapalı yerleşim alanlarının yeniden geliştirilmesi; 4. Tarihi konut alanların soylulaştırılması;

Kaynak: (Ataöv ve Osmay, 2007: 60)

2000’li yıllardan itibaren, hem yaptığı projelerle kentleşme politikalarını yönlendiren resmî bir “kurum” hem de yatırımları ve ortaklıklarıyla bir “şirket” gibi hareket eden TOKİ, yapılan yasal düzenlemelerle kentsel uygulamalarda tekel haline gelmiştir (<https://tr.boell.org/tr/2014/06/16/kentsel-doenuesuem-politikalar-i-ve-tokinin-oenlenemez-yuekselisi> e.t. 20.09.2016).

2004 yılı ve sonrasında AB ile uyum yasalarında kentsel dönüşüm/yenileme konusu yoğun biçimde yer almaya başlamıştır. Bu gelişmeler yanında AB adaylık sürecinin de etkisiyle 2000’li yıllarda yapılan kamu yönetimi reformlarında kentsel dönüşüm konusunu içeren yasal düzenlemeler yapılmıştır. Bunlardan öne çıkan bazıları şunlardır; (Genç, 2008: 118-119)

- 2981 sayılı İmar Affı kanunu,
- 5104 sayılı “Kuzey Ankara Girişi Kentsel Dönüşüm Projesi” kanunu,
- 5366 sayılı, “Yıpranan Tarihi ve Kültürel Taşınmaz Varlıkların Yenilenerek Korunması ve Yaşatılarak Kullanılması” kanunu,
- 5393 sayılı, “Belediye Kanunu”nun 73. maddesi,
- 5273 sayılı Arsa Ofisi Kanunu ve Toplu Konut Kanununda ve Genel Kadro ve Usulü Hakkındaki Kanunun eki Cetvellerin Toplu Konut İdaresi Başkanlığına Ait Bölümünde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun,

- 5226 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu,
- 5216 sayılı Büyükşehir Belediyelerinin Yönetimi Hakkındaki Kanun Hükümünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabul  Hakkındaki Kanun.

Kentleşme politikalarında plan yerine projecilik anlayışı, ilk olarak 2005'te yürürlüğe giren 5393 sayılı Belediye Kanunu'nun 73. maddesinde kendini göstermiştir. *“Kentsel Dönüşüm ve Gelişme Alanı”* başlığı altında, yerel yönetimlere son derece muğl k kıstaslarla *“Kentsel Dönüşüm ve Gelişim Projeleri”* yapma yetkisi verilmiştir. Temmuz 2008'de 5793 sayılı “Bazı Kanun ve Kanun Hükümünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun”, bir torba yasa olarak çıkarılmıştır. Odak noktası TOK ' nin yetkilerinin geni letilmesidir. Son olarak, büyük tartışmalar sonucu Mayıs 2012'de kabul edilen 6306 sayılı Afet Riski Altındaki Alanların Dönüştürülmesi Hakkında Kanun ile yalnızca kentsel alanlar değil, orman alanlarından asker  alanlara kadar “afet riskli alan” ilan edilen her yerin yıkılıp yeniden yapılması mümkün hale getirilmiştir (<https://tr.boell.org/tr/2014/06/16/kentsel-doenuesuem-politikalari-ve-tokinin-oenlenemez-yuekselisi> e.t. 20.09.16

TARTIŞMA VE SONUÇ

Çevrenin korunup, geliştirilmesi düşüncesi ile başlayan sürdürülebilirlik olgusu, 1970’li yıllar itibariyle Birleşmiş Milletler tarafından gerçekleştirilen geniş katılımlı ve kapsamlı çalışmalar ile birlikte Dünya ülkeleri için büyük önem arz eden ve fayda sağlayan bir konu olmuştur. Dünya’nın karşı karşıya kaldığı krizler ve doğal kaynakların giderek azalması tehlikesi gibi sebeplerle temeli çevrenin korunması ve geliştirilmesine dayanan bu yeni düşünce sürdürülebilir gelişme politikalarına olan ihtiyacı doğurmuştur. Bu kavramın ilk ve net tanımı BM tarafından hazırlanan Ortak Geleceğimiz raporunda “bugünün ihtiyaçlarını, gelecek kuşakların da kendi ihtiyaçlarını karşılayabilme olanağından ödün vermeksizin karşılamak” olarak yapılmıştır.

Sürdürülebilir gelişme düşüncesinin ilkesel bir bütün haline getirilmesi yine Birleşmiş Milletlerin gerçekleştirdiği Rio Zirvesi ile olmuştur. Sürdürülebilir gelişme temeline kurulu olan, Rio Konferansları ve Birleşmiş Milletlerin düzenlediği diğer konferanslar ile devletlerin politikalarına yardımcı olmak ve ortak akıl oluşturmak hedeflenmiştir. Özellikle 1992 yılında düzenlenen Rio Zirvesi’nden 10 yıl sonra gerçekleştirilen Johannesburg Sürdürülebilir Gelişme Zirvesi’nin amacı geçen sürede gerçekleştirilen çalışmaların gözden geçirilmesi ve ilerlemelerin gözlenmesidir. Bu zirve sonucu gözleendiği üzere aradan geçen 10 yıla rağmen hükümetlerin üzerlerine düşen görevleri yerine getirmedikleri görülmüştür. Bu durum, hem dünya konjonktürünün bu gibi sorunlarla uğraşmak için uygun olmadığı hem de aradan geçen sürenin yeterli olmadığı gibi iki farklı şekilde açıklanmıştır.

Sürdürülebilir kentsel gelişmeye geçiş ise Habitat II Konferansı ile olmuştur. 1996 yılında İstanbul’da gerçekleştirilen Birleşmiş Milletler Çevre ve Gelişme Konferansı’nda, sürdürülebilir gelişme olgusunun tanımı genişletilerek, birçok farklı disiplinle olan bağları belirtilmiş ve sürdürülebilir gelişme kavramı, finanstan yönetim bilimlerine kadar birçok farklı alanla ilişkilendirilmiştir. Habitat II Konferansı’nda, Birleşmiş Milletler Sözleşmesi’nden ilham alınarak, “herkes için yeterli konut” ve artan kentleşme ile beraber “dünyada sürdürülebilir insan yerleşmelerinin gelişmesi” konuları üzerinde görüşmelerde bulunulmuştur. Habitat konferanslarının temel felsefeleri "Kentine Sahip Çıkmak", "Çözümde Ortaklık" ve "Aktif Katılım"dır.

2002 yılında Kenya'nın başkenti Naiobi'de düzenlenen Birinci Dünya Kentsel Forumu'na dünyanın farklı yerlerinden birçok katılım gerçekleşmiştir. Ana teması “sürdürülebilir kentleşme” olan bu forumda sürdürülebilir kentleşmenin hızla değişen dinamik bir süreç olduğu, kontrol edilmesinin zorluğu, sadece çevreyi değil ekonomik, sosyal ve politik süreçleri de kapsayan çok boyutlu bir olgu olduğu belirtilmiştir.

Birleşmiş Milletler tarafından gerçekleştirilen bütün çalışmaların temel sorunu, bağlayıcı değil tavsiye ve taahhüt edici nitelikte olmasıdır. Ülkeler birçok konuda sürdürülebilir politikalar üreteceğini belirtmesine rağmen ekonomik ve siyasi çıkarlar sebebiyle sözlerinde durmamışlardır. Oluşturulacak politikaların geniş katılımı ve uzlaşma üzerinden gerçekleştirilme taahhütleri ise genellikle sözde kalmıştır.

Avrupa Birliği'nde kentlerin öneminin sosyal ve kültürel önemi haricinde şüphesiz ki en önemli sebebi konunun ekonomik boyutudur. 1990'lı yıllarda teknolojinin ve ekonominin gelişmesiyle başlayan bu süreç Birlik içerisinde kentlerin önem kazanmasına yol açmıştır. Bu gelişmeler ışığında kentsel politikalarda yeni düzenlemelerin yapılması da engellenemez bir süreç olmuştur. Ekonomik ve siyasi güçlerin merkezden yerele aktarılması, uluslararası sermaye v.b. gelişmelerle birlikte Birlik içerisindeki kentlerin tüm Avrupa'yı kapsayan ortak bir pazar haline dönüştürülmesi için gerekli çalışmaların yapılması gerekli olmuştur. Nüfusun %75'inden fazlasının kentlerde yaşadığı Birlik içerisinde ekonomik bütünlüğün sağlanmasında kentler önem arz etmektedir. Bir başka deyişle kentlerde uygulanacak ortak pazar politikalarının tüm Avrupa'yı etkilemesi kaçınılmazdır. Bu sebeple 1973'te Avrupa Çevre Eylem Programları'nın ilkiyle başlayan bu süreç 1994 Aalborg Avrupa Sürdürülebilir Kentler ve Kasabalar Konferansı, 2002 Johannesburg Dünya Sürdürülebilir Gelişme Zirvesi, 2007 Leipzig Şartı ve 2008 Avrupa Kentsel Şartı II ile günümüze kadar gelmiştir. Fakat Avrupa Birliği'nin temel politikalarından birine dönüşen “sürdürülebilir kentleşme” ve “daha iyi bir yaşam” uygulamalarında bazı sorunlarda görülmüştür. Sürdürülebilir kentleşmeye yönelik geliştirilen politikaların kentlerin sürdürülebilirliğini ve gelişmesini sağlamaktan ziyade küresel aktörlerin ihtiyacını karşılamaya yönelik planlanmıştır. Bu sebeple gerçek amacına ulaşmakta güçlükler çekmektedir. Birliğin oluşturduğu politikaların birçoğunun zorunlu olmayıp, tavsiye niteliğinde olması yine başka bir sorunu oluşturmaktadır. Aday ülkelere, adaylık süreçlerinde ilerleme raporları vasıtasıyla

çeşitli şartlar getirilmektedir fakat bunun da yeterli olmadığı açıkça belli olmaktadır. Ayrıca AB'nin genişleme stratejisi sebebiyle henüz üyeliğe tam olarak hazır olmayan ülkelerin üye olması ve gerekli taahhütleri yerine getirememesi ve üye olduktan sonra politikaların hayata geçirilmesinin yavaşlaması da sürdürülebilir kentsel politikalar karşısında büyük bir problem teşkil etmektedir. Öte yandan AB 2020 Stratejisi. Yoksulluğun azaltılması, sera gazı salınımının azaltılması, eğitim seviyesinde artış gibi hedefler sürdürülebilir kentler açısından ümit vericidir. Eurostat tarafından 2016 yılında yayınlanan rapora göre Birlik ülkelerinin 2014-2015 yılları arasındaki karbondioksit salınım oranı %0,7 artmıştır. Birlik içerisinde bulunan nüfus bakımından küçük ülkelerde yaşanan gelişmeler umut vericidir. Fakat Almanya gibi hem nüfus hem de alan olarak büyük ve AB için lider rolü bulunan ve Birlik içerisindeki toplam karbondioksit salınımının %23'ünü yapan bir ülkede herhangi bir olumlu değişimin gerçekleşmemesi üzüntü vericidir. Sonuç olarak Avrupa Birliği'nde oluşturulan politikalar ve konulan hedefler bazında pek fazla sorun olmamakla birlikte asıl sorunun bu politikaların ve hedeflerin gerçekleştirilme aşamasında olduğunu söylemek mümkündür.

Sürdürülebilir kentleşme bakımından ülkemizi incelediğimizde yine sürdürülebilirlik çalışmalarının önce çevre ve sağlık alanında gerçekleştiğini görüyoruz. 60'lı yıllar ile birlikte DPT öncülüğünde hazırlanan Kalkınma Planları ile yeni bir döneme geçilmiş olmakla birlikte ülke içerisinde yaşanan birçok farklı problem nedeniyle sürdürülebilirlik çalışmalarına çokça yer verilmediğini görüyoruz. Avrupa Birliği'ne adaylık ve uyum aşamasında zorunlu olarak Birliğin kentsel politikalarını ve Türkiye'nin iç mevzuatını uyumlu hale getirmeyi taahhüt etmiş bulunmakta ve bu doğrultuda mevzuatlar arası uyumun sağlanması açısından yol kat etmiş durumdadır. Fakat bu uyum sürecinde CO2 emisyonlarının ve ekolojik ayak izlerinin azaltılması, kent içi ulaşım çeşitleri arasında otomobillerin payının azaltılması v.b. hedefler net olarak belirlenmediği için yeterli bir durum değerlendirmesi yapmak zorlaşmaktadır.

Yerel Gündem 21 uygulamaları kapsamında önem kazanan, 2006 yılında yayınlanan Kent Konseyi Yönetmeliği'ne göre; "kent yaşamında, kent vizyonunun ve hemşerilik bilincinin geliştirilmesi, kentin hak ve hukukunun korunması, sürdürülebilir kalkınma, çevreye duyarlılık, sosyal yardımlaşma ve dayanışma, saydamlık, hesap sorma ve hesap verme, katılım, yönetim ve yerinden yönetim ilkelerini hayata geçirmeyi" amaçlayan kent konseyleri ülkemizde yeterince aktif

kullanılamamakta ve fayda sağlanamamaktadır. Genellikle siyasi nedenlerle aktif kullanılamayan kent konseylerinde yeni bir yapılanma gerekmektedir. Yine bu konseylerin kararlarının tavsiye niteliğinde olması ve siyasi iradeye bir yaptırımının olmaması sorun oluşturmaktadır. Sürdürülebilir kentlerin kapsayıcılığı ve katılımcılığının sağlanması için bir şart olan kent konseylerinde halkın geniş çaplı ve aktif katılımının özendirilmesi için gerekli çalışmaların yapılması şarttır.

Dokuzuncu Kalkınma Planı'nda "kentlerin yaşam standardının yükseltilmesi ve sürdürülebilir gelişmenin sağlanması" öncelik olarak belirlenmiştir. Bu hedefler doğrultusunda Bayındırlık ve İskân Bakanlığı önderliğinde, Kentleşme Şura'sı raporlarını temel alan "Bütünleşik Kentsel Gelişme Stratejisi ve Eylem Planı (KENTGES)" hazırlanmıştır. KENTGES' in amacı kentleşme, yerleşme ve mekânsal planlama da ulusal çapta referans bir kaynak oluşturmaktır. KENTGES ışığında belirlenen ilke ve hedeflerin ilgili kuruluşlar arasında uygulamaya geçirilmesi amacıyla dağılımı yapılmıştır. EK-1'de bu strateji, eylemler ile ilgili kuruluşlar ve hedefler detaylı bir şekilde verilmiştir. Sonuç olarak merkezi idare ve belediyeler arasında ki koordinasyon eksikliği ve siyasi çekişmeler, ilerlemeleri inceleyecek gerekli ve bağımsız heyetlerin oluşturulamaması gibi nedenlerle hedeflerden sapmalar görülmektedir. İl ve ilçe belediyelerin öncelikli amaçları siyasi rant sağlamak ve oy kaybetmemek olduğu için bazı gerekli çalışmalar yapılamamaktadır. Mekansal düzenleme ve yenilemeye ilişkin ortaya çıkan kentsel dönüşüm süreci ise bir soylulaştırma projesine dönmekte ve rant kapısı olmaktadır. Gerçekleştirilecek projelerde kentsel mimariye uyulması ve halkın da görüşlerinin alınması gerekirken vatandaşlar bu sürecin dışına itilmektedir. Sürdürülebilir kentlerin temel ilkelerinden biri olan yeşil alanlara kolayca ulaşılabilmesi hususunda herhangi bir çalışma yapılmamakta ve artan betonlaşma ile birlikte yeşil alanlar giderek azaltılmaktadır. Avrupa Birliği'ne üye olmak ya da olmamak sürdürülebilir kentleşmeyi etkileyecek bir değişim değildir önemli olan dünya üzerinde ki iyi uygulamaların ülkemizde entegre edilmesidir. Eğer bu süreç başarılı olur, merkezi ve yerel idareler arasında koordinasyon kurulup bu sürece vatandaşlar da dâhil edilebilirse bu sürecin başarılı olması konusunda herhangi bir sorun bulunmamaktadır. Her geçen gün artan büyükşehirler ile AB'nin subsidiarite ilkesi yerine getiriliyor gibi görünse de bu sefer ilçe belediyelerinin gücü ellerinden alınarak ve kaynaksız bırakılarak hizmet güçleri adeta yok edilmektedir. Büyükşehir belediyeleri ve ilçe

belediyeleri arasında çıkan siyasi srtmeler ve rant kavgaları sonucu vatandaşlara verilen hizmet adete durma noktasına gelmiştir.

Sonuç olarak araştırma sorumuz çerçevesinde bu çalışma boyunca incelediğimiz ve elde ettiğimiz sonuçlardan da anlaşılacağı üzere lkemiz Avrupa Birliği yelik sürecinde Birliğin sürdürülebilir kentleşme politikalarından etkilenmiştir. Bu etkilenme süreci özellikle adaylığımızın netleştiği Helsinki Zirvesi ile birlikte büyük bir ivme kaydetmiştir. Büyük bir hevesle balayan üyelik süreci özellikle 80’li yıllarda ki siyasi sorunlar nedeniyle durma noktasına gelmiştir. Ülkenin içinde bulunduğu politik ve ekonomik durumlar üyelik süreci için olumsuzluk sergilemiştir. 2002 yılında iktidara gelen AKP hükümeti ile birlikte Birliğe yelik ve uyum yasaları açısından büyük gelişmeler kaydedilmiştir. KYTK, İl zel İdaresi Kanunu, Belediye Kanunu, Büyükşehir Belediyesi Kanunu bu dönemde çıkartılmıştır. KYTK ve çıkartılan kanunlar hizmette yerellik ilkesini, yönetişimi, kentli haklarını ve sürdürülebilir kentsel politikaları temel almaktadır. Mevzuatta yaşanan bu gelişmelere paralel olarak kurumsal gelişmelerde yaşanmıştır. Bunlardan en önemlisi Bayındırlık ve İskân Bakanlığı’nın evre ve Şehircilik Bakanlığı olarak değiştirilmesidir. Bu atılımla birlikte özellikle kentsel dönüşüm projelerinin bir numarası TOKİ olmuştur. 2002-2011 yılları arasında TOKİ vasıtasıyla 500 bin konut yapılmıştır ve 2011-2023 yılları arasında ise 700 bin konut yapılması planlanmaktadır. Özellikle yakın geçmişte AB – TR ilişkileri göreceli olarak yakınmış gibi görünse de; üyelik müzakereleri açısından çok fazla ilerleme kaydedilmemiştir. İlerleme kaydedilememesinin temel sebeplerinden biri ise artık Türkiye’nin Birlik yesi olmadan da AB standartlarında gelişmeler sağlayabileceğinin anlaşılmasından kaynaklanmaktadır. Buna en büyük rnek KENTGES projesidir. Türkiye kendi sürdürülebilir kentsel gelişme strateji ve politikalarını belirlemiş ve uygulamaya koymuştur. Kentsel yenileme konusunda ise TOKİ vasıtasıyla yaşanan büyük başarının da ortada olduğu görüldüğüne göre Türkiye, AB olmadan da kendi sürdürülebilir kentsel gelişme politikalarını oluşturma ve uygulama konusunda muktedir olduğu görülmektedir.

KAYNAKLAR

- 2985 Sayılı Toplu Konut Kanunu. (1984).
<http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.2985.pdf> [Erişim Tarihi 09.10.2016].
- 5216 Sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu. (2004).
<http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2004/07/20040723.htm> e.t. 09.10.2016.
- 5302 Sayılı İl Özel İdaresi Kanunu. (2005).
<http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2005/03/20050304-1.htm> [Erişim Tarihi 09.10.2016].
- 5393 Sayılı Belediye Kanunu. (2005).
<http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5393.pdf> e.t. 09.10.2016.
- 644 Sayılı Çevre ve Şehircilik Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname. (2011).
<https://www.csb.gov.tr/dosyalar/images/file/644%20sayili%20KHK.pdf> [Erişim Tarihi 23.09.2016].
- Akbulut Hükümet Programı. (09.11.1989-23.06.1991).
<https://www.tbmm.gov.tr/hukumetler/HP47.htm> Erişim Tarihi 05.10.2016].
- Akgül, B. Efe, M. (2010). Dünyada ve Türkiye’de Bölge Planlama Çalışmaları ve Bunların Karşılaştırılması. *Çağdaş Yerel Yönetimler*. 19, 19-45.
- Akgül, U. (2010). Sürdürülebilir Kalkınma: Uygulamalı Antropolojinin Eylem Alanı. *Ankara Üniversitesi Dil, Tarih ve Coğrafya Fakültesi Antropoloji Dergisi*. 24, 133-164.
- Aksu, C. (2011). *Sürdürülebilir Kalkınma ve Çevre*. Denizli: GEKA Yayınları.
- Akşahin, S. B. (2008). *Avrupa Birliği’nin Bölgesel Politikası, Yapısal Araçların Koordinasyonu ve Türkiye’nin Uyumunu*. Yayımlanmamış AB Uzmanlık Tezi, T.C. Tarım ve Köy işleri Bakanlığı Dış İlişkiler ve Avrupa Birliği Koordinasyon Dairesi Başkanlığı.
- Algan, N. (2000, Nisan). *Türkiye’de Devlet Politikaları Bağlamında Çevre ve Çevre Korumanın Tarihine Kısa Bir Bakış*. Yazılı Bildiri, Türkiye’de Çevre ve Çevre Korumanın Tarihi Sempozyumu’00, İstanbul, 221-234. Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Yayınları.

- Alganer, Y. ve Çetin Ö. M. (2008). Avrupa’da Birlik ve Bütünleşme Hareketleri (II) *Marmara Üniversitesi İİBF Dergisi*. 15(2), 339-369.
- Altay, İ. K. (2005). Avrupa Mekansal Gelişme Perspektifi’nde (ESDP) Kırsal Alan Politikaları. *TMMOB Şehir Plancıları Odası Planlama Dergisi*. 2, 82-88.
- Arat, G. Türkeş, M. Saner, E. (2002). *Uluslar arası Sözleşmeler Ön Rapor*. Vizyon 2023: Bilim ve Teknoloji Stratejileri Teknoloji Öngörü Projesi Çevre ve Sürdürülebilir Kalkınma Paneli.
- Artvur, S. (2009). Yerel Gündem 21 ve Çevre: Antalya Kent Konseyi Örneği. *Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 35(2), 231-241.
- Ataöv, A. Osmay, S. (2007). Türkiye’de Kentsel Dönüşüme Yöntemsel Bir Yaklaşım. *Metu JFA*. 24(2), 57-82.
- Atıl, A. Gülgün, B. Yörük, İ. (2005). Sürdürülebilir Kentler ve Peyzaj Mimarlığı. *Ege Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi*. 42(2), 215-226.
- Avrupa Birliği Genel Sekreterliği (2010). “Avrupa 2020 Stratejisi Özel Bilgi Notu”, ANKARA
- Avrupa Çevre Ajansı Web Sitesi. <http://www.eea.europa.eu/tr/about-us> [Erişim.Tarihi 07.06.2016].
- Avrupa Çevre Ajansı. (2012). Eionet Broşür. Kopenhag. Avrupa Çevre Ajansı Yayınları.
- Avrupa Komisyonu. (1998). Türkiye Düzenli İlerleme Raporu. http://www.ab.gov.tr/files/AB_Iliskileri/AdaylikSureci/IlerlemeRaporlari/Turkiye_Ilerleme_Rap_1998.pdf [Erişim Tarihi 25.09.2016].
- Avrupa Komisyonu. (1999). Türkiye Düzenli İlerleme Raporu. http://www.ab.gov.tr/files/AB_Iliskileri/AdaylikSureci/IlerlemeRaporlari/Turkiye_Ilerleme_Rap_1999.pdf [Erişim Tarihi 25.09.2016].
- Avrupa Komisyonu. (2000). Türkiye Düzenli İlerleme Raporu. http://www.ab.gov.tr/files/AB_Iliskileri/AdaylikSureci/IlerlemeRaporlari/Turkiye_Ilerleme_Rap_2000.pdf [Erişim Tarihi 25.09.2016].
- Avrupa Komisyonu. (2001). Türkiye Düzenli İlerleme Raporu. http://www.ab.gov.tr/files/AB_Iliskileri/AdaylikSureci/IlerlemeRaporlari/Turkiye_Ilerleme_Rap_2001.pdf [Erişim Tarihi 25.09.2016].

- Avrupa Komisyonu. (2002). Türkiye Düzenli İlerleme Raporu. http://www.ab.gov.tr/files/AB_Iliskileri/AdaylikSureci/IlerlemeRaporlari/Turkiye_Ilerleme_Rap_2002.pdf [Erişim Tarihi 25.09.2016].
- Avrupa Komisyonu. (2003). Türkiye Düzenli İlerleme Raporu. http://www.ab.gov.tr/files/AB_Iliskileri/AdaylikSureci/IlerlemeRaporlari/Turkiye_Ilerleme_Rap_2003.pdf [Erişim Tarihi 25.09.2016].
- Avrupa Komisyonu. (2004). Türkiye Düzenli İlerleme Raporu. http://www.ab.gov.tr/files/AB_Iliskileri/AdaylikSureci/IlerlemeRaporlari/Turkiye_Ilerleme_Rap_2004.pdf [Erişim Tarihi 25.09.2016].
- Avrupa Komisyonu. (2005). Türkiye Düzenli İlerleme Raporu. http://www.ab.gov.tr/files/AB_Iliskileri/AdaylikSureci/IlerlemeRaporlari/Turkiye_Ilerleme_Rap_2005.pdf [Erişim Tarihi 25.09.2016].
- Avrupa Komisyonu. (2006). Türkiye Düzenli İlerleme Raporu. http://www.ab.gov.tr/files/AB_Iliskileri/AdaylikSureci/IlerlemeRaporlari/Turkiye_Ilerleme_Rap_2006.pdf [Erişim Tarihi 25.09.2016].
- Avrupa Komisyonu. (2007). Türkiye Düzenli İlerleme Raporu. http://www.ab.gov.tr/files/AB_Iliskileri/AdaylikSureci/IlerlemeRaporlari/turkiye_ilerleme_rap_2007.pdf [Erişim Tarihi 25.09.2016].
- Avrupa Komisyonu. (2008). Türkiye Düzenli İlerleme Raporu. http://www.ab.gov.tr/files/AB_Iliskileri/AdaylikSureci/IlerlemeRaporlari/turkiye_ilerleme_rap_2008.pdf [Erişim Tarihi 25.09.2016].
- Avrupa Komisyonu. (2009). Türkiye Düzenli İlerleme Raporu. http://www.ab.gov.tr/files/AB_Iliskileri/AdaylikSureci/IlerlemeRaporlari/turkiye_ilerleme_rap_2009.pdf [Erişim Tarihi 25.09.2016].
- Avrupa Komisyonu. (2010). Türkiye Düzenli İlerleme Raporu. http://www.ab.gov.tr/files/AB_Iliskileri/AdaylikSureci/IlerlemeRaporlari/turkiye_ilerleme_rap_2010.pdf [Erişim Tarihi 25.09.2016].
- Avrupa Komisyonu. (2011). Türkiye Düzenli İlerleme Raporu. http://www.ab.gov.tr/files/AB_Iliskileri/AdaylikSureci/IlerlemeRaporlari/2011_ilerleme_raporu_tr.pdf [Erişim Tarihi 25.09.2016].

- Avrupa Komisyonu. (2012). Türkiye Düzenli İlerleme Raporu. http://www.ab.gov.tr/files/AB_Iliskileri/AdaylikSureci/IlerlemeRaporlari/2012_ilerleme_raporu_tr.pdf [Erişim Tarihi 25.09.2016].
- Avrupa Komisyonu. (2013). Türkiye Düzenli İlerleme Raporu. http://www.ab.gov.tr/files/AB_Iliskileri/AdaylikSureci/IlerlemeRaporlari/2013_ilerleme_raporu_tr.pdf [Erişim Tarihi 25.09.2016].
- Avrupa Komisyonu. (2014). Türkiye Düzenli İlerleme Raporu. http://www.ab.gov.tr/files/ilerlemeRaporlariTR/2014_ilerleme_raporu_tr.pdf [Erişim Tarihi 25.09.2016].
- Avrupa Komisyonu. (2015). Türkiye Düzenli İlerleme Raporu. http://www.ab.gov.tr/files/000files/2015/11/2015_turkiye_raporu.pdf [Erişim Tarihi 25.09.2016].
- Bartone, C. Bernstein, J. Leitmann, J. Eigen, J. (1994). Toward Environmental Strategies for Cities: Policy Considerations for Urban Environmental Management in Developing Countries. Washington: 1994. The World Bank Pub.
- Bozkurt, K. Ö. (2011). *Uluslar arası Nüfus ve Kalkınma Konferansı (ICPD, 1994) Eylem Programının Türkiye’de Uygulanan Sağlık Politikalarına Yansımalarının Toplumsal Cinsiyet Perspektifinden İncelenmesi*. Yayınlanmamış Uzmanlık Tezi. T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü.
- Bozdoğan, R. (2002). Sürdürülebilir Gelişme Düşüncesine Giriş. *Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi*. 11(1), 56-72.
- Bozdoğan, R. (2005). Sürdürülebilir Gelişme Düşüncesinin Tarihsel Arka Planı. *İstanbul Üniversitesi Sosyal Siyasal Konferanslar Dergisi*. 50, 1011-1028.
- Campbell, Scott. (1996). Green Cities, Growing Cities, Just Cities? Urban Planning and the Contradictions of Sustainable Development. *Journal of the American Planning Association*. 62(3), 296-311.
- Commission of the European Communities. (2009). *Action Plan on Urban Mobility*. Brussels: EU Pub.

- Committee on Spatial Development. (2000). *Proposal For a Multiannual Programme of Co-operation in Urban Policy Within the European Union*. Marseilles: Committee on Spatial Development Pub.
- Council of Europe. (2009). *Manifesto for a New Urbanity – European Urban Charter II*. Strasbourg: Council of European Pub.
- Council of Europe. (1992). *European Urban Charter*. Strasbourg: Council of Europe Pub.
- Çamur, D. ve Vaizoğlu, S. A. (2007). Çevreye İlişkin Önemli Toplantı ve Belgeler. *TSK Koruyucu Hekimlik Bülteni*. 6(4), 297-306.
- Çan, M. F. (tarih yok). Kentleşme, Sanayileşme ve Kalkınma Etkileşimi. T.C. Fırat Kalkınma Ajansı.
- Çapanoğlu, S. G. (2010). Geçmişten Günümüze Lizbon Stratejisi ve 2020 İçin Yeni Bir Vizyon Işığında “AB 2020” Stratejisi. *İktisadi Kalkınma Vakfı Değerlendirme Notu*.
- Çevre ve Şehircilik Bakanlığı. (2015). *Ülkemizin Avrupa Çevre Ajansı İle İlgili Çalışmaları*. Ankara: Çed İzin ve Denetim Genel Müdürlüğü Çevre Envanteri ve Bilgi Yönetimi Dairesi Başkanlığı.
- Çiller Hükümet Programı. (25.06.1993-05.10.1995). <https://www.tbmm.gov.tr/hukumetler/HP50.htm> [Erişim Tarihi 06.06.2016].
- Çokgezen, J. (2007). Avrupa Birliği Çevre Politikası ve Türkiye. *Marmara Üniversitesi İİBF Dergisi*. 23(2), 91-115.
- Çukurçayır, M. A. Eroğlu, M. T. Sağır, H. (2012). Yerel Yönetişim, Katılım ve Kent Konseyleri. *Yerel Politikalar Dergisi*, 2012, sayı:1
- Danış, Didem “Galatasaray Üniversitesi Sosyoloji Ders Notları”
- Demirci, M. ve Genç, F. N. (2007). Planlamanın Avrupa Birliği Boyutu. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 19, 53-74.
- Demirel Hükümet Programı. (31.03.1975-21.06.1977). <https://www.tbmm.gov.tr/hukumetler/HP39.htm> [Erişim Tarihi 05.05.2016].
- Dinç, G. (2008). *Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesine Göre Çevre ve İnsan*. Ankara: Türkiye Barolar Birliği Yayınları.

- Dölarslan, Ş. E. (2007). Avrupa’da Ormanların Korunması Bakanlar Konferansı Sürecinin Sürdürülebilir Orman Yönetimi Anlayışı. *Süleyman Demirel Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi*. A(2), 159-174.
- Duru, B. (2005). Avrupa Birliği Kentsel Politikası ve Türkiye Kentleri. *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Mülkiye Dergisi*. 246(29), 59-76.
- Duru, B. (2007). *Avrupa Birliği Çevre Politikaları*. Erhan, Ç. Senemoğlu, D. (Der) Ankara: İmaj Yayınevi.
- Ecevit Hükümet Programı, I. (26.01.1974-17.11.1974). <https://www.tbmm.gov.tr/hukümetler/HP37.htm> [Erişim Tarihi 05.10.2016].
- Ecevit Hükümet Programı, II. (21.06.1977-21.07.1977). <https://www.tbmm.gov.tr/hukümetler/HP40.htm> [Erişim Tarihi 05.10.2016].
- Egeli, G. (1996) *Avrupa Birliği ve Türkiye’de Çevre Politikaları*, Ankara: Türkiye Çevre Vakfı Yayını.
- Ekses, S. (2014). Avrupa 2020 Stratejisi: Türkiye İçin Neden Önemli?. *İktisadi Kalkınma Vakfı Değerlendirme Notu*, 87.
- Emrealp, S. (2005). *Yerel Gündem 21 Uygulamalarına Yönelik Kolaylaştırıcı Bilgiler El Kitabı*. İstanbul: IULA-EMME Yayını.
- Emrealp, S. (2010). *Kent Konseyleri*. İstanbul: UGLA-MEWA Yayını.
- Erbakan Hükümet Programı. (28.06.1996-30.06.1997). <https://www.tbmm.gov.tr/hukümetler/HP54.htm> [Erişim Tarihi 05.10.2016].
- Erdoğan Hükümet Programı, I. (14.03.2003-29.08.2007). <https://www.tbmm.gov.tr/hukümetler/HP59.htm> [Erişim Tarihi 06.10.2016].
- Erdoğan Hükümet Programı, II. (29.08.2007-06.07.2011). <https://www.tbmm.gov.tr/hukümetler/HP60.htm> [Erişim Tarihi 06.10.2016].
- Erdoğan Hükümet Programı, III. (06.07.2011-29.08.2014). <https://www.tbmm.gov.tr/hukümetler/HP61.htm> [Erişim Tarihi 06.10.2016].
- Eş, A. (2008). Sürdürülebilirlik ve Firma Düzeyinde Sürdürülebilirlik Performans Ölçümü. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- Euractiv “Energy efficiency: The EU’s new action plan”
<http://www.euractiv.com/section/energy/linksdossier/energy-efficiency-the-eu-sen-w-action-plan/#ea-accordion-timeline> [Erişim Tarihi 20.07.2016].
- EUROCITIES Web Sitesi <http://www.eurocities.eu/eurocities/home> [Erişim Tarihi 07.06.2016].
- Eurocities 2014-2020 Strategic Framework. (2016). <http://agendastad.nl/wp-content/uploads/2015/06/EUROCITIES-strategic-framework.pdf> [Erişim Tarihi 12.07.2016].
- European Commission. (1992). *Treaty on European Union*. Maastricht: EC Pub.
- European Commission. (1996). *European Sustainable Cities Report*. Brussels: EC Pub.
- European Commission. (1999). *Towards Balanced and Sustainable Development of the Territory of the European Union - ESDP European Spatial Development Perspective*. Postdam: EC Pub.
- European Commission. (2002). *Sixth Environment Action Programme*. Brussels: EC Pub.
- European Commission. (2006). *Memorandum on the European Green Capital Title*. Brussels: EC Pub.
- European Commission. (2011). *The proposal for a new Directive on Energy Efficiency*. Brussels: EC Pub.
- European Commission. (2011b). *A Budget for Europe 2020* (COM(2011) 500). Brussels: EC Pub.
- European Conference on Sustainable Cities and Towns (8th). (2016). *New Pathways for European Cities and Towns to Create Productive, Sustainable and Resilient Cities for a Liveable and Inclusive Europe - The Basque Declaration*. Bilbao.
- European Environment Agency “Urban Atlas”
<http://www.eea.europa.eu/highlights/check-out-europe2019s-urban-atlas>
[Erişim Tarihi 12.07.2016].
- European Environment Agency. (2002). *The European Urban Atlas*. Kopenhagen: EEA Pub.

- European Environment Agency. (2011). *General Brochure of the European Environment Agency*. Kopenhag: EEA Pub.
- European Environment Agency. (2014). *Multiannual Work Programme 2014–2018*. Kopenhag: EEA Pub.
- European Environment Bureau. (2006). *EEB Position paper on the Thematic Strategy on Urban Environment*. Brussels: EEB Pub.
- European Green Capital Award
http://ec.europa.eu/environment/europeangreencapital/about-the-award/policy_guidance/index.html [Erişim Tarihi 15.07.2016].
- European Parliament. (2000). *The Lisbon Strategy 2000-2010 An Analysis and Evaluation of the Methods Used and Result Achieved*. Brussels: European Parliament Pub.
- Genç, F. N. (2008). Türkiye’de Kentsel Dönüşüm: Mevzuat ve Uygulamaların Genel Görünümü. *Celal Bayar Üniversitesi İ.İ.B.F. Yönetim ve Ekonomi Dergisi*. 15(1), 115-130.
- Genç, F. N. (2014). 6360 Sayılı Kanun ve Aydın’a Etkileri. *Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 1, 1-29.
- Gönel, F. (2002). Globalleşen Dünyada (Nasıl Bir) Sürdürülebilir Kalkınma. *Birikim Dergisi*. 158, 72-80.
- Gönüllü, G. (2014). Çevresel-Kentsel Hakların Gelişimi: Dünya’da ve Türkiye’de Kentsel Haklar. *Todaie İnsan Hakları Yıllığı*. 32, 31-52.
- Gül Hükümet Programı (18.11.2002-14.03.2003).
<https://www.tbmm.gov.tr/hukümetler/HP58.htm> [Erişim Tarihi 05.05.2016].
- Güler, M. (2012). Kentsel Haklar, Kapitalizm ve Katılım. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*. 66(1), 49 – 71.
- Hey, C. (2005). EU Environmental Policies: A short history of the policy strategies, in S. Scheuer, (Ed.), *EU Environmental Policy Handbook A Critical Analysis of EU Environmental Legislation (chapter 3)*. Brussels: European Environmental Bureau Pub.
- Holmberg, J. Sandbrook, R. (1992). *Policies for a Small Planet*, Holmberg, J. (Ed), *Sustainable Development: What is to be Done?* , London: Earthscan.

<http://www.tdk.gov.tr/> [Erişim Tarihi 23.09.2016].

<http://www.toki.gov.tr/> [Erişim Tarihi 24.09.2016].

İTKİP Genel Sekreterliği. (2010). *Avrupa Birliği 2020 Stratejisi Belgesi Bilgi Notu*. Ankara: AB GB Anlaşmalar şubesi Yayınları.

Karakuzulu, Z. (2010, Kasım). *Sürdürülebilir Kentler ve Kasabalar, Yerel Gündem 21 ve Bursa Örneği*. Yazılı Bildiri, Ankara Üniversitesi Türkiye Coğrafyası Araştırma ve Uygulama Merkezi, 6. Ulusal Coğrafya Sempozyumu, Ankara, 397-406.

Karasu, M. A. (2008). Kentli Haklarının Gelişimi ve Hukuki Boyutları. *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*. 78, 37-52.

Kavanoz, S. E. (2012) Avrupa Birliği Mekan Politikası: Avrupa Mekansal Gelişme Perspektifi. *Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 3, 27-39.

Kaya, E. (2007). *Kentleşme ve Kentlileşme*. Ankara: Okutan Yayınları.

Kayan, A. (2012). Türkiye’de Bölge Planlaması ve Çözüm Önerileri. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 9(20), 103-134.

Keleş, R. (1998). *Kent Bilim Terimleri Sözlüğü* (2. Baskı). Ankara: İmge Kitabevi.

Keleş, R. (2002). *Kentleşme Politikası*. Ankara: İmge Kitabevi.

Keleş, R. Hamamcı, C. (2005) *Çevre Politikası*. Ankara: İmge Kitabevi.

Kılıçoğlu, P. (2005). *Türkiye’nin Çevre Politikalarında Sürdürülebilir Gelişme*. Ankara: Turhan Kitabevi.

Kocaoğlu, M. (2014). Katılımcı Demokrasi Algılaması ve Kent Konseyleri: Kırşehir Kent Konseyi Örneği. *Hukuk ve İktisat Araştırmaları Dergisi*. 6(1), 1-15.

Leipzig Charter. (2007). *Leipzig Charter on Sustainable European Cities*. http://ec.europa.eu/regional_policy/archive/themes/urban/leipzig_charter.pdf f e.t. 26.04.16.

Meadows, D. H. Meadows, D. L. Randers, R. Behrens, W. W. (1972). *The Limits to Growth: A Report for the Club of Rome’s Project on the Predicament of Mankind*. New York,: Universe Boks.

- Mengi, A. ve Algan, N. (2003). Küreselleşme ve Yerelleşme Çağında Bölgesel Sürdürülebilir Gelişme / Avrupa Birliği ve Türkiye Örneği. Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Nadaoğlu, H. (1996). *Mahalli İdarelerin Yeniden Yapılandırılması: Yerel Yönetim Reformu*. İstanbul: Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği Yayınları.
- Ökmen, M. ve Görmez, K. (2009). Yerel Yönetimlerin Güncel Sorunları. Ökmen, M. ve Görmez, K. (Ed.), *Türkiye’de Yerel Gündem 21 ve Yerel Yönetişim Uygulamaları*. . İstanbul: Beta Yayınları.
- Özal Hükümet Programı, I. (13.12.1983-21.12.1987). <https://www.tbmm.gov.tr/hukumetler/HP45.htm> [Erişim Tarihi 05.10.2016].
- Özal Hükümet Programı, II. (21.12.1987-09.11.1989). <https://www.tbmm.gov.tr/hukumetler/HP46.htm> [Erişim Tarihi 05.10.2016].
- Özcan, A. (2007, Eylül). *Ekolojik Temele Dayalı Sürdürülebilir Kentsel Gelişme: Malatya Kent Örneği Üzerinden Bir Değerlendirme*. Yazılı Bildiri, 38. ICANAS Uluslar arası Asya ve Kuzey Afrika Çalışmaları Kongresi’07, Ankara, 689-710.
- Özdek, E. Y. (1993). *İnsan Olarak Çevre Hakkı*. Ankara: Todaie Yayınları.
- Özdemir, D. A, Yazıcı, D. D, Tahmiscioğlu, S. M. (2013, Haziran). *BM İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi Kapsamında Sürdürülen Müzakere Sürecinin Değerlendirilmesi*. Yazılı Bildiri, Türkiye İklim Değişikliği Kongresi, İstanbul, 3-20.
- Özer, Ö. A. (1995). Güncel Bir Tartışma: Sürdürülebilir Kalkınma. *Planlama Dergisi TMMOB Şehir Plancıları Odası Süreli Yayınları*. 3 (4), 21-26.
- Özmehmet, E. (2012). Dünya’da ve Türkiye’de Sürdürülebilir Kalkınma Yaklaşımları. *e-journal of Yaşar University*. 3 (12), 1853-1876.
- Öztürk, İ. H. (2008). Dünyanın En Dinamik ve En Rekabetçi Bilgi Ekonomisi Olmak Ya da Olamamak: Avrupa Birliği Lizbon Stratejisi ve Eğitim Boyutu. *Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi*. 7 (2), 13-32.
- Pallemarts, M. (1997), Stockholm’dan Rio’ya Çevre Hukuku: Geleceğe Doğru Geri Adım mı?. (Çev. Bülent Duru). *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi* (Prof. Dr. Cemal Mihçioğlu’na Armağan). 52, 613-632.

- Pektaş, K. ve Akın, F. (2010). Avrupa Kentsel Şartları Perspektifinde Bir Kentli Hakkı Olarak Katılım Hakkı ve Türkiye. *Afyon Kocatepe Üniversitesi, İ.İ.B.F. Dergisi*. 7 (2), 23-49.
- Popeanga, V. (2013). Environmental Action Programmes in the European Union- Evolution and Specific. *Annals of the „Constantin Brâncuşi” University of Târgu Jiu, Letter and Social Science Series*, 3, 24-33.
- Ricci, L. L. (2000). *Monitoring Progress towards Sustainable Urban Mobility: Evaluation of Five Case Free Cities Experiences*. Seville: Joint Research Center – EC Pub.
- Sarıkaya, Z. H. (2004). Avrupa Birliği Uyum Sürecinde Çevre Politikaları ve Uygulamaları. *SKK Dergisi*. 14(1), 1-10.
- Sencar, P. (2007). *Türkiye’de Çevre Koruma ve Ekonomik Büyüme İlişkisi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Seydioğulları, S. H. (2013). Sürdürülebilir Kalkınma İçin Yenilenebilir Enerji. *TMMOB Şehir Plancıları Odası Planlama Dergisi*. 23, 19-25.
- Sustainable Cities and Towns Campaign
<http://www.sustainablecities.eu/cities/european-sustainable-cities-andtownscampaign/> [Erişim Tarihi 12.07.2016].
- Sustainable Energy Week <http://docplayer.biz.tr/1943495-Avrupa-yesil-baskentodulu-izmir-20xx.html> [Erişim Tarihi 07.06.2016].
- Şahin, Ç. (2014). Avrupa Birliği Bölgesel Politikası Kapsamında Mekânsal Gelişme: Interreg ve Espon. *Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 1(3), 35-62.
- Talay (Tazebay), H. İ. (1997). *Sürdürülebilirlik Kavramı ve Uygulaması Üzerinde Bir Araştırma: Şanlıurfa Örneği*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, AÜ Fen Bilimleri Enstitüsü, Peyzaj Mimarlığı Ana Bilim Dalı.
- Talu, F. N. (2007). *Avrupa Birliği Kentsel Çevre Tematik Stratejisinin Türkiye’de Yerel Çevre Politikalarıyla Uyumu*. Doktora Tezi. AÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yön. Ve Siy. Bil. Bölümü Kent ve Çevre Bilimleri Ana Bilim Dalı.

- Tekeli, İlhan. (1998). *Türkiye’de Cumhuriyet Döneminde Kentsel Gelişme Ve Kent Planlaması 75 Yılda Değişen Kent Ve Mimarlık*. İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları.
- The Office of the Deputy Prime Minister of UK (2005). *Bristol Accord Conclusions of Ministerial Informal on Sustainable Communities in Europe*. London.
- Tıraş, H. (2012). Sürdürülebilir Kalkınma ve Çevre: Teorik Bir İnceleme. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İİBF Dergisi*. 2(2), 57-73.
- TMMOB Elektrik Mühendisleri Odası. (2012). *Enerji Verimliliği Raporu*. Ankara: EMO Yayınları.
- Torunoğlu, E. (2002). *Tübitak Vizyon 2023:Sürdürülebilir Kalkınma Paradigması Üzerine Ön Notlar*. Ankara: Tübitak Yayınları.
- Tosun, K. E. (2009). Sürdürülebilirlik Olgusu ve Kentsel Yapıya Etkileri. *PARADOKS, Ekonomi, Sosyoloji ve Politika Dergisi, (e-dergi)*. 5(2) https://personel.omu.edu.tr/docs/ders_dokumanlari/1281_49893_1655.pdf e.t. 26.07.16.
- Tosun, K. E. (2013). Sürdürülebilir Kentsel Gelişim Sürecinde Kompakt Kent Modelinin Analizi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 15(1), 120-130.
- Tuncay, M. (1994). *Kentsel Haklar- Karşılaştırmalı Bir Çerçeve de Türkiye*. İstanbul: WALD Yayınları.
- Tunçer, P. (2016). Sürdürülebilir Kentleşme Politikaları ve Türkiye. *Turkish Studies International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*. 11(2), 1267-1300.
- Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı. (1967). *İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı*. Ankara: DPT Yayınları.
- Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı. (1973). *Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı*. Ankara: DPT Yayınları.
- Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı. (1978). *Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı*. Ankara: DPT Yayınları.
- Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı. (1984). *Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı*. Ankara: DPT Yayınları.

- Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı. (1989). *Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı*. Ankara: DPT Yayınları. Devlet Planlama Teşkilatı. (1995). *Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı*. Ankara: DPT Yayınları.
- Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı. (2000). *Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı*. Ankara: DPT Yayınları.
- Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı. (2006). *Dokuzuncu Beş Yıllık Kalkınma Planı*. Ankara: DPT Yayınları.
- Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı. (1962). *Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı*. Ankara: DPT Yayınları.
- Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı. (1998). *Ulusal Çevre Eylem Programı*. Ankara: DPT Yayınları.
- Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık. (2003). *Kamu Yönetimi Temel Kanunu Tasarısı*. Ankara: Başbakanlık Yayınları.
- Türkiye Cumhuriyeti İçişleri Bakanlığı. (2006). *Kent Konseyleri Yönetmeliği*. Ankara: İçişleri Bakanlığı Yayınları.
- Türkiye Cumhuriyeti Kalkınma Bakanlığı. (2013). *Onuncu Beş Yıllık Kalkınma Planı*. Ankara: Kalkınma Bakanlığı Yayınları.
- Ulus Hükümet Programı. (20.09.1980-13.12.1983). <https://www.tbmm.gov.tr/hukumetler/HP44.htm> [Erişim Tarihi 05.10.2016].
- UN-HABITAT. (2002). Report of the First Session of the World Urban Forum. Nairobi: UN- HABITAT Pub.
- United Nations Development Programme (1994). *Human Development Report*. New York: Oxford University Press.
- United Nations. (1972). *Report of the United Nations Conference on the Human Environment (A/CONF.48/14/Rev.1)*. Stockholm: UN Pub.
- United Nations. (1987). *Report of the World Commission on Environment and Development: Our Common Future (A/42/427)*. General: UN Pub.
- United Nations. (1992). *The Rio Declaration on Environment and Development (A/CONF.151/26)*. Rio de Janeiro: UN Pub.
- United Nations. (1992b). *Framework Convention on Climate Change (GE.05-62220)*. General: UN Pub.

- United Nations. (1992c). *The Convention on Biological Diversity*. General: UN Pub.
- United Nations. (2002). *Report of the World Summit on Sustainable Development* (A/CONF.199/20). Johannesburg: UN Pub.
- United Nations. (2012). *Outcome document of the United Nations Conference on Sustainable Development: the Future we want*. Rio de Janeiro: UN Pub.
- United Nations. (2015). *Transforming Our World: The 2030 Agenda For Sustainable Development*. General: UN Pub.
- Uysal, A. (2003). *Sürdürülebilir Kalkınma: Genel Bakış Vizyon 2023 Belgesi EK-3*. Ankara: DPT Yayınları.
- VELİBEYOĞLU, Koray, “AVRUPA YEŞİL BAŞKENT ÖDÜLÜ: İZMİR 20XX” <http://docplayer.biz.tr/1943495-Avrupa-yesil-baskent-odulu-izmir20xx.html> [Erişim Tarihi 10.06.2016].
- Yazar, K. H. (2006). *Sürdürülebilir Kentsel Gelişme Çerçevesinde Orta Ölçekli Kentlere Dönük Kent Planlama Yöntem Önerisi*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi ve Siyaset Bilimi Kent ve Çevre Bilimleri Ana Bilim Dalı.
- Yemen, A. (2015). Kalkınma Planlarında Büyükşehirlerin Mevcut Durum Analizi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*. 8(37), 999-1022.
- Yıkmaz, F. R. (2011). *Sürdürülebilir Kalkınmanın Ölçülmesi ve Türkiye İçin Yöntem Geliştirilmesi*. Devlet Planlama Teşkilatı Uzmanlık Tezi.
- Yıldırım, U. ve Göktürk, İ. (2004). Çevre Sorunlarına Çağdaş Yaklaşımlar, Ekolojik, Ekonomik, Politik ve Yönetimsel Perspektifler. Marin, M. ve Yıldırım, U. (Ed). *Sürdürülebilir Kalkınma* (449-488). İstanbul: Beta Basın Yayın.
- Yıldız, M. (2005). Şehircilik Çalışmaları (Gazi Üniversitesi Şehir ve Bölge Planlaması Bölümü 20. Yıl Anısı). Çalgüner T. (Ed). *Doğal Kaynakların Dengeli Kullanımı ve Kentsel Sürdürülebilirlik Bağlamında Bir Model Önerisi: Çevre (Eko)-Kent* (323-338). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Yılmaz Hükümet Programı. (23.06.1991-20.11.1991). <https://www.tbmm.gov.tr/hukumetler/HP48.htm> [Erişim Tarihi 06.10.2016].

Yılmaz, E. (2010). Türkiye’de Kentsel Dönüşüm Politikaları ve TOKİ’nin
Önlenemez Yükselişi.
[https://tr.boell.org/sites/default/files/downloads/EVRIM_ YILMAZ.pdf](https://tr.boell.org/sites/default/files/downloads/EVRIM_YILMAZ.pdf)
[Erişim Tarihi 25.09.2016].

EKLER

Ek 1. 1 Kentges Eylem Planı 2010-2023

KENTSEL GELİŞME STRATEJİSİ VE EYLEM PLANI					KENTGES 2023				
HEDEFLER		STRATEJİLER		EYLEMLER					
NO/HEDEF	NO	STRATEJİ	NO	EYLEM	SORUMLU KURULUŞ	İLGİLİ KURULUŞ(LAR)	DÖNEM	TÜR	
1	MEKANSAL PLANLAMA SİSTEMİNİN YENİDEN YAPILANDIRILMASI	Kentinsel ve kırsal yerleşmelerin mevcut durumları belirlenmesi , sağlıklı, güvenli ve düzenli gelişimine yönelik, birinci düzeyde denetim ve oluşturma sağlayan mekansal planlama, kentleşme ve imar yönetmelik kanunları bir Çerçeve Yasa çıkarılacaktır. Kamu kurum ve kuruluşları tarafından kentleşme ve imar yönetmelik mekansal planlama çalışmalarının uyum ve koordinasyonu , merkezi düzeyde faaliyet gösteren düzenleyici ve denetleyici bir kurum tarafından sağlanacaktır .	1.1.1	Şehircilik ve Mekansal Planlama Çerçeve Yasası hazırlanacaktır .	Bayındırlık ve İskân Bakanlığı	Çevre ve Orman Bakanlığı, Kültür ve Turizm Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı, Sanayi ve Ticaret Bakanlığı, Turizm ve Köylüleri Bakanlığı, Ulaştırma Bakanlığı, DPT Müsteşarlığı, Belediyeler, İl Özel İdareleri, Üniversiteler, Meslek Odaları	2010-2014	MD	
			1.2.1	Bayındırlık ve İskân Bakanlığının yeniden yapılandırılacaktır .	Bayındırlık ve İskân Bakanlığı	DPT Müsteşarlığı	2010-2014	KY	
			1.3.1	Etkin bir işleme ve denetleme mekanizması kurulacaktır .	Bayındırlık ve İskân Bakanlığı	İçişleri Bakanlığı, Çevre ve Orman Bakanlığı, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Sanayi ve Ticaret Bakanlığı, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı, Ulaştırma Bakanlığı, DPT Müsteşarlığı, TOKİ	2010-2014	MD	
			1.4.1	Yerel yönetimlerin kapasitelerinin artırılması ve yasaların yapılandırılması için 5383 Sayılı Belediye Kanunu, 5216 Sayılı Büyükşehir Belediye Kanunu ve 5302 Sayılı İl Özel İdare Kanunu'nda ve ilgili diğer yasaların düzenleme yapılacaktır.	İçişleri Bakanlığı	Bayındırlık ve İskân Bakanlığı, DPT Müsteşarlığı, Belediyeler, İl Özel İdareleri	2010-2014	MD, KY	
			1.4.2	İl Özel İdarelerinin bünyesindeki mekansal planlama ve uygulama birimlerinin kapasiteleri güçlendirilecektir.	İçişleri Bakanlığı	Bayındırlık ve İskân Bakanlığı, Çevre ve Orman Bakanlığı, Kalkınma Ajansları, İl Özel İdareleri, Mahalli İdare Birlikleri	2010-2014	KY	
			1.4.3	Belediyelerin ve bünyesinde mekansal planlama birimlerinin kapasiteleri güçlendirilecektir.	İçişleri Bakanlığı	Bayındırlık ve İskân Bakanlığı, Kalkınma Ajansları, Büyükşehir Belediyeleri ve 50.000 nüfusun üzerindeki belediyeler	2010-2014	KY, KG	
			1.4.4	Belediyelerin ve İl Özel İdarelerindeki teknik elemanların yükseltilmesi ve teknik eğitim programları düzenlenecektir .	Bayındırlık ve İskân Bakanlığı	İçişleri Bakanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı, Kalkınma Ajansları, Belediyeler, İl Özel İdareleri, Belediyeler Birliği, Üniversiteler	2010-2014	KG	
			1.5.1	Ulusal Coğrafi Bilgi Sistemi ve Mekansal Planlama Bakanlık kurulmasına ve işletilmesine yönelik düşünce notları yapılacaktır.	Bayındırlık ve İskân Bakanlığı	Kültür ve Turizm Bakanlığı, Çevre ve Orman Bakanlığı, DPT Müsteşarlığı, TÜİK, Tapu Kadastro Genel Müdürlüğü, İller Bankası Genel Müdürlüğü, Kalkınma Ajansları, Belediyeler, İl Özel İdareleri	2010-2014	KY	
			1.5.2	Bayındırlık ve İskân Bakanlığınca, mekansal planlamaya aktarılan oluşturma nitelikte, sayısal verilerin ve işleme sistemleri geliştirilecektir.	Bayındırlık ve İskân Bakanlığı	DPT Müsteşarlığı, TÜİK, Kalkınma Ajansları, Belediyeler, İl Özel İdareleri, Üniversiteler	2010-2023	MD	
		1.5.3	Kent Bilgi Sistemlerinin kurulmasında ve işletilmesinde akademi mevzuat düzenlemeleri yapılacaktır.	Bayındırlık ve İskân Bakanlığı YÖK	İçişleri Bakanlığı, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Belediyeler, İl Özel İdareleri	2010-2014	MD		
		1.6.1	Lisansüstü programlarda disiplinler arası ortak uzmanlık programları oluşturulacaktır.	Bayındırlık ve İskân Bakanlığı	Yükseköğretim Kurulu, Belediyeler, İl Özel İdareleri, Üniversiteler, Meslek Odaları	2010-2014	MD		
		1.7.1	Ar-Ge çalışmalarına dayalı olarak mekansal planlama ve kentsel tasarım konularında el kitapları hazırlanacaktır .	Bayındırlık ve İskân Bakanlığı	Kültür ve Turizm Bakanlığı, DPT Müsteşarlığı, Üniversiteler, Belediyeler, İl Özel İdareleri, İçişleri Bakanlığı, Meslek Odaları	2010-2014	KG		
		1.7.2	Resmî teknik ve tasarım plan ve projelerinin etkin edilme yöntemleri geliştirilecektir.	Bayındırlık ve İskân Bakanlığı	Belediyeler, İl Özel İdareleri, Üniversiteler, STK'lar, Meslek Odaları	2010-2023	KG		
		1.7.3	Kentleşme, imar ve mekansal planlama konularında Ar-Ge faaliyetlerinde bulunacak ulusal düzeyde bir araştırma birimi oluşturulacaktır.	Bayındırlık ve İskân Bakanlığı	DPT Müsteşarlığı, Üniversiteler, TÜBİTAK, Meslek Odaları	2010-2014	KY		
		1.8.1	Mekansal planlama alanındaki yöneltici ve meslek etika kuralları, yemirilen etik kurallara göre belirlenecek etik.	Bayındırlık ve İskân Bakanlığı	Kamu Etik Kurulu, DPT Müsteşarlığı, İlgili Bakanlıklar, Üniversiteler, Meslek Odaları	2010-2014	MD		

EKSEN 2		YERLEŞMELERİN MEKÂN VE YAŞAM KALİTESİNİN ARTIRILMASI							
2	YERLEŞMELERDE SÜRDÜRÜLEBİLİR BİR MAKROFORM OLUŞTURMAK	2.1	Sürdürülebilir kentsel gelişme sürecinde maliyetleri düşürme, hayrardan yararlanma ve yayılımı önleme, bir kent makroformu desteklenmektedir.	2.1.1	Yerleşimlerde dengeli gelişen ve kontrolü büyükşehir kent makroformuna desteklenmesine yönelik hukuki düzenlemeler yapılacaktır.	Bayındırlık ve İskân Bakanlığı	Belediyeler, İl Özel İdareleri, Üniversiteler, Meslek Odaları	2010-2014	MD
				2.1.2	Dengeli gelişen ve kontrolü büyükşehir kent makroformu oluşturmak ve yönlendirmek için yerleşme düzeninde (mekan) planda gerekli değişiklikler yapılacaktır.	Belediyeler	Kalkınma Ajansı, İl Özel İdareleri, Meslek Odaları	2010-2014	KG
				2.1.3	Dengeli gelişen ve kontrolü büyükşehir kent makroformu oluşturulması için imar programları belirlenmesi esas alınarak düzenlenecektir.	Belediyeler	Bayındırlık ve İskân Bakanlığı, İl Özel İdareleri, Meslek Odaları	2010-2023	KG
3	SÜRDÜRÜLEBİLİR VE ÇEŞİTLENDİRİLMİŞ ARSA VE KONUT ÜRETİMİNİ VE SUNUMUNU GERÇEKLEŞTİRMEK	3.1	Konut ve arsa desteklenmektedir. SARUOLU çeşitlendirilecek ve.	2.1.4	Ana ve arazi düzenlemesi, önlenmesi ve denetimi için yasal düzenleme yapılacaktır.	Bayındırlık ve İskân Bakanlığı	Maliye Bakanlığı, Üniversiteler, Meslek Odaları	2010-2014	MD
				3.1.1	Farklı gelir grupları için, plan kararları, yöresel doku ve mimariye uygun konut üretilmektedir. Konut kooperatiflerinin ana ve finansman temin bütüncül araştırılması, konut sunumunun çeşitlendirilmesi ve etkinleştirilmesi için düzenleme yapılacaktır.	TOİK	Bayındırlık ve İskân Bakanlığı, Maliye Bakanlığı, Belediyeler, İl Özel İdareleri	2010-2014	MD
				3.1.2	Konut kooperatiflerinin ana ve finansman temin bütüncül araştırılması, konut sunumunun çeşitlendirilmesi ve etkinleştirilmesi için düzenleme yapılacaktır.	Bayındırlık ve İskân Bakanlığı	TOİK, Belediyeler, İl Özel İdareleri	2010-2017	MD
				3.1.3	Konut kooperatiflerine alt yapı hazırlanması için düzenleme yapılacaktır.	Bayındırlık ve İskân Bakanlığı	TOİK, Belediyeler, İl Özel İdareleri	2010-2023	MD
				3.1.4	İnşaat maliyetlerinin sürelerini düşürmek yeni süreç ve yapı teknolojilerinin özendirilmesi için düzenlemeler yapılacaktır.	Bayındırlık ve İskân Bakanlığı	TOİK, Üniversiteler	2010-2023	MD
		3.1.5	Konut alanlarında yönetim modelleri geliştirilecektir.	Bayındırlık ve İskân Bakanlığı	TOİK, Belediyeler, İl Özel İdareleri	2010-2014	MD		
		3.2	Ana ve arazi düzenlemesi uygulamalarında dengeli ve adil dağıtım sağlanmasına özen gösterilecek, dönüşüm uygulamaları dahil olmak üzere yeni uygulamaların gerçekleştirilmesi sağlanacaktır.	3.2.1	Ana ve arazi düzenlemelerine ilişkin mevzuat değer esaslı düzenleme yönteminin geliştirilmesi, Emsal, Dönüşüm Oranlık Payı ve Kamu Oranlık Payı ile ilgili kurulum ve kamu arazilerinin değerlendirilmesi sağlanacak biçimde yeniden düzenlenecektir. Dönüşüm uygulamalarında ana ve arazi düzenleme yöntemlerinin çeşitlendirilmesi ve değer esaslı düzenlemeler ile uygulama yapılabilmesi desteklenmektedir.	Bayındırlık ve İskân Bakanlığı	İçişleri Bakanlığı, Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü, Belediyeler, İl Özel İdareleri, Üniversiteler, Meslek Odaları	2010-2014	MD
				3.2.2	Dönüşüm uygulamalarında ana ve arazi düzenleme yöntemlerinin çeşitlendirilmesi ve değer esaslı düzenlemeler ile uygulama yapılabilmesi desteklenmektedir.	Bayındırlık ve İskân Bakanlığı	Belediyeler, İl Özel İdareleri, Üniversiteler, Meslek Odaları	2010-2014	KG, MD
		3.3	Yapı, insan ve çevre sağlığını tehdit eden risklerden azaltılma, güvenli, kaliteli ve uluslararası standartlara uygun bir biçimde inşaat edilmesi ve bakımı sağlanacaktır.	3.3.1	Yapı Denetim Kanunu'nun uygulama alanı genişletilecek ve İmar Kanunu'nun kamu yapıları ile ilgili maddeleri yeniden düzenlenecektir.	Bayındırlık ve İskân Bakanlığı	Meslek Odaları, STK'lar	2010-2014	MD
3.3.2	Çevre dostu inşaat süreçlerinin ve yöntemlerinin geliştirilmesi için çalışmalar yapılacaktır.			Bayındırlık ve İskân Bakanlığı	Belediyeler, İl Özel İdareleri, Üniversiteler, Meslek Odaları	2010-2017	MD, KG		
4	MERKEZİ İŞ ALANLARININ, ALT MERKEZLERİN VE MAHALLE MERKEZLERİNİN SÜRDÜRÜLEBİLİR POLİTİKALARLA GELİŞTİRİLMESİNİ VE CANLANDIRILMASINI SAĞLAMAK	4.1	Kentlerdeki merkezlerin yaşam ve mekân kalitesini yükseltme, düzenlemelerin yapılması ve uygulamaların desteklenmesi sağlanacaktır.	4.1.1	Kent merkezleri, alt merkezler ve mahalle merkezleri için yerel sivil toplum kuruluşları ile işbirliği geliştirilecek, merkezlerin canlandırma yönelik kılavuzlar, hazırlanacak ve hizmet standartları belirlenecektir.	Bayındırlık ve İskân Bakanlığı	İçişleri Bakanlığı, Belediyeler, İl Özel İdareleri, Üniversiteler, Meslek Odaları	2010-2014	MD, KG
				4.1.2	Kentlerin planlı ve sağlıklı gelişimi için, yeni yapılacak alanlar, merkezlerin plan kararları ile uyumlu olacak şekilde, nitelik, yer seçimi ve yapılaşma ölçülerini kapsayan düzenlemeler yapılacaktır.	Bayındırlık ve İskân Bakanlığı	Sanayi ve Ticaret Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı, Belediyeler, Üniversiteler, Meslek Odaları	2010-2014	MD, KG

8	MEKÂNSAL PLANLARDA AÇIK VE YEŞİL ALANLARI SİSTEM BÜTÜNLÜĞÜ İÇİNDE GELİŞTİRMEK	8.1	Yerleşimlerde açık ve yeşil alanların mekânsal planlar kapsamında sistem bütünlüğü içinde planlanması sağlanacaktır.	8.1.1	Açık ve yeşil alan standartları ve türleri geliştirilecektir.	Bayındırlık ve İskân Bakanlığı	Çevre ve Orman Bakanlığı, TSE, Belediyeler, Üniversiteler, Meslek Odaları	2010-2014	MD
				8.1.2	Yerleşimlerdeki mevcut yeşil alanların koruma ve mekânsal planlarda açık ve yeşil alanlar sisteminin düzenlenmelerine yer verilecektir.	Bayındırlık ve İskân Bakanlığı	Çevre ve Orman Bakanlığı, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Belediyeler, İl Özel İdareleri, Üniversiteler, Meslek Odaları	2010-2014	MD
9	DOĞAL VE KÜLTÜREL VARLIK VE DİĞERLERİN KORUNMASINI SAĞLAMAK	9.1	Kentleşme ve mekânsal planlama sürecinde doğal ve kültürel varlıkların korunmasını benimseyen yaklaşımlar desteklenecektir.	9.1.1	Koruma ile ilgili kapasite geliştirmek üzere eğitim programları düzenlenecektir.	Kültür ve Turizm Bakanlığı	Bayındırlık ve İskân Bakanlığı, Çevre ve Orman Bakanlığı, Belediyeler, İl Özel İdareleri, Üniversiteler, STK'lar, Meslek Odaları	2010-2014	KG
				9.1.2	Koruma çalışmalarını kapsamında geleneksel ve yerel yapı malzemeleri ve teknolojileri geliştirilecektir.	Kültür ve Turizm Bakanlığı	Bayındırlık ve İskân Bakanlığı, Belediyeler, İl Özel İdareleri, Üniversiteler, STK'lar, Meslek Odaları	2010-2014	KG
				9.1.3	Doğal ve kültürel varlıkların envanteri yapılag teknikler kullanılarak toplanacak ve etkin bir veri tabanı oluşturulacaktır.	Kültür ve Turizm Bakanlığı	Çevre ve Orman Bakanlığı, Bayındırlık ve İskân Bakanlığı, Kalkınma Ajansları, Belediyeler, İl Özel İdareleri, Üniversiteler	2010-2014	KG
				9.1.4	Planlama ve koruma mevzuatında, korunan alanlara ilgili öncelikler belirlenecek ve tahribi durumunda uygulanacak yaptırımlar geliştirilecektir.	Kültür ve Turizm Bakanlığı	Bayındırlık ve İskân Bakanlığı, Belediyeler, İl Özel İdareleri, Üniversiteler, STK'lar, Meslek Odaları	2010-2014	MD
		9.2	Tüm doğal kaynakların ve korunan alanların korunması ve sürdürülebilir kullanımı için izleme ve denetleme mekânsal planlama geliştirilmesi ve aynı alandaki farklı koruma kararlarının uyumlaştırılması sağlanacaktır.	9.2.1	Doğal kaynakların ve korunan alanların yönetimi için ulusal çapındaki kriterlerde dikilerek alan koruma alanlarına, tespit yapılacak ve bu alandaki biyo-köklü yeşillik de dahil envanter çalışmalarını toplanacaktır.	Çevre ve Orman Bakanlığı	Bayındırlık ve İskân Bakanlığı, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Tarım ve Köyüleri Bakanlığı, TÜİK, Kalkınma Ajansları, Belediyeler, İl Özel İdareleri, Üniversiteler, Meslek Odaları	2010-2014	KG
				9.2.2	Koruma alanlarında uyarı sistemleri kurulacaktır.	Çevre ve Orman Bakanlığı	Tarım ve Köyüleri Bakanlığı, Bayındırlık ve İskân Bakanlığı, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Belediyeler, İl Özel İdareleri, Üniversiteler, Meslek Odaları, STK'lar	2010-2014	KG
		9.3	Doğal ve kültürel varlıkların korunmasına ilişkin uygulama araçlarının geliştirilmesi desteklenecektir.	9.3.1	Koruma öncelikleri araştırılacaktır.	Kültür ve Turizm Bakanlığı	Bayındırlık ve İskân Bakanlığı, Üniversiteler, STK'lar, Meslek Odaları	2010-2014	MD
10	SOSYAL, KÜLTÜREL VE EKONOMİK BOYUTLARLA BÜTÜNLÜK BİR KENTSEL YENİLEME VE DÖNÜŞÜMÜ SAĞLAMAK	10.1	Kentsel yenileme ve dönüşüm için plan ve projelerin bütüncül bir planlama anlayışıyla hazırlanması, uygulanması, izlenmesi ve denetlenmesi sağlanacaktır.	10.1.1	Sürdürülebilir mekân kalitesi için göstergeler hazırlanacaktır.	Bayındırlık ve İskân Bakanlığı	TO Kİ, Belediyeler, Üniversiteler, Meslek Odaları	2010-2014	KG
				10.1.2	Dönüşüm projelerinin ilân, planlama ve uygulama süreçleri kapsamında kent bütününe etkilerinin analizi yapılacaktır.	Belediyeler	TO Kİ, Üniversiteler, Meslek Odaları	2010-2023	KG
		10.2	Kentsel dönüşüm plan ve projelerinin, katılımcı ve kamu-özel sektör işbirliklerine yer veren anlayışla uygulanması ve dönüşüm sonrası koşulların izlenip denetlenmesi sağlanacaktır.	10.2.1	Kentsel dönüşüm uygulamaları için fiiliyetler hazırlanacaktır.	Belediyeler	Bayındırlık ve İskân Bakanlığı, Üniversiteler, Meslek Odaları	2010-2023	KG
				10.2.2	Dönüşüm ve yenileme uygulama süreçlerine etkin katılım için mekanizmalar geliştirilecektir.	Belediyeler	Üniversiteler, Meslek Odaları, STK'lar	2010-2023	KG
11	AFET VE YERLEŞİME RİSKLERİNİ AZALTMAK	11.1	Afet yönetim sisteminin bütüncül ve etkin bir hale getirilmesi için mevzuat düzenlemeleri gerçekleştirilecektir.	11.1.1	7.269 sayılı Umumi Hayatı Müessir Afetler Dolayısıyla Alınacak Tedbirlerle Yapılacak Yardımlara Dair Kanun ve ilgili yönetmelikleri yeniden düzenlenecektir.	Başbakanlık Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı	İçişleri Bakanlığı, Bayındırlık ve İskân Bakanlığı, DPT Müsteşarlığı, Üniversiteler, Meslek Odaları	2010-2014	MD
				11.1.2	Bütüncül afet tehlikelerinin belirlenmesi için yönlendirici düzenlemesi yapılacaktır.	Başbakanlık Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı	Bayındırlık ve İskân Bakanlığı, Üniversiteler	2010-2014	MD
		11.2	Afet tehlikeleri ve riskleri tespit edilerek risk azaltmaya yönelik araçlar etkinleştirilecektir.	11.2.2	Bütüncül afet tehlike haritaları hazırlanacaktır.	Başbakanlık Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı	Başbakanlık Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı, Bayındırlık ve İskân Bakanlığı, Belediyeler, İl Özel İdareleri, Üniversiteler	2010-2023	KG
				11.2.3	Mikro bölgeleme ile ilgili mevzuat hazırlanacaktır.	Başbakanlık Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı	Bayındırlık ve İskân Bakanlığı, Belediyeler, İl Özel İdareleri, Valilikler	2010-2014	MD

		11.3	Şehircilik ve planlama mevzuatı, afet ve yerleşme risklerinin azaltılmasını sağlamak üzere, tehlike ve risk analizi ile sakınım planlamasını kapsayacak şekilde düzenlenecektir.	11.3.1	Risk sakınım planlamasıyla ilgili yasal düzenlemeler yapılacaktır.	Başbakanlık Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı	İçişleri Bakanlığı, Bayındırlık ve İskân Bakanlığı, Belediyeler, İl Özel İdareleri, Üniversiteler, Meslek Odaları	2010-2014	MD
				11.3.2	Risk Sakınım Planlaması el kitabı hazırlanacaktır.	Başbakanlık Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı	Bayındırlık ve İskân Bakanlığı, Belediyeler, İl Özel İdareleri, Üniversiteler, Meslek Odaları	2010-2014	KG
				11.3.3	Risk türlerinin belirlenmesi amacıyla bilgi paylaşımında standart oluşturulacak ve başta kamu binaları olmak üzere mevcut yapı stokuna ilişkin gözetim çalışması yapılacaktır.	Belediyeler	Belediyeler, İl Özel İdareleri	2010-2014	KG
				11.3.4	Risk azaltma ile ilgili An-Ge çalışmalarını gerçekleştirilecektir.	TÜBİTAK	Başbakanlık Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı, Bayındırlık ve İskân Bakanlığı, Belediyeler, İl Özel İdareleri, Üniversiteler, Meslek Odaları	2010-2014	KG
				11.3.5	İnsan sağlığını yerleşme güvenliğini tehdit eden sarsıntı kent ölçeğinde test edilecektir.	Belediyeler	İçişleri Bakanlığı, Bayındırlık ve İskân Bakanlığı, Sanayi ve Ticaret Bakanlığı, Türkiye Atom Enerjisi Kurumu, Belediyeler, İl Özel İdareleri, Üniversiteler, Meslek Odaları	2010-2014	KG
		11.4	Doğal afet sigorta sisteminin tüm afet türlerini kapsayacak şekilde geliştirilmesi sağlanacaktır.	11.4.1	Deprem dışında afetlerin de zorunlu sigorta kapsamına alınmasını sağlayacak ve risk durum raporlaması da hazırlanmasını zorunlu kılabacak Doğal Afet Sigortası Kanunu hazırlanacaktır.	Hazine Müsteşarlığı (Doğal Afet Sigortası Kanunu)	Başbakanlık Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı, Bayındırlık ve İskân Bakanlığı	2010-2014	MD, KG
12	YAŞAM VE MİKÂN KALİTESİ YÜKSEK, GÜVENLİ YERLEŞİMLER OLUŞTURMAK	12.1	Afetlere etkin müdahale için acil durum haberleşme altyapısını güçlendirilecek, tahliye koridorları, toplanma, sığınak barınma, afet destek mekanizmaları ve acil durum testleri gibi tesislerin geliştirilmesi sağlanacaktır.	11.5.1	Merkezi ve yerel düzeyde haberleşme, acil durum çağrı ve bilgi iletişim sistemleri ahatyapısı ile acil müdahale ve yardım için sistemler geliştirilecektir.	Başbakanlık Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı	İçişleri Bakanlığı, Ulaştırma Bakanlığı, Telekomünikasyon ve İletişim Kurumu Gözetim , Telekom, Valilikler, Belediyeler	2010-2014	KG
				11.5.2	Acil durumlarda kullanılacak sosyal donatıların belirlenmesi ile ilgili çalışmalar yapılacaktır.	Başbakanlık Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı	İçişleri Bakanlığı, Bayındırlık ve İskân Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı, Belediyeler, İl Özel İdareleri, Türk Kızılay Derneği	2010-2017	KG
				12.1.1	Belediye zabıta birimleri, polis teşkilatı ve ilgililer birliğinearasında planlama düzeni sağlanmaya yönelik birlik ve koordinasyon mekanizması kurulacaktır.	İçişleri Bakanlığı	Belediyeler, Üniversiteler, Meslek Odaları	2010-2025	KG
				12.1.2	"Güvenli yerleşme tasarım rehberi" hazırlanacaktır.	Bayındırlık ve İskân Bakanlığı	Başbakanlık Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı, İçişleri Bakanlığı, Özgürler Karesi Başkanlığı, Belediyeler, İl Özel İdareleri, Üniversiteler, Meslek Odaları	2010-2014	KG
				13.1.1	Kent kimliğine ilişkin araştırmalar yapılacak ve bu kimliğe yönelik özgün tasarım rehberleri hazırlanacaktır .	Belediyeler	Kültür ve Turizm Bakanlığı, Üniversiteler, Meslek Odaları, İl Özel İdareleri, Valilikler	2010-2025	KG
				13.1.2	Ulusal düzeyde Şehircilik ve Planlama Müzesi oluşturulacaktır .	Bayındırlık ve İskân Bakanlığı	Kültür ve Turizm Bakanlığı, Belediyeler, İl Özel İdareleri, Üniversiteler, Meslek Odaları	2010-2014	KG
13	KENT KİMLİĞİNİ KORUMAK VE GELİŞTİRMEK	13.1	Kentsel mekânın planlaması ve tasarımı; kente ait tarımsal , doğal, kültürel doku ve öğelerin kent kimliğinin varlığını , parçası olduğunu benimseyen, güçlendirip, yasadışı bir işarek ve programlaştırılması sağlanacaktır.	13.1.3	Kent Rehberleri hazırlanacaktır.	Belediyeler	Bayındırlık ve İskân Bakanlığı, Valilikler, Üniversiteler, Meslek Odaları	2010-2014	KG
				14.1.1	Hava, su ve toprak kirliliğini önleme, iletme ve bütüncül olarak yapılar geliştirilecektir.	Çevre ve Orman Bakanlığı	Valilikler, Belediyeler, TÜİK	2010-2014	KG
				14.1.2	Kent ekosistemlerinin ve ormanların korunması için sarılar geliştirilecektir.	Belediyeler	Bayındırlık ve İskân Bakanlığı, Çevre ve Orman Bakanlığı, Valilikler	2010-2025	KG
				14.1.3	Su yönetimi politikası ve uygulamalarının mekânsal planlamaya yansıtılması için düzenlemeler yapılacaktır.	Belediyeler	Bayındırlık ve İskân Bakanlığı, Çevre ve Orman Bakanlığı, Tarım ve Köylüleri Bakanlığı, DPT Müsteşarlığı, İl Özel İdareleri, TÜİK	2010-2025	MD, KG
				14.1.4	Enerji etkin ve iklim duyarlı yerleşme stratejileri hazırlanacaktır .	Bayındırlık ve İskân Bakanlığı	Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı, DPT Müsteşarlığı, Tarım ve Köylüleri Bakanlığı, TÜBİTAK, Belediyeler, Üniversiteler	2010-2025	KG
14	KENTLERDE ÇEVRE DUYARLI BİR YAŞAM ORTAMI OLUŞTURMAK	14.1	Yerleşmelerin planlamasında, doğal kaynakların sürdürülebilirlik kullanımı ve kalkınma için korunması , kirliliğin önlenmesini, enerji verimliliğini ve çevre dostu teknolojiler kullanılması sağlanacaktır .						

EKSEN 3		YERLEŞMELERİN EKONOMİK VE TOPLUMSAL YAPILARININ GÜÇLENDİRİLMESİ							
15	GÖÇ VEREN YERLEŞMELERİ VE KIRSAL KESİMİ GÜÇLENDİRİREK GÖÇÜ YÖNLENDİRMEK	15.1	Göçün azaltılabilmesi için; küçük ve orta ölçekli yerleşmeler ile kırsal kesimde, ekonomik faaliyetlerin ve istihdamın artırılması, yaşam ve mekân kalitesinin iyileştirilmesi desteklenecektir.	15.1.1	Merkez köyler ve benzeri yerleşme uygulamaları yaygınlaştırılacaktır.	İçişleri Bakanlığı	Tarım ve Köylere Bakanlığı, Bayındırlık ve İskân Bakanlığı, GAP idaresi	2015-2017	KY
				15.1.2	Kırsal kesimde üreticilerin teşvik edilmesi için yeni mekânlar ve araçlar geliştirilecektir.	Tarım ve Köylere Bakanlığı	Sarıyeri Tkarat Bakanlığı, DPT Müsteşarlığı, İl Özel İdareleri, Kalkınma Ajansları, Kooperatifler ve Kooperatif Birlikleri, KOSGEB	2010-2014	MD, KG
				15.1.3	Kırsal kesimde tarımdışı ekonomik faaliyetlerin geliştirilmesine ve çeşitlendirilmesine yönelik çalışmalar yapılacaktır.	Tarım ve Köylere Bakanlığı	Kültür ve Turizm Bakanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı, DPT Müsteşarlığı, Valilikler, Kalkınma Ajansları, İl Özel İdareleri, Kaymakamlıklar, STK'lar	2010-2014	KG
16	KENTLERDE TOPLUMSAL DAVANIŞMAYI, BÜTÜNLEŞMEYİ VE HOŞGÖRÜYÜ ARTIRMAK	16.1	Kentte yaşayanların mekân ve yaşam koşulları açısından farkların, sosyal ve mekânsal yapıların iyileştirilmesi yoluyla azaltılması sağlanacaktır.	16.1.1	Kentlerde aile yaşam merkezleri, spor ve gençlik merkezleri ve toplum merkezleri sosyal donatı alanları kurulacaktır.	Belediyeler	İçişleri Bakanlığı, SHÇEK, İlgili Devlet Bakanlıkları, STK'lar, İl Özel İdareleri	2010-2023	KG
				16.1.2	Kente yeni gelenlerin uyum sorunlarının giderilmesine yönelik çok yönlü programlar uygulanacaktır.	Belediyeler	Millî Eğitim Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı, İl Özel İdareleri, TRT, STK'lar	2010-2023	KG
				16.1.3	Toplumsal ayrımcılığı ve yalıtılcılığı önleyecek mekânsal planlama ve toplumsal bütünleşme konulu çalışmalara ağırlık verilecektir.	YÖK	Bayındırlık ve İskân Bakanlığı, DPT Müsteşarlığı, TÜBİTAK Üniversiteler, STK'lar	2010-2014	KG
				16.1.4	Kent Konseyleri güçlendirilecektir.	İçişleri Bakanlığı	Belediyeler, İl Özel İdareleri, Muhtarlıklar, Kent Konseyleri, STK'lar, Meslek Odaları	2010-2014	MD, KG
17	MUHTAQLARIN VE DEZAVANTAJLI GRUPLARIN KENTSEL HİZMETLERDEN YARARLANABİLMESİ İÇİN GEREKLİ ÖNLEMLERİ ALMAK	17.1	Kentsel hizmetlere erişim, yaşlı, hareket kısıtlılığı olan özel ihtiyaç grupları toplumun dezavantajlı kesimlerinin de erişilebilirliği sağlanacaktır.	17.1.1	Kentsel hizmet alanlarının dezavantajlı grupların ihtiyaçlarına göre düzenlenmesi için standart geliştirilecektir.	Bayındırlık ve İskân Bakanlığı	Ulaştırma Bakanlığı, Özürsüzler İdaresi Başkanlığı, Belediyeler, İl Özel İdareleri, Üniversiteler, STK'lar	2010-2014	KS, MD
				17.1.2	Dezavantajlı grupları dikkate alan planlama, yönetim ve kentsel tasarımlar yapılacaktır.	Belediyeler	Bayındırlık ve İskân Bakanlığı, Özürsüzler İdaresi Başkanlığı, İl Özel İdareleri, STK'lar, İlgili Bakanlıklar	2014-2023	KG
		17.2	Sosyal yardıma ihtiyaç duyanların belirlenip ihtiyaçlarının karşılanarak yaşamaya kazandırılması çalışmalarını desteklenecektir.	17.2.1	Sosyal yardıma ihtiyaç duyanların nesnel ölçütlerle belirlenmesi için araştırma yapılacaktır.	Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü	İçişleri Bakanlığı, Valilikler, Kaymakamlıklar, Muhtarlıklar	2010-2014	KG
		17.3	Kent yoksulluğunun azaltılabilmesi için mesleki eğitim ve beceri kazandırma programlarına öncelik verilmeli, istihdam imkânlarının artırılması, sosyal riskleri önleyici tedbirlerin alınması sağlanacaktır.	17.3.1	Kentlerde yaşayan yoksul kesime yönelik olarak, yoksulluğa karşı dayanışma ve dayanışma alanı olarak mesleki eğitim ve beceri kazandırma programları geliştirilecek ve yaygınlaştırılacaktır.	Belediyeler	Sosyal Hizmetler Genel Müdürlüğü, Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü, STK'lar,	2010-2014	KG
				17.3.2	Çalışan çocuklar ve sokakta yaşayan çocukların emme, koruma programları oluşturulacaktır. Gençlerin kentsel yaşam katılımı için etkin bir program uygulanacaktır.	Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esikeme Kurumu	Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, Valilikler, İl Özel İdareleri, Kaymakamlıklar, Belediyeler, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü, Valilikler	2010-2023	KG
17.3.3		Belediyeler		2010-2014	KG				
18	MEKÂNSAL PLANLAMA SÜRECİ VE KARARLARINDA KATILIM VE DENETİMİ SAĞLAMAK	18.1	Vatandaşların mekânsal planlama sürecinin her aşamasına katılımı sağlanacaktır.	18.1.1	Karar süreçlerini yönlendiren katılım kolaylıkları hazırlanacaktır.	İçişleri Bakanlığı	Bayındırlık ve İskân Bakanlığı, Üniversiteler, Belediyeler, İl Özel İdareleri, Mahalle Muhtarlıkları, Meslek Odaları, STK'lar	2010-2014	KG
19	KENT KÜLTÜRÜNÜ, KENTLİLİK BİLİNCİNİ, AİDİYET DUYUSUNU GÜÇLENDİRMEK VE KENTLİ HAYATIN KALİTESİNİ ARTIRMAK	19.1	Kent kültürü, aidiyet duygusu ve kentli hayatın geliştirilmesi ve kentli yaşamın kalitesinin artırılması için sosyal etkinlikler desteklenecektir.	19.1.1	Kentlilik bilinci farkındalık eğitim programları hazırlanacaktır.	Millî Eğitim Bakanlığı	İçişleri Bakanlığı, Bayındırlık ve İskân Bakanlığı, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Valilikler, Belediyeler, Medya Kuruluşları, STK'lar	2010-2023	KG
				19.1.2	Kentlilik bilincini artırmak için sosyal etkinlikler düzenlenecektir.	Belediyeler	Bayındırlık ve İskân Bakanlığı, Üniversiteler, TRT, STK'lar	2010-2014	KG

Kaynak: (Kentges Eylem Planı, 2010)

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı : Barış ERDİNÇ
Doğum Yeri ve Tarihi : Nazilli, 1991

EĞİTİM DURUMU

Lisans Öğrenimi : Süleyman Demirel Üniversitesi İ.İ.B.F. Kamu Yönetimi Bölümü
Yüksek Lisans Öğrenimi : Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü
Bildiği Yabancı Diller : İngilizce, Fransızca, Almanca, Portekizce

BİLİMSEL FAALİYETLERİ

Makaleler

-SCI :
-Diğer :

Bildiriler

-Uluslararası :
-Ulusal :

Modernizm, Post-Modernizm ve Kamu Yönetimi, Ulusal SBKY Kongresi (Afyon Kocatepe Üniversitesi), 2012.

Yerel Yönetimler Açısından Hollanda ve Türkiye'nin Karşılaştırılması, Yerel Yönetimler Sempozyumu (Bülent Ecevit Üniversitesi), 2012.

Avrupa Birliği ve Türkiye'de Yönetişim Çalışmaları, Aktif Öğrenciler Kongresi (Hitit Üniversitesi), 2013.

Katıldığı Projeler :

Avrupa Birliği'nde İslam Karşıtlığı ve Irkçılık, Schwarzkopf Stiftung Destekli Araştırma Projesi.

İŞ DENEYİMİ

Çalıştığı Kurumlar ve Yıl : Yaykın Orta Okulu Ücretli İngilizce Öğretmenliği, 2013

İLETİŞİM

E-posta Adresi : baris_1455@hotmail.com

Telefon : 05366980470

Tarih : 09.08.2013